دیوان زلالی

١٤٠٥ نه

زه‌لای ره‌وشه‌نی

مسله‌تله‌ر نه‌شریاتی

ش ئۇ ئار ئازسانلىق مىللەتلەرنىڭ قەدىمقى ئەسەرلىرىدىن يېغىش، رەتلەش، نەشر قىلىشنى پىلانلاش رەھبەرلىك گۇرۇپپىسىنىڭ باشچىلىغىدا نەشرگە تەييارلاندى.

نەشرگە تەييارلىغۇچى: ئىمىن تۇرسۇن

مۇندەرىجە

زەلىلى ۋە ئۇنىڭ ئىجادىيىتى ھەققىدە..... (1)

«زەلىلى دىۋانى»نى نەشرگە تەييارلاشقا دائىر بەزى ئىزاھاتلار

..... (21)

غەزەللەر ..... (1)

رۇبائى، مۇخەممەس ۋە مۇستەزادلەر ..... (367)

رۇبائىلار..... (369)

مۇخەممەسلەر..... (383)

مۇستەزادلەر ..... (430)

قەسىدە، ساقىنامە، تەزكىرە، سەپەرنامە..... (441)

بىرىنچى قەسىدە ..... (443)

ئىككىنچى قەسىدە ..... (448)

ساقىنامە..... (451)

چىلتەن تەزكىرىسى ..... (456)

خوجە مۇھەممەد شەرىف بۇزۇرگۋار تەزكىرىسى..... (478)

سەپەرنامە..... (556)

زەلىلى ۋە ئۇنىڭ ئىجادىيىتى ھەققىدە

كېيىنكى ئوتتۇرا ئەسىردە (تەخمىنەن 16 — 18 ـ ئەسىرلەردە)، ئۇيغۇر يېزىق ئەدەبىياتى دولقۇنسىمان ھالەتتە راۋاجلاندى. بۇنىڭغا سىياسى ـ ئىجتىمائى ھادىسىلەر ئەلۋەتتە تەسىر قىلغان ئىدى.

1678 ـ يىلى ھىدايەتۇللا ئىشان — "ئافاق خوجا"، مەلۇم ۋاستىلەر بىلەن، "سەئىدىيە خانلىغى"نى يوقاتتى. شۇنىڭ بىلەن، ئالتە شەھەردە "ئافاق خوجا"نىڭ سۇلۇكى ئاساس بولغان ئىشانلىق يامراپ كەتتى. ھەر خىل ئۇلۇغ نامىلارنى يەنى ئىسلام تارىخىدا ئۆتكەن مەشھۇر زاتلارنىڭ نامىلىرىنى سۇئى ئىستىمال قىلىش بىلەن تۇرلۇك "مازارلار" كۆرۈنگەنلا جايدا تىكلىنىۋەردى. "سەئىدىيە خانلىغى"نىڭ 160 يىل داۋام قىلغان ھۆكۈمرانلىغىنىڭ تىنچ ئۆتكەن مەزگىللىرىدە، ئىلىم ـ مەرىپەت خېلى راۋاج تاپقان ئىدى. لېكىن "ئافاق خوجا" باشلىغان مالىماندىن كېيىن، پەقەت سوفىلەرچە تائەت ـ ئىبادەت ۋە مازار ـ ماشا ـ يىخلارنى تاۋاپ قىلىش بىلەن ئۇلارغا سەدىقە ـ ساخاۋەت قىلىشنىلا مۇسۇلمانچىلىقنىڭ بىردىن ـ بىر يولى دەپ تەكىتلەيدىغان رىياكار ئىشانلارنىڭ تەرغىباتلىرى خەلقنىڭ مەنىۋى ھاياتىغا تەسىر كۆرسەتتى. ئىجتىمائى ئىدىئولوگىيىنىڭ ئەڭ تەسىرچان نامايەندىسى بولغان ئەدەبىيات مەزكۇر مۇھىت ئىچىدە خىلمۇ ـ خىل ئىدىيىۋى تۈس ئالدى. شۇڭا، بۇ دەۋردە ياشىغان ئەدىپلەر ۋە ئۇلارنىڭ ئىجادىيەتلىرى ھەققىدە مۇلاھىزە يۈرگۈزگەندە، بۇ دەۋر ئەدەبىياتىنى

تارىخىي ماتېرىيالىستىك نۇقتىئىنەزەر بىلەن، ئىنچىكىلەپ تەھلىل قىلىپ، پوستىغا يەنى شەكىلەن زاھىرىغا ئەمەس، مېغىزىغا يەنى ئىچكى-باتىنىغا كۆز يۈگۈرۈتۈشكە توغرا كېلىدۇ.

زەلىلى مۇشۇنداق داۋالغۇپ تۇرغان زامانىدا ۋە مۇرەككەپ ئىجتىمائى مۇھىتتا ياشىغان ھەم ئىجات ئەتكەن شائىرلىرىمىزدىن بىرى.

تەۋفى ئىمام ئەتكەلى كەتتى بۇ زەلىل،
پاركەند ئىچىدە نەيلەسۇن ئابۇزەمىنى يوق؛

دىگەن مىسرالىرىغا قارىغاندا، مۇھەممەد سىدىق زەلىلى پاركەنتتە، كەمبەغەل ئائىلىدە تۇغۇلغان "جاھانگەشت" شائىر.

شائىر ھىجرى 1157-يىلى («كىچىك دىۋان» بويىچە ھىجرى 1155-يىلى) يازغان «تەزكىرەئى خوجە مۇھەممەد شەرىق بۇزۇرگ-ۋار» داستانىدا، "ئۆمرى يەتمىشكە يېتىپ مەرد ئولمادى"، "قىرىق يىلدىن تابۇدەمغە خىرقە پوش" دەپ يازغان مىسرالىرى ھەمدە ھىجرى 1131-(مىلادى 1718-) يىلى يازغان «سەفەرنامە»سىدىكى "خەستە زەلىلبدۇر چۇ نادان ھۇنۇز، بولمادى قىرىق ياشىدە مۇسۇلمان ھۇنۇز" دىگەن مىسرالىرىدا قەيت قىلىنغان "قىرىق يىل" ياكى قىرىق ياش" ۋە "ئۆمرى يەتمىش" دىگەن سانلار بويىچە ھىساپلىغاندا، زەلىلى تەخمىنەن ھىجرى 1087-ياكى 1091-يىللىرى (مىلادى 1676-ياكى 1680-يىللىرى) تۇغۇلغان دەپ ئېيتىشقا بولىدۇ. ئەمما قانچە يىل ئۆمۈر كۆرگەنلىگى ھەققىدە ئېنىق مەلۇمات يوق.

زەلىلى بالىلىق ۋە ياشلىق دەۋرلىرىنى تاكى 30 ياشقا كىرگىچە،

«سەفەرنامە»سىدە تەرىپلىگىنىدەك:

شەھەر ئىدى شان نىشانى كانى رەخت،
بارچە مۇغۇلىيە ئارا پايى تەخت؛

مۇلكى مۇرەسسەئ شەھەرى تازە،
ئاقسۇ-كۇچانىك يۇزىگە غازە؛

بولغان ياركەنتتە، ئوقۇش ۋە ئىلىم تەھسىل قىلىش بىلەن ئۆتكۈزىدۇ. "سەئىدىيە خانلىغى"نىڭ ئىككىنچى پادىشاسى ئابدۇرەشىد-خان زامانىسى (1511-1570-يىللىرى) تەسىس قىلىنغان "خانلىق مەدرەسە" زەلىلى ئاساسىي بىلىم ھاسىل قىلغان يۇقۇرى ئوقۇش يۇرتى بولسا كېرەك. بۇ مەدرەسە ھەققىدىمۇ زەلىلى شۇنداق يازىدۇ:

چەشمە چېراغى ھەمەئى مەملەكەت،
رەۋنەقى باغۇ چېمەنى مەئرىفەت.

بىر تەرەفى مەدرەسەئى خانىدۇر،
ئىلىم بىلەن فەزلى گۈلستانىدۇر.

جەمئى ئىكەن مەدرەسەدە ئالىمان،
رەۋشەن ئولۇپ ھەر بىرى شەمئى جەھان...

گەرمى مۇنالىئەدە ھەنگامە،
دەرس بېرۇر ۋەقتىدە ئەللامە.

تارىخىي ماتېرىيالىستىك نۇقتىئىنەزەر بىلەن، ئىنچىكىلەپ تەھلىل قىلىپ، پوستىغا يەنى شەكىلەن زاھىرىغا ئەمەس، مېغىزىغا يەنى ئىچكى ـ باتىنىغا كۆز يۈگۈرۈتۈشكە توغرا كېلىدۇ.

زەلىلى مۇشۇنداق داۋالغۇپ تۇرغان زامانىدا ۋە مۇرەككەپ ئىجتىمائى مۇھىتتا ياشىغان ھەم ئىجات ئەتكەن شائىرلىرىمىزدىن بىرى.

تەۋفى ئىسمام ئەتكەلى كەتتى بۇ زەلىل،
يارىكەند ئىچىدە نەيلەسۇن ئابۇزەمىنى يوق؛

دىگەن مىسرالىرىغا قارىغاندا، مۇھەممەد سىدىق زەلىلى يارىكەنتته، كەمبەغەل ئائىلىدە تۇغۇلغان "جاھانگەشت" شائىر.

شائىر ھىجرى 1157 ـ يىلى («كىچىك دىۋان» بويىچە ھىجرى 1155 ـ يىلى) يازغان «تەزكىرەئى خوجە مۇھەممەد شەرىق بۇزۇرگ ـ ۋار» داستانىدا، "ئۆمرى يەتمىشكە يېتىپ مەرد ئولمادى"، "قىرىق يىلدىن تابۇدەمغە خىرقە پوش" دەپ يازغان مىسرالىرى ھەمدە ھىجرى 1131 ـ (مىلادى 1718 ـ) يىلى يازغان «سەفەرنامە»سىدىكى "خەستە زەلىلىدۇر چۇ نادان ھۇنۇز، بولمادى قىرىق ياشىدە مۇسۇلمان ھۇنۇز" دىگەن مىسرالىرىدا قەيت قىلىنغان "قىرىق يىل" ياكى قىرىق ياش" ۋە "ئۆمرى يەتمىش" دىگەن سانلار بويىچە ھىساپلىغاندا، زەلىلى تەخمىنەن ھىجرى 1087 ـ ياكى 1091 ـ يىللىرى (مىلادى 1676 ـ ياكى 1680 ـ يىللىرى) تۇغۇلغان دەپ ئېيتىشقا بولىدۇ. ئەمما قانچە يىل ئۆمۈر كۆرگەنلىگى ھەققىدە ئېنىق مەلۇمات يوق.

زەلىلى بالىلىق ۋە ياشلىق دەۋرلىرىنى تاكى 30 ياشقا كىرگۈچە،

«سەفەرنامە»سىدە تەرىپلىگىنىدەك:

شەھەر ئىدى شان نىشانى كانى رەخت،
بارچە موغۇلىيە ئارا پايى تەخت؛

مۇلكى مۇرەسسەئ شەھەرى تازە،
ئاقسۇ ـ كۇچانىڭ يۇزىگە غازە؛

بولغان يارىكەنتته، ئوقۇش ۋە ئىلىم تەھسىل قىلىش بىلەن ئۆتكۈزىدۇ. "سەئىدىيە خانلىغى"نىڭ ئىككىنچى پادىشاسى ئابدۇرەشىد خان زامانىسى (1511 ـ 1570 ـ يىللىرى) تەسىس قىلىنغان "خانلىق مەدرەسە" زەلىلى ئاساسىي بىلىم ھاسىل قىلغان يۇقۇرى ئوقۇش يۇرتى بولسا كېرەك. بۇ مەدرەسە ھەققىدىمۇ زەلىلى شۇنداق يازىدۇ:

چەشمە چېراغى ھەمەئى مەملەكەت،
رەۋنەقى باغۇ چېمەنى مەئرىفەت.

بىر تەرەفى مەدرەسەئى خانىدۇر،
ئىلىم بىلەن فەزلى گۇلىستانىدۇر.

جەمئى ئىكەن مەدرەسەدە ئالىمان،
رەۋشەن ئولۇپ ھەر بىرى شەمئى جەھان...

گەرمى مۇتالىئەدە ھەنگامە،
دەرس بېرۇر ۋەقتىدە ئەللامە.

ئالىم ھەم ئامىل ئاخۇن ئوچۇن،
مەسنەدى ھىكمەتدە فلاتۇن ئوچۇن...

زەللى شۇ زاماننىڭ ئالى ئوقۇش يۇرتى بولغان خانلىق مەدرەسىدە، ئەرەب-فارس تىللىرىنى ئەنئەنىۋى تەلىم ئۇسۇلى ۋە باسقۇچلىرى بويىچە پىششىق ئۆزلەشتۈرىدۇ. مەدرەسىدە ئوقۇشقا تېگىشلىك ئومۇمى ساۋاتنى ئىگىلىگەندىن كېيىن، ئەرەب-فارس ئەدەبىياتىنىڭ تېپىك نەمۇنىلىرى، ئۆزىدىن ئىلگىرى ئۆتكەن مۇمتاز شائىرلارنىڭ شاھانە ئەسەرلىرى بىلەن تونۇشىدۇ. بولۇپمۇ ئىسلام تارىخىدىكى ھىكايىلەشتۈرۈلگەن بارلىق چوڭ-كىچىك ۋاقىئە ۋە شەخسلەر پائالىيەتلىرىنىڭ ئەڭ ئىنچىكە دېتاللىرىغىچە پۇختا ئۆگىنىدۇ. (بۇنى ئۇنىڭ شېئىرلىرىدىكى ۋەقەلىك ئىبارىلەرنىڭ كۆپلۈگىدىن پەرەز قىلىشقا بولىدۇ). ئۇ چاغلاردا، ئومۇمەن مەدرەسە تالىپلىرىدىن "نەزمە تەرتىب" قىلمايدىغانلىرىنى يوق دېسىمۇ بولىدۇ. لېكىن زەللىنىڭ ئىجادىيىتىدىن قارىغاندا، ئۇ ياش چېغىدىلا بەدىئى ئەدەبىياتقا "مەجنۇنلارچە ئاشىق" بولغانلىغىنى ۋە ئۇنىڭ ھەۋەسكار تالىپلاردەك شېئىرنى" "ئويناپ" يازماي، "ئويلاپ" يازغانلىغىنى قىياس قىلىش مۇمكىن. زەللىنىڭ ياشلىق-يىگىتلىك دەۋرىگە ئائىت بۇ ئاتېرىيال بولمىغىنى ئوچۇن، ئېنىق پىكىر ئېيتىش تەس.

زەللىنىڭ راسا يىگىتلىك قىرانىغا يەتكەندە، بىردىنلا سەپەرنى ئىختىيار قىلىپ قېلىشى كىشىنى قىزىقتۇرىدىغان مەسىلە. دەرۋەقە، ئۇنىڭغا بىرەر ئىجتىمائى ھادىسە، ياكى ئۇنىڭ ئىدىيە-ئاڭىدا يۈز بەرگەن بىرەر تاسادىپى زىددىيەت سەۋەپ بولغان بولۇشىمۇ مۇمكىن. چوڭكى ئۇ مۇنداق دەپ يازىدۇ:

سورماغانىدىن مېنى بېدادلەر،
زالىمۇ بى رەھىم پەرىزادلەر.

ياخشىراق ئولدۇركى سەفەر ئەيلەيىن،
داغ چېكىپ يار جەفاسىنى دەيىن.

نەتىجىدە، "ئەلەم ۋە جەفا" دەستىدىن، "جەندە كىيىپ، كەمەر باغلاپ" يارکەنتنى تاشلاپ، ئۇكىسى دەللى ۋە دوستى موللاغەزەلنى ھەمراھ قىلىپ، سەپەرگە ئاتلىنىدۇ.

لېكىن، زەللى بىردىنلا سەپەرنى ئىختىيار قىلغانلىغىنى "ئىشق" يولىغا قەدەم قويغانلىغى ۋە "ياخشى-يامانىنى ئىمتىھان قىلىش" كويىغا كىرگەنلىگى بىلەن ھەقلىق ئىش دەپ ھىساپلىماق بولىدۇ:

ئىلىم ئەيدى ئىبتىدا قىل، ئەقىل ئەيدى ئىنتىھا قىل،
بۇ ئىككىنى رەھاقىل، ئىشق ئېيتىبار ئەمەسمۇ؟

زەللىنىڭ ئىنىسى دەللى ھەم "موللا غەزەل" دەپ ئاتالغان يەنە بىر ھەمراھىمۇ زەللىگە ئوخشاشلا ئەدەبىيات ئەھلى بولسا كېرەك. چوڭكى ئۇكىسىمۇ زەللىنى دوراپ ئۆزىگە "دەللى" دەپ تەخەللۇس قويغان ۋە ھەمراھىمۇ "موللا غەزەل" دەپ ئاتالغان. ئەپسۇسكى، "دەللى بىلەن "موللا غەزەل"نىڭ قالدۇرغان يادنامىلىرى تېخىچە بىزگە مەلۇم ئەمەس.

زەللى "ئىشق ئېيتىبارى" بىلەن، قىرىق يىللاپ، سەپەر مۇشكۇلىنى چېكىپ، نۇرغۇن مەنزىلەرنى كېزىدۇ: ئارتۇچ (مەشھەد)،

كاشغەر، خوتەن، ھەتتا ئەردەۋىل (ئاقسۇ)، كۇچا، تۇرفان، قۇمۇللار-غىچە ئايلىنىپ چىقىدۇ. بارغانلا يىرىدە "دۇئانە ئاشقىلار"نىڭ تەرزىدە، "مازارلار"نى تاۋاپ قىلىدۇ. گويياكى "قەلەندەر سىفەت" (نان تىلىگۈچى دۇئانە ئەمەس، "ئاشىق قەلەندەر" ئەلۋەتتە) بولۇپ، ئۇ يەردە ئۇچ يىل، بۇ يەردە ئىككى يىل ئىستىقامەت قىلىدۇ. ئاخىردا، ئانىسىنمۇ ئالدۇرۇپ كېلىپ، خوتەندە تۇرۇپ قالىدۇ.

زەلىلىنى شائىرلا ئەمەس، ئۇنى يېتۈك مۇغەنىنى (مۇزىكانت) دىيىشكىمۇ بولىدۇ. ئۇ نەغمىگە ئالاھىدە خۇشتار بولغىنى ۋە ھاياتتا نەغمىنىڭ ئۆزىگە خاس ئويناىدىغان رولىنى ياخشى چۈشەنگىنى ئۈچۈن، نەغمە توغرىسىدىمۇ كېزى كەلگەندە چىرايلىق بېيىتلىرىنى يېزىپ قالدۇرغان.

نەغمە بىلەن تازەدۇر جانلەر،
نەغمە بىلەن شاد پەرىشانلەر.

نەغمە بىلەن شەھرى جۇنۇن بولىدى پۇر،
ئۇزدى مەھرىنى جۇنۇندىن شۇتۇر.

نەغمە بىلەن روھى گىرىفتار تەن،
نەغمە بىلەن قىلدى فەرامۇش ۋەتەن.

زەلىلى ئادەتتىكى نەغمە ھەۋەسكارى ئەمەس، بەلكى ئۇيغۇر كلاسسىك ـ ئەنئەنىۋى مۇزىكىسى ـ مۇقاملاردىنمۇ ئوبدان خەۋەردار ئىكەنلىگىنى ئۇنىڭ مۇنۇ بېيىتلىرىدىنمۇ بىلىش مۇمكىن:

مەجلىس ئىچىگە ئوت سالۇر پەردەئى ئىراق،
مەشق جۇنۇندىن ئەيلەگەچ سەۋتى تەرەننۇمى ئەجەم.

ئەجايىب مەجلىسى گەرم ئولدى بۇ دەشتى بەيابانكىم،
نەۋايى نالەئى مەجنۇن بىلەن ئاھۇكەباب ئەردى.

زەلىلى چالغۇئەسۋاپلىرى بىلەنمۇ ئوبدانلا تونۇش بولسا كېرەك. ئۇز شېئىرلىرىدا بىرقانچە چالغۇ ئەسۋاپلىرىنى (نەي، ئۇد، ئەرغەنۇن، قانۇن، چاك، راۋاپ ۋە باشقىلار) تىلغا ئېلىش بىلەن بىللە، ئەرغەنۇنىنى شېئىرلىرىدە كۆپ تەرىپلەيدۇ. بۇنىڭدىن قارىغاندا، زەلىلى ئۇستا ئەرغەنۇنچى بولسا كېرەك.

چۇ قانۇنى مۇھەببەت ئۇستىخانىم پۇرسەدا بولدى،
رەگى ئەئزالەرىمدىن ئەرغەنۇنغە تار بولغايمۇ؟

مەن نەۋايى نالەئى نەيدىن ھۇزۇرى تاپمادىم،
ئەرغە نۇنى مەجلىسى ئوششاق خۇش ئاھەكدۇر.

شۇنىڭدەك "ئەرغەنۇننىڭ سەداسىدىن كۆيدۇم، شۆئلە تاشلايدۇ زىرئىلە بومدە"، شېئىرلىرىمنىڭ "ھەرفى ھەر بېيتىمدە يۇز مىڭ ئەرغەنۇن ئەيلەپ فىغان" دىگەن مىسرالىرى يۇقۇرقى پىكرىمىزنى تەستىقلايدۇ.

زەلىلىنىڭ ھاياتى توغرىسىدا تەخمىنى مۇلاھىزىلىرىمىز شۇنچىلىكلا.

زەللىنىڭ پۈتۈن ئىجادىيەت يولى ۋە ئۇنىڭ ئۇسلۇبى ھەم ئەسەرلىرىنىڭ ئىدىيەۋى ماھىيەتلىرى توغرىسىدا تېخى چوڭقۇر تەھلىل ۋە تەتقىق ئېلىپ بارمىدۇق. چۈنكى مۇنداق قىلىش ئۈچۈن، شائىرنىڭ 50 يىللىق ئىجادىيەت ھاياتىدا يازغان ھەممە ئەسەرلىرىنى توپلاش ۋە ئۇلار ىلەن تولۇق تونۇشۇپ چىقىشىمىز لازىم ئىدى. تېخىچە بۇنىڭغا مۇۋەپپەق بولالمىدۇق. شۇنىڭ ئۈچۈن، زەللىنىڭ پۈتۈن ئىجادىيەت يولىنى يورۇتۇپ بېرەلەيدىغان ئاساسلىق-ئېنىق مۇلاھىزىلەرنى ئەمەس، پەقەت ئۇنىڭ ئىجادىيەت يولىنىڭ قاسناق-لىرىغا ياندىشالىغان دەسلەپكى مۇلاھىزىلىرىمىزنىلا ئېيتىمىز.

زەللى ئىجادىيىتىدە غەزەل ئاساسىي ئورۇن تۇتىدۇ، شۇنىڭدەك زەللى "قەسىدە" ۋە "تەزكىرە"لەر ئۈچۈنمۇ ئىجادىي كۈچ ۋە زېھنىنى كۆپ سەرپ قىلغان. بولۇپمۇ ئۇنىڭ «سەفەرنامە»سى ئالاھىدە ئەھمىيەتكە ئىگە.

ئۇيغۇر كلاسسىك شېئىرىيىتىدە، زەللى دەۋرىگە كەلگىچە، لىرىكىنىڭ غەزەل، قەسىدە، مۇخەممەس، مۇستەزاد، رۇبائى، مەسنەۋى قاتارلىق ژانىرلىرىدا بەلگىلىك ئەنئەنە شەكىللىنىپ بولغان ۋە باي تەجرىبىلەر يارىتىلغان ئىدى. ئۇيغۇر كلاسسىك شېئىرىيىتىنىڭ تەرەققىيات تارىخىدا، لۇتفى، سەككاكى، نەۋايى كەبى ئۇستازلار ئۆز زامانىدا لىرىكا ژانىرلارنى شەكىللەندۈرۈپ بولغان ۋە يۇقۇرى دەرىجىدە راۋاجلاندۇرغان بولسا، خىرقەتى، زەللى، نەۋبەتى زامانىسىغا كەلگەندە، لىرىك ژانىرلار ئۆز ھاياتىنى شۇ ئاساستا داۋاملاشتۇردى ۋە يەنمۇ مول تەجرىبىلەر بىلەن بېيىتتى.

زەللى ئۆزىدىن ئىلگىرى ئۆتكەن كلاسسىك شائىرلارنىڭ ئەنئەنىلىرىگە تولۇق ۋارىسلىق قىلدى. بۇ جەھەتتە، خۇسۇسەن غەزەلخانلىقتا، نەۋايى ئۇستاز بولسا، زەللى شاگىرت ھىساپلىنىدۇ. شۇڭا، زەللى ئۆز شېئىرلىرىدە نەۋايىنى كۆپىنچە تەشبىھ يولى بىلەن يادلاپ ئۆتىدۇ.

ئالدى بىلەن، زەللى غەزەللىرىنىڭ شەكىللىرىدىن سۆز باشلايلى. نەۋايى ئومۇمى غەزەللىرىدە ئاروزنىڭ ئاساسىي بەھرىلىرىنىڭ ھەممىسىنى دېگۈدەك (مەسىلەن، ھەزەج، رەجەز، رەمەل، مۇنسەرىھ، مۇزارى، مۇجتەس، ھەفىف، مۇشاكىل، مۇتەقارىب، مۇتەدارىك، كامىل، تەۋىل بەھرىلىرىنى)ماھارەت بىلەن ئىشلەتكەن①. زەللىمۇ ئۆز غەزەللىرىدە ھەزەج، رەجەز، رەمەل، مۇتەقارىب، مۇنسەرىھ، تەۋىل، ھەفىف بەھرىلىرىنى ئىشلەتكەن.

كلاسسىك شائىرلار غەزەلىنى كۆپىنچە 5-7 بەيىت بىلەنلا تۈگەللەيدۇ. زەللىمۇ ئۆز غەزەللىرىنى تولارىق 5 ياكى7 بەيىتلىك قىلىپ يازىدۇ. لېكىن زەللى غەزەللىرى ئىچىدە 9، 15، 17، ھەتتا 25 بەيىتلىكلىرىمۇ بار. مۇنداق غەزەللەر قۇرۇلما ۋە مەزمۇن جەھەتتىن قەسىدە ياكى مۇناجاتقا ياتسىمۇ، زەللى دىۋانلىرىدا ئېلىپبە تەرتىۋى بويىچە غەزەللەر رېتىگە كىرگۈزۈلگەنلىگى ئۈچۈن، غەزەل ھىساپلىدۇق. مەسىلەن، زەللى غەزەللىرى ئىچىدە 5 بەيىتلىك 70 غەزەل، 7 بەيىتلىك 65 غەزەل؛ ئۇنىڭدىن قالسا 6 بەيىتلىك (15 غەزەل)، 8 بەيىتلىك (13 غەزەل)، 9 بەيىتلىك (15 غەزەل) بار.

ئۇيغۇر كلاسسىك شائىرلىرىنىڭ ئىجادىيەتلىرىدە 16 خىل ژانىر

① قارالىڭ: ياقۇبجان ئىسھاقوف «نەۋايى پوئېتىكىسى» («خەزايىنۇل مەئانى» ئاساسىدا). تاشكەنت، ئۆز. س س ر. «پەن» نەشرىياتى. 1983 - يىل.

ئاساسي ئورۇننى تۇتىدۇ. زەللىنىڭ قولىمزدىكى ئەسەرلىرى بولسا، 8 خىل ژانىردىن (غەزەل، رۇبائى، مۇخەممەس، مۇستەھزاد، قەسىدە، ساقىنامە، تەزكىرە ياكى داستان، سەفەرنامە) تەركىپ تاپقان.

زەللىنىڭ غەزەللىرى مەزمۇن جەھەتتىن كۆپىنچە پىشپ يېتىلگەن، تۇزۇلمىسى پۇختا مەنتىقى ئاساستا شەكىللەنگەن. زەللى غەزەللىرى ئاساسەن دىداكتىكلىق غەزەللەردۇر. دىداكتىكلىق ئەدەبى ئەسەرلەر ئادەتتە پەندى-نەسىھەت، ئىبرەت خاراكتېرىدىكى ئەسەرلەردۇر. كلاسسىك شائىرلىرىمىزنىڭ غەزەللىرىنى ئۇلارنىڭ ئۆزلىرى ۋە ئۆزگىلەر ئۈچۈن بېغىشلانغان "ئۇگۇتنامە" ۋە "ئىبرەتنامە"، ياكى قۇرۇق نەسىھەتۋازلىقتىن ئىبارەت دىيىلىدىغان بولسا، ئەلۋەتتە توغرا باھا بېرىلگەن بولمايدۇ. دەرۋەقە، زەللى غەزەللىرى ئومۇمىيەتتە دىداكتىكلىق ئەسەرلەر دائىرىسىگە كىرىدىغان ئەخلاقي-تەربىيەۋى خاراكتېردىكى غەزەللەردىن ئىبارەت. لېكىن بۇنى كونكرېت تەھلىل قىلىشقا توغرا كېلىدۇ.

زەللىنىڭ ھايات يولى ئۇنى تەسەۋۋۇف روھىدىكى ئىشقى شېئىرلارنى يېزىشقا ئېلىپ كەلگەن. شۇڭا، تەسەۋۋۇف روھىدا يېزىلغان شېئىرلارنىڭ ئۆزىدە، ئىشقى، ئىجتىمائى-سىياسى مەزمۇنلار دىداكتىكىلىق ۋاستە بىلەن ئىپادىلەنگەن. مۇنداق شېئىرلار ئەلۋەتتە پەلسەپي شېئىرلار دائىرىسىگە كىرىدۇ.

ھەرقانداق شائىرنىڭ زامانغا تۇتقان مۇناسىۋىتى ئۇنىڭ ئىجتىمائى پوزىتسىيىسى ۋە كۆزقاراشلىرى بىلەن بىۋاستە ئالاقىدار بولغىنىدەك، زەللىمۇ ئۆزىنىڭ ئىجادىيىتىنى تەسەۋۋۇف پەلسەپەسىنىڭ ئېتىكىلىق-ئەخلاقي تەرىپىگە بېغىشلىغان. تەسەۋۋۇف پەلسەپەسىگە خاس چۈشەنچىلەر زەللىنىڭ كۆپىنچە غەزەللىرىدە، بولۇپمۇ تەزكىرە

(داستان)لىرىدىكى ئاساسي خاھىش-مايىللىق ھىساپلىنىدۇ.

تەسەۋۋۇف پەلسەپەسىگە خاس چۈشەنچىلەرنىڭ بەدىئى ئەدەبىياتتىكى ئىپادە ۋاستىسى ئىشقدۇر. ئوتتۇرا ئەسىرنىڭ كىيىنكى يېرىمىدا، ئومۇمى كىلاسسىك شېئىرىيىتىمىزنىڭ ئاساسي ماۋزۇسىمۇ ئىشق ئىدى. مەزكۇر زامانىنىڭ چۈشەنچىسى بويىچە، ئىشق ئىككى قات مەنىگە ئىگە ئىدى. بىرى، مەجازى ئىشق (يەنى ئىنسانغا ۋە مەۋجۇدىيەتكە بولغان زاھىرى — رىيال مۇھەببەت)، يەنە بىرى ھەقىقى ئىشق (يەنى ئىنسانىنى ۋە مەۋجۇدىيەتنى ياراتقۇچى — ھەققە بولغان مۇھەببەت). ھەرقانداق كلاسسىك شائىرلىرىمىزنىڭ نەزمىدە، ئىشقىنىڭ بۇ ئىككى تەرەپى ھىچقاچان بىر بىرىگە قارىمۇ-قارشى قويۇلمايدۇ. مەجازى ئىشق ھەقىقى ئىشقنىڭ بىر ئىپادىسى سۈپىتىدە بايان قىلىنىدۇ. زەللىمۇ بۇنىڭدىن مۇستەسنا ئەمەس. ئۇنىڭ ئىشق توغرىسىدىكى كۆزقاراش ياكى چۈشەنچىسىنى مۇنۇ شېئىرلاردىن كۆرۈش مۇمكىن:

باغى جۇنۇننىڭ سەمەرى ئىشقدۇر،
ئىككى جەھان ھەم ئەسەرى ئىشقدۇر.

كەئبەدە ھەم بۇتكەدە دۇر ئىشقدىن،
بادەۋۇ مەيكەدەدۇر ئىشقدىن.

ئىشق ئەگەر بولماسا پەرۋەردەگار،
ھەرگىز ئۆزىن قىلماس ئىدى ئاشكار.

ئىشق بىلەن زاھىر ئولۇپ مۇنچە نۇر،
ئىشق ئۇچۇن كەلدى شەرابەن تەھۇر.

ئىشق پەدىد ئەيلەدى بۇ كايىنات،
ئىشق ئەگەر بولماسا بۇ كوھنە رەبات.

زەللى بۇ مىسرالىرى بىلەن شۇنى ئۇقتۇرغانكى، ئىشقىنىڭ سەۋبىدىن دۇنيا يارالغان، ئىشقنىڭ پەيلىدىن ئۇ دۇنيا ـ بۇ دۇنيا دەپ ئايرىلغان، ئىشقنىڭ تەسىرىدىن ئادەملەر كەئبىدە ياكى بۇتـ كەدە (بۇتخانا)دە بولغان، ئىشقنىڭ تۇغيانىدىن كىشىلەر شاراب ۋە شارابخانىنى پەيدا قىلغان.

زەللى شېئىرلىرىدا، خۇددى باشقا كىلاسسىك شائىرلىرىمىزنىڭ ئەسەرلىرىدىكىگە ئوخشاشلا، "ئىشق" ماۋزۇسى بىلەن باغلىق بولغان مۇھىم بىر مەسىلە ــ "يار" ("مەشۇقە")دۇر. زەللى غەزەللىرىدىمۇ لىرىكىلىق قەھرىمان "مەن" ("ئاشق") ۋە "يار" ("مەشۇق") ۋاستىسى بىلەن بېرىلگەن. "مەن" ــ شائىر ئۆزى بولسا، "يار"مۇ خۇددى "ئىشق"دەك ئىككى تەرەپلىمە مەنىنى بىلدۇرىدۇ: تار مەنىدە، "يار" ــ "مەن"نىڭ سۆيگىنى، كەڭ مەنىدە بولسا، "يار" ــ "مەن"نىڭ دوستى، ھەمدەمى، بۇرادىرىدۇر. زەللى غەزەللىرىدىكى "يار" كۆپىنچە "مەن" ۋە سۆيگىنى، "مەن" ۋە پەلەك (تەقدىر، زامان، دەۋران)، "مەن" ۋە "دەھرى ئېلى" (زامان ئەھلى) ۋاستىلىرى بىلەن كەڭ مەنىدە ئىشلىتىلگەن.

زەللى، ئۆزىدىن ئىلگىرى ئۆتكەن ئۇستازلىرىغا ئوخشاش، "ئىشق" مەسىلىسىدە، ھېچقانداق كىشىدە ئىمتىياز بولمايدۇ دىگەن

چۈشەنچىنى ئالغا سۈرىدۇ. مەسىلەن، زامان ئەھلى (ئالەم ئەھلى) دىگىنىدە، گادايدىن تارتىپ تاكى پادىشاغىچە، نادانىدىن تارتىپ تاكى ئۆلۈماغىچە، پاسىقتىن تارتىپ تاكى پازىلىغىچە بولغان ھەممە ئىنسان نەزەردە تۇتۇلغان. ئىشقى غەزەللىرىدىكى لىرىكىلىق قەھرىمان ــ "مەن" (ئاشق)نىڭ ھەقىقى پەزىلىتى ۋاپادارلىق، مەردلىك قىلىپ كۆرسىتىلگەن.

زەللىنىڭ ئومۇمى نۇقتىئىنەزەرى بويىچە، "ئاشق" نوقۇل "كۆيـ دۈم"، "ئۆچتۈم" دەيدىغان تار مەنىدىكى "ئاشق" بولماستىن، بەلكى يۈكسەك غايەلىك (تەسەۋۋۇپچىلىق ئارقىلىق خۇنۇكلەشتۈرۈلۈپ، بۇ دۇنيانى تەرك ئېتىش ھىساۋىغا يېتىشمەك بولغان غايە ئەمەس، بەلكى دىداكتىكىلىق چۈشەنچە بويىچە توغرا يول بىلەن ئىنسانىي بۇرچىنى ئۆتەپ مەڭگۈلۈك راھەت كۆرىدىغان باقىيلىق غايەسىگە ئىگە بولغان) ۋاپادار ئاشقدۇر. شۇڭا زەللىنىڭ شېئىرلىرىدە "ۋاپا" ۋە "مەدەتكارلىق" ئالاھىدە تەكىتلەنگەن.

يار ئەمەس دەرمانىدە بولغان چاغدا ساڭا يار ئولماسا،
كىم يىقىلغاندا تۇتۇپ ئىلكىڭ مەدەتكار ئولماسا.

زەللى ئۆزىنىمۇ "دىلبەر"گە كۆڭۈل بەرگەن ئىكەن، ۋىسالغا ئېرىشمىگۈنچە، يولىدىن يانمايدىغانلىقىنى بىلدۇرىدۇ ۋە "دىلبەر"نى جەننەت چارباغىدىن ئۈستۈن قويىدۇ:

زەللى تەلبەنى دىلبەر كويىدىن قوغلاغانىكەن،
چۇ بۇتخانە ئىچىدىن كافىرۇتەرسانى يىغماغلىق.

ياكى:

سەبزى خەتتى دىلبەران شەھرى ماچىن بىزگەدۇر،
سىزگە جەننەت چارباغىدىن رەيھان كېرەك.

زەلىلى ھەتتا ئۆز ۋەدىسىدە تۇرمايدىغان ۋاپاسىزلارنى "مۇنافىق" دەپ "تىل تېغى" بىلەن جازالايدىغانلىغىنى ئىپادىلەيدۇ:

مۇنافىقلەرغە بۇ مەيدان ئۇچىدە،
تىلىمدۇر زۇلفىقار، ئەقىل دۇلدۇل.

زەلىلى "ھەقىقى ئىشق" كويىدا يۈرگەن "دەرۋىش" سۈپەت "ئاشىق شائىر" بولۇش مۇناسىۋىتى بىلەن، "خۇدبىن زاھىدلار"ۋە "رىياكار شەيخلەر"گە نەپرەت بىلدۈرۈپ، ئۇلارنى "تائەت-ئىبادەتنى جان بېقىشنىڭ ۋاستىسى قىلىۋالغان تاماخورلار" ۋە "مەنمەنلىك ۋە ئىككى يۈزلىمىلىكنى كەسىپ قىلغان كۆز-كۆزچىلەر" (ئۇجىبى ۋە رىيا-دىن سۆھبەت قىلىدىغان مەجازى شەيخلەر) دەپ قاتتىق قامچىلايدۇ.

تائەت بىلەن جەننەتكە كىرەرلەر دىدى زاھىد،
فەردايى قىيامەتدە بۇ سۆز بىرلە قەباھەت.

ياكى:

قەدرى تاجى مەئرىفەت بىلمەيمىكىنلەر زۇھد ئىلى،
خاتىرى خۇشتۇر ھەمىشە جۇببەۋۇ دەستاردىن.

ياكى:

ئەربەئەين ئولتۇردى بولغايكىم رىيادىن شەيخلەر،
قول ئاچىپ ھەرگىز دۇئا قىلماس نىيازى بولماسا.

شائىر زەلىلى، ئىجتىمائى ئەخلاقنىڭ مەنمۇم تەلىبى سۈپىتىدە، كىشىلەرنى سۆز-ھەركەتتە ھەمىشە راستچىل بولۇشقا، لاپ ئۇرماسلىققا ناھايىتى چىرايلىق ئوخشتىشلىرى بىلەن دەۋەت قىلىدۇ. مەسىلەن، «سەفەرنامە»سىدە يالغانچى، تۇزنى ئەگرى قىلىپ كۆرسەتكەن ياغلامچىلارنى ئىندە ياتقىغان يىلانغا، چىرايلىق گۈللەر ئارىسىدىكى تىكەنگە ئوخشتىدۇ.

راستلىغىدىن "ئەلىف" ئەژدەھا،
بولدى بارى ھۇرۇف ئۇزە پېشۋا.

راست ئۇچۇن قامەتى سەرۋى بەلەند،
تىغلى تاشىدىن ئاڭا يوقتۇر گەزەند.

ئەگرى يۈرىگەن سەبەبىدىن يىلان،
خەلق كۆزىدىن قاچادۇر بىگۇمان،

ئەگرىلىكىدىن چىمەن ئىچرە تىكەن،
خار تۇرۇر گەرچە گۈل ئۆزرە ۋەتەن.

زەلىلى ئۆز شېئىرلىرىدە، ئىنساپ، ئادالەتنى تەرغىپ قىلىدۇ ۋە

هۆكۈمرانلارنى ئادىل بولۇشقا دەۋەت قىلىدۇ؛ مال-دۇنيا توپلاشقا ۋە ئەيش-ئىشرەتكە بېرىلىپ، پۈقرالارغا زۇلۇم سالغان پادىشاھلارنى بولسا، "قارغۇ"، "ئىمانسىز"لار دەپ تەنقىتلەيدۇ.

يەئنى بۈگۈن قايدا سىلەر شاھلەر،
يولنى غەلەت قىلغۇچى گۈمراھلەر...

شاھ رەئىيەتكە ستەم قىلماغاي،
بىر نەفەسى ئەدلىنى كەم قىلماغاي...

قارغۇ ئەيلەپ دۈكۈزۈك ھىردىسى ئاز،
سەندە نە ئىمان، نە زەۋقى نەماز.

زەللىي خۇددى باشقا كىلاسسىك شائىرلىرىمىزدەك، كىشىلەرنى "نەفس"، بولۇپمۇ "شەيتانى نەفس" ياكى "ھەيۋانى نەفس"دىن ئۆزىنى تىيىشكە دەۋەت قىلىدۇ؛ ئىنسانىنىڭ ۋۇجۇدىدىكى ئەڭ ياماندۇشمەن "نەفس" ئىكەنلىگىنى، "شىرى بېشە" (جاڭگال شىرى)نى يېڭىشتىن كۆرە، "سەگى نەفس" (نەفس ئىتى)نى ئۆزىدىن نېرى قوغلاش ئەڭ يۇقۇرى پەزىلەت بولىدىغانلىغىنى كۆپ تەكىتلەيدۇ. زەللىي يەنە ئادەمنىڭ ياخشى-يامانلىقىنى ئەمەلىيەتتە كىشىلەر بىلەن بولغان مۇئامىلىدە سىنىلىدىغانلىغىنى، ھەقىقى ئادەمنى پەقەت ھەقىقى ئادەم تونۇيدىغانلىغىنى بايان قىلىدۇ.

زەرنى سىيەھ تاپىدە زەرگەر تونۇر،
ئەرنى تونۇر بولسە يەنە ئەر تونۇر.

شۇنى ئەسلىتىپ ئۆتۈشكە توغرا كېلىدۇكى، زەللىي ئادەتتىكى "ئاشىق" شائىر ئەمەس، خېلى كۆپ ئىلىمدىن خەبەردار ئالىم ئىدى. ئۇنىڭ ئۆز سۆزى بىلەن ئېيتقاندا، "ئىشق مەكتەپخانىسىغا" كىرمەگەن بولسا، ئۇ ئىلىمدە ئەسفىھان، روم ۋە رەي (ھىندىستان نەزەردە تۇتۇلىدۇ)لىقلارغا ئۇستاز بولالايدىغان بىلىم ئىگىسى دەپ پەرەز قىلىشقا بولىدۇ.

ئىشقى مەكتەب خانەسىدە ئىزتىرابى قىلماسام.
ئۇستادى ئەسفىھانى، رومۇرەي ئەزىم بۇگۈن.

شۇڭا ئۇ "ھىچقانداق شەھەردە ئىمام ياكى مەزىن" ياكى "رىيا-كار سوفى"، ھىلىگەر قەلەندەر-يولچى كوچا تىجىمەلى، ئالدامچى شەيخ ياكى "خۇداد.ن نەفس تەلەپ قىلىدىغانلار" تەرزىدە ماڭماي، "ئىشق"غە پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن نىيەت-ئىقبالىنى بېغىشلايدۇ.

زەللىي شېئىرلىرىدىكى بەدىئىلىك مەسلىسىگە كەلسەك، زەللىي غەزەللىرىدە ياكى باشقا ئەسەرلىرىدە، كىلاسسىك شېئىرىيىتىمىزدىكى ئەنئەنىۋى تەسۋىر ئۇسۇللىرى ۋە يۈكسەك ئۇسلۇپ كۆزگە چېلىقىپ تۇرىدۇ. شۇنىڭدەك ئەنئەنىۋى پوئېتىكىلىق ۋاستىلەرنى ئوبدان قوللانغانلىغى پايقىلىدۇ. بەزى ئىنچىكە مەنىلەرنى بايان قىلىشتا، رىتورىكىلىق (مۇنازىرىلىك) سوراق ئۇسۇلىنى قوللىنىپ، تەمسىلەر بىلەن خۇلاسىلاش — زەللىي شېئىرلىرىدىكى يەنە بىر خۇسۇسىيەتتۇر.

زەللىي شېئىرلىرىدىكى يەنە بىر ئالاھىدىلىك شۇكى، زەللىي ئىستىئارە-رەمزىلىك تەسۋىرلەر، بولۇپمۇ تەشبىھ (ئوخشتىش) ئاسا-

سەدىكى ئىستىئارىلەر، يەئنى ئىما-ئىشارەت ئۇقۇملىرىنى بىلدۇرىدىغان ۋە كۆتىرەڭگۇ روھلۇق ئىبارىلەرنى كۆپ قوللانغان. مەلۇم مەنىدە ئالغاندا، زەللىنى "ئىستىئارە ئۇسۇلى" دىيەك مۇبالىغە قىلغان بولمايمىز.

زەللى مەۋجۇدىيەتكە، ھاياتقا نىسبەتەن، "گۈلشەن" "گۈلستان"، "چېمەن" تەشبىھلىرىنى، "دەھرى باغى"، تىرىكلىك جامى"، "ھۆسنى گۈلستانى"، "مەيدانى مۇھەببەت" قاتارلىق ئىستىئارىلىق ئىبارىلەرنى كۆپ قوللانغان. بولۇپمۇ شېئىرلىرىنىڭ ئاساسىي تېمىسى بولغان "يار"، "ئىشق" مەزمۇنلىرىنى ئىپادىلەشتە، "ھۆسنى گۈلستانى"، "ئىشق بەيابانى"، "رەمۇزى ئىشق"، "كۆڭۈل قۇشى"، "تەن ئۆيى"، "لەشكەرى ھىجران"، "كىرپىك ئوقى" قاتارلىق ئىستىئارە ئىبارىلىرىنى، ۋاپاسىزلىقتا ۋە ناكەسلىك، ھىلىگەرلىككە، رىياكارلىققا بولسا، "تىغى زەبان" (تىل تىغلىرى)، "ئەقلىم چېرىكى"، "زۇلۇم ئايۋانى" قاتارلىق ئۆتكۈر ئىستىئارىلىك تەسۋىرىي ئىبارىلەرنى كەڭ قوللانغان. شۇڭا، زەللى تىلىنىڭ گۈزەللىگى، پىكىرلىرىنىڭ چوڭقۇرلۇغى، ئوخشىتىشلىرىنىڭ چىرايلىقلىغى بىلەن ئالاھىدە ئۆزىگە خاس ئۇسلۇب ياراتقان شائىر.

زەللى غەزەللىرىدە ۋە باشقا ئەسەرلىرىدە، ئەل-يۇرت سۆيەرلىك، ئۆزى تۇغۇلغان يۇرتقا، سۇيىنى ئىچكەن ۋە تۇزىنى يىگەن شەھەرلەرگە قىزغىن مۇھەببەت ئالاھىدە ئىشتىياق بىلەن ئىزھار قىلىندۇ. بولۇپمۇ يارىكەنت بىلەن خوتەننى چوڭقۇر مۇھەببەت تۇيغۇسى ۋە پاساھەتلىك تىلى بىلەن تەرىپلەيدۇ. يارىكەنتنى پۇتۇن ئون سەككىز شەھەرنىڭ كۆزى دىسە، ئوتتۇرا ئەسىردىكى ئەرەب-ئەجەم شائىرلىرى نەزىرىدە "چىنى ماچىن" دەپ ئاتالغان خوتەننى

"ھەممە يارنىڭ فىداسى" دەپ تەۋسىپلەيدۇ. يارىكەنت ۋە خوتەنلەر-نىڭ ئاۋات رەستىلىرىنى، ئەلۋان-تۇرلۇك نازى-نېمەتلەر ۋە مال-ماتالار بىلەن تولغان بازارلىرىنى، ھەتتا چىرايلىق ھۆسنلىرى جېمى كىشىلەرنى ھاڭ-تاڭ قىلغان "گۈزەل جانانلىرى"نى ئاجايىپ ئوخ-شىتىشلىرى ۋە تاڭسىق ئىبارىلىرى بىلەن تەسۋىرلەيدۇ،

زەللى شېئىرلىرىنىڭ تولىسى دەرۋىشلىك ھاياتىنىڭ ئالاھىدە مۇھىتى ئىچىدە يېزىلغان بولۇپ، شائىرنىڭ ھايات يولىنىڭ ئايرىم دېتاللىرىنى خىلىلا ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىدۇ. بولۇپمۇ ئۇنىڭ «سەفەرنامە»سىدە بىئوگرافىك دېتاللار ئاساسى ئورۇن تۇتىدۇ.

زەللىنىڭ كۆپچىلىك شېئىرلىرىدە ئايرىم گۇمانسىتىك قاراشلار ئەكس ئەتتۈرۈلگەندىن باشقا، ئومۇمەن ئۇنىڭ ھاياتقا پانتېئىزم① پوزىتسىيىسى تۇتقانلىغى مەلۇم بولۇپ تۇرىدۇ. چۈنكى شائىر ئىجادىي ئەمگىگىنىڭ خېلى سالمغىنى "ئەۋلىيالار"نىڭ تەرجىمە ھالىرىنى يېزىشقا ۋە "ھەمدۇ سەنا"غا سەرپ قىلغان. زەللى شېئىرلىرىدە ھەر بىر ھەرپ ھەمد ياكى نەئت خاراكتېرىدىكى غەزەللەر ياكى بېيىتلەر بىلەن باشلانغانلىغى كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ. دەرۋەقە، بۇ پەقەت زەللىگىلا خاس خاھىش ئەمەس، شۇ زامان شائىرلىرىغا ئومۇمى خاراكتېر بولغان مىستېتسىزم② قارىشىنىڭ زەللىدىكى قېنىق ئىپادىسى.

شۇڭا، زەللى شېئىرلىرىگە تارىخىي ماتېرىيالىستىك نۇقتىئىنەزەردە قاراپ، ئۇنىڭدىكى ئىجتىمائى-ئومۇمى ئەدەپ-ئەخلاققا تەئەللۇق

① پانتېئىزم — خۇدا ھەممىنى ياراتقۇچى، خۇدا بىلەن تەبىئەت بىر نەرسە دەپ قارايدىغان دىنىي-پەلسەپىي تەلىمات.

② مىستېتسىزم — تەبىئەتتىن تاشقىرى سىرلىق ئالەمگە ئىشىنىش تەلىماتى، بۇ سىرنى بىلىپ بولمايدۇ دەپ قارايدۇ.

بولغان ئىنلغار ئامىللارنى، شۇ زاماندىكى ھاياتنىڭ ئومۇمى تەسۋىرىي مەنزىرىسىنى (جەمئىيەتتە ھۆكۈمران بولغان قاراش، ئەخلاقىي ئۇلۇچەم، ئادەملەر ئارا مۇئامىلە مىزانى) ۋە ئىجتىمائى تۈزۈمۇشنىڭ مەلۇم جەھەتلىرىنى تەسەۋۋۇر قىلىپ، پايدىلىق ئۇزۇقلۇق قىسمىنى قوبۇل قىلىمىز. زەللى بىزگە شېئىرىي ئىجادىيەتتە بەدىئى ئىپادە ۋاستىلىرى جەھەتتىن ماھارەتلىك ئۇستاز بولىدۇ ۋە گۈزەل تەشبىھلىرى بىزگە ئۆرنەك بولىدۇ.

غەزەل پەردازى بۇ دېباچەئى دىۋانى ئىشق ئولغاچ،
خىرەد ئەھلىدە شۆھرەتتىن زەللى تەلىبە ئاتىمدۇر،

دەپ زەللى "ئىشقى دىۋانى" (توپلىمى)نىڭ بۇ "دېباچە"سى (كىرىش سۆزى)گە پەدەز ھىسابلانغان غەزەللىرى شائىرنىڭ بىزگە قالدۇرغان ئۆچمەس مىراسىدۇر، شائىر ئۆزى ئېيتقاندەك، بىز زەللىدىن تېگىشلىك ئىجابى نەرسىلەرنى ئۆگىنىپ، ئۇنىڭ "زەبان تىغى" بىلەن "مۇھەببەت مەيدانى"دە "ئەقىل چېرىكى"نى ئىشقا سېلىپ، "ھۆسنى گۈلىستانى"نىڭ "تەن ئۆيى"دە، "ئوغۇل" (ئىجادىيەت)لەر ۋۇجۇدىقا كەلتۈرۈپ، زەللىنىڭ دىۋانىنى داۋاملاشتۇرۇمىز.

"نەسلى جەھاندا قالمادى تەلبە زەللىنى دىمەڭ،
ئۆلگەندىن كېيىن كۆرۈڭ ھەرغەزەلدۇر بىر ئوغۇل".

ئىمىن تۇرسۇن

1985 ـ يىل 1 ـ ئاي، ئۈرۈمچى.

«زەللى دىۋانى»نى نەشرگە تەييارلاشقا دائىر بەزى ئىزاھاتلار

1. بۇ كىتاپ ھازىرغىچە بىزگە مەلۇم بولغان زەللى ئەسەرلىرى توپلاملىرىدىن رەتلەپ چىقىلغاچقا، ئومۇملاشتۇرۇپ «زەللى دىۋانى» دەپ ئاتالدى.

قولىمىزدا زەللىنىڭ ئىككى توپلام ۋە بىر رىسالى قاتارلىق ئەسەرلىرى بار. ئىككى توپلامنىڭ بىرى چوڭراق. بىرى كىچىكرەك بولغاچقا، ھازىرچە «چوڭ دىۋان» ۋە «كىچىك دىۋان» دەپ پەرقلەندۇرىدۇق.

ئا. «چوڭ دىۋان» قاتتىق قەغەز مۇقاۋىلىق، قىرىم تۇپچەكلىك، پەتلەنگەن ئۇزۇمە (قوۋزاق) قەغىزىغە كۆچۈرۈلگەن، ئانچە خۇشخەت ئەمەس.

"حمد واجب الوجوديكه اون سكيزمنك عالمنى اوز آثارقدرتى برلان برقرار توتوب دور انبيا و اوليانينك آينهٔ كونكلنى انوارجما الله برلان ياروتوبدور" دەپ باشلانغان.

بەتنىڭ بويى 18.5 س.م.، ئېنى 12 س.م. بەتنىڭ خەتلىك يۇزىنىڭ بويى 12.5 س.م، ئېنى 7 ۋە 8 س.م. ئوتتۇرا ھىساپ بىلەن ھەر بەتتە 11 قۇر (ھەر قۇر 2 مىسرا)، جەمئى 246 ۋاراق (492 بەت). بۇنىڭ ئىچىدە زەللىنىڭ ئۆز ئەسەرلىرى 183 ۋاراق (366 بەت) بىلەن تۇگەيدۇ. تۇگەنچىسى:

عمرسیت که ناتوان زلیلی
بکشاده دورست خوددعاکوی.

بۇ توپلامدا، ئۆز تەرتىۇی بویىچە، «تەزكىرەئی چىل تەن»، «تەزكىرەئی خوجە مۇھەممەد شەرىف بۇزۇرگۋار»، «سەفەرنامە»، 156 غەزەل، 13 رۇبائی، 18 مۇخەممەس، 5 مۇستەھزاد، 2 قەسىدە، 2 ساقىنامە، 3 پارچە ھەمد، نەئت ۋە مۇنقەبەت، فارسچە 56 غەزەل بار. زەللی ئەسەرلىرىدىن كېيىن، مۇنىس خوجا دىگەن كاتىپ ئۆمەرنىڭ ئوغلی ئەبۇ شەھىم توغرىسىدىكی راۋايەتنی داستان قىلىپ يېزىپ قويغان. ئۇنىڭ ئايىغىغا موللا قابىل ۋە مۇھەممەد مىراد بەش ئېرىقی قاتارلىق كاتىپلار «تەزكىرەئی ھەفت مۇھەممەدان»، «تەزكىرەئی زۇبدە تۇل-ئارىفەين»، «دەرىبەيان ئىمامی زەينىل ئابىدىن»، «دەر بەيان روزی قيامەت پەيغەمبەرسەللەللاھۇ ئەلەيھی ۋە سەللەم»، «دەرىبەيان ھەزرەتی بی بی فاتىمە»، «ئەلقىسسە ئەل-ئىبلىس ئەلەيھىن لەئنە»، «دەر بەيان فەزىلەتی نەمازی جەما-ئەت» (كاتىب مۇنىس خوجا)، «دەرىبەيان شەيخ ئابدۇرەھىمان ۋە شەيخ غياسىددىن» قاتارلىق نەسرى بايانلار كۆچۈرۈپ قويۇلغان.

ب. «كىچىك دىۋان» قېنىق بىنەپشە قىرىم (گۇللۇك) مۇقاۋىلىق، سۇپىتە ئۇزمە قەغىزىغە يېزىلغان. خۇشخەت.

"نەجانم بلبلی حمدینك غه یوزمینك تیل بیله كویا
كلی صنعونك تماشاسیغه بربحریدور جویا"

دەپ باشلانغان.

بەتنىڭ بويى 15.5 س.م، ئېنى 12 س.م.، بەتنىڭ خەتلىك

تۇزنىڭ بويى 12 س. م.، ئېنى 8س. م.؛ ھەر بەتتە 9 قۇر (ھەر قۇر 2 مىسرادىن)، جەمئى 131 ۋاراق (262 بەت)، بۇنىڭ ئىچىدە زەللىنىڭ ئەسەرلىرى 124 ۋاراق (248 بەت). تۇگەنچىسى:

شمع جمعن' شاھد ساقی جانیم سین،
نظارەسیكا زەلیلی' قل بولغای.

بۇ توپلامدا، ئۆز تەرتىۇی بويىچە، 128 غەزەل، سەپەرنامە، 26 رۇبائی بار. ئاخىرىغا 12 پارچە مۇھەببەتنامە خەتلىرى پۇتۇپ قويۇلغان.

پ. رىسالە.

قاتىتىق قىرىم (گۇللۇك) مۇقاۋىلىق، سۇپىتە ئۇزمە قەغىزىغە خۇشخەت بىلەن يېزىلغان.

بەتنىڭ بويى 20.5 س.م.، ئېنى 11.5 س.م، بەتنىڭ خەتلىك يۇزىنىڭ بويى ئاساسەن 14 س.م.، گايى بەتلىرى 15 س.م.؛ ھەر بەتتە 13 قۇر (ھەر قۇر 2 مىسرادىن)، جەمئى 29 ۋاراق (58 بەت). بۇ پەقەت «تەزكىرەئی خوجە مۇھەممەد شەرىف بۇزۇرگۋار»دىنلا ئىبارەت ئايرىم رىسالە. بېشى:

ایخدای اكرم' الاكرام جود.
جملهٔ موجودغه بردینك وجود.

ئاخىرى:

وزنەنظم اتكایمو مضمونی كتاب
بیلماین والله اعلم بالصواب.

2. بۇ «زەلىلى دىۋانى»غا 196 غەزەل (بۇنىڭ ئىچىدە چوڭ دىۋاندا يوق بولۇپ، كىچىك دىۋاندىن ئېلىنغان 40 غەزەل بار)، 27 رۇبائى (بۇنىڭ ئىچىدە كىچىك دىۋاندىن ئېلىنغان 14 رۇبائى)، 18 مۇخەممەس، 5 مۇستەھزاد، 2 قەسىدە، 2 ساقىنامە، 2 تەزكىرە، 1 سەپەرنامە رەتلەپ كىرگۈزۈلدى. غەزەللەرگە باشتىن-ئۇچقا رەت نومۇرى قويۇلدى، كىچىك دىۋاندىن ئېلىنغان غەزەللەرنىڭ نومۇرلىرى يالاڭ تىرناق (ئىسكوپكا) ئىچىگە ئېلىندى. شۇنىڭدەك گايى غەزەللەر كىچىك دىۋاندا تولۇق بولسا، كىچىك دىۋاندىكى ئاساس قىلىنىپ، نومۇرى تىرناق ئىچىدە بېرىلدى. كىچىك دىۋاندىن ئېلىنىپ تولۇقلانغان بېيىتلارمۇ غەزەل ئاربىسىدا تىرناق ئىچىگە بېرىلدى. ئايرىم ئىبارە ياكى مىسرا ۋە بېيىتلاردا (ئىككى دىۋاندىكى كۆچۈرۈلمىدە) ئوخشىماسلىقلار ئۇچرىغاندا، بەت ئاستىغا شەرتلىك بەلگە بىلەن ("چ" — چوڭ دىۋان، "ك" — كىچىك دىۋان) ئىزاھلاندى.

غەزەل ئايىغىغا شۇ غەزەلدە ئۇچرىغان ئەرەبى-فارسى ياكى كونا سۆزلەرنىڭ مەنىلىرى ئىزاھلاپ قويۇلدى. ئىزاھ نومۇرلىرى ئىككى خىل بېرىلدى: بىرى غەزەللەر ئايىغىغا بېرىلگەن دۆڭگۈلەك ئىچىدىكى ئەرەب سۆزلەرنىڭ چۈشەنچە بېرىش نومۇرى؛ يەنە بىرى بەت ئايىغىغا بېرىلگەن دۆڭگۈلەك ئىچىدىكى قارا سىفىر — بۇ ئىككى دىۋاندىكى پەرقلەرنىڭ ئىزاھ نومۇرى.

3. "تەزكىرە"لەر ۋە "قەسىدە"لەرنىڭ بېشىدىكى بەزى جايلار قىسقارتىلدى. ئىككى دىۋاندا غەزەللەر گەرچە ئەرەپ ئېلىپبەسىنىڭ ھەرپ تەرتىبى بويىچە كۆچۈرۈلگەن بولسىمۇ، قاپىيىلىرى تەركىۋىدە ئوخشاش بىر ھەرپ بولۇپ تۇرۇقلۇقمۇ، ئىككى دىۋاندا مۇقەددەم-ئاخىرلىق بولغانلىقتىن، بەزى غەزەللەرنىڭ رەت تەرتىبى ئوروڭ ئالماشتۇرۇلدى.

دىۋاننىڭ غەزەل قىسمىنى نەشرگە تەييارلاشتا، پىشقەدەم شائىر ئەھمەد زىيائى باشتىن-ئاخىر ئەسلىگە سېلىشتۇرۇپ چىقتى. يولداش ئەھمەد زىيائىغە قوللاپ قۇۋۋەتلەپ بەرگەن ياردىمى ئۈچۈن ئالاھىدە مىننەتدارلىق بىلدۈرىمەن.

سەۋىيەمىنىڭ چەكلىكلىكى ۋە ۋاقىتنىڭ قىس بولغانلىغىدىن، بەزى سەھۋەنلىكلەرگە ئۇقۇشماي يول قويغان بولۇشۇم مۇمكىن. كەسىب-داشلىرىمىزنىڭ ۋە كىتاپخانلىرىمىزنىڭ تۈزىتىپ كېتىشلىرىنى ئۈمىت قىلىمەن.

نەشرگە تەييارلىغۇچىدىن.

غفرله

1

نه جانىم بۇلبۇلى ھەمدىگىغە① يۈز مىڭ تىل بىلە گويا②،
گۈلى سۈنئىۇڭ③ تاماشاسىغە بەررى بەھرىدۇر④ جويا⑤.⑫

فەلەكدۇر يەتتە خىرگاھىكى⑥ بىر-بىر ئۆزرە تىكمىشلەر،
ئاڭا قەندىل ئېتىپ خۇرشىددىن⑦ ھەي قادىرى دەنا.

تەفەررۇج⑧ گاھى سۈنئىۇڭ قىلغالى بىلدىم كەۋاكىبدىن⑨،
مەشائىل⑩ ياندۇرۇپ⑫ تۈن-كېچەلەردە گۈنبەزى خەزرا⑪.

نىشانى رەھمەتى ئامىگىنى⑫ كۆرگىۈزمەك ئۈچۈن زاھىر،
ساچار مەرۋاريدىنى مەۋجىدىن ھەر قەترەئى دەريا.

چېمەن سارىغە ناگەھ تۈندبادى⑬ يەتسە قەھرىگىدىن،
نە قالغاي لالەئى ئەھمەر⑭ نە قالغاي سۈنبۈلى رەئنا.

گۈلستانۇ جەھانغە ئەي سەبا كەم-كەم تەفەررۇج قىل،
مۇبادا باغبانى ئەيلەگەي بىر فىتنەئى بەرپا.⑮

سەنا ئەيتۇرغە، يارەب، شۆئلەئى تىغى زەبان بەرگىل،
زەللىلى بۇ تەلەبىدىن گوشەدە⑮ ئولتۇرۇر تەنھا.

---

① ھەمد ــ ماختاش.
② گوي (گويا) ــ سۆزلەش.
③ سۇنۇ ــ ياساش، قۇدرەت، ھۇنەر.
④ بەرر ــ قۇرۇقلۇق، بەھر ــ سۇ، دېڭىز.
⑤ جوي (جويا) ــ ئىستىگۇچى، تەلەپكار.
⑥ خىرگاھ ــ چېدىر.
⑦ خۇرشىد ــ كۈن، قۇياش.
⑧ تەفەررۇج ــ سەيرى تاماشا.
⑨ كەۋاكىب ــ يۇلتۇزلار.
⑩ مەشائىل ــ مەشئەللەر.
⑪ گۇنبەزى خەزرا ــ يېشىل گۇمبەز.
⑫ ئام ــ ئۇمۇم، ئاممە.
⑬ تۇند ــ ئاچچىق، بادى ــ شاراب.
⑭ ئەھمەر ــ قىزىل.
⑮ گوشە ــ بۇلۇڭ، چەت، خىلۋەت؛ (بىر نەرسىنىڭ) بىر ئۇچى.
⑯ «چ»دە: چېمەنىدە ئەندە لىبۇسەرۇ ئۆزرە قۇمرىدۇر گويا.
⑰ «ك»دە: ياندۇرۇر.
⑱ «چ» دە: پەيدا.

2

ۋۇجۇدۇم خىرمەنىدىن ھاسىلىم بىردانەدۇر پەيدا،
ۋەلىي① ئول دانەدىن ئالەمدە يۈز ئەفسانەدۇر پەيدا.

چىراغى مەجلىسى ئازادەلەرنى بىسمىل② ئەتمەكلەر،
بېۋەقتى سۇبھى سادىق ماتەمى پەرۋانەدۇر پەيدا.

بۇگۈن ھۆرانى جەننەت سۆھبەتىغە ئىلتىپاتىم يوق،
بەلىي جانىم ئىچىدە جىلۋەئى جانانەدۇر پەيدا.

مەگەر ئىسلام ئېلىنىڭ نالەسى ئەۋجىگە يەتمەيدۇر،
بەرەھمەن باش كۆتەردى كۇفردىن بۇتخانەدۇر پەيدا.

قەدى شەمشادى شوخى③ ئەنبەرىن پوشى④ پەرىزادى،
كى ئاندىن تۇررە⑤ سۆزىنى يەزەرگە شانەدۇر⑥ پەيدا.

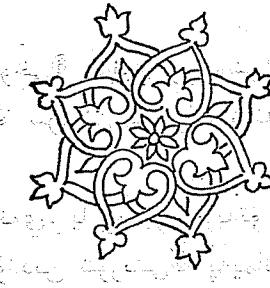
نەھاجەت نالەئى نەي، يا رەبابۇ بەربەتۇ قانۇن،
سۇرۇدى⑦ ئەرغەنۇندىن شۇرىشى⑧ پەيمانەدۇر⑨ پەيدا.

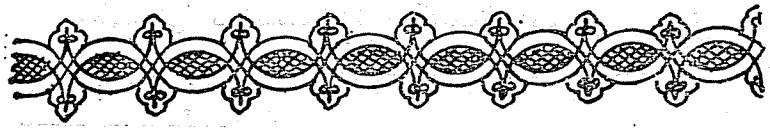
مېنىڭ ئەۋارە كۆڭلۈم زەخمىنى دەغى جۇنۇن دەرلەر،
بۇ سەھرانىڭ يۈزىدە لالەدىن پەيدا.

جەھان مەيخانەسىنىڭ مەيپۇرۇشى بادەسىن نەتسۇن،
زەلىلى مىسرەئىدىن نەشئەئى⑩ مەستانەدۇر پەيدا.

---

① ۋەلې — لېكىن، ئەمما.
② بسمل — سويماق، بوغۇزلىماق.
③شوخ — شوخ، ئويناق.
④ پوش — كىيگەن، كىيىنگەن، ئەنسىرىن پۇش — ئەنسىرەدەك (قارا) كىيىنگەن.
⑤ تۇررە — كۆكۈلا، ئۇرۇمە چاچ، تۇگۈلگەن چاچ.
⑥ شانە — تاغاق.
⑦ سۇرۇد — كۈيلەش، چېلىش.
⑧ شۇرىش (شۇر) — قوزغالماق، غەۋغا، سۇرەن.
⑨ پەيمانە — مەي پىيالىسى، قەدەھ.
⑩ نەشئە — ئاستا ئىچمەك، ئوتلاش (مەي).

(3)

ئەي تولۇن ئايىنى بىشارەت بىرلە بۆلگەن مۇستەفا،
ۋاي ئەبۇجەھل لەئىندىن بارھا① چەككەن جەفا.

يەتتە ئەفلاك ئۆزرەكىم مېئراج ئۇچۇن قويدۇك قەدەم،
گەردى② نەئلىيىكنى③ قىلمىشلەر مەلائىك تۇتىيا.

روزى مەھشەر④ زىلزىلە تۇشكەندە ئالەم ئەھلىغە،
كۆز تۇتار سەندىن شەفائەت ئەنبىياۋۇ ئەۋلىيا.

ۋادەئى ھەيرەتدە⑤ ئەزبەسكى⑥ ھەرارەت چەكمىشەم،
سايەبەخش ئولغىل مېنىڭ باشىمغە گويا كى ھۇما⑦.

يا رەسۇلىللاھ مەدىنە كىشۋەرنغە⑧ يەتمىسەم،
رەۋزەئى پاكىڭغە⑨ تۆھفە مىڭ دۇرۇدۇمىڭ سەنا.

خانقاھى فەقر سەندىن بارھا مەئمۇردۇر⑩،
ئەي شەھى كەۋنەين⑪ مەمنۇن ئەيلەگىل كەلمىش گەدا.

مىسرەئى بەرجەستە⑫ۋۇ نە ئىشك⑬ زەلىلى ئەيتەدۇر،
سەن كەرەم بىرلە كەچۈرگەيسەن سۆزى بولسا خەتا.

① بارها ــ قېتىم، قايتا ـ قايتا.
② گەرد ــ چاڭ، توزاڭ.
③ نەئل ــ كەش، كالاش.
④ روزى مەھشەر ــ مەھشەر كۈنى، مالمان كۈنى، قيامەت كۈنى.
⑤ ۋادەئى ھەيرەت ــ ھەيرانلىق ۋادەسى.
⑥ ئەزبەسكى ــ قانچە، شۇنچە.
⑦ ھۇما ــ بەخت قۇشى.
⑧ كىشۋەر ــ ۋىلايەت، ئەل.
⑨ رەۋزە ــ باغ؛ قەۋرە.
⑩ مەئمۇر ــ ئاۋات.
⑪ كەۋنەين ــ ئىككى دۇنيا، ئىككى ئالەم.
⑫ بەرجەستە ــ كۆزگە كۆرۈنەرلىك، گەۋدىلىك.
⑬ نەئت ــ سۈپەتلەش، تەرىپلەش، ماختاش.

(4)

مەرھەبا سۇلتان ساتۇقى بۇغراخانىم مەرھەبا،
مەشھەدىكنى مەككەئى مۇلكى ئەجەم دەرلەر راۋا.

كاشغەرنى سەيقەلى① ئايىنەئى ئىسلام ئېتىپ،
ھەيبەتىكدىن چىنى ماچىن ھەددىگە سالدىك ندا.

بارەكاللاھ تىيرەئى② كۇففارنى مەھۇە③ ئەيلەبان،
رەۋشەنايى تىغى ئەدلىكدىن تاپىپدۇر دىن زىيا.

قىلماغىل كەم گوشەئى لۇتفى ئىنايەتنى، دەرىغ،
بىر نەزەر قىلساڭ قارا تۇپراغلەردۇر كىمىيا④.

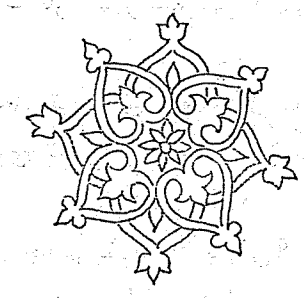
پەردەدارى⑤ ھەزرەتى ھەق بولغانىك مەئلۇم ئۇچۇن،
مەرقەدىك⑥ تۇرى تەجەللى⑦ جلۋەسى نۇرى ھۇدا⑧.

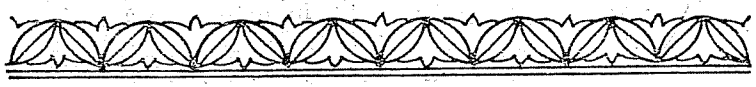
مەرغزارى ئەقلى جانىم ئۆرتەدى بەرقى⑨ جۇنۇن،
ئەبرى⑩ فەيزىكنى ئىبەر، ئەي، كەئبەئى سىدقى سەفا.⑪

پایمالی غەم بولۇپ قالغان زەللىلى زاردىن،
سەدھە زاران⑫ بەندەكى يەتكۇر ئەگەر يەتسەڭ سەبا.

---

① سەيقەل ــ پارلاق، پارقىراق.
② تيرە ــ قارا، قاراڭغۇ.
③ مەھۇە ــ يوقىلىش، تۈگەش.
④ كىميا ــ خىمىيە.
⑤ پەردەدار ــ پەردە تۇتقۇچى، دەرۋازىنۇەن.
⑥ مەرقەد ــ گۆر، قەۋرە.
⑦ تەجەللى ــ كۆرۈنۈش، جىلۋىلىنىش.
⑧ ھۇدا ــ توغرا يول.
⑨ بەرق ــ چاقماق، چېقىن.
⑩ ئەبر ــ بۇلۇت.
⑪ سىدقى سەفا ــ چىن (ھەقىقى) يورۇقلۇق (پارلاقلىق).
⑪ سەدھەزاران ــ يۈز مىڭلاپ.

(5)

قەلەندەرمەن جەھاننى تەرك ئېتىپ قىلدىم سەفەرتەنھا،
چۇ سىمۇرغىكى پەرۋاز ئەيلەگەي بى بالۇ ــ پەر①تەنھا.

شەھى رويى زەمىننىڭ تەختۇ تاجىن ئارزۇ قىلماي،
گەدايى فەقر بولدۇم سەير ئېتەرمەن بەھرۇ بەرتەنھا.

فەنا شەھرىدەكى ئەۋارە بولغان خەلقنى كۆردۈم،
جۇنۇن تۇغيان② ئېتىپدۇر ھەر بىرىنى دەر بەدەر③ تەنھا.

نەزەر تاقۇتىبى ئالەم④ قىلماغۇنچە بىگۇمان بىلگىل،
نىچۈك ئالغاي جەۋاھىر بەھرىدىن ساھىب نەزەر⑤ تەنھا.

بەلادەشتى ئەگەرچە پۇر⑥ خەتەردۇر يانماغىل زىنھار،
قەدەم مەردانە قوي بۇۋادىغە چۇن شىرى نەر⑦ تەنھا.

كۆڭۈل گەنجىنە⑧سىنى غارەت⑨ ئەيلەپدۇر سپاھى⑩ غەم،
تاماشاقىل بۇجەۋلانىمنى بىتىغۇ سىپەر تەنھا.

مۇھەببەتدىن نەسىمى⑪ سۇبھى سادىق بۇيى گۈل ئىستەر،
قەنى بۇ بۇلبۇلى بىچارەدىن ئاھى سەھەر تەنھا.

سېنى ئەي نازەنىن تا ئۆلگۈچە تەكرىگە تاپشۇردۇم،
مېنى مۇنداغ مۇسافىر ئەيلەدى دەۋرى قەمەر تەنھا.

مۇيەسسەر بولسەگەر مەھرەم سارايى خىلۋەتى مەئشۇق،
زەللىلى غەيرى بىرلەن كىرگەلى بولماس مەگەر تەنھا.

---

① بال ـ پەر ـــ قانات ـ قۇيرۇق.
② تۇغيان ـــ تاشماق، قوزغالماق.
③ دەربەدەر ـــ سەرسان، سايماق.
④ قۇتبى ئالەم ـــ ئالەمنىڭ پىشۋاسى.
⑤ ساھىب نەزەر ـــ كۆرگۈچى، كارامەت ئىگىسى.
⑥ پۇر ـــ كۆپ، تولا.
⑦ شىرى نەر ـــ ئەركەك شىر (ئارسلان).
⑧ گەنجىنە ـــ قىممەتلىك نەرسىلەر يىغىلغان جاي؛ خوجرا.
⑨ غارەت ـــ تالاڭ قىلماق، بۇلىماق.
⑩ سپاھ ـــ قوشۇن، چېرىك.
⑪ نەسىم ـــ تاڭ شامىلى، غۇر ـ غۇر شامال.

6

سەھەر رۇخساردىن① بۇرقەئ② ئالىپ چىقتى سەنەم تەنھا.
چۇ خۇرشىدى رەخشان③ شۆئلە ئەيلەپ دەمبەدەم تەنھا.

مەگەر شۇرى قىيامەت قامەتىنىڭ جىلۋەسىدىنمۇر
كى ھەر يان ئاھىدىن چەكمىشكى كىم ئۇتلۇغ ئەلەم تەنھا.

جەفا مەكتۇبىنى ھىجران ئېلىگە شەرھ ئېتە ئالماي،
تىلىم تەقرىر④ ئېتەرگە ئاجىز ئولدى ھەم قەلەم تەنھا.

زەبان سەيقەل گەرى⑤ ئايىنەئى ئىقلىمى مەئنىدۇر،
ئەيان ئەيلەرگە باتىن مەخزەنىنى⑥ لاجەرەم⑦ تەنھا.

تەبىرى⑧ بېشەئى⑨ مەيدان دىۋانى سۇخەندۇرمەن،
كۆڭۈلدىن ماسۋا قەتئ ئەتكەلى تىغى دۇدەم⑩ تەنھا.

غۇرۇرى تائەتىڭدىن زاھىدا مەنزىلگە يەتمەس سەن،
مەقامى ماۋۇمەندىن⑫ ئۆتمەيىن ـ كىم بىر قەدەم تەنھا.

بۇگۈن باغى جۇنۇننىڭ بۇلبۇلىدىن ناله كەلمەيدۇر،
گۈلستان خالىئى گۈل پەردەده نەۋھى⑬ ئەلەم تەنها.

سەفايى خاتىرىڭ بىگانەدىن بھۇده ئىستەرسەن،
ئۆزۈڭده جلوۋه گەردۇر ئەي رەللى جامى جەم ⑭ تەنها.

---

① رۇخسار — يۈز، بەت، چىراي.
② بۇرقەئ — نقاب، چۈمبەت.
③ رەخشان — تاۋلانغان، پارلاق.
④ تەقرىر — مەقسەدنى ئېغزدا ئاڭلىتىش.
⑤ گەرى — گۈرۈھ، توپ.
⑥ مەخزەن — خەزىنه.
⑦ لاجەرەم — چارەسىز، بىچاره.
⑧ تەبرى — دۈمباق.
⑨ بىشه — جاڭگال.
⑩ ماسۋا — باشقا، تاشقرى.
⑪ دۈدەم — ئىككى بىسلىق.
⑫ ماۋۈمەن — ماختانچاقلىق، چوڭچىلىق.
⑬ نەۋھه — ھۆڭگرەپ يىغلاش، يىغا ـ زار.
⑭ جامى جەم — يوغان جام (جەم — جەمشىدنىڭ قىسقارتىلىپ ئېيتىلىشى).

(7)

دامەنى① سەھرا دىمەسلەر لالەزارى بولماسا،
زىننەتى گۈلشەن بېرۈرمۇ سەبزەزارى② بولماسا.

مۇستەفا فەردايى③ مەھشەرده نېچۈك قىلغاي ئىدى،
يەئنى ئۈممەتكه شەفا ئەتتىن ھىسارى④ بولماسا.

شۆھرەتىم ئىقلىمى تۈركستان زەمىندىن چىقمادى،
ئەژدەھانىڭ بېشىده گەردۇ غۇبارى بولماسا.

كى مەقامىم دەيرى ئەيلەرمەن گەھى بەيتىل ھەزەن⑤،
ئۇشتۇرى⑥ ۋەيسى قەرەننىڭ⑦ گەر مىھارى⑧ بولماسا.

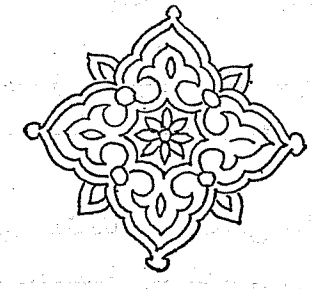
ئەھلى دىلنى بھۇزور ئەيلەر فىغانى بۇلبۇلان،
خاكىدانى⑨ دەھرىنىڭ⑩ ھەرگىز بەھارى بولماسا.

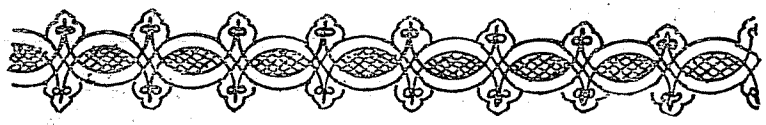
ئافتابى ئاسمانى مەئرىفەت چەكمەس ئەلەم،
لامەكان⑪ سەرھەددىده⑫ بىر شەھسۇۋارى⑬ بولماسا.

بۇ زەللىلى تەلبەدىن تەقسىرى ياشەيخى جەھان،
خانىقاھدىن چىقماغاي ئەردى خۇمارى بولماسا.

---

① دامەن ــ چەت، ياقا؛ ئىتەك.
② سەبزەزار ــ ئوتلاق، مايسازار.
③ فەردای ــ ئەتە، تاڭلا.
④ ھىسار ــ قورغان.
⑤ بەيتىل ھەزەن ــ غەم ئۆيى.
⑥ ئۇشتۇر (شۇتۇر) ــ تۆگە.
⑦ ۋەيسى قەرەن ــ زامان دەرۋىشى، ئەسىر تەلەپكارى، بىر ئەۋلىيانىڭ ئۇنۋانى.
⑧ مىھار ــ بۇرۇندۇق، تىزگىن.
⑨ خاكدان ــ يەر يۈزى، دۇنيا.
⑩ دەھر ــ ئالەم، دۇنيا؛ زامان، دەۋر.
⑪ لامەكان ــ ماكانسىز.
⑫ سەرھەد ــ چېگرا، ئەل.
⑬ شەھسۇۋار ــ ئات مىنگۈچى، چەۋەندار.

8

سەيد①بى پەرۋا يۈرۈر گەر شەھبازى② بولماسا،
مەملەكەت ۋەيران بولۇر شاھنىڭ ئايازى ③ بولماسا.

چۈن كۈدۇراتى④ تەبايىشدىن⑤ نىچۈك بولغاي خەلاس،
ئەۋلىيا ئەشكىدە⑥ تا سوزى گۈدازى⑦ بولماسا.

ئەربەئەين⑧ ئولتۇردى بولغايكىم رىيادىن شەيخلەر،
قول ئاچىپ ھەرگىز دۇئا قىلماس نيازى بولماسا.

خەلقەئى ئاخىر زەمانلەرغە بۇ مىسرەئدۇر نياز،
بەرگى سەبزى⑨ خانىقاھ بىر باش پىيازى بولماسا.

غەفلەت ئەھلىنى بۇ ئىسيان بىرلە يەر يۈتقاي ئىدى،
ھەر نەفەس مەردى خۇدانىڭ كى نەمازى بولماسا.

ئەي زەللىلى بۇ نىچۈك سۆزدۇر دىبان ئەيب ئەتمەگىل،
جىلۋە بەرمەيدۇر ھەقىقەتنىڭ مەجازى⑩ بولماسا.

① سەيد — ئوۋ، ئوۋلىنىدىغان جانۋار.
② شەھباز — لاچىن.
③ ئاپاز — قىش، سالقىن شامال، سوغاققانلىق.
④ كۈدۈرات — غەم ـ غۇسسە، دىل غەشلىك.
⑤ تەبايىئ — خۇي، خۇلق، خاراكتىر.
⑥ ئەشك — كۆز يېشى.
⑦ سوز — كۆيدۈرۈش، گۈداز — ئېرىش، كۆيۈش.
⑧ ئەربەئەين — قىرىق كۈن، چىللە.
⑨ بەرگى سەبزى — ئوتنىك يوپۇرمىغى، ئەرزىمەس نەرسە ھەددىيە قىلىنىشقا كىنايە.
⑩ مەجاز — زاھىرى، مېتافورا؛ ھەقىقى ئەمەس.

9

يار ئەمەس دەرماندە① بولغان چاغ ساڭا يار ئولماسا،
كىم يىقىلغاندا تۇتۇپ ئىلگىك مەدەتكار ئولماسا.

ئەندەلىبى② بىنەۋا ياڭلىغ قاچانغا يىغلايىن،
كېچە تاڭ ئاتقۇنچە بىر دەم بەختى بىدار ئولماسا.

سۇبھى سادىقدىن بۇرۇنراق ئادەمى ئويغانماغاي،
فەيزى ئەسرارى ئىلاھادىن خەبەردار ئولماسا.

كۆزلەرىم چۇن شىشە ھايى قىرمىزىدەك بولماغاي،
تەلبە كۆڭلۇم گەر جەمالىغە گىرىفتار ئولماسا.

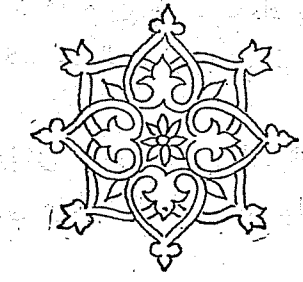
ئەيلەدىم سەر پۇشى خۇمى خۇسرە ۋانى③ ئۆزرەمەن،
گەۋھەرى گەنجى مۇئايىنە④ خەرىدار ئولماسا.

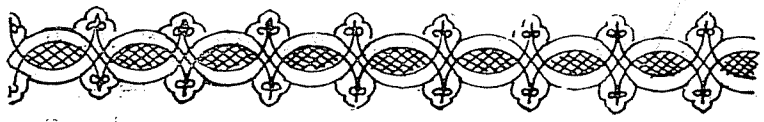
سۇبھەئى سەددانە⑤ سوفىلەر فەراموش⑥ ئەيلەگەي،
سومنات⑦ ئىچرە بەرەھمەنلەر⑧دە زۇننار ئولماسا.

تاشلاپ ئۆزلۈكنى زەللى سەن فەنا يولغە كىر،
چۈن مۇشەققەتدۇر سەفەر ئۆزرە سەبۇكبار⑨ ئولماسا.

---

① دەرماندە ــ تەڭلىك، قىينچىلىق.
② ئەندەلىب ــ بۈلبۈل.
③ خۇمى خۇسرەۋانى ــ خۇسراۋچە (شاھانە) كوزا.
④ مۇئايىنە ــ كۆزدىن كەچۈرىدىغان.
⑤ سۇبھە ــ تەسبىھ، سەددانە ــ يۈزدانە.
⑥ فەرامۇش ــ ئۇنتۇلماق.
⑦ سومنات ــ بۇتخانا.
⑧ بەرەھمەن ــ بۇتخانا شەيخى.
⑨ سەبۇكبار ــ سەبۈك ــ يەڭگىل، يېنىك، بار ــ يۈك.

10

يۈزۈڭنى پۈركەگەچ ئول سۇنبۇلى① سىياھ قارا،
سەھەر ستارە②نى ئەيلەيدۇر دۇدى ئاھ③ قارا.

قەلەم لەبىڭدەكى خالىڭنى نۇقتەئى خەت دەر،
كى ئىككى تىللىغدىن تەلئەتى④ گۇۋاھ قارا.

نە كافىر، نە مۇسۇلمان، تاڭ ئاتتى زەررىن پۇش⑤،
كىيەر يەنە كېچەلەردە گەداۋۇ شاھ قارا.

چۇ كەربەلا تەرەفىدىن سەۋاد⑥ زاھىردۇر،
گەھى قىزىل كۆرۈنۇر كۆزلەرىمگە گاھ قارا.

قارا كۆزۈم كۇلۇپ ئېيتۇر: زەللىنى كۆرگىل.
كۆڭۈل قارالىغدىن جەندەۋۇ كۇلاھ قارا.

① سۇنبۇل — خۇشبۇي قارا تۇسلۇك ئۆسۈملۈك؛ يارنىڭ چېچىدىن كىنايە.

② ستاره — يۇلتۇز.

③ دۇدى ئاھ — ئوتلۇق ئاھ، ئاھنىڭ دۇدى.

④ تەلئەت — يۈز، بەت ھۆسىن، گۆزەللىك.

⑤ زەررىن پۇش — زەرباب (زەر بىلەن زىننەتلەنگەن) كىيىم كىيمەك.

⑥ سەۋاد — قارا، قاراڭغۇلۇق — (بىر نەرسىنىڭ ياكى جاينىڭ) قارىسى. سەۋاد زاھىر — قارىسى كۆرۈنمەك.

11

سوفى سەھەر ئاھىدىن گەر ئەسەرى بولماسا،
ئەلگە ئۇنىدىن بىخەبەر دەردى سەرى بولماسا.

يەئنى تەرىقەت يولى تۇرفە① رەھى② مۇستەقىم③،
ئاندا قەدەم راست قويكىم خەتەرى بولماسا.

رويى زەمىن④ ئۆزرە كۆر سۇبھى دەرەختى بەلەند،
سايە پەدىد⑤ ئولمادى تا نەزەرى بولماسا.

يىغلاچۇ يازۇ قىشى، نالەچۇ بۇلبۇل ئىشى،
ئاشىق ئەمەس ئول كىشى، سىيم⑥ زەرى بولماسا.

رىزقى ئۇچۇن دەربەدەركەزمە يۇرۇپ بىخەبەر،
بەس ساڭا خۇنى جىگەر، ماھەزەرى⑦ بولماسا.

مۇندا قەنى زۇفۇنۇن⑧، جۇملە بىقەيدى⑧ جۇنۇن،
بولماس ئىدى بۇ يوچۇن، يارى پەرى بولماسا.

هەر تەرەپنى كۆهسار⑩، چەكمەس ئىدى زۇلپقار،
ئالتىنىدە سەد مىڭ كېبكى دەرى⑪ بولماسا.

بولدى خەزان بەرگى رېز⑫، قوي قەدەمىڭ تېز ـ تېز،
بارى بولۇڭ سۇبھى خېز⑬، گەر سەھەرى بولماسا.

تەلبە زەلىلى ھۇنۇز، مەشقى جۇنۇنۇ رۇمۇز⑭،
تۇتى كەبى ناله سوز⑮، لەب شېكەرى بولماسا.

---

① تۇرفە ــ قىزىق، ئەجايىب؛ يېڭىلىق.
② رەھ(راھ) ــ يول.
③ مۇستەقىم ــ توغرا، چىن؛ تۇزۇك؛ تۇرغۇن.
④ رويى زەمىن ــ يەر يۈزى.
⑤ پەيدىد ــ پەيدا بولماق.
⑥ سىيم ــ كۈمۈش؛ ئاق.
⑦ ماھەزەر ــ تەيىار (ھازىر بار) نەرسە، بېرى، مەزە.
⑧ زۇفۇنۇن ــ پەنلەر (ھۇنەرلەر) ئىگىسى، ئالىم، ھۇنەرۋەن.
⑨ بېقەيد ــ باغلانغان، بەنت قىلىنغان.
⑩ كۆھسار ــ تاغلىق جاي.
⑪ كېبكى دەرى ــ تاغ كەكلىگى، (كېبك ــ كەكلىك).
⑫ بەرگى رېز ــ بەرگ (يوپۇرماق) تۆككۈچى، كۈز.
⑬ سۇبھى خېز ــ تاڭنى تېزلەتكۈچى، سەھەر قوپقۇچى.
⑭ رۇمۇز ــ رەمزىلەر، ئىما ــ ئىشارەتلەر.
⑮ ناله سوز ــ ناله قىلغۇچى.

12

كىرمەگەيمەن جەننەتۇل مەئۇاغە① دىلبەر بولماسا،
شىشە پۇشى② تۇشمەگەي دەرياغە گەۋھەر بولماسا.

خالى خەتتىنىڭ سىپاھىدىن جەھانگىر③ ئولدى يار،
ۋەرنە④ شاھ ئىقلىمنى ئالغايمۇ لەشكەر بولماسا.

بولمادى مەئلۇم ھىكمەت ئەھلىغە سەيرى قەمەز،
ئەسمانى نىلگۇنى⑤ سەھنىدە ئەختەر⑥ بولماسا.

تاپماغاي ئەردى رەۋاجى قىسسەئى ئابى ھەيات⑦،
زۇلمەت ئىچرە نەچچە يىل خىزرى⑧ سىكەندەر بولماسا.

سۆھبەتى ساھىب دىلان⑨ گەرم⑩ ئولدى زاھىد تۇرماغىل،
خىرمەنى ئاتەشكە كىم كىرگەي سەمەندەر⑪ بولماسا.

ھويى بۇ ژۇلىدەمولەردىن⑫ چۇ دىلگىر⑬ ئولماڭىز،
زاھىر ئولماس زىننەتى شەھرى، قەلەندەر بولماسا.

نەقشىبەندىلەرگى⑭ نەقشى بوريايى بەس دۇرۇر،
ئەتلەسى گەردۇن⑮ ئەگەر بالىنى بستەر⑯ بولماسا.

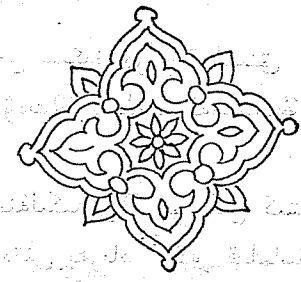
ئەژدە ھايى بېشەنى ھەيبەتدە كىم قىلغاي خەراب،
دۇلدۇل ئۆزرە نەئرەئى ئاۋازى ھەيدەر⑰ بولماسا.

ئەي زەللى كېچەۋۇ كۈندۈز ئىشىم دىۋانەلىك،
تاجۇنۇن ئىقلىمىدىن مۇلكى مۇسەخخەر⑱ بولماسا.

---

① مەئۋا ــ تۇرار جاي، باشپانا.
② شىشەپۇش ــ شىشە مونچاقچى.
③ جەھانگىر ــ جاھاننى ئالغۇچى (ئىگىلىگۈچى).
④ ۋەرنە ــ باشقىچە، ئەكسىچە، ھەر ھالدا، بولمىسا.
⑤ نىلگۈن ــ نىل رەڭ.
⑥ ئەختەر ــ يۇلتۇز؛ بەخت.
⑦ ئابى ھەيات ــ تىرىكلىك سۇيى، تىرىلدۇرىدىغان سۇ.
⑧ خىزر ــ يول باشلىغۇچى، رەھبەر.
⑨ ساھىب دىلان ــ دىل ئىگىلىرى، ساپ كۆڭۈللۈكلەر.
⑩ گەرم ــ قىزغىن، قىزىماق، قىزىتماق.
⑪ سەمەندەر ــ ئوت كەسىلەنچۇگى (ئوت ــ يانغىن ئىچىدە تۇرۇلۇپ، ئوت ئىچىدە يۇرەرمىش).
⑫ ژۇلدەمو ــ پاخماق چاچ؛ تېجىمەل، كېزىپ يۇرگۈچى.
⑬ دىلگىر ــ كۆڭلى بۇزۇلۇش، ئىچى پۇشۇش.
⑭ نەقشىبەندىلەر ــ خوجا باھاۋىددىن نەقشىبەندى يولغا قويغان سوپىلىق تارمىغىنىڭ تەرەپدارلىرى، نەقشىبەندى مۇرىتلىرى.
⑮ گەردۇن ــ ئاسمان (ئەتلەسى گەردۇن ــ كۆك ئاسمان).

⑯ بالىن بستەر ــ ياستۇق ــ كۆپە.
⑰ ھەيدەر ــ يولۋاس، شىر، ھەزرەت ئەلىنىڭ لەقىمى.
⑱ مۇسەخخەر ــ ئۆزنىگە تەسخىر قىلماق (قاراتماق، بويسۇندۇرماق).

13

گۈل قەددى قامەتىنى شەمشاد ئەگەر قىلماسا،
بۈلبۈلده ئەيب يوقتۇر فەريادئەگەر قىلماسا❶.

دەۋزەخدەكى گۈناھكار ئوتتىن قۇتۇلماغايلەر،
ئەھمەد شەفائەتتىن ئازاد ئەگەر قىلماسا.

زۇلمەتتىن ئول سكەندەر چىقماسلىق ئەردى مۇمكىن،
خىزرى مۇرۇۋۋەت① ئەيلەپ ئەمداد② ئەگەر قىلماسا.

سەرپا③ بەرەھنەلىكتىن④ بولماس كىشى قەلەندەر،
دۇنياۋۇ ئاخىرەتنى بەرباد ئەگەر قىلماسا.

ھاجى ھەرەم ئىچىدە تەۋق⑤ ئەيلەمەك نە ھاسىل،
ۋەيرانەئى كۆڭۈلنى ئاباد ئەگەر قىلماسا.

تۇغيان ئېتەر جۇنۇنۇم زەنجىرى ئىشق كەلتۇر،
ئەفسۇنگەران⑥ ئەزايىم⑦ بۇنياد⑧ ئەگەر قىلماسا.

شەھدۇ شېكەر⑨ تۆكەرمۇ شىرىن تەكەللۇمىدىن،
ئىشقىڭ زەلىلى قۇلنى فەرھاد ئەگەر قىلماسا.

---

① مۇرۇۋۋەت — مەرتلىك، ئادەمگەرچىلىك.
② ئەمداد — مەدەتلەر.
③ سەرۇپا — ئۇستى - باش.
④ بەرەھنە — يالىڭاچ، يالاڭغاچ.
⑤ تەۋق — تاۋاپ، زىيارەت.
⑥ ئەفسۇنگەران — ئەپسۇنچىلەر.
⑦ ئەزايىم — دۇئا.
⑧ بۇنياد — ئاساس، ئۇل، ئەسلى "چىقماسلىق"، پەيدا بولماق.
⑨ شەھدۇ شېكەر — بال - شېكەر.
❶ «چ»دە: بۇلبۇل دىمەكى ھەر سەھەر فەريادئەگەر قىلماسا،
گۈلنى فەراموش ئىلە بەرباد ئەگەر قىلماسا.

14

زۇلفۇ يۇزۇڭنى ئەي پەرى لەيلى نەھار① ئۇقۇپ،
شەھلا كۆزۇڭنى ئاھۇيى مەردۇم② شكار ئۇقۇپ.

كاكۇلى لۇڭايى④ ئەھمەدى دەپ قىلمىشەم تەۋاق،
پەيۋەستە④ قاشلەرىڭنى ئەجەب زۇلفىقار ئۇقۇپ.

ھەم قامەتىڭنى غۇنچەئى گۇل دەستە چاغلادىم،
رەيھان خەتىڭنى گۇل يۇزۇڭگە سەبزەزار ئۇقۇپ.

قىلدى شەھىد ئىشقى مېنى بىر نەزەردە ئول،
گۇلگۇنى قەبايى⑤ زالىم كافىرخۇمار ئۇقۇپ.

(سەرۇپا بەرەھنەلەرنى كۆرۇپ ۋەئز ئېيتادۇر،
زاھىد غۇرۇرى غەفلەت ئىلەگىرۇدار⑥ ئۇقۇپ.)

باردىم ئول خوش دىيارغە❶ غۇربەتدە يىغلادىم،
رەئنا قەددىڭنى گۇلشەن ئارا مەن ھەزار ئۇقۇپ.

كەلدى زەللى تەلبە قاراسايدىن بۇگۇن،
قەبرى ئىنام جەئفەرى سادىق مازار ئۇقۇپ.

---

① لەيلى نەھار — تۇن - كۇن، كېچە - كۇندۇز.
② مەردۇم — ئادەملەر؛ (كۆز) قارچۇق.
③ لۇڭا — تۇغ.
④ پەيۋەستە — تۇتاش، قوشۇما؛ ھەمىشە.
⑤ قەبا — تون.
⑥ گىرۇدار — ھۆكۈمرانلىق.
❶ «ك»دە: كەلدىم خوتەن دىيارىغە.

15

پەردە پۇش① بولغاچ⓭ چېمەندە جەئفەرى كەلدۇك چېپىپ،
مەن سەراپا② هايى هويى نالەدىن چۇن ئەندەلىب.

يار رەنجۇر③ ئولدى مەن ئاندىن دەغى رەنجۇرراق،
هالەتىم دىشۋار④ ئەي پەرۋەدىگارا بول تەبىب.

دۇر زەنجىرى سەرى زۇلفىدە گويا ئىككى كۆز،
ئاهۇيىدۇر كافرىستان ئىلكىدە تۇتقۇن غەرىب.

ئەي گۆرىستان ئەهلى بىر-بىر تۇتۇڭىز راهى ئەدەم⑤،
كىم مەلۇل⑥ ئولماڭ بۇگۇن تاڭلا قىيامەت ئەنقەرىب⑦.

بولدى تۇركىستان زەمىن ئىچرە زەلىلى نەغمە سەنج⑧،
مۇستەمئدۇر⑨كىم گۈلىستان قۇشلەرى ئەمدى كېلىپ.

① پەردە پۇش — پەردە ياپقۇچى ياكى يېپىنغۇچى، پەردىچى.
② سەراپا — باشتىن - ئاياق.
③ رەنجۇر — كېسەل، ئاجىز، سقىلماق.

④ دىشۋار — قىيىن، ئېغىر، مۇشكۈل.
⑤ راهى ئەدەم — راھ - يول، ئەدەم - يوقلۇق - يوق.
⑥ مەلۇل — مالالىق، قايغۇلۇق، خاپا.
⑦ ئەنقەرىب — چاپسان، پات ئاربدا.
⑧ سەنج — تەرمەك، چەكمەك، چالماق (نەغمە) مەنىلىرىدىكى يارەمچى سۆز.
⑨ مۇستەمئىدۇر — ئاڭلىغۇچى.
⑬ «چ»دە: ئولدى.

16

تابی زۇلفۇڭدىن چېكەر كان ئىچرە سىماب ئىزتىراب،
ئاي يۈزۈڭنىڭ رەشكىدىن كىردى بۇلۇتغا ئافتاب.

كاكۇلى مۇشكىن① سەنەمنىڭ چېھرەسىن پۈشىدە② تۇت،
جىلۋەئى ھۆسنىدە ئەيلەر ۋەرنە ئالەمنى خەراب.

چۈن تەرىقەت يولىغا كىرمەكنى قىلدىڭ ئىختىيار،
ئەۋۋەلا بىر مۇرشىدى③ ھادىنى④ قىلغىل ئىنتىخاب⑤.

مەرھەبا ساقى خۇمارىمنى بۇگۈن دەفئ ئەيلەسەڭ،
شىشەئى ساغەرنى⑥ تولدۇرغىل قۇيۇپ گۈلگۈن شاراب.

ئەي زەلىلى گۈلشەنى ماچىندە ئەمدى بادە ئىچ،
مۆھتەسىب⑦ گەر شەھر ئىچىدە ئەلنى ئەيلەر ئىھتىساب⑧.

① مۇشكىن ــ مۇشك (ئىپار) رەڭلىك، ئىپار ھىدلىق؛ قارا تۈسلۈك.
② پۈشىدە ــ يوشۇرۇن، مەخپى، ياپماق.
③ مۇرشىد ــ يول كۆرسەتكۈچى؛ (سوپىلىقتا) پىر، ئىشان.
④ ھادى ــ توغرا يول باشلىغۇچى، يېتەكچى.

⑤ ئىنتىخاب ــ تاللاش، ئىلغاش،
⑥ ساغەر ــ مەي پىيالىسى، قەدەھ.
⑦ مۆھتەسىب ــ ئىھتىساپ قىلغۇچى، خىلاپ ئىشلارنى تەكشۈرگۈچى، بازاردىكى جەڭ، تارازا ۋە باھا ئۈستىدە نازارەت قىلغۇچى.
⑧ ئىھتىساب ــ ھىساپ ئېلىش، تەھقىقلەش، تەكشۈرۈش.

17

كۆڭۈلده ساقلامادى هەر كىشى كى بىر مەھبۇب،
ئانىڭكى بولغانىدىن مۇندا بولماغانى خوب.

دەرىخ ئۆمۈر ئۆتۈپ كەتتى قىلمايىن پەرۋاز،
كەبۇتەرىكى قاناتىغا باغلادىم مەكتۇب.

ھەقىقەت ئەھلىغە سەن تەئنە قىلماغىل ھەرگىز،
جەھان ـ جەھان غەم ئارا قالسا گەر ئۇلەر مەھجۇب①.

غۇرۇر ھۆسن بولۇپ يۇسۇفانە② غافىل سەن،
ئىشتىمەدىڭمۇ دەغى ئاھ نالەئى يەئقۇب③.

نە ئاخىرەتۇ نە دۇنيا زەلىلى تەرك ئەيلەر،
جەمال تەڭرى تەئالادۇر مەقسەدۇ مەتلۇب.

---

① مەھجۇب ــ ئورالغان، پەردىلەنگەن؛ ئۇياتلىق.
② يۇسۇفانە ــ يۇسۇپلەرچە، يۇسۇپدەك.
③ يەئقۇب ــ يۇسۇپ پەيغەمبەرنىڭ ئاتىسى.

18

نەمايان بولدۇڭ ئەي دىلبەر يۈزۈڭنى ئافتاب ئەيلەپ،
قارا كاكۇل بىلە زۇلفى پەرىشانىڭ نىقاب ئەيلەپ،

لەبىڭ خالىنى كۆرگەچ تەن ئۆيىدە ناتەۋان كۆڭلۇم،
قۇشدۇر كىم قەفەسدە تەلپىنىپ كۆپ ئىزتىراب ئەيلەپ.

جەمالىڭ دەفتەرىدىن نۇكتەنى① شەرھى ئېتە ئالمان،
يىلى ئۆمرۇم ئىچىدە ئەي پەرى يۈز مىڭ كىتاب ئەيلەپ.

نە كافىر② كۆزلەرىڭ ئالەمنى تەنھا ئەيلەدى تاراج،
شەبىخۇن③ كەلتۇرۇر غەم جانىمە يۈز مىڭ ئىتاب④ ئەيلەپ.

ۋەفا ھەرفىنى سورغاندا ماڭاسەن تازە جان بەرىدىڭ،
مەسىھا⑤ لەبلەرىڭ ئەئجازىدىن⑥ گويا جەۋاب ئەيلەپ.

سەھەر تەرفى چېمەندە گۈل بىلە تەنھا شەراب ئىچتى،
ئەجايىب باغبانى سىنەنئى⑦ بۇلبۇل كەباب ئەيلەپ.

گۈلستانى سۈخەن سەيرى ئېتەردە ساھىبى دىۋان،
چېكەر باشغە گۈلدەك مسرەئنى ئنتنتخاب ئەيلەپ.

نە كۈندۈز شەرتدۈرمەي ئىچكەلى شۇربى⑧ مۇداممدن⑨،
قەدەھ تۇت ساقئى سيمن⑩ بەدەنكم ماھتاب⑪ ئەيلەپ.

ھەقىقەت جلۋەگەردۇر دەرھەقىقەت ياشۇرۇپ بولماس،
مەجاز ئەھلى زەللى تەلبەگە مۇنداغ قەباب⑫ ئەيلەپ.

---

① نۇكتە — نازۇك مەنلىك سۆزلەر، مەنسى چوڭقۇر ۋە چىرايلىق سۆز.
② كافر — رەھىمسز، ئىنكار قىلغۇچى.
③ شەبخۇن — تۇنده تۇيۇقسز ھۇجۇم.
④ ئىتاب — قەھرى، غەزەپ، قىيناق.
⑤ مەسھا — ئەيسا پەيغەمبەرنىڭ لەقمى.
⑥ ئەئجاز — مۆئجىزىلەر.
⑦ سينه — كۆكۈس، كۆكرەك، يۈرەك، باغىر.
⑧ شۇرب — ئىچمەك.
⑨ مۇدام — ھەمشە، دائىم (ئىچىشكە) بېرىلمەك.
⑩ سيمن — كۈمۈش؛ كۈمۈشتەك ئاق.
⑪ ماھتاب — تاۋلانغان ئاي، ئايدىك.
⑫ قەباپ — قاباب قۇۋاپ، ئۆزىنى چىرايلىق ۋە ئىسل كۆرسەتمەك.

(19)

چىندە مۇسافىردۇرمەن ماچىن ئىچىدە غەرىب،
يار يۈزىن كۆرمەدىم مۇنچەكى مەن سارغارىپ.

كەتتى بەسى زۇفۇنۇن، كەلدى بەس ئەھلى جۇنۇن،
بولمادى مەندەك زەبۇن① دىلبەرىدىن ئايرىلىپ.

چەكتى كۆڭۈل ئوتلۇغ ئاھ، چېھرەم ئولۇپ بەرگى كاھ②،
ھەق بۇ سۆزۈمگە گۇۋاھ سەنسە كۆڭۈلدە ھەبىب.

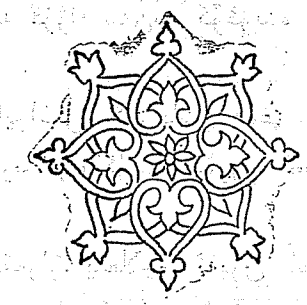
بۇلبۇلى جان سايراغىل، كۆز ياشى دەغى ياغىل،
غافىل ئولۇپ تۇرماغىل، گۈلنى كۆرۈپ ئەندەلىب.

ۋەقتى سەھەر بېقەرار، يىغلاچۇ ئەبرى باھار،
دەرد ئەگەر سەندە بار، كەلگەي ئۆزىدىن تەبىب.

ئاڭلاغىل ئەي سيمبەر③ جان قۇلاغىدا گەۋھەر،
ئانچە ماڭا بەرىلەر مەكتەبى ئىشقىڭ ئەدىب.

بەسكى غەنىمەت مەھەل، ساقى قۇيۇپ تېز كەل،
باغلادى بېيتۇ غەزەل، تەلبەزەللى كېلىپ.

① زەبۇن — ئاجىز، بىچارە؛ مەغلۇپ، يېڭىلگەن.
② بەرگى كاھ — سامان پارچىسى (تەننىڭ زەئىپلىگىدىن كىنايە).
③ سىيمبەر — كۆمۈش بەدەن، ئاق بەدەن، ئاپپاق؛ گۈزەل.

20

بىرنەزەر كۆرۈپ ئاشىق جان بېرۈرنى مىننەت تۇت،
ئاستانەئى① مەئشۇقى ياستانۇرنى نىيەت تۇت.

باۋەر② ئەيلە بۇ سۆزگە، سۈرمە قىل سۆزۈم كۆزگە،
يوقتۇر ياردىن ئۆزگە، غەيرىدىن ھەر ھىممەت تۇت.

كوھنەلەنگەرى ئالەم، كارۋان ئېرۈر ئادەم،
دەم ئالىپ ئۆتەر بىر دەم، سەن بۇ دەم غەنىمەت تۇت.

سەرۇ قامەتى گۈل پۇش، زۇلفى كاكۇلى بەردۇش③،
ئەيلەدى كەفەن ئاغۇش④، ئەقلىڭ ئولسە ئىبرەت تۇت.

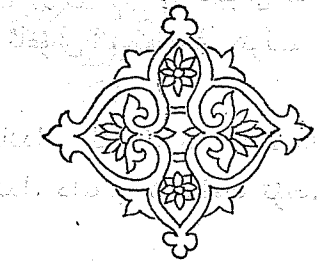
ھەشەرگاھقا بارغاندا، قىلنى قىرىق يارغاندا،
تەلمۈرۈپۇ ھارغاندا، دامەنى شەفائەت تۇت.

گەر تاپاي دىسەڭ سەن يول، تەرك ئېتىپ قەلەندەر بول،
خۇمى خۇسرەۋىدەك تول، كوچەئى مۇھەببەت تۇت.

بادەششەگە تولدى، خۇنى دىل بەجۇش ئۇردى،
مۆھتەسىب يېقىن بولدى، رىند⑤ بىرلە سۆھبەت تۇت.

ئەي زەللىلى بى ھاسىل، ئىشق ئىلىگە بول ۋاسىل⑥،
بولما بىر نەفەس غافىل، گوشەدە خلۋەت تۇت.

① ئاستانە — بوسۇغا؛ ساراي؛ بىرەر كىشىنىڭ ھۇزۇرى.
② باۋەر — ئىشەنچ، ئىشەنمەك؛ تەستىقلىماق.
③ بەردۇش — يەلكە، ئۇچا، يەلكىسىدە.
④ ئاغۇش — قۇچاق، قۇچاقلىماق؛ باغرىغا باسماق، باغرى.
⑤ رىند — سالپى، بىپەرۋا، لاغايلاپ يۈرەر؛ نازۇك تەبىئەت.
⑥ ۋاسىل — ئىرىشكۈچى، ئىرىشكەن.

21

تاتىغ غەمىڭ قىلماغۇچە سىنە جەراھەت،
كۆڭلۈمدە ئاچىلمايدۇ مىڭ بىر گۈلى راھەت.

مەن سەيقەلى ئاينەئى كۆڭلۈم بىلە مەشغۇل،
تۇتى قەنى بەرگەي ئىدى بۇ دادى① فەساھەت②.

ئىبىتۇرلەر قىيامەت قەددىنى ئەينى③ بەلادۇر،
لېكىن قاشى بىرلە كۆزىدۇر ھەر بىرى ئافەت.

تائەت بىلە جەننەتكە كىرەرلەر دىدى زاھىد،
فەردايى قىيامەتدە بۇ سۆز بىرلە قەباھەت④.

مەكتۇبى جۇنۇن سەربەسەرى⑤ مىسرەئى رەنگىن⑥،
كۆرگۈزدى زەللىگە گۈلىستان فەساھەت.

① داد — دادىغا (ۋايىغا) يەتمەك.
② فەساھەت — سۆزنىڭ ئوچۇق، روشەن، راۋان، چىرايلىق ۋە قائىدىگە مۇۋاپىق بولۇشى.
③ ئەين — خۇددى ئۆزى، ئەينى، ئۆزىنىڭ؛ كۆز، بۇلاق، چەشمە.
④ قەباھەت — يامانلىق، ئوساللىق، قەبىھلىك.
⑤ سەربەسەر — باشتىن-ئاياق، پۈتۈنلەي.
⑥ رەنگىن — رەڭدار، گۈزەل، تاۋلىنىپ تۇرىدىغان.

22

هالا① ئەجايىپ ئەرمەس قىلسام سوراغ غۇربەت②،
روز③ ئەزەلدە بەرگەنى بىزگە ئايىغ غۇربەت.

قان يىغلادى چۈ لاله گۈلگۈن④ شۇكۇفه⑤ ئەيلەپ،
دەرد-ئەلەم گۈلدىن كۆكلۈمده داغ غۇربەت.

زىنهار⑥ ئەي مۇسافىر قىلماڭ تەفەررۇج گۈل،
گۈلخەن كەنارەستەدۇر⑦ بوستان باغ غۇربەت.

هەي-هەي زەلىل تەلبە كۆكلۈم ساڭا فەرىشان،
ئاشۇفتەرەك⑧ كۆرەرمەن سەندە دىماغ⑨ غۇربەت.

① هالا — شۇ تاپتا، مۇشۇ تۇرقى.
② غۇربەت — غېرىپلىق، مۇساپىرلىق، يالغۇزلۇق.
③ روز — كۈن، كۈندۈز.
④ گۈلگۈن — گۈل رەڭلىك، قىپ-قىزىل؛ چىرايلىق ۋە چاپقۇر ئات.
⑤ شۇكۇفه — چېچەك، غۇنچە، پورەك.
⑥ زىنهار — زادى، ھەرگىز.
⑦ كەنارە — چۆرىسى، چەت.
⑧ ئاشۇفتە — پەرىشان، چېچىلاڭغۇ؛ بىرىلگەن، مەپتۇن، شەيدا.
⑨ دىماغ — مىڭە بىلەن بۇرۇن ئوتتۇرىسى، دىماق؛ كەيپىيات.

23

ئەي دەفتەرى جەمالىڭ تەفسىرى بېنەھايەت،
لەئلى لەبىڭده زاھىرى لۇتف ھەدىس-ئايەت

زېرۇ زەبەر① خەتىڭنىڭ مەزمۇنىدىن بىلۇرمەن
ھەر ھەرفىدۇر رىساله، ھەر نۇكتەسى رەۋايەت.

تۇبى② قەددىڭ قاشىده بىر جىلۋەلىك دەرەختى،
ھۆسنۇڭ ھىكايەتىده يۇسۇف سۆزى كىنايەت.

شەمشىركىن چەپ-راست③ قىلدىڭ بۇگۈن ھەمايىل④،
بىسمىل ئەگەر غەرەزدۇر بىر غەمزەئى كىفايەت.

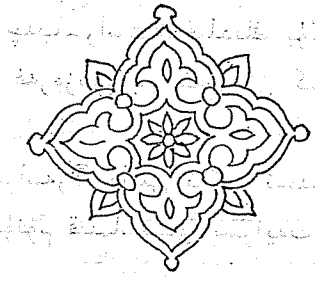
ئالەم ئېلى سەراسەر⑤ غافىل ئەگەر ئەمەسدۇر،
بۇ نالەئى جۇنۇنۇم قىلماسمىدى سىرايەت⑥.

بىر قەترەئى ئىشقى رەمزەئى "ئەنەل-ھەق"⑦ ئېيتۇر،
ئەي قەۋمىئى پارسايان⑧ پەرھىز ئىتتىڭ بېغايەت.

① زەبەر — ئۈستۈن، ئۈستىگە قويۇلىدىغان ھەرىكەت بەلگىسى.
② تۇبى — جەننەتتىكى مىۋىلىك دەرەخ نامى.
③ راست — ئوڭ.
④ ھمايىل — ئوق ئېتىش ئۈچۈن ئوق-يايغا قويۇلىدىغان ئوق.
⑤ سەراسەر — پۈتۈن، ھەممە.
⑥ سىرايەت — تارقىلىش، كېڭىيىش.
⑦ ئەنەل-ھەق — مەن ھەقىقەتنىڭ ئۆزى دېگەن مەنىدە.
⑧ پارسايان — پارسا كىشىلەر، تەقۋادار كىشىلەر.

ئايىنەئى زەلىلى ئەزبەسكى تىيرە بولدى،
ۋەقتى ئىنايەتىكدۇر يا مۇرشىدى ھىدايەت.

① زبرۇ زەبەر ــ ئاستىن ـ ئۇستۇن.
② تۇبى (تۇبا) ــ جەنـنەتتىكى دەرەخ دەپ پەرەز ئېتىلگەن گۈزەل دەرەخ؛ كېلىشكەن (قامەت).
③ چەپ راست ــ ئولۇق ـ سول.
④ ھەمايىل ــ مۆرە باغ، قىلىچ قىنىنىڭ بېغى.
⑤ سەراسەر ــ ئۇ باشتىن ـ بۇ باشقا.
⑥ سرايەت ــ تەسىر، يۇقۇش.
⑦ ئەنەل ـ ھەق ــ "مەن ـ ھەق".
⑧ پارسا ــ يامان ئىشتىن ساقلانغۇچى.

24

كىمكى بۇ مەھفىل① ئىچىدە قىلدى دىلبەردىن ھەدىس،
گۈيىيا كەلتۇردى بولغايكىم پەيەمبەردىن② ھەدىس.

تۇتىيانى③ ھىند ئەگەر لەئل لەبىنى كۆرسەلەر،
ئەيلەمەس ئۆمرىدە ھەرگىز شەھدۇ شېكەردىن ھەدىس.

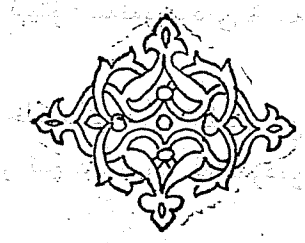
سەرۋى ئازادىغە بەردى قامەتى تەنھا شىكەست④،
باغبانى بىھۇدە ئېيتۇر سەنەۋبەردىن⑤ ھەدىس.

ھەسبى ھالى⑥ خاكىدانى دەھر بىلگەيسەن دىدىم،
چىقسا ھەردەفتەر ئىچىدە كوھنا لەنگەردىن⑦ ھەدىس.

ياخشى ئىشتىلدى زەلىلىنىڭ قۇلاقىغە بۇگۈن،
ئاللاھ ـ ئاللاھ ئەي مۇسۇلمانلەر بۇ كافىردىن ھەدىس.

① مەھفىل ــ جاي، مەنزىل؛ يىغىلىش جايى، سورۇن، بەزمە.
② پەيەمبەر ــ پەيغەمبەر.
③ تۇتىيان ــ تۇتىلار.

④ شكەست ــ سىنىق، مەجرۇھ، يارىلانغان.
⑤ سەنەۋبەر ــ قارىغايغا ئوخشاش چىرايلىق دەرەخ؛ كېلىشكەن قامەت ــ بوي.
⑥ ھەسىبى ھال ــ تۆز ھالىنى ئېيتىپ پىكىر سوراش، ھال كۈنى.
⑦ لەنگەر ــ لەڭگەر، ئۆتەك؛ غېرىپخانا، غېرىپ ــ غۇربالارغا ئاش بېرىدىغان ئورۇن.

25

رەگى① گۈل سىيمگۈندۇر② شىشەئى شەبنەمنى نۇش③ ئەتكەچ،
چىمەن گويا مۇسىبەتخانەدۇر بۇلبۇل خۇرۇش④ ئەتكەچ.

نىگارىم كىرمەيىن مەجلىسكە مەن پەرۋانەدەك كۆيدۇم،
سەراپا قامەتىنى شەمئ ياڭلىغ شۆئلە پۇش ئەتكەچ.

بۇگۈن مىھراب مۇنبەر ھەرفىدىن دەم ئۇرماغىل زاھىد،
سۇجۇداتىم⑤ سەنەم قاشىغە يەئنى تەركى ھۇش ئەتكەچ.

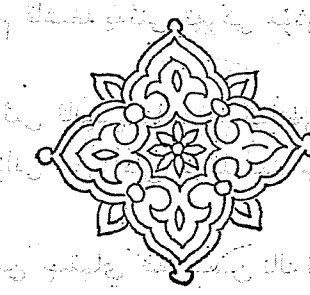
جەۋاھىر ھاي⑥ مەئنى ئالەمى زاھىرغا كەلتۇردۇم،
كى خۇممى خۇسرەۋانى ھەرزامان كۆڭلۇمدە جۇش⑦ ئەتكەچ.

ھۇنۇز⑧ ئول نازەنىن چىقماي ھەرەمدىن نالە قىلماڭلەر،
زەللى دىلبەرىنى كۆردى نۇتقىنى خەمۇش⑨ ئەتكەچ.

---

① رەگ ــ تومۇر، قان تومۇر.
② سىيمگۇن ــ كۈمۈش رەڭ، ئاق.
③ نۇش ــ تاتلىق، شىرىن؛ ئىچمەك.

④ خۇرۇش ــ توۋلىماق، چىللىماق.
⑤ سۇجۇدات ــ سەجدىلەر، چوقۇنۇشلار.
⑥ جەۋاھىر ــ جۆھەرلەر، قىممەتلىك تاشلار؛ چوڭقۇر مەنىلىك سۆزلەر ۋە ئۇستىلىق بىلەن ئىشلىتىلگەن ئەدەبىي ئىبارىلەر.
⑦ جۇش ــ قاينىاش؛ دولقۇن.
⑧ ھۇنۇز ــ ھەمىشە، زادى.
⑨ خەمۇش ــ جىم، تىنچ، ئۈندىمەي.

26

ۋەھكى ھىلالى① قاشلەرىڭ سۆرەتىدۇر كەمان② كەچ،
كىرپىڭ ئوقىدا قەتل قىل كىم كى قىلۇر گۇمان كەچ.

ھەرخەمى كاكۇلۇڭ سىنىڭ سىلسىلە③ جۇنۇن سىنىڭ،
زاھىد بىخەبەر ئەجەب ئەيلەدى ئىمتىھان كەچ.

بىلمەي ئەگەر سەنا دىسە مانىئى④ زىكر⑤ بولماغاي،
ھىچ مەلامەت ئەيلەمە بولسا بەلىڭ⑥ زەبان كەچ.

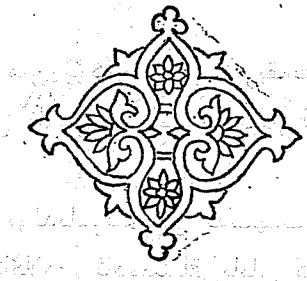
جەزبە⑦ ئاتىغا مىن بۇگۈن سەيرى تەرىقەت⑧ ئەيلە گىل،
تەۋسەن⑨ ئەقل ئازدۇرۇر ئاقىبەت ئىنان⑩ كەچ.

دۇشمەنى جان بولدىلەرىكىم كى نەسىھەت ئەيلەسە،
تەلبە زەللىلى ئاڭلادى ئادەمنىڭ يامان كەچ.

---

① ھىلال ــ يېڭى چىققان ئاي، يارنىڭ ئايدەك ئەگمە قېشى.
② كەمان ــ يا(كەمەلەك).
③سىلسىلە ــ زەنجىر، تىزما، تىزىق.

④ مانىڭ — توسقۇن، كاشىلا.
⑤ زىكر — سۆزلەش، تىلغا ئېلىش، بايان قىلىش.
⑥ بەلۋ — شۇنداق، ئەلۋەتتە، بەللى.
⑦ جەزبە — تارتىش، ئۆزىگە تارتىۋېلىش.
⑧ تەرىقەت — ئۇسۇل، يول، مەسلەك، سوپىلىق يولى.
⑨ تەۋسەن — توسۇن (ئات).
⑩ ئىنان — چۈلۈۋۇر، تىزگىن.

27

تەختەئى تابۇت ئېرۇر ئاقىل كۆزىگە تەختۇ تاج،
كىم گەدالىق بوريا‌سى مەسنەدى① بى ئېھتىياج.

يەتكۈرۈر بىللاھ مەقامى فەقرىگە② تەجرىدلىك③،
بولماغىل ھۆرانى جەننەت بىرلە ھەرگىز ئىزدىۋاج④.

خەتتى ئازادى تىلەرسەن خاتىرىڭ ۋەيرانە قىل،
شاھ ئالمايدۇر دىيارىكى بۇزۇق باج-خىراج.

ئەندەلىب ھەر كۈن دىماغ ئاشۇفتەلىكدىن سايرادى،
جىلۋەگەر گۈل بولماسا بولمايدۇر سۇنبۇلدىن ئىلاج.

ساھىبى ئەۋازە بولماس سەن زەلىلى خەلق ئارا،
بەرمەگۈنچە مۇفتى⑤ ئىشق بۇدىۋانغە رەۋاج⑥.

① مەسنەد — تايانچ، تەخت، يۇقۇرى ئورۇن — دەرىجە.
② فەقر — يېقىرلىق، كەمبەغەللىك، مۇھتاج.
③ تەجرىد — چەتلەشتۈرۈلگەن، يەكلەنگەن.
④ ئىزدىۋاج — ئۆيلىنىش، جۈپ بولۇش.
⑤ مۇفتى — مۇپتى، پەتىۋا بەرگۈچى.
⑥ رەۋاج — تارقاتماق، بەرمەك، ئۆتكۈزمەك.

(28)

چۇ① دەريا رەۋشەن ئولدى خاترىم سەير جەھان ئەتكەچ،
ھەياتى خىزر تاپتىم قەتئە② مەنزىل تەرك جان ئەتكەچ.

تەفەررۇج قىل دىلۇجانىنى بەرباد ئەيلەدى مەنسۇر③،
ئەنەل ھەق رەمزىنى بىر قەترە مەيدىن ئىيان④ ئەتكەچ.

بۇگۇن باغى گۇلستان گۇللەرى خۇش بەرگ رىز⑤ ئولدى،
سەھەر ھوي چېكەردە سەرسەرى⑥ ئاھىم خەزان ئەتكەچ،

مېنى مۇنداغ بەلادەشتىدە تەنھا قويماغاي ئەردى،
كى قەدرى گەۋھەرى بى بەھانى ئىمتىھان ئەتكەچ.

زەللىلى تەرك ئېتىپ ئالەمنى كەچتىم خانمانىمدىن⑦،
تەۋاق ھەزرەتى سۇلتان ساتۇقى بۇغراخان ئەتكەچ.

---

① چۇ ــ كەبى، ئوخشاش؛ چۇنكى، قاچانكى.
② قەتئە ــ كېزىش، يۇرۇش؛ كەسمەك، ئۇزمەك.
③ مەنسۇر ــ يەڭگۇچى، غالىپ.

④ ئىيان ــ ئوچۇق، ئاشكارا.
⑤ رىز ــ تۆككۈچى، تۆكۈلگۈچى، چاچقۇچى، ئاققۇزغۇچى مەنىلىرىدە.
⑥ سەرسەر ــ سوغاق ۋە قاتتىق شامال.
⑦ خانمان ــ ئۆي ـ جاي، بىسات.

29

جەهان ئەهلى سپاهى ھۆسنى دىدارىڭنى كەم كۆرگەچ،
قاچار دەھشەت يۈزىدىن ھەر تەرەف ئوتلۇغ ئەلەم كۆرگەچ.

خەتى فىشانەئى① ئازادەلەرنى سەندىن ئاڭلارمەن،
يۈزۈڭ بىرلە قاشىڭنى سەجدەدە لەۋھى قەلەم كۆرگەچ.

بەرەھمەن زادە دەۋرى سومناتنم② ئىچرە يۈرسۈن دەر،
مېنى بۇتخانەئى تەرسا ئىچىدە ئول سەنەم كۆرگەچ.

كۆڭۈل باغلاردە ئەقلىم فىكرى زەنجىر ئەيلەدى بولغاي،
قارا كاكۇلنى زۇلفۇڭ بىرلە بوينۇم ئۆزرە خەم كۆرگەچ.

بۇگۈن غافل بۇ ئالەمدە سەراسەر قالمادى گويا،
جۇنۇن شەھرىدە مۇنداغ ھەيىبەتى خەيلى③ ھەشەم④ كۆرگەچ.

غۇبارى خاكسارى گۈلخەنى⑤ ئىشقىڭغە مەن لايىق،
بۇ گەرد ئالۇدەلەرنى⑥ دەرگەھىڭغە مۆھتەرەم كۆرگەچ.

ھسارى⑦ غەم دەرى دەرۋازەسىنى مەھكەم ئەيلەپدۇر،
زەللى پاسبانى زېرەكى فەۋجى⑧ ئەلەم كۆرگەچ.

---

① خەتى فىشانە ــ پىشانىگە پۈتۈلگەن.
② سومنات ــ بۇتخانا، بۇت نامى.
③ خەيل ــ گۇرۇھ، توپ.
④ ھەشەم ــ يېقىن كىشى؛ قەبىلە؛ مەرتىۋە ــ دەرىجە،
⑤ گۈلخەنى ــ گۈلەخى، ھامامغا ئوت قالىغۇچىلار.
⑥ گەرد ئالۇدە ــ چاڭ باسقان.
⑦ ھسار ــ قورغان.
⑧ فەۋج ــ قوشۇن، چېرىك.

30

ساقى سەھەردە كەلتۇرۇڭ ئەل كۆزىدىن نىھان① قەدەھ،
فەسلى بەھار گۈل ئېرۇر مەۋسۇمى② ئەرغەۋان③ قەدەھ.

مەستى مەيى مۇھەببەتىڭ بادەنى ئىچتى ھۇنۇز،
نالەئى ئەل ـ ئەتەش④ قىلۇر بولماسا بىر زەمان قەدەھ.

زاھىد پاكباز⑤ ئەگەر بادەنى ئەيلەر ئېتتىراز،
قورقما سۇراھىي⑥ بويلۇغۇم تۇت ماڭا مېھرىبان قەدەھ.

زۆھرە⑦ ئىلىكىدىن⓫ بۇگۈن مۇشتەرى⑧ كۆر شەراب ئىچەر،
شىشەلەردۇر ئاسمان كەۋكەب خۇن فىشان قەدەھ.

ئالتۇن ئاياغىدىن غۇرۇر ئەيلەسە ئەغنىيايى⑨ دۇن⑩،
تەرز⑪ قەلەندەران كۆرۈڭ كەللەئى⑫ ئۇستىخان قەدەھ.

تەلبە زەللى ھۇش ئىلە قوي قەدەمىڭ سېكىن ـ سېكىن،
پىرمۇغان⑬ ئىشكىدە تىزدىلەر ھەر قايان قەدەھ.

① نىھان ـ يوشۇرۇن.

② مەۋسۇم ـ ئاتالغان، ئىسىم ئالغان.
③ ئەرغەۋان ـ قىزىل، قىزىل تۇسلۇق.
④ ئەتەش ـ تەشنالىق، چاڭقىغان.
⑤ پاكباز ـ چىن ئاشىق.
⑥ سۇراھىي ـ مەي كوزىسى.
⑦ زۆھرە ـ چولپان، ۋېنېرا.
⑧ مۇشتەرى ـ يۇپىتىر، ئوڭاي يۇلتۇزى.
⑨ ئەغنىيا ـ غەنىيلەر، بايلار.
⑩ دۇن ـ پەس، رەزىل، ناكەس.
⑪ تەرز ـ ئۇسۇل، رەۋىش، تۇرق، سۆرەت.
⑫ كەللە ـ كاللا، باش.
⑬ پىرمۇغان ـ ئاتەشپەرەسلەرنىڭ پىرى؛ مەيخانىچى.
⓫ «چ»دە: "ئىلكىدىن"

31

سەرجۇش① بەھار ئەيلەدى زەررىن②❶ چىمەنى شوخ،
بۇلبۇل قىلىبان نالەسىدىن ئەنجۇمەنى③ شوخ.

ئالماۋۇ ئانار ئىلە بەھىدىن سۆز ئەتمەك،
ھەر يەردە كى بار جىلۋەدە سىيمىن زەقەنى❷ شوخ.

فەردايى قىيامەتدە كۆرۈك بارچە شەھدان⑤،
غەيرەتىدىن⑥ ئېتەر چاك گىرىبان⑦ كەفەنى⑧ شوخ.

فانۇس كەبى شۆئلەسىدىن كېچە-لا كۆيدۇم،
تاكىيدى قەددى قامەتىغە پىر ھەنى⑨ شوخ.

قوپ تەلبە زەللى خىتا يولىغە كىرگىل،
كۆڭلىدە ۋەفا يوقتۇر نىگار خوتەنى شوخ.

---

① سەرجۇش — راسا قاينىماق، قاينام.
② زەررىن — زەرلىك، زەرلەنگەن؛ ئاپتاپ.

③ ئەنجۇمەن — مەجلىس، يىغىن.
④ زەقەن — ئىگىك، زاڭاق.
⑤ شەھدان — شەھىدلەر.
⑥ غەيرەت — رەشك، قىزغىنىش؛ غەيرەت، بېرىلمەك.
⑦ گىرىبان — ياقا. (چاك گىرىبان — ياقا يىرتىش).
⑧ كەفەنى — كېپەنلىك، كېپەن خېرىدى.
⑨ پىرھەن (پىراھەن) — كۆڭلەك.
❶ «ك»دە: "گۈلنى".
❷ «چ»دە: "زەرقەن".

32

تائەت بىلە تابولماسا ئەيسايى مۇجەررەد①،
قويماس قەدەمنى كۆنگرەئى تاقى② زەبەرجەد③.

مۇساكى دەرەختدىن ئەنەللاھ ئىشتىپدۇر،
كىم باۋەر ئاڭا ئەيلەمەسە كافىرۇ مۇرتەد.

تاراج كۆكۈل قىلغالى ھەر لەھزە④ كېلۈرلەر،
چۈن❶ ئىشق سپاھى بىلە غەم لەشكەرى بەھەد.

دىۋانە قىلىپ❷ مۇغبەچىلەر دەير ئىشكىدە❸،
زەنجىرسەرى زۇلفۇڭ ئىلە قىلدى مۇقەييەد⑤.

ئەيلەر مېنى لەۋھى قەلەم سىرىدىن ئاگاھ،
ئىلكىمگە ھۇنۇز ئالمايىن ئول❹ تەختەئى ئەبجەد⑥.

مەئشۇقى مە جازىنى بۇگۈن قەتئ نەزەر قىل،
گەر ئارزۇيى بولسا ساڭا دەۋلەتى سەرمەد⑦.

مەھشەردە شەفائەت تىلەسەڭ تەلبە زەللى،
فەخر ئەيلە دىلۇجانىڭ ئىلە فەقر مۇھەممەد.

---

① مۇجەررەد — يالغۇز، تەنھا، بويتاق.
② تاق — ئىشىك ۋە بىنا ئۇستىدىكى ئىگىز ئەگىم جاي؛ مىھراب ۋە تەكچە ئۇستىدىكى ئەگىم؛ گۈمبەز.
③ زەبەرجەد — قىممەتلىك نىل رەڭ تاش. (تاقى زەبەر ـ جەد — كۆك ئاسمان).
④ لەھزە — قېتىم، دائىم.
⑤ مۇقەييەد — ئۇلانغان، باغلانغان.
⑥ ئەبجەد — قەدىمقى ئەرەپ ئېلىپبەسىدىن تۇزۇلگەن سەككىز سۆز.
⑦ سەرمەد — مەڭگۈ، داۋاملىق.

❶ «ك»دە: كىم.
❷ «ك»دە: بىلىپ.
❸ «ك»دە: ئىچىدە.
❹ «ك»دە: ئالماس دا داغى ئىلكىم ئۇزە.

33

هەرچەندە① ئىشكىگدە سەھەرلەر قىلامەن داد،
دادىمغە قەنى يەتكەنىڭ ئەي زالىمۇ بىداد②.

لەيلى چىمەنى ناز ئىچىدە يىغلادى دەرلەر،
مەجنۇنى بەيابانى ئەگەر ئەيلەسە فەرياد.

دىلبەر قەددىغە بەند ئۇچۈن خەلق دىمەسلەر،
گۈلشەندە سەنۇبەر بىلە كىم سەرۋىنى ئازاد.

خوبانى③ جەھان تەلبە كۆرۈبان قاچادۇرلەر،
ئادەم ئەمەس ئول تايىفە گويا كى پەرىزاد.

ئۆلتۈرگەلى بۇ خەستەئى④ مسكىننى نىگارا،
بىر غەمزە يىتەر، ھاجەت ئەمەس خەنجەرى پولاد.

تاغ ئۆزرە چىقىپ ئەردى تاماشا بىلە شىرىن،
كۆركەتتى نەۋا نالەسىدىن تىشەئى فەرھاد⑤.

كۆگلۈڭ بۇزۇلۇپ قالسا زەلىلى يىمەگىل غەم،
كىم كۆردى جۇنۇن ئىقلىمىدە خانەئى ئاباد.

---

① چەند — قانچە، قاچان.
② بىداد — جەۋرە، زۇلۇم.
③ خوبان — چىرايلىقلار، كۆركەملەر.
④ خەستە — كېسەل، ئاغرىق.
⑤ «چ»دە: كۆركۈزدى نەۋا نالەسىدىن تىشەئى پولاد.

34

سەبا سەھرایی غەمدىن لالەگۈن① جام جۈنۈن كەلتۈر،
كى دەۋران ساغەرىدىن② مەي كېرەكمەز بۇيى خۇن كەلتۈر.

سۇراھى سەربەلەندۇ③ مەيپەرەستان مەستى لايەئقەل④،
ئەلىق لامى قەد سياقىنى مەجلسدە نىگۈن⑤ كەلتۈر.

كىيىپ رۇخسارەلەر گۈلگۈن كېلىپ گۈلشەندە رەقس⑥ ئەيلەر،
نەۋايى نالەئى نەي بولماسا چۇن ئەرغەۋان كەلتۈر.

رەمۇزى رەمز ئېلىگە بازبان⑦ ھال ئېيتۇرسەن،
جەھان ئەھلىگە لېكىن قىسسەئى دۇنيايى دۇن كەلتۈر.

زەللى شەرمسار⑧ ئاخىرەتدە ئۆزرە سۇد⑨ ئەتمەس،
بېدەرگاھى خۇدا ھەر ھاجەتىڭ بولسا بۇگۈن كەلتۈر.

---

① لالەگۈن — لالە رەڭ، قىزىل.
② ساغەر — مەي پىيالىسى، قەدەھ.
③ سەربەلەند — ئاتاقلىق، داڭلىق.

④ لايەئقەل — ئەقلى يوق، ئەقىلسىز.
⑤ نىگۈن — ئىگىلگەن، پۈكۈلگەن: پەس، شەرمەندە.
⑥ رەقس — ئۇسۇل.
⑦ بازبان — قۇشچى، قۇشبېگى.
⑧ شەرمسار — ئۇياتلىق، شەرمەندە.
⑨ سۇد — پايدا، نەپ؛ سۇرتۇش، بۇلغىنىش مەنىلىرىدە.

35

بۇ خاكى① تىيره ئۆزرەكسم قالۇر ئەي كەدخۇدا② ئاخىر،
ئەدم يولغه بىر ـ بىر كىرگۈسى شاھۇ گەدا ئاخىر.

جەھاندىن ھىچ ئادەم تاپمادى بۇيى ۋەفا، يىغماڭ،
ئانى جەمئ ئەيلەگەنلەر كۆرمەدى غەيرى جەفا ئاخىر.

قەلەندەرۋار③ ئولۇبان كوچەئى تەرك ئىچرە سەير ئەتكىل،
كى ئەيسادەك كىشگە ئىگنە④دىن ماجرا ئاخىر.

نەھەكى قۇلزۇمى⑤ ۋەھدانىيەتدىن⑥ غەرق بولدىلەر،
نە كىشتى قالدىيۇ نەكىشتبانۇ⑦ ناخۇدا⑧ ئاخىر.

دەرەخت ئۆمرى دايىم سەبزە⑨دۇر دەپ ئېئتىماد⑩ ئەتمەڭ،
نەسىيمى مەرگ⑪ ئەيلەر بەند ـ بەندىدىن⑫ جۇدا ئاخىر.

نە ھاجەت ئۆيۇ ئايۋانۇ سارايۇ بوستان ئەتمەك،
كىرىپ قەبر ئىچرە تەنھا مەنزىلىڭ دارۇلبەقا⑬ ئاخىر.

كىتابى ماربازى⑭ ئىشقدىن ئەفسۇنى ئۆرگەتكىل،
ۋەگەر⑮ نە ئەيلەگەي ئوتى جەھاننى ئەژدەھا ئاخىر.

مۇرەببى⑯ مۇرشىدىمنىڭ باتىنى⑰دۇر ھەر بەلا كەلسە،
نە قىلدى ئۇشتۇرى⑱ مەستانەنى ئالۇفتا⑲ ئاخىر.

گۇلستانى چىمەندە رەۋنەقى ئابى تەراۋەت⑳ يوق،
تەرەننۇم㉑ ئەيلەگەيمۇ بۇلبۇلى باغى خىتا ئاخىر.

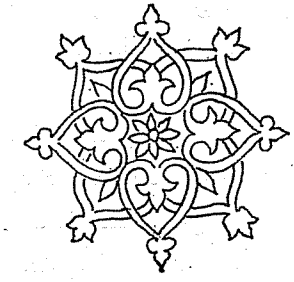
بىنەفشە تابدارۇ㉒ بەرگى سۇنبۇل ھەم پەرىشاندۇر،
كۆتەرمەي گۇل يۇزىدىن پەردەئى بادى سەبا㉓ ئاخىر.

زەللى خانىقاھى كۆكلۇڭ ئىچرە ئەربەئەين ئولتۇر،
مەجازى شەيخلەرنىڭ سۆھبەتى ئۆجبۇ㉔رىيا ئاخىر.

---

① خاك ــ توپا.
② كەدخۇدا ــ خوتۇنلۇق ئەر، ئائىلە بېشى؛ ھۆكۈمدار.
③ ۋار ــ "دەك، ئوخشاش، ...لەرچە" مەنىلىرىدىكى ياردەمچى سۆز.
④ ئىگنە ــ يېگنە.
⑤ قۇلزۇم ــ قىزىل دېڭىز، دېڭىز.
⑥ ۋەھدانىيەت ــ بىرلىك، يەككە ـ يىگانە، خۇدا.
⑦ كىشتى ــ كېمە، كىشتىبان ــ كېمىچى.
⑧ ناخۇدا ــ كېمە كاپىتانى، كېمە ھەيدىگۈچى.
⑨ سەبزە ــ يېشىل، كۆك.
⑩ ئېئتىماد ــ ئىشەنچ.

⑪ مەرگ — ئۆلۈم.
⑫ بەند — ئۇگە.
⑬ دارۇلبەقا — ئەبدى تۇرىدىغان جاي، باقى ئورۇن.
⑭ ماراز — يىلان ئويناتقۇچى، سېھرگەر.
⑮ ۋەگەر — ۋە ئەگەر.
⑯ مۇرەببى — تەربىيىچى.
⑰ باتىن — ئىچ، ئىچكى: كۆكۈل، روھ.
⑱ ئۇشتۇر — تۆگە.
⑲ ئالۇفتا — (ئالۇفتە) — ھەيران، ئاشىق، بېرىلگەن؛ پەرۋاسىز. ياكى "ئالپ" — باتۇر، قەھرىمان.
⑳ تەراۋەت — تازىلىق، پاكىزلىق.
㉑ تەرەننۇم — كۈيلەش، ناخشا ئوقۇش، سايراش.
㉒ تابدار — چىرماشقان.
㉓ بادى سەبا — تاڭ شامىلى.
㉔ ئۇجب — مەنمەنلىك، شۆھرەتپەرەسلىك، غۇرۇر.

36

تا كۆزۈمگە جىلۋەگەردۇر قامەتى پۇر رۇشلەر①،
ئافەرىن دەر تاقەتىمگە مەردۇمى با ھۇشلەر.

نالەدىن بۇلبۇل پەرىشان جىلۋەدىن تاۋۇسى باغ،
ئۆرتەگەچ سەھنى چېمەننى بەرقى گۇلگۇن پۇشلەر.

غۇنچەئى كۆكۈلۈمنى گۇل-گۇل② ئەيلەدى ۋەقتى بەھار،
ھەر سەھەر فەيزى نەسىم سۇبھىدىن ئاغۇشلەر.

ھاي-ھويى بۇ كېچە مەيخانەدىن كەم بولمادى،
بىر تەرەف پىرمۇغانۇ بىر تەرەف مەينۇشلەر③.

ئەي زەلىلى پەردەئى جان ئىچرە پىنھان ئەردى غەم،
ئاشكارا ئەيلەدى بىھۇدە ئاغزى بوشلەر.

① رۇش — بەتخۇي، بەتقىلىق.
② گۇل-گۇل — يايراق، رەۋناق، ياشنىماق.
③ مەينۇش — مەي ئىچكۈچى.

37

ئېتىراز ئىقلىمى سارى بارماغىل كىم تەڭدۇر①،
مەشرەبى② ھەفتاد دۇ③ مىللەتكە④ كىرگىل كەڭدۇر.

بەرگى سەبزى چار باغى خىلۋەتى ئەندىشەدىن،
بۇلبۇل تەبئىمغە تۆھفە بەيزە⑤ ھايى بەڭدۇر⑥.

مەن نەۋايى نالەئى نەيدىن ھۇزۇرى تاپمادىم،
ئەرغەنۇنى⑦ مەجلىسى ئوششاق⑧ خۇش ئاھەڭدۇر.

شەيخ ئۆزلۈك خانقاھىدىن چىقىپ سەير ئەتمەدى،
شۆھرەتى ئاۋازە لېكىن نەچچە مىڭ فەرسەڭدۇر⑨.

گەر فەتىلە ساچلەر تۇغ ئەيلەسە ئاشىق نېتەڭ،
ئىشق شەھرىدە گەدالەر شاھدەك سەرھەڭدۇر⑩.

سۆھبەتى پىرمۇغاندىن چاشنى⑪ تاپقاچ كۆڭۈل،
ئۇلفەتى دۇنياپەرەستى سىفلەسىدىن⑫ تەڭدۇر.

ئەنبەرىن زۇلف يۇزىدە ئىزتىراب ئەيلەر نېدىن،
شام ئېلى سەھرايى رومنى ئالغانىدىن جەڭدۇر.

ھاجەت ئەرمەسدۇر زەللىگە تاماشايى چىمەن،
باغلاغان ھەر مىسرەئى گۈلنىايى رەڭگا رەڭدۇر.

---

① تەڭ ــ قىس، قىيىن، تەڭلىك.
② مەشرەب ــ خۇي، خاراكتىر، ئادەت، رەۋىش.
③ ھەفتاد دۇ ــ يەتمىش ئىككى.
④ مىللەت ــ دىن يولى، رەسمى - يوسۇن.
⑤ بەيزە ــ تۇخۇم، ئۇرۇغ؛ ئاق، ئاپتاپ؛ ئىلتىپات، شەپقەت.
⑥ بەڭ ــ شەكىل، قائىدە، رەۋىش، يوسۇن.
⑦ ئەرغەنۇن ــ چالغۇ ئەسۋابىنىڭ نامى.
⑧ ئوششاق ــ ئاشقىلار، مۇقام نامى.
⑨ فەرسەڭ ــ ئۇزۇنلۇق ئۆلچىمى، 7 ــ 8 كىلومېتىرغا تەڭ.
⑩ سەرھەڭ ــ قوماندان.
⑪ چاشنى ــ تەم، تېتىق، مەزە، تېتىماق.
⑫ سىفلە ــ پەسكەش، پىخسىق.

38

زۇلغۇڭ سەنەما گىرىھكۇشادۇر①،
كىم مۇشك② خىتا ددى خەتادۇر.

زەنجىرى جۇنۇن دىمەڭلە كاكۇل،
ھەر ھەلقەئى تارى مىڭ بەلادۇر.

پەيژەستە قاشىڭغە ئەيلە قۇربان،
كىرپىك ئوقىن ئاتقالى نە يادۇر.

قەتل ئەتتى كۆزۈڭ كەرەشمە③ بىرلە،
تىر گۈزدى لەبىڭ يەنە بەھادۇر.

دەۋرى يۈزۈڭ ئۆزرە ئەنبەرىن④ خەت⑤،
زىبەندە⑥ نە قۇدرەتى خۇدادۇر.

كۆرگۈزگەن ئۇچۇن سىھر بۇناگۇش⑦،
خۇرشىد بۇگۇن خىجىل يارادۇر.

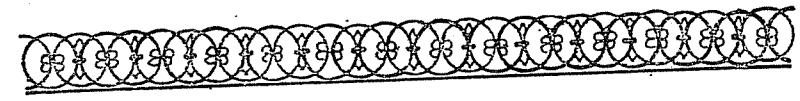
بەلاي قەددىڭ چۇ سەرۇى ئازاد،
باغى كۆڭۈل ئىچرە جا-بەجادۇر⑧.

فەرراشى⑨ غۇبارى⑩ ئاستانەڭنىڭ.
ھۆرمەتدە چۇ شەھ پەرى ھۇمادۇر.

ئىقلىمى قەنائەت ئۆزرە سۇلتان،
بۇ تەلبە زەللى-ئى گەدادۇر.

---

① گىرىھكۇشا — تۇگۇنلەرنى يەشكۇچى، قىينىچىلىقنى ھەل قىلغۇچى.
② مۇشك — ئىپار.
③ كەرەشمە — ناز بىلەن قاراش؛
④ ئەنبەرىن — خۇشبۇي، چىرايلىق قارا.
⑤ خەت — يېڭى چىققان بۇرۇت، مىيىق.
⑥ زىبەندە — ياراشقان، كېلىشكەن.
⑦ بۇناگۇش — قۇلاقنىڭ (زىرە ئاسىدىغان) يۇمشاق يېرى.
⑧ جا - بەجا — ئۆز ئورنىدا، جاي - جايىدا.
⑨ فەرراش — سۈپۈرگۈچى، (مازار، مەدرەسە، مەسچىتلەرنى سىرىپ سۈپۈرگۈچى).
⑩ غۇبار — توپا - چاڭ.

39

مېنى ئەژاره قىلغان يارکەند شەھرىده ماھمدۇر①،
قاراڭغۇ ئەيلەگەن ئالەمنى گويا دۇدى ئاھمدۇر.

كۆڭۈل ئىقلىمنى تاراج ئېتەرمەن بولماسۇن غافىل،
جۇنۇندىن پاره بولغان خىرقەنىڭ② تارى سپاھمدۇر③.

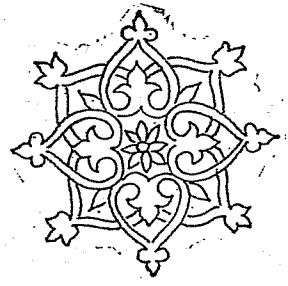
ئەگەر جوشى قىيامەت زاھىر ئولسا ۋەھم قىلمايمەن،
كۆلاھى-خىرقەئى ۋەيسى قەرەن پۇشتى پەناھمدۇر.

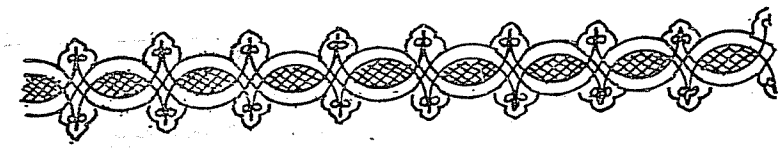
مېنىڭ ئىشقىمغە باۋەر قىلماساڭ ئەي قازىئى مەھشەر،
ۋەلى④ پۇردەردى ئاھى سەرۋنى كۆرگىل گۇۋاھمدۇر.

بۇلۇت ئەرمەس فەلەكنىڭ ئۇچى ئۆزره جىلۋەگەر بولغان،
باشىمغە سايە قىلغان ھەر دەمى بەختى سىياھمدۇر⑤.

زەللىلى فەقىرنىڭ مەيخانەسىدە سەلتەنەت كۆرگەچ،
تىكىپ تۇغۇ ئەلەم مەسنەد نىشىنى⑥ بارگاھمدۇر⑦.

① ماھ — ئاي.
② خىرقە — جەندە، شەيخ ۋە دەرۋىشلەرنىڭ تونى.
③ سپاھ — ئەسكەر، قوشۇن.
④ ۋەلى — لېكىن، ئەمما، بىراق.
⑤ سىياھ — قارا، سىيادەك قارا.
⑥ مەسنەد نىشىن — تايانچ قىلىدىغان، تايىنىدىغان؛ ئەمەلدارلىق سۈپىسى.
⑦ بارگاھ — قوبۇلخانا، قوبۇل قىلىنىدىغان ئورۇن.

40

فەلەك چۈن بارگاهى مەئرىفەتنىڭ خانقاهىدۇر،
يەر ئۆزرە هاي-هۇيى مەستى تاراج شاهىدۇر.

زۇهۇر① ئولدى مۇهەممەد هۆرمەتىدىن جۇملەئى ئالەم،
ئەزەلدىن تا ئەبەدكە سەلتەنەت دىن ئىززۇ② جاهىدۇر③.

زىهى④ پەيغەمبەر ئاخىر زەماندۇر ئەحمەدى مۇختار،
كى ۋەن-شەققەل قەمەر⑤ هەم مۆئجىزاتىنىڭ گۇۋاهىدۇر.

گۇناهكارا شەفائەت ۋەئدەسىدىن نائۇمىد ئولماڭ،
جەمئى ئۇممەتىنىڭ هەشرىدە پۇشتى پەناهىدۇر.

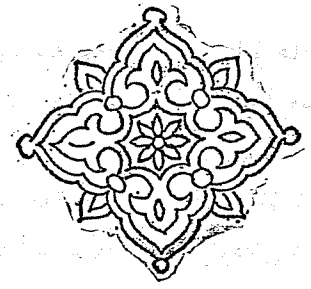
چېمەننىڭ گۇللەرىن بۇلبۇل كۆرۈبان چەكمەگىل هەسرەت،
قەلەندەر مەشرەبانى رىندىنىڭ تەرزى كۇلاهىدۇر.

بەسى شورىدە⑥ لېكىن ناله قىلدى هەر سەهەر بۇلبۇل،
هەزەر قىل باغبانا گۇلشەنگدە دادخاهىدۇر⑦.

گىرىفتارى جەمالى دىلبەرانى شوخى چىن بولدى،
زەلىلى تازەئى رەسۋا بولسا ئەمدى ئۆز گۇناهىدۇر.

---

① زۇهۇر — كۆرۈنمەك، پەيدا بولماق.
② ئىززەت — ئىززەت، قەدرى قىممەت.
③ جاه — يۇقۇرى ئورۇن، مەرتىۋە، مەنسەب.
④ زىهى — ياخشى، ئوبدان.
⑤ ۋەن-شەققەل قەمەر — ئاينىڭ يېرىلىشى، ئىككى پارە بولۇشى.
⑥ شورىدە — گاڭگىرىغان، پەرىشان.
⑦ دادخاھ — ئادالەت ئىستىگۇچى (تەلەپ قىلغۇچى) ئادالەتپەرۋەر.

41

قۇياش ئەرمەس فەلەكدە يارنىڭ رۇخسارەسى دەرلەر،
كۆزى رەخشەندەسى① كىم شۇئلەدىن سەييارەسى② دەرلەر.

جەھان گەرتىيرە بولسا بىر نەفەسدە ئەي مۇسۇلمانلەر،
شەبى يەلدا③ دىمەڭكىم كاكۇلىنىڭ قارەسى دەرلەر.

مېنى ئاشۇفتە كۆرگەچ نالە بىرلە ھەر سەھەر جانىم،
گۈلىستانى يۇزۇڭنىڭ بۇلبۇلى ئەۋارەسى دەرلەر.

ئىچۈك مەن نەتُرە چەكمەي ھەم ئىغانۇ ھاي ـ ھۇي ئەتمەي،
سېنى باغى جەنانىڭ④ بىر گۈلى نەززارەسى⑤ دەرلەر.

كۆزۈمدىن قەترە ـ قەترە ئەشك گۈلگۈنۈمنى ساچقاندىن،
جۇنۇن خەيلى تاماشا قىلغالى فەۋۋارەسى⑥ دەرلەر.

لىباسى فەقرىدىن شاھ ئولدۇم بىلمەي جەھان ئەھلىن،
ئانى كىيگەن گەدا بۇ خىرقەنىڭ سەد پارەسى دەرلەر.

نەدۇنيا ئىشرەتىن نەئاخىرەتدىن بەھرەۋەر⑦ بولدى،
زەللى تەلبەنى ئىككى جەھان ئەۋۋارەسى دەرلەر.

---

① رەخشەندە ـــ رەخشان.
② سەييارە ـــ سەير ئەتكۈچى (يۇلتۇز)، پىلانىتا.
③ شەبى يەلدا ـــ قىشنىڭ ئەڭ قاراڭغۇ ۋە ئۇزۇن كېچىسى.
④ باغى جەنان ـــ جەننەت بېغى.
⑤ نەززارە ـــ نەزەر تاشلاش، كۆز سېلىش؛ تاماشا.
⑥ فەۋۋارە ـــ ئېتىلىپ چىقىدىغان بۇلاق، فونتان.
⑦ بەھرەۋەر ـــ پايدىلانغۇچى، بەھرىلەنگۈچى.

42

شەبى يەلدا بولۇپدۇر❶ نۇرى مەشئەلدىن فىراغىم بار،
سەۋاد① ئاھ دىن كىم شۆئلەدىن❷ دايىم چىراغىم بار.

گۈلى سۇنبۇل تەفەررۇج ئەيلەمەككە❸ ھاجەتىم يوقدۇر،
خيالى مسرەئى رەنگىن بىلەن گويا كى باغىم بار.

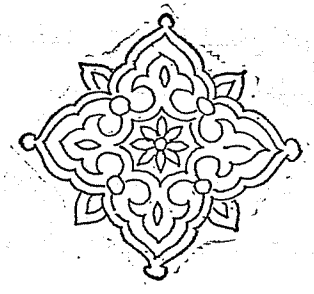
(فىغانى بۇلبۇلدىن شوربدە ئەي گۈل ھەزەر قىلغىل،
گۈلستانى خەزانى بولماغاي دەپ تۇرفە داغىم بار،)

مەيى مەنسۇرى② تۇتقىل ساقيا سر ئاشكار ئەيلە،
ئەگەرچە لالە ياڭلىغ خۇن ھەسرەتدىن ئاياغىم بار،

زەللى مۇددەتىدۇر ئەل كۆزىدىن بولدى ناپەيدا③،
ئىمامانى④ خوتەننىڭ چار باغىدىن سوراغىم بار.

① سەۋاد ــ قارا، قاراڭغۇ.
② مەنسۇر ــ غالىپ، يەڭگۇچى.
③ ناپەيدا ــ كۆرۈنمەس، كۆرۈنمەيدىغان، غۇۋالىق.

④ ئىمامان ــ ئىمامىلار (خوتەن ئىمامىلىرىنىڭ).
❶ «ك»دە: شەبى يەلدا تۇندە.
❷ «ك»دە: شۆئلە گۈن (شۆئلە ــ نۇر رەڭلىك)
❸ «ك»دە: ئەيلەمەكدىن.

43

جۇنۇندىن يەتتە ئەئزا لەشكەرى غەمنىڭ ھسارىدۇر،
بەلى ھەر ئۇستىخانىم ئىشق ئېلىنىڭ چۆپدارىدۇر①.

تىلىم تا "لائىلاھە، سەۋت ئىللەللاھ"② دىدى بىلدىم،
خۇدادىن ئۆزگەنى قەتل ئەيلەمەككە زۇلفىقارىدۇر.

ئۆزۈم گۈلخەن نىشىنى③ ئىشقى بولسام نى ئەجايىبدۇر،
سۆزۈم گۈلدەستە باغ ئەلەمنىڭ يادىكارىدۇر.

بۇلۇت ئەرمەس فەلەكنى تىيرە قىلغان ئەي مۇسۇلمانلەر،
سەمەند④ شەۋقىنى سەكرەتكەنىم گەردۇ غۇبارىدۇر.

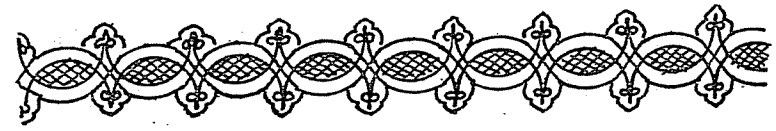
ۋىسالى يارىدىن كۆڭلۈم تەمەننا قىلماغاي ھاشا⑤،
ھۇنۇز ئول كوچەئى ناز ئىچرە تىغلىنى سەۋارىدۇر⑦.

نەتەنھا بەرقى⑧ ھۆسنى شۆئلەسىدىن كۆيدى بۇ جانىم،
ھەنا⑨ گۈلگۈنلۈغى ئىلكىدە ھەم ئوتلۇغ شەراردۇر⑩.

زەللى شاھىد مەئنى يۈزىدىن بۇرقەئىن ئاچقىل،
گۈلى يەك رەڭ كورمەكلىك ئەجايىب نەۋ بەھارىدۇر.

---

① چۆبدار — تاياق ـ توقماق كۆتەرگۈچى.
② لائىلاھە — بىر ئاللادىن باشقىسى يوق، سەۋت — ئاۋاز، توۋلاش، ماقام؛ ئىللەللاھ — ئاللا پەقەت بىردۇر.
③ نىشىن — سۆز بىرىكمىسىدە "ئولتۇرغۇچى، ياشىغۇچى" مەنىلىرىدە كېلىدۇ.
④ سەمەند — سەمەن ئات.
⑤ ھاشا — ھىچ، ھىچقاچان؛ ئەلۋەتتە؛ ساقلىسۇن.
⑥ تفل — گۆدەك، بوۋەك؛ ياش بالا.
⑦ سەۋارى — سۈۋارى، چاپارمەن، ئاتلىق.
⑧ بەرق — چاقماق، چېقىن؛ تېز كەلگەن بەلا.
⑨ ھەنا — خىنە.
⑩ شەرار — ئۇچقۇن، يالقۇن.

44

تەجەللىدىن كىشىكىم مو ـ بەمو① ئەتراپى نۇر ئەيلەر،
يەدۇ بەيزا② چىقارىپ ئاقىبەت كۆڭلىنى تۇر ئەيلەر.

ياشۇرۇن بىلمەگىل ۋاجىب تەئالا ئاشكارادۇر،
كى مەزمۇنى ھەدىس "كۇنتۇ كەنزەن"③دىن زۇھۇر ئەيلەر.

ھۇجۇمى ھاجىيانى مەككەتۇللاھنى تاماشا قىل،
كە ھايى ـ ھۇيىدىن ئەھلى ھەرەمنى بىيھۇزۇر ئەيلەر.

ماڭا يۇز مىڭ قىيامەت جىلۋە قىلدى بىلمەيىن زاھىد،
نەسىھەتدە بەيانى ھەيبەتى ئەۋازى سۇر④ ئەيلەر.

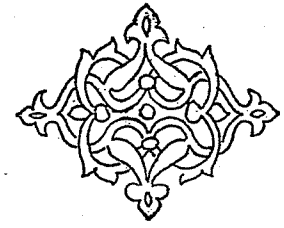
قىغانكىم ئەھلى دۇنيا ھالىغە مەن بارھا⑤ كۆيدۇم،
مەگەر ئالتۇن ـ كۈمۈشنى جەمئ ئەيلەپ خىشتى گور ئەيلەر.

رىيايى خانىقاھدە ئەربەئەين ئولتۇرمادىم ھەرگىز،
مەتائى⑥ تائەتىمنى شەيخلەر دايىم غۇرۇر ئەيلەر.

ئالىپ جان شىرىنىمنى يۇز كۆرسەتمەگەچ شىرىن،
زەلىلى كۇھىكەندەك⑦ كۆزلەرى دەريايى شورئەيلەر.

---

① مو ـ بەمو ـــ قىلمۇ ـ قىل، بىرمۇ ـ بىر، ئىنچىكىلەپ.
② يەدۇ بەيزا ـــ يەد ـــ قول، بەيزا ـــ ئاق، يەنى ئاق بىلەك.
③ كۇنتۇ ـــ ئىن، ئۇۋا، يوشۇرۇنغان جاي؛ كەنزەن ـــ جۇغلانما، كۆمۈلگەن (مال ـ دۇنيا) يەنى غەزنە.
④ سۇر ـــ بۇرغا (مۆڭگۈزدىن ياسالغان كاناي).
⑤ بارھا ـــ قېتىملار، شۇنچە قات.
⑥ مەتائ ـــ مال، گەزمال.
⑦ كۇھكەن ـــ تاغ قازغۇچى (فەرھادنىڭ لەقمى).

45

بەرسمەن بولدۇم بۇ يەتتە ئەئزا سومناتىمدۇر،
سەنەمنىڭ زۇلفى گويا رىشتە قەيد① ھەياتىمدۇر.

كۆيەر بۇلبۇل مەئانى② ئەۋجىدە گەر بولسا ھەم پەرۋاز،
چۇ بەرقى ئاھىدىن ھەر بىر زەبانە③ بىر قاناتىمدۇر.

نەزەر ئىقلىمى باتىن جانىبىغە④ سال مۇسافىرسەن،
ۋەگەر نە كوھنە دۇنيا بىر قونۇپ ئۆتكەن رەباتىمدۇر⑤.

نەمايان بولغانىدىن سۇنبۇلى تەر⑥ بولماغىل دىلگىر⑦،
لەبى لەئلى ئەقىقىڭ ئۆزرە ئول خەتتى بېراتىمدۇر.

غەزەل پەردازى بۇ دېباچەئى⑨ دېۋانى ئىشق ئولغاچ،
خىرەد⑩ ئەھلىدە شۆھرەتىدىن زەللى تەلبە ئاتىمدۇر.

---

① رىشتە — تانا، يىپ؛ قەيد — باغلانغان، كىشەن، يەنى كىشەن تانىسى، (ھاياتنى) باغلىغان تانا.
② مەئانى — مەنىلەر.

③ زەبانە — يالقۇن، يالقۇنجىماق.
④ جانىب — تەرەپ، ياق، جەھەت.
⑤ رەبات — ئۆتەڭ، يول ئۈستىدىكى دەڭ.
⑥ تەر — ھۆل، يېڭى، تازا.
⑦ دىلگىر — كۆڭۈل ئالغۇچى، يۈرەكنى قىسقۇچى، يۈرىگى سقىلغان.
⑧ خەتتى بېرات — (بەرات) ئازاتلىق خېتى، يارلىق.
⑨ دېباچە — كىتاپنىڭ ئالتۇن. پوتاللىق ۋە نەقىشلىق بىرىنچى بېتى، كىرىش سۆز، مۇقەددىمە.
⑩ خىرەد — ئەقىل، ھۇش.

46

مەۋسۈمی بەهار ئولدی گۈل رەنگنی ئال ئەيلەر،
بۈلبۈلنی چېمەن ئىچرە شوردە مەقال ئەيلەر.

سەرۋی ئىلە سەنوبەر چۈن بوستاندا خجىل بولدی،
قەددىنی بۈگۈن ئۇ شوخ سەرھەددی① كەمال ئەيلەر.

هەرفی خەتتی زاهىرنی مەئنی بىلەدۇر زاهىد،
سەر چەشمەنی نابىنا② دەريايی خەيال ئەيلەر.

هەيهات، نەغافىلدۇر ئادەمنی تاماشا قىل،
يەلدەك ئۆتەدۇر ئۆمری جەمئی زەرۇ مال ئەيلەر.

زىنهار گۈمان قىلماك قۇربىغە يېتەر ئاخىر،
هەركىم كی رىيازەتنی③ بىرنەچچە مەهال④ ئەيلەر.

سەرخەيلی⑤ سەگی⑥ دىلبەر ئەي تەلبە زەلىلی سەن،
يول بەرمەدی ئىشكىدە بىللاه كی ۋە بال ئەيلەر.

① سەرھەد ــ چەك، چېكى؛ چېگرا.
② نابىنا ــ قارغۇ. كور، كۆرمەس، كۆزى يوق.
③ رىيازەت ــ نەپسىنى تارتىپ ئۆزىنى قىيناش، قىينىلىش، ئەمگەكلىنىش.
④ مەهال (مەھەل) ــ ئورۇن، جاي، ۋاقىت، پۇرسەت.
⑤ سەرخەيلى ــ گۈرۈھ باشلىغى، يېتەكچى.
⑥ سەگ ــ ئىت.

47

گۈل ئاچىلۇر چېمەن-چېمەن باغ ئىچىدىن بەھار ئۆتەر،
ئۈيقۇنى كۆز ھەرام قىل ئەين سەھەردە يار ئۆتەر.

باردى كويۇڭ سەرى كۆڭۈل ھەر... بېقەرار،
ياندى يۈزۈڭ كۆرەلمەيىن تاكى ئىنتىزار ئۆتەر.

بى ئەدەبكى تەئنە ئىلە قىلسا ئەگەر سۆزۈمگە رەد،
تىغى زەبان ئاڭا كۆزۈڭ چۈن دەمى① زۇلفىقار ئۆتەر.

دەير② ئىچىگە قوي قەدەم مەستى مەي مۇغانە③ بول،
خىزر سۈيىنى ئىستەمە تاپقۇچە روزگار④ ئۆتەر.

داغى يۈزىن قاناتماغىل تەلبەزەللى سەن بۇگۈن،
جامى جۇنۇن تۈتار ئۈچۈن لالەئى كاسەدار⑤ ئۆتەر.

---

① دەم — بىس.
② دەير — مەيخانا؛ بۇتخانا.

③ مۇغ — مەيپۇرۇش، مۇغانە — مۇغلەرچە، مەيپۇرۇشلەرچە، ھاراقكەشـ
تەك.
④ روزگار — تىرىكچىلىك، تۇرمۇش، كۈن كەچۈرمەك.
⑤ كاسەدار — قەدەھ سۇنغۇچى.

48

سېنى جان پادىشاھىم ئەۋلىيا ساھىبقىران دەرلەر،
ھىزبىرى بەبـرى① مەيدانى يەتتە ئىقلىم ئۆزرە خان دەرلەر.

لەبىك گويالىغىن② گۆھەرشۇناس ئەۋۋەلۇ ئاخىر،
ھەقايىق③ قوزغۇمىندىن بى نەھايەت دۇرفىشان دەرلەر.

خەتتى لەۋھى ھۆسننىك④ دەفتەردە مەتلەئى⑤ تۇغرا⑥،
كەلامى⑦ "لائىلاھە" سەر "ئىللەللاھ" ئەيان دەرلەر.

سۇلەيمان ھەشمەت، دارا⑧ تەجەممۇل⑨ شاھى ئالەم سەن،
زىھى شەمشىر ئەدلىك مەۋجىنى⑨ ئابى رەۋان دەرلەر.

شەرئەت قەندىلىنى⑪ رەۋشەن ئەيلەپ رەھنەمۇن⑫ بولدۇڭ،
تەرىقەت مەسنەدىدە مەھدى ئاخىر زەمان دەرلەر.

ھۇجۇم ئەتكەن بىلە يۇز مىڭ چېرىكى دۇشمەنى ئىسلام،
مۇرەببىك ھەزرەتى سۇلتان ساتۇقەن بۇغراخان دەرلەر.

جەھەننەمگە ئىبەردىڭ بىئەدەد كافىرنى قەتل ئەيلەپ،
بۇ ھىممەت ھەزرەتى مەحدۇم ئەئزەمدىن نىشان دەرلەر.

مۇرىدى مۇخلىسىڭدۇر ھەر بىرى لەشكەركەشى⑬ ئەرۋاھ،
ھىدايەت قىلغالى گۇمرەھ⑭ـلەنى قۇتبى جەھان دەرلەر.

مېنى بىر قەترە مەي بىرلە مەستى ئەبەد قىلغىل،
سېنى سۇبھى ئەزەلدىن ساقى پۇرمەغان دەرلەر.

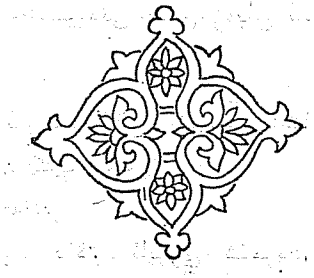
كۆرۈپ ئۇريان⑮ تەنىمنى دامەنى سەھرايى غەم ئىچرە،
خىرەد ئەھلى جۇنۇندىن ساھىبى دەلقى گەران⑯ دەرلەر.

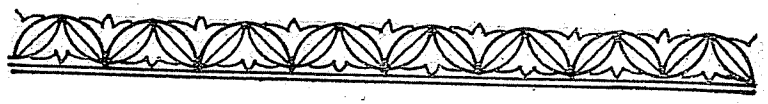
زەللىلى شۆھرەتىدىن بولسا تۇركستان ئەجەب ئەرمەس،
جەھانگىر ئولماغاي خاسىيەتى تىنغى زەبان دەرلەر.

---

① ھىزبىر ـ شىر، بەبر ـ قاپلان، يەنى مەيداندا شىر ـ قاپلان سۇپەت.
② گويا ـ سۆزلەش، گەپ قىلىش.
③ ھەقايىق ـ ھەقىقەتلەر.
④ ھەسەب ـ شەخسەن داڭق، ئابروي، شۆھرەت.
⑤ مەتلەئ ـ دەسلەپكى ئىككى مىسرا، باشلانما.
⑥ تۇغرا ـ گىرب، دۆلەت بەلگىسى، خاننىڭ يارلىغى ئۇستىگە چۇشۇ-رۇلگەن خاس بىزەك بەلگە؛ خەتنىڭ بېشىغا يېزىلىدىغان مەخسۇس سۆزلەر.
⑦ كەلام ـ گەپ، جۇملە، ئىبتىقاد سۆزى.
⑧ دارا ـ ئىگە، شاھ، ئىران شاھى.

⑨ تەجەممۇل ــ بىزەك، زىبۇ ـ زىننەت.
⑩ مەۋج ــ دولقۇن.
⑪ قەندىل ــ بىزەكلىك (كۆپ شام قادىلىدىغان)ئاسما شامدان.
⑫ رەھنەمۇن ــ يولباشچى.
⑬ لەشكەركەش ــ لەشكەر باشلىغى.
⑭ گۇمرەھ (گۇمراھ) ــ يولدىن ئازغان.
⑮ ئۇريان ــ يالاڭئاچ.
⑯ گەران ــ ئىغىر، ئىغىرلىق.

49

گويا كى كۆڭۈل سەرھەدى باغى ئەلەممدۇر،
ئاشق مەن، دۇنيانى سۇ ئالسا نە غەممدۇر.

بەرقىكى فەلەككە چىكەدۇر شۆئلە ئاھىم.
پەردايى قيامەتدە نىشانى ئەلەممدۇر.

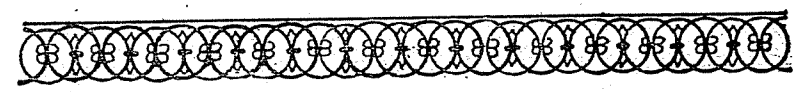
يول باشلاغۇچى كەئبە تەۋافىغە نە ھاجەت،
ھەر خارى خەسى① دەشتى سەۋاد ھەرەممدۇر.

زىبرۇ زەبەرى خالى خەتتىڭ بىرلە مۇزەييەن②،
رۇخسارى قاشىڭ سۆرەتى لەۋھە قەلەممدۇر.

زۇننارىنى بوينۇمغە سالىپ قىلدى بەرەھمەن،
ئەي تەلبە زەللى نە ئەجايىب سەنەممدۇر.

---

① خارخەس (خارخەسەك) ــ ئۇششاق تىكەن، تىكەن باسقان، تىكەنلىك.
② مۇزەييەن ــ بېزەلگەن، زىننەتلەنگەن.

50

رەمۇزى ئىشقى ئىنشا① ئەيلەدىم مەن خامە② بىلمەيدۇر،
سەراپا ئوت تۇتاشتى خەت يۈزىگە نامە بىلمەيدۇر،

كەبۇتەرخەيلى پەرۋاز ئەيلەدى دەرلەر تاماشادىن،
مېنىڭ كۆڭلۈم قۇشدۇرگەرمى ھەنگامە بىلمەيدۇر.

سەبا گۈلزار ئىچىدىن نەكھەتى③ زۇلفۇڭنى كەلتۈردى،
دېماغ ئاشۇفتەلىكدىن بۇي ئالۇرنى شامما④ بىلمەيدۇر.

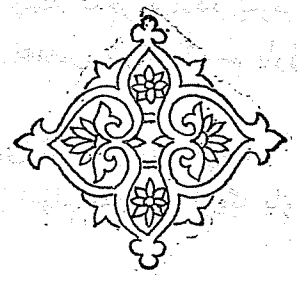
شەھادەتگاھى كۆڭلۈم ئۆزرە يۈز تىيرى بەلا⑤ تەگدى،
سىپاھى غەم نە بىلگەيلەركى فەتھى جامە⑥ بىلمەيدۇر.

جۇنۇن دەرسىنى ئېيتۇرمەن مەگەر پىرى مۇغان بىلگەي
زەلىلى سۆزنى نازۇك ئەيلەدىڭ ئەللامە⑦ بىلمەيدۇر.

---

① ئىنشا — يېزىق، يازماق.
② خامە — قەلەم.
③ نەكھەت — خۇشبۇي، خۇشپۇراق.

④ شامما — پۇراش قۇۋۇتى، بۇرۇن.
⑤ تىيرى بەلا — بالا ئوقى (تىير — ئوق).
⑥ فەتھى — قولغا كىرگۈزۈش، جامە — تون، تون ياپماق.
⑦ ئەللامە — ئوي موللا، بىلىمى چوڭقۇر موللا.

51

مېهمان غەمىڭ تاكى كۆڭۈلنى ئاۋۇتۇپدۇر،
كەۋنەين ھەۋاسى سەراسەر ساۋۇتۇپدۇر.

مەنسۇر ئەنەل ھەق سىرىنى ئەيلەدى زاھىر،
ئول قافىلەدىن① ئىلگەرى يولنى تۇغۇتۇپدۇر.

ئافاق② ئىچىگە ھىجر تۇنىدە نەزەر ئەيلەڭ،
مەھتاب③ ئەمەس شۆئىلە ئاھىم يارۇتۇپدۇر.

فەرز ئولدى ئىلىكنى يۇماقى...
ھەركىمكى ئەۋام ئەھلىنى ئۆيگە ياۋۇتۇپدۇر④.

ئەژدەر دىمەگىل تەلبە زەلىلنى خەلايىق،
ھەرچەند ئەگەر بېشەنى ئاھىم تۇرۇتۇپدۇر.

---

① قافىلە — كارۋان، سەپەر قىلغۇچىلار توپى.
② ئافاق — ئۇپۇقلار، دۇنيا.
③ مەھتاب — ئايدىڭ، ئاي نۇرى.
④ ياۋۇتماق — يېقىنلاشتۇرماق، يېقىن كەلتۈرمەك.

52

سېنى لەيلىيۇ رەئنادەك ئەجايىب دىلرەبا① دەرلەر،
مېنى مەجنۇنى ھەيراندەك كويۇڭدا بىرگەدا دەرلەر.

ئەجەبدۇر ئەي شەھى خوبان كېچە-كۈندۈز ئىشىكىڭدە،
ھەمىشە مەن نەۋا قىلسام دەغى سەن بىنەۋا دەرلەر.

باقىبان ئەل ساڑى جانا يۈزۈڭدىن بىر نىقاب ئالساڭ،
رۇخۇڭنى② چۈن مەھى③ ئەنۋەر④ تەجەللىئى خۇدا دەرلەر.

تەبەسسۇم ئەيلەبان تاكى نەزەر قىلساڭ گۆرۈستانغا،
قوپۇپ گۆردىن بارى⑤ مۇردە ھەمە ۋا ھەسرەتا دەرلەر.

كۆرۈبان بەئزى ئاشىقلاركى ھەلقە-ھەلقە زۇلفۇڭنى،
ئەزەلدىن بىرگە سالغان بۇ ھەمەزەنجىرى پا⑥ دەرلەر.

يۈرۈپ سوردۇم تەببىلەردىن نېدۇر بۇ دەردىمە دەرمان،
تەبىب ئېيتۇركى ئەي نادان بۇدەردۇ بى دەۋا دەرلەر.

ئاتىڭنىڭ خاكپايىغە⑥ زەللىلى يۈزىنى سۈردى،
ندا كەلدىكى قەسرىڭدىن كۆزۈڭ سۈر تۈتىيا دەرلەر.

① دىلرەبا — سۆيگەن يار، مەھبۇب.
② رۇخ — يۈز، بەت؛ چىراي.
③ مەھ (ماھ) — ئاي.
④ ئەنۋەر — ئەڭ يورۇق، بەك روشەن.
⑤ بارى — بەرى، بارچە.
⑥ پا(پاي) — پۇت، ئاست، تەگ.
⑦ خاكپاي — پۈتنىڭ توپىسى، ئاياق ئىزى.

53

سېنى ئەل ساھىبى سەججادە① ئىسلامدىن دەرلەر،
ئىنابەت ئەيلەمەككە مۇرشىدىم ئىلمۇل يەقىن② دەرلەر.

تەبەررۇك ئاستانىڭ تۈپراغىنى كىمكى ياستاندى③،
بەلاۋۇ فىتنەۋۇ ئاخىر زەماندىن ھەم ئەمىن دەرلەر.

ھەمىشە خانقاھى مەئرىفەتدە شەيخى كامىل سەن،
فەرىشتەدىن ھەنالىق④ ھەلقە⑤ رويى زەمىن دەرلەر.

فەساھەتدە بەيانى چۈنكى مەۋلانايى⑥ رۇم ئەتكەچ،
خىرەد ئەھلى جۇنۇندىن مەست ئولۇبان ئافەرىن دەرلەر.

چىراغى مەزھەبى مىللەتنى رەۋشەن ئەيلەدىڭ ھەي ـ ھەي،
رەسۇلى ھاشىمىنىڭ مەسنەدىدە ئافەرىن دەرلەر.

مۇئەييەن كۆرگەنىڭدىن ھەر نەزەردە جەننەتۇ دەۋزەخ،
كەرامەت قۇلزۇمنىڭ كىشتىسىدە⑦ دۇربىن⑧ دەرلەر.

ئەفەندى سەن مەگەر ئسلام ئېلىنىڭ شەھرىدە ئەلھەق⑨،
باشىڭدا بىر قۇچاق ئەممامەئى⑩ جوجى زەرىن⑪ دەرلەر.

زەلىلى بېسەرۇساماناىلغىڭنى⑫ سورماغىل مەندىن،
ساڭا مەئلۇم ئەمەسمۇ گەردىشى چەرخى بەرىن⑬ دەرلەر.

---

① سەججادە — جايناماز، سەجدە قىلىدىغان ئورۇن.
② ئىلمۇل يەقىن — ئېنىقلىق ئىلمى، مۇقەررەرلىك ئىلمى.
③ ياستانماق — ياستۇق قىلماق، باش قويماق، تەكى قىلماق.
④ ھەنا — خەيرىخاھلىق، ئېچىنماق، كۆيۈنمەك.
⑤ ھەلقە — سادىق، سەمىمى.
⑥ مەۋلانا (مەۋلەۋى) — ئىگە، خوجا، ھامى، ئۇستاز (ئالىم — موللىلار-نىڭ ئۇنۋانى).
⑦ كەشتى — كېمە.
⑧ دۇربىن — ئۇزاقنى كۆرگۈچى، ئۇزاققا ئەقلى يەتكۈچى.
⑨ ئەلھەق — ھەقىقەتەن، توغرىسى.
⑩ ئەممامە (ئەممامە) — سەللە.
⑪ جوجى زەرىن — ئالتۇن سۈپۈرگە گۈل، تاجگۈل.
⑫ بېسەرۇساماناىلىغ — ھېچكىمى ۋە ھېچنىمىسى يوقلۇق.
⑬ چەرخى بەرىن — ئىگىز ئاسمان (چەرخ — چاق؛ ئاسمان).

(54)

ئەگەرچە بۇلبۇلەم ھەر تەرەفدە باغىم بار،
ۋەلى چۇ لالە سىنەمدە سەد ھەزار داغىم بار.

فىراق كېچىلەرى كۆركى ئوتلۇغ ئاھىمدىن،
ستارە سەھرىدەك① ئەجەب چىراغىم بار.

باشىڭ كېتەر دېمەگىل قورقۇتۇپ مېنى زاھىد،
مۇھەببەت ئەھلىنى ئىستەرمە تا ئاياغىم بار.

مۇساپىران خوتەندىن دۇئا تىلەيدۇرمەن،
ئەدەم يولىدا نە تۆشە② نە بىر ئۇلاغىم بار.

زەلىلى ھېچ خەزىنە نەزەرگە كەلمەيدۇر.
جەۋاھىرى يوقاتىپمەن ئانى سوراغىم بار.

---

① ستارە سەھرى — سەھەر يۇلتۇزى.
② تۆشە — ئوزۇق، يول ئوزۇمى.

(55)

هەر شۆئلەكى ئاھىم ئوتىدىن زەبانەدۇر،
ئەھلى جۇنۇنغە شۆئلە ئەمەس تازيانەدۇر①.

پەرۋەردىگارى سانىئ② قۇۋۋەتنى كىم بىلۇر،
بىر غەمزەۋۇ كەرەشمەدە يۈز مىڭ بەھانەدۇر.

ئالمىنى زالىم ئەپلەدى، فاسقنى③ پارسا④،
رەددى قەبۇل⑤ بىرلە ئەجەب كارخانەدۇر⑥.

ھەم بارگاھ سەلتەنەتىڭ يەتتە ئاسمان،
مەشئەلى ستارە ھەر بىرى بىر شەميانەدۇر⑦.

پەرۋاز ئېتەردە رەقس ئىلە مەجزۇب⑧ ئەھلى دىل،
شاخى دەرەخت تۇبى ئۆزە ئاشيانەدۇر⑨.

مەئنى لائىلاھە ئىللاھۇنى بىلمەيىن،
قىلغان نەماز، روزە فۇسۇن ـ فەسانەدۇر⑩،

مەغرۇر ئۆمۇر بولماغىل ئەي مەردى ھۇشمەند،
دۇنياۋۇ ئاخىرەتكە نەفس دەرمىيانەدۇر⑪.

تەلقىنى⑫ ئىشقى پىرى تەرىقەتكى ئەيلەدى،
سالدىم بۇ جان قۇلاقىغە دۇررى يىگانەدۇر.

يادەك قاشىدا كىرپىك ئوقىن ئەلگە ئاتماغىل،
تىيرى قەزاغە سىينەئى ئاشىق نىشانەدۇر.

ساقى سۇراھى شىشە بىلەن سەرنىگۇن⑬ بۇگۇن،
مەجلىسدە بەس كى نالەئى نەي ئاشىقانەدۇر.

دەرياۋۇ كۇھ⑭ دەشتى جۇنۇن ئەيلەگەي مەقام،
ئاۋارەكى ھەمدەمى چاڭ ـ چەغانەدۇر⑮.

ھازىر كۆرەرمە ھەر نەفەسى كۆڭلۇم ئىچرەمەن،
دىدار ئەگەرچە تەلبە زەلىلى غايىبانەدۇر.

---

① تازيانە ـــ قامچا.
② سانىئ ـــ ياراتقۇچى، ياسىغۇچى.
③ فاسق ـــ يامان يولدا يۈرگۈچى، يامان ئىشلارنى قىلغۇچى.
④ پارسا ـــ ساقلانغۇچى، يامان ئىشلاردىن ئۆزىنى ساقلىغۇچى.
⑤ رەددى قەبۇل ـــ قوبۇل قىلىش، رەت قىلىش.
⑥ كارخانە ـــ كارخانا (ئىشخانا)؛ دۇنيا.

⑦ شەمیانە ــ جبدىر.

⑧ مەجزۇب ــ قىزىقتۇرۇلغان، تارتىلغان؛ ھەيران قالغان، جازبىسى تۇتقان.

⑨ ئاشيانە (ئاشيان) ــ ئۇۋا، ئىن؛ ئۆي قەۋىتى.

⑩ ۋۇسۇن ــ فەسانە ــ ئەپسۇن ــ ئەپسانە، ئويدۇرما ــ ئەرۋەش.

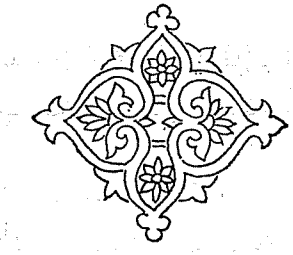
⑪ دەرمىيان ــ ئوتتۇربدا، ئاردىدا.

⑫ تەلقىن ــ ئېنىق چۈشەندۈرمەك، ئۇقتۇرماق، يادىغا سالماق، ئۇندىمەك.

⑬ سەرنگۇن ــ دۇم كۆمتۇرۇلگەن، ئاستىن ــ ئۇستۇن؛ شەرمەندە.

⑭ كۇھ ــ تاغ.

⑮ چەغانە ــ ساپايى (سەپايىل).

(56)

يۇزۇڭنى كۆرمەگەچ ئەي گۈلئۇزارىم① يۇز فىغانىم بار.
جەھان باغىدا ئىستەرمەن سېنى تا تەنده جانىم بار.

كېلىپ ھىجران تۇنىده ھالەتىمدىن سەن خەبەردار ئول،
تۇلۇئى② سۇبھ بولغۇنچە بەسى③ شەرھى بەيانىم بار.

ئەلەم مەكتۇبىنىڭ مەزمۇنىدىن تەقرىر④ ئېتەلمەسمەن،
ئىشتىكەن خەلق كۆيگەي شۆئلەدىن تىغى زەبانىم بار.

جۇنۇن شەھرى سەراسەر ئاقىبەت ۋەيرانە بولماسمۇ،
كۆزۈم ياشىم چۇ دەريا ھەر تەرەف ئابى راۋانىم بار.

يىقىلدى دەپ زەللىنى ئەدۇۋ⑤ شاد ئولماغىل ھەرگىز،
مەدەدكارى ئانىڭ سۇلتان ساتۇقى بۇغرا خانىم بار.

① گۈلئۇزار ــ گۈل يۇزلۇك، گۈزەل، چىرايلىق.
② تۇلۇئ ــ چىقىش. كۆرۈنۈش، ئاتماق (تاڭ).
③ بەسى ــ كۆپ، شۇنچە.
④ تەقرىر ــ تىلغا ئالماق، مەقسەتنى (نىل بىلەن) ئاڭلاتماق.
⑤ ئەدۇۋ ــ دۇشمەن، ياۋ.

(57)

تەن قەلئەسىكىم روھى لەتىفمىغە① قەفەسدۇر،
بۇ بەندە ئەگەر بولماسا ئۇچماقنا ھەۋەسدۇر.

ھۇشيار بولۇپ بارما بەيابان ساری دەرۋىش،
يول كۆرگۈزۈر ئەلنىڭ ئۈنى ئاۋازى جەرەسدۇر②.

ھەر شامۇ سەھەر ياد بېرۇر نالەئى ھۇقۇش،
ئەي ئادەمى كۆپ ياتما بۇلەر بارچە ئەبەسدۇر③.

مەغرۇر نەماز ئولماغىل ئەي زاھىدى خۇدبىن④،
دېھقان سەمەندەر قاشىدا تۇدەۋۇ⑤ خەسدۇر.

ئەتلەسنى زەللى كۆزىگە قىلما مۇباھات⑥،
پەشمىنە⑦ كۆلاھ بىلە بۇ خىرقەسى بەسدۇر.

① لەتىف ــ يۇمشاق، مۇلايىم؛ يېقىملىق.
② جەرەس ــ قوڭغۇراق، كارۋان (تۆگە) قوڭغۇرىغى.
③ ئەبەس ــ پايدىسىز، ئورۇنسىز، بىنكار.
⑤ تۇدە ــ دۆۋە.
⑥ مۇباھات ــ كوز ــ كوز قىلماق، ماختانماق.
⑦ پەشمىنە ــ يۇڭ، يۇڭدىن توقۇلغان.

(58)

بۇلبۇلى بېنەۋا ئىدىم يوق ئىدى كىم چېمەن ھۇنۇز،
خابى ئەدەمدە① ئەردىلەر سۇنبۇلى ياسمەن ھۇنۇز.

ئۇچماق ئۇچۇن ئۇچار ئىدىم شىفتە②يۇ نىگار ئىدىم،
قىلماپ ئىدى مۇۋاپەقەت③ بەلكى بۇ جان ــ تەن ھۇنۇز.

روھى مۇجەررەدىم چاغى، سەيرىدە لامەكان تاغى،
بولماپ ئىدى بەدەن داغى، لايىقى پىراھەن④ ھۇنۇز.

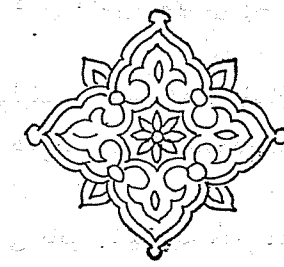
قەيد ئەناسىر ئولمىشەم، بەس كى مۇسافىر ئولمىشەم،
ئەي دىل پۇر ھەۋەس نەدۇر دەغدەغە⑤ ۋەتەن ھۇنۇز.

(ئاڭلاماغاي كىشى ئانى كىيمەسە مەئرىفەت تونى،
ئۇقبا⑥ دىماغىدىن قانى چىققانى ماۋۇمەن ھۇنۇز.)

تەلبە زەللى سەير ئىتەر، كۆڭلىدە مەتلۇبى⑦ سەفەر،
يۇرسە جەھاندا دەربەدەر، مەنزىلدۇر خوتەن ھۇنۇز.

① خابى ئەدەم ــ يوقلۇق (دۇنياسىنىڭ) ئۇيقۇسى.

② شەفتە — گىرىپتار، بېرىلگەن، ئاشىق، مەپتۇن بولغان.
③ مۇۋاپىقەت — كېلىشمەك، (بىر ئىش توغرىسىدا) رازىلىغىنى ئېلىش؛ ماسلاشماق.
④ پىراھەن — كۆڭلەك.
⑤ دەغدەغە — مايىللىق، خاھىش؛ قورقۇنچ، تەشۋىش.
⑥ ئۇقبا — ئاقىۋەت.
⑦ مەتلۇب — تەلەپ قىلغىنى، ئارزۇلۇغىنى، ئىستىگىنى.

59

ئىشقى ئەدەمدە بار ئىدى يوق ئىدى ماسۋا ھۇنۇز،
كەۋنۇ مەكاندا جىلۋەگەر بولماپ ئىدى خۇدا ھۇنۇز.

كىشتىئى تالىئىم بۇگۈن بەھرى فەنا① ئىچىدە غەرق،
يولنى ستارەدىن تانۇر قۇرئە② ناخۇدا ھۇنۇز.

سەدرى سۇدۇرى③ فەقرى ئۇزە ئەيلەپ ئىدىلەر شەھرىيار④،
سايە زەمىنگە سالمايىن بالۇپەر⑤ ھۇما ھۇنۇز.

مەخزەن⑥ گەۋھەرى سۇخەن تەلبە زەلىلى تاپماغاچ،
دەلقى⑦ قەلەندەرى بىلەن دەربەدەر گەدا ھۇنۇز.

① فەنا — يوق بولۇش، تۇگەش، فانىلىق.
② قۇرئە — چەك تاشلاش، قۇرئە.
③ سەدرى سۇدۇر — تۆر، يۇقۇرى ئورۇن، ئۇلۇغلۇق مەرتىۋىسى، سەدرىلەر.
④ شەھرىيار — بۇيۇك پادىشاھ.
⑤ بالۇپەر — قانات ـ قۇيرۇق.
⑥ مەخزەن — غەزنە.
⑦ دەلق — دەرۋىشلەرنىڭ يۇڭ كىيىمى، جەندە.

60

ۋەقتى بەھارگۈل ئىرۇر مەۋسىمى ئەر غەۋان قىز⑫،
باغ ئىچىندە شەراب ئىچەر گۈل-گۈل ئولۇپ جۈۋان①-قىز.

(ھەر بىر بەسى كەرەشمەدىن جىلۋە قىلۇر چېمەن-چېمەن،
خىلئەتى② سەبزە بىتەدۇر③ بىستەرى زەئفىران كىز④.

سەھرى فەرەنگى⑤ كۆزلەرى ئەلنى شەھىد ئېتەر ئۇچۇن،
قاشلەرىنى قىلىچ قىلۇر ھاجەت ئەمەس چۇ تىغى تېز.)

قۇمرى⑥ تاماشا ئەتكەلى كەلدى كۆرۈك بۇ باغ ئارا،
بالۇ پەرى ئىچۈك يېتەر شاخ سەئۇبەرىم ئىگىز.

كۆيدى مەگەر نەيۇ قەلەم خەت يۇزىدىن تۇتۇن چىقار،
تىغى زەبان نەغمە سەنج بولدى زەللى شۆئلەرىز⑦.

---

① جۈۋان-يىگىت، ياش.
② خىلئەت — ھەشەمەتلىك كىيىم.
③ بىتە — ئۇنىمەك.

④ كىز — كىگىز.
⑤ فەرەك — ياۋروپالىق، پەرەك.
⑥ قۇمرى — بۇلبۇل-توغاي تىپىدىكى قۇش.
⑦ رىز — تۆككۈچى، چاچقۇچى، ئاققۇچى مەنىلىرىدە.
⑫ «چ» دە: قىمىز.

مەدھی سۇلتانی ساتۇقی بۇغراخان قىلغان بىلەن،
ئەي زەلىلى شەۋكەتۇ شانۇ ئىمامان ئۆكسۈمەس.

① قەتئ ــ كەسمەك، ئۇزمەك، كەزمەك، (يول) باسماق، كەچمەك.
② دېۋزاد ــ دېۋە بالىسى، دېۋىدىن تۇغۇلغان.
③ يەلدا ــ قارا قىش، يەلداغان ــ سوغاقتا قالغان.

63

كىمكى دىلبەر زۇلفىنى شېرازە① جان ئەيلەمەس،
كۆڭلىنى جەمئ ئەيلەپ ئول فەريادى ئەفغان ئەيلەمەس.

خىزرى يالقۇن لەبلەرنىڭ چەشمەسىن ئېيغان خەبەر،
مىسلى ئىسكەندەر سوراغى ئابھەيۋان② ئەيلەمەس.

بولماسا ئازۇردەۋۇ③ گۇفتار④ رەنگىندىن چۇ يار،
بارھا دەستارىنى گۇلدەك پەريشان ئەيلەمەس.

خاكسارى ئاتەشى گۇلخەن نىشىن ئىشقلار،
ئارزۇيى دەۋلەتى مۇلكى سۇلەيمان ئەيلەمەس.

لۇتف ھەق رويى زەمىنگە بەرمىسە گەر زىننەتى،
ئافتابى خىسرويى مۇنداغ زەرئەفشان ئەيلەمەس.

چىنى تۇركستان زەمىنىڭ خەلقىغە چېغىم⑤ كېلۇر،
شەھرى ماچىندىن ئۆتۈپ تەۋفى ئىمامان ئەيلەمەس.

يارکەند ئىچرە زەللىلى تەلە قويمايدۇ. قەدەم،
تا سەدەد⑤ كۆھۇكۆچا ۋۇ سەيرى تۇرفان ئەيلەمەس.

① شېرازە — كىتاپنىڭ تۆپچىگىنى يېپەك بىلەن قېيىپ تىكىش.
② ئابھەيۋان (ئاب ھەيات) — تىرىكلىك سۇيى.
③ ئازۇردە — ئازار چەككەن.
④ گۇفتار — سۆزلەش، گەپ.
⑤ چېغ — داد ـ پەرياد، چاقىرىق، سادا.
⑥ سەدەد — نىيەت، مەقسەت، كۆزلەش.

64

قەلەندەرکى قەنائەت ئىقلىمىدە بېيم① جان ئولماس❹،
کى جان ھەم ئالەمدۇر كۆڭلىدە فىكرى جەھان ئولماس.

گوھەرھايى مەئانى قەئرى② دەريادىن ئالالغايمۇ،
شىناۋەر③ شىشە پوشى قۇلزۇمى ئابى رەۋان ئولماس.

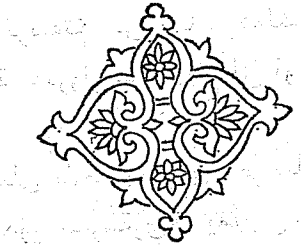
بۇ بېشە سەرھەددىدە ھەر تەرەف يۈز شىر ـ ئەژدەردۇر❷،
خەلايىقنىڭ كۆزىدە پەردەئى غەفلەت ئەيان ئولماس.

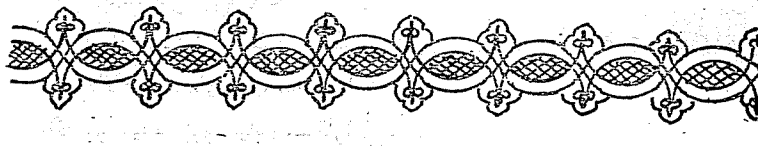
تەۋاف بازگاھى مەئرىفەتكە بى ئىبا④ كەلگىل❸،
تەرىقەت ئەھلىنىڭ دەرۋازىسىدە پاسبان ئولماس.

بەھار ئولغاي زەللىلى بارھا تۇغراي دىۋانىڭ،
گۇلىستانى سۇخەندۇر سەرسەرى⑤ يەلدىن خەزان ئولماس.

① بېيم (بىم) — قورقۇنچ، خەۋپ.
② قەئر — تەگ، تۇۋ، ئاست.
③ شىناۋەر — (سۇ) ئۈزگۈچى.

④ ئبا ــ تارتىنماق، قورۇنماق؛ بى ئبا ــ تارتىنماي.
⑤ سەرسەر ــ قاتتىق سوغاق شامال.
❶ «ك»دە: بولماس.
❷ «ك»دە: ئۆزدەرها.
❸ «ك»دە: كىرگىل.

كىمكى قەتلى① ئىشق ئولۇپ دىلبەر ئۈچۈن شەھىد ئەمەس،
سۆرەتى بەر يەزىد ئېرۇر باتىنى بايەزىد② ئەمەس.

مۇھە گەرچە بەرمەدى باغ ئىچىدىن خەبەر ئالماق،
ھېچ دەرەختى سەبزىنماق سايەسى مىسل بىد③ ئەمەس.

پۇرمەغان ئىشقدىن مىسرەئى شوخ تازامەن،
چىللە④نىشىن شەيخ ئۆتەركۆڭلۈم ئاڭا مۇرىد ئەمەس.

مۇنچە مەلامەت ئەيلەمەك ياخشىمۇ روسىيەھ⑤ رەقىب،
ئىشق غۇلامى مەن بۇگۈن بەندەئى زەرخەرىد⑥ ئەمەس.

كەتتى چۇ سەرسەرى جەھان، كەلدى نەسىم نەۋ بەھار،
تەلبە زەللىلى ئەيشىدىن⑦ كۆڭلىدە نائۇمىد ئەمەس.

---

① قەتىل ــ ئۆلتۈرۈلگەن.
② بەرىيەزىد ــ يەزىدلىك (ئىرانلىق)؛ بايەزىد ــ بايەزىد بەستامى، بىر گۇروھ تەسەۋۋۇفچىلارنىڭ پىر ــ ئۇستازى،

③ بىد ــ تال، سۆگەت.
④ چىللە ــ قىرىق كۈن؛ چىللە نىشىن ــ دەرۋىشلەرنىڭ قىرىق كۈنگىچە تالاغا چىقماي ئىبادەت قىلىشى.
⑤ روسىيە (روسياھ) ــ قارايۇز.
⑥ زەرخەرىد ــ سېتىۋالغۇچى؛ ساتقىن، مالاي.
⑦ ئەيش ــ راھەتلىك تۇرمۇش، مەئىشەت.

66

باغنى كۆكۈل خەزانىدىن كىمكى چۇ لالە داغ ئەمەس،
قۇمرى شاخ سەرۋە ئىرىۋر ساھىبى چاربىاغ ئەمەس.

بولدى سۇراھى سەرنىگۇن مەينى قۇيۇڭ دىماغىدىن،
ساغەر ئاتەشىن تۇتۇڭ ساقى چۇ بىدىماغ ئەمەس.

ھەلقەزۇلف ياردىن شۆئلە نۇر ئىرىۋر بىلىڭ،
تۇن ـ كېچىلەردە يارۇغان شەئشەئە① چىراغ ئەمەس.

ئۇقبا ياراغى② قىلمادىڭ دەرسە سەھەردە زاھىدا،
ئاھىم ئۇقنى توشقارىپ سۇبھىدە بى ياراغ③ ئەمەس.

تەلبە زەلىلىنى بۇگۇن قوغلاما باغبانى ئىشق،
بۇلبۇلى نەغمە سەنج ئىرىۋر نالەسى مىسلى زاغ④ ئەمەس.

① شەئشەئە ــ يورۇق، نۇرلۇق، شۆئلە.
② ياراغ ــ جابدۇق.
③ ياراغ ــ قورال ـ ياراغ.
④ زاغ ــ قاغا.

67

سەرىكىم① سەجدەنىڭ تۇپراغىدىن گەردى غۇبار ئەرمەس،
ئەگەر شاھى جەھاندۇر تەختسىز يا تاجدار ئەرمەس.

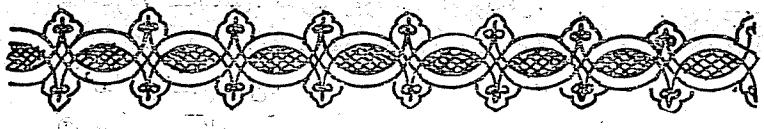
ۋەلىيۇللاھنىڭ② تىيرى دۇئاسى كار ئەيلەپدۇر،
ۋەلى تىغى زەبان ئەۋلىيادەك زۇلفىقار ئەرمەس.

ھەيى مەنسۇرىدىن مەستى ئەنەل ھەق بولماغىڭ ھاجەت،
سەراپا ئۇستىخانىڭ تەختە بەند جويدار ئەرمەس.

زىھى مەسنەد نىشىن خاكسارى گۈلخەنىڭدۇرمەن،
كى ھەر يان تۇدەئى خاكستەرىم③ بۇرجى④ ھىسار ئەرمەس.

نەۋايى ئەرغەنۇنى ئىشق ياڭلىغ ناله ئەيلەرسەن،
خەمۇش ئولغىل زەللىلى دەشتى ھامۇن⑤ نەۋ بەھار ئەرمەس.

① سەرىكىم ــ كۆز ـ كۆز قىلىپ.
② ۋەلىيۇللاھ ــ ئاللانىڭ ۋەلىسى (ئەۋلىيا).
③ خاكستەر ــ كۈل.
④ بۇرج ــ (بۇ يەردە) قورغاننىڭ بۇرجىنگى.
⑤ ھامۇن ــ كەڭ، تەكشى (دالا، سەھرا).

68

بۇلبۇلى گويا كۆڭلۇمگە ئاسمان سىمىن قەفەس،
سىندۇرۇپ پەرۋاز ئېتەرگە ناله ئەيلەر ھەر نەفەس.

كايىناتى بى مەدارانىڭ① ئىچىدە تابەكەي②،
بەرقى ياڭلىغ ئۆتكەرۇرمەن ھەيىق③ ئۆمرۇمنى ئەبەس.

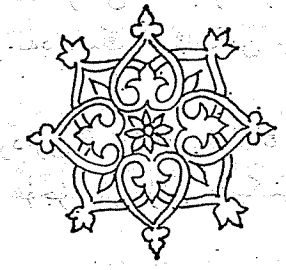
مەنكى جابدۇغى سەفەردىن بىخەبەر ئەردىم ھۇنۇز،
با خەبەر قىلدى ئەدەمنىڭ كارۋانىدىن جەرەس.

ھاي ـ ھويى كىردارى④ ئاشىقان قىلماڭ گۇمان،
قەند ئۇستۇندە ھۇجۇم غۇلغۇلى مەسكىنى⑤ مەگەس⑥.

مەئرىفەت مەيدانى چۇن ئايىنە بى گەردى غۇبار،
ئەي زەللىلى جەزبىدىن جەۋلان ئېتىپ مىنگىل فەرەس⑦.

① بى مەدارا ــ چىقىشالماسلىق، كېلىشەلمەسلىك.
② تابەكەي ــ قاچانغىچە.
③ ھەيىق ــ ئەپسۇس، ئەتتەڭ.

④ كردار ــ قىلىق، ئىش، رەۋىش، كۆرۈنۈش.
⑤ مەسكىن (مەسكەن) ــ جاي، ئورۇن ــ تۇرالغۇ.
⑥ مەگەس ــ چۈشەن.
⑦ فەرەس ــ ئات.

بەرگى يافراغى بىلەن تا گۈلنى روپوش① ئەيلەمىش،
بۈلبۈلانى باغنى گويا كى خاموش ئەيلەمىش.

چېھرە گۈلگۈن كۆز خۇمار ئالۇدەئى② ناز ئەردى يار،
شىشەدىن بىلدىم شەرابى ئەرغەۋان نۇش ئەيلەمىش.

سۇبھى سادىقدەك ياقامنى چاكى ئەيلەرمەن نېتەك③،
غەيرەتىم كەلدى قەمەرنى ناله ئاغۇش ئەيلەمىش.

ھەر نەۋىدىكىم④ جۇنۇندىن رەقس ئېتەر ئەيب ئەتمەڭىز،
جىلۋەئى ساقى خەرابات⑤ ئىچرە مەدھۇش⑥ ئەيلەمىش.

ھەزرەتى يەئقۇبى مېھنەتلەر چېكەر قىلمايدۇ ياد،
يۈسۈفى مىسرى ئەزىز ئولغاچ فەرامۇش ئەيلەمىش.

ئەي زەلىلى تەكىيەدارى⑦ كىشۋەرى تەن بولماغىل،
كىم سەنى شۇكرى ئەزەلدە خانە بەردۇش⑧ ئەيلەمىش.

① روپوش — روپاش، يۇزىنى ياپقان (ئەتكەن).
② ئالۇدە — ئىزا تارتماي، نومۇس قىلماي، بۇلغانغان.
③ نېتەك — قانداق قىلاي، نېمىشقىدۇ.
④ نەۋىد — خۇشخەۋەر.
⑤ خەرابات — ۋەيرانلىق؛ مەيخانا.
⑥ مەدھۇش — ھۇشسىز، ھەيران، مەس.
⑦ تەكىيە — تايانچ، ياستۇق؛ تەكىيەدار — تايانچ ئىگىسى، تايانغۇچى؛ مۇداپىئە قىلغۇچى.
⑧ خانە بەردۇش — ئۆي ـ ماكانسىز.

زۇلۇف يۇزىنى سەنەم لەيلۇ نەھار ئەيلەمىش،
ھۆسنى گۈلىستانىنى تازە بەھار ئەيلەمىش.

قىلدى قارا كۆزلەرىن ۋە نەبەلا سۇرمەدار،
ئىلكى خىنادىن دەغى نەقشى نىگار ئەيلەمىش.

ئايىنەئى ئەغنيا سەربەسەرى رەڭ ئېرۇر،
تاپمادى بىر سەيقەلى بەس كى غۇبار ئەيلەمىش.

زەمز① ئەنەل ھەق نەدەپ ئىشق ئېلىدىن ئاشكار،
چۈنكى پەرىزادلار قاشىنى دار ئەيلەمىش.

تەلبە زەللى تاپىپ پىرمۇغانىدىن نەزەر،
مۇغبەچەنى② زەۋق ئىلە بوسى③ كەنار④ ئەيلەمىش.

① زەمز (زەمزەمە) — بوش ئاھاڭدا ناخشا ئوقۇش.
② مۇغبەچە — مەي توشۇغۇچى، مەيخانا مۇلازىمى.
③ بوس — سۆيمەك.
④ كەنار (كەنارە) — قىرغاق، چەت؛ قۇچاق؛ كەنار ئەيلەش — خالى بولۇش، ئۆزىنى تارتىش.

71

بۇرقەڭ ئاچىپ ئول سەنەم ئەلگە نەزەر ئەيلەمىش،
ۋەسلى كۈنى تۈغمىشۇ ھەجرى سەفەر ئەيلەمىش.

چېھرە تاماشا قىلىڭ تەرزى گۈلى ياسمەن،
زۇلفى سۈمەن سايىنى① سۈنبۈلى تەر② ئەيلەمىش.

بولماسا گەر ئارزى③ ھۆسنى كەلامى خۇدا،
خالى خەتتىنى نەدىن زىبرۇ زەبەر ئەيلەمىش.

تاقى زەبەرجەد سەرى ئەبرۇ ئەمەس يا تۇتۇن،
بۇ كېچە كۆپ ئاشقان ئاھى سەھەر ئەيلەمىش.

باقما ھەقارات بىلە مۇفلىس④ ئۇچۇن ئەغنيا،
سەرۋى سىھى⑤ باغ ئارا قايدا سەمەر⑥ ئەيلەمىش.

نالەئى نەي پۇرسەدا بولما بۇگۇن بىخەبەر،
غۇلغۇلەئى ھەشرىدىن سىزگە خەبەر ئەيلەمىش.

تەلبە زەللىلى غەرىب بۇ نە شىكايەت ئىرۇر،
مۇنچە مۇسافىر سېپىنى دەۋرى قەمەر ئەيلەمىش.

① سۈمەن — ياسمەن؛ سايى — سۇرتۇش (ماي).
② تەر — ھۆل (يۆل)؛ يېڭى، تازا؛ ئۇيالدۇرماق، تەر باستۇرماق.
③ ئارزۇ — پەيدا بولۇش، كۆرۈنۈش مەنىلىرىدە كېلىدۇ.
④ مۇفلىس — كەمبەغەل، بېچارە، سىنغان.
⑤ سەرۋسىمى — بويى كېلىشكەن سەرۋ (گۈزەل قامەت)،
⑥ سەمەر — مېۋە، نەتىجە.

72

مۇھتەسىبدىن ھېچ ۋەھم ئەتمەيدۇ گويا مەي فۇرۇش،
بەردى ئىشرەتدىن خۇمار ئەھلىغە پەيغامى① سۇرۇش②.

ھايى-ھۇيى گىريەيى③ مەستانەدىن بېھۇش ئۇچۇن،
ئەربەئەينى شەيخلەردە قىلمادىم جوشى خۇرۇش.

زاھىدى پاكىزە گەر قاشىمغا كەلمەيدۇ نېتەك،
خىرمەنى ئاتەش ئەدەم ئەيلەر يېقىن كەلسە قومۇش.

خەلق دەشنامى مېنى دىۋانەگە كەلمەس گەران④،
چۇن قەلەندەر قەۋمىنەك بىر شەرتى بىلدىم زەھەرنۇش.

سەرسەرى بادى خەزاندىن ئىلگەرى نەغمە سەنج،
نەۋبەھار ئۆتتى زەلىلى تەلبە تاكى سەن خەموش.

① پەيغام — خەۋەر، ئۇچۇر.
② سۇرۇش — (خەۋەر بەرگۈچى) پەرىشتە.
③ گىريە — يىغا، يىغلاش.
④ گەران — ئېغىر؛ ۋەزمىن.

73

كىمكى مۇرىدى دەير ئولۇپ مۇئتەقىد① سەنەم ئىمىش،
ئىشقى بەرەھمەنى بولۇپ خاتىر جامى جەم ئىمىش.

دەفتەرى جانىم ئۆرتەدى شۆئلەئى جىلۋە سۇخەن،
ھەرفى زەبان نەغمە سەنج تىغى، نەيى② قەلەم ئىمىش.

ياخشى تەفەررۇج ئەيلەگىل بەرقى سەۋاد ئاھدىن،
ھەر تەرەفى زەبانەلەر چەكمەكىدىن ئەلەم ئىمىش.

سىينە③ چۇ لالەزار ئىبرۇر گۈل-گۈل ئاچىلۇر چېمەن-چېمەن،
باغى جۇنۇن نەتازادۇر خاسىيەتى ئەلەم ئىمىش.

كۈنگۈرەئى④ خىيال ئۆزە قوندى كەبۇتەرى ھەرەم،
بال-پەرى زىھى-زىھى فىكر ئۆزە مۆھتەرەم ئىمىش.

قىلدى زەلىلى تەلبەنى ھەلقە زۇلفىغە ئەسىر،
بەختى نەھايىتى قارا كاكۇلىدىن قەسەم⑤ ئىمىش.

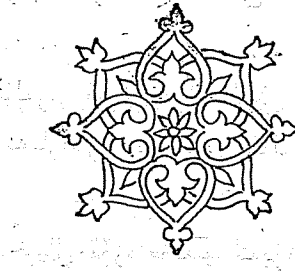
① مۇئتەقىد ــ ئېتىقادلىق، ئىخلاسلىق، ئېتىقاد قىلغۇچى.

② نەي ــ قومۇش؛

③ سىنە ــ كۆكس، كۆكرەك؛ يۈرەك.

④ كۈنگۈرە ــ قورغان، سېپىل ۋە تام ئۈستىدىكى پەنجىرە تام.

⑤ قەسەم ــ ئۇلۇش، بۆلۈنگەن، قىسىم.

74

ئېنتىھايى شوخلۇقىدىن ئەيلەيدى جانانە رەقس،
لەبلەرى گۈلگۈن كۆزى شەھلا ئۆزى مەستانە رەقس.

خانىقاھ ئىچرە ئەگەرچە سوفىلار ئەيلەر سەمائ❶
لېكى① مەيدانى مۇھەببەتدە قىلۇر دىۋانە رەقس.

مەشئەلى فانۇسى ئەسرارى ئىلاھى بولمايىن،
ئەنجۇمەندە② ئەيلەگەيمۇ بارھا پەرۋانە رەقس.

ئەي كۆڭۈل تاكى ئۆي ئىچرە ئولتۇرۇرسەن زەنانە③، ❷
كوچەۋۇ بازار ئىچىدە ئەيلەگىل مەردانە رەقس.

ئەي زەلىلى زاھىدى خىلۋەت نىشىن دۇربىخەبەر،
كۆركى❸ ئەيلەيدۇر قولىدا سۇبھەئى سەددانە④رەقس.

① لېك ــ لېكىن سۆزىنىڭ قىسقارتىلغىنى.

② ئەنجۇمەن ــ مەجلىس، يىغىن.

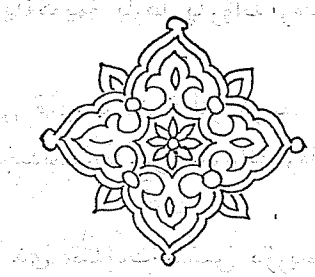
③ زەنانە ــ ئايالچە، ئايالدەك.

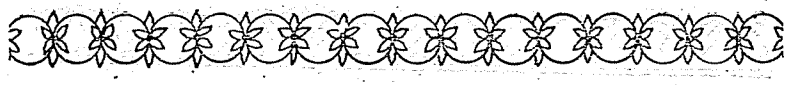
④ سەددانە ــ يۈزدانە (يۈز ئۇرۇقلۇق تەسبىھ).

❶ «چ»دە: مەقام.

❷ «ك»دە: چۈن زەنان.

❸ «ك»دە: گەرچە.

75

سەيرى جەھان قىلماغىم تەركى جەھاندۇر غەرەز❶،
ئەيلەگەلى ئىمتىھان ياخشى ياماندۇر غەرەز.

شىشەنى جىق تولدۇرۇپ پىرى خەراباتى ئىشق،
بىزگە مۇھەببەت قىلىڭ سىزگە ئەيياندۇر غەرەز.

چەشمە بولۇپ كۆزلەرىم ئاقسا نىچۈك ئەيىبدۇر،
ئىشقى تەھاراتىغا❷ ئابى رەۋاندۇر غەرەز.

ساقى ئەلەم ئەيلەسە سەبرى تەھەممۇل① قىلاي،
جورى جەفادىن ماڭا پىرمۇغانـدۇر غەرەز.

مۇشكى خوتەندىن خىتا بۇيى زەلىلى ئالسۇن،
تۆكتى خەتتى ئەنبەرىن② نەكھەتى جاندۇر غەرەز❸.

---

① تەھەممۇل ــ تاقەت، چىدام، سەۋرە.

② خەتتى ئەنبەر ــ قاپ ـ قارا ئەنبەر (ئەنبەر ــ ئىپارەدەك خۇشبۇي ماددا).

❶ «ك»دە: تەرك جەھان قىلماغىم سەير جەھاندۇر غەرەز.

❷ «ك»دە: ئەلگە تەھارەت ئۇچۇن.

❸ «ك»دە: تەلبە زەلىلى كېلۇر خەلق تاماشا قىلىڭ، چېھرەسىنىڭ رەڭـ گىدىن بەرگ خەزاندۇر غەرەز.

76

سایه باشمغه سالمایسن❶ بالۇپەری هۇما غەلەت①،
تۇفراغىم ئالتۇن ئولمادی قىسسەئی كىميا غەلەت.

ئەھـلی تەربقەت ئېيدىلەرشەرئی ② سراتی③ مۇستەقىم،
قەتئی مەنازىل④ ئەتكەلی جۇزرەھی⑤ مۇستەفا⑥ غەلەت.

قۇلزۇم پۇرخەتەر بۇگۇن كشتی ئەلـنی غەرق ئېتەر،
چىقمادی بىر كەنارەگە قۇرئەئی ناخۇدا غەلەت.

فەيزی نەسىم كاكۇلۇڭ قىلدی چېمەننی مۇشكبار⑦،
گۇلنی شۇكۇفە ئەيلەگەن خاسيەتی سەبا غەلەت.

مۇفلسی بی زەرۇ گۆھەر راستلىقىڭغە شۇكری قىل،
دەفتەری ئۆمر ئەغنيا كۆردىلەر جا ـ بەجا غەلەت.

تۇتتی جەھاننی سەربەسەر ئەرسەئی⑧ بېشە جۇنۇن،
ئاندا مەقامی شىر ئېرۇر مەنزىلی ئەژدەھا غەلەت.

ئەلبە زەلىلی بارھا منسرەئی شوخ ئېيتەدۇر،
گەرچە ئىبارەتی سۇخەن قافيەئی نارەسا⑨ غەلەت.

① غەلەت ـــ غەلىتە، ئۆڭگە.
② شەرئ (شەرئە) ـــ شەرىئەت.
③ سرات ـــ يول، كۆۋرۈك.
④ مەنازىل ـــ مەنزىللەر.
⑤ جۇز رەھ ـــ ئۆزگە يول، باشقا يول.
⑥ مۇستەفا ـــ خىللانغان، تاللانغان، ساداقەتلىك (مۇھەممەد پەيغەمبەرنىڭ سۇپىتى).
⑦ مۇشكبار ـــ مۇشك (ئىپار) ياغدۇرغۇچى، مۇشكدەك قارا ۋە خۇشبۇي.
⑧ ئەرسە ـــ مەيدان، كەڭلىك، سەھنە.
⑨ نارەسا ـــ كەم ـ كوتە، قىسقا.
❶ «چ»دە: سالمادی.

77

خۇن جمگەردىن تاپتىك كەيفى شەراب غەلىز①،
داغ دىلى سىنەدىن بۇيى كەباب غەلىز.

بەرگى گۈلى باغدىن يار-چۇ روپوش ئېرۇر،
مۆنچە مەلاھەت② بىلە چەكدى نىقاب غەلىز.

⓯ بولماسا گەر ئەرغەنۇن نالەئى نەي كەلتۇرۇك،
نەغمەسىدىن دەردى سەر بەردى رەباب غەلىز.

يار ئاتىن تۇتماغىل خەلق ئىچىدە مۇددەئى③،
رەشك مېنى ئۆلتۇرۇر قىلماقدا ئەزاب غەلىز.

فەيز ئاياغىدىن ئىچ تەلبە زەلىلى بۇگۈن،
ئالما كۆگۈل جامىغە لوقمەئى ئاب غەلىز.

①غەلىز — قېلىن، قوپال، تېتىقسىز.
② مەلاھەت — يېقىملىق، تاتلىق؛ گۈزەللىك.
③ مۇددەئى — دەۋاگەر، رەقىب.

⓯ «ك»دە: بۇنىڭ ئايىغدىكى 3 بېيىت مۇنداق:
مەشئەلەئى ئىشقىدىن نازۇك ئېتەرمەن سوئال،
ئالەم ئېلى بىلمەيىن بەردى جەۋاب غەلىز.
مۇندا رېيادىن قاچىپ زەررە ئەمەل ئەيلەسەڭ،
ئاندا تاپارسەن بەلى بەسكى سەۋاب غەلىز.
بولدى مەگەر ئەژدەھا ھەر نەفەسى ئوت ساچار،
تەلبە زەلىلى بۇگۈن قىلدى قىباب غەلىز.

78

سۈبھىدە بۈلبۈل چېمەن ئەيلەدى رەقس ئىلە سەمائ،
گۈل يۈزى ئاتەشىن دىمەك سالدى فىغاندىن شۇ ئائ ①.

كۆزلەرى ئەشكبار② ئولۇپ، كۆڭلى چۈ لالەداغ ئېرۈر،
كىمكى سەفەرگە يۈزلەنسە دىلبەردىن قىلۇر ۋەدائ ③.

ۋائىز ئەقل ئەيلەگەچ مەۋئىزە④ مەجازىدىن،
سەندەلى⑤ ئىشق كەلتۈرۈك تۈتتى مېنى ئەجەب سۈدائ⑥.

قەرقەف⑦ ئاتەشىن بىلە ساقى نەۋبەھار ئىشق،
دەۋرى تەسەلسۈل⑧ ئەيلەمەك يەتكۈچە سىنماسۇن زىيائ.

(تۈركى زەبانىن ئاڭلاغىل ساقىئى پارسا بۈگۈن،
ئىبرى تىلىدا ئەيتادۈر كاسەگە مەئنا زىيائ.

ھاسىلى خەرمەن ئەمەل ئالمادى ئادەمى ئۇجب
گۆردە نەچۈك ئاسىغ⑪ ئېتەر نۈقرە⑫ بىلەن زەر مەتائ.)

كىينەۋۈ كىبر⑨ قىلماغىل، شەرت قەلەندەرى بۈدۈر،
تەلبە زەللى تەرك ئېتىپ لەززەتى شەھۋەتى جەمائ⑩.

---

① شۈئائ — شۆئلە، يورۇقلۇق.
② ئەشكبار — ياش ئاققۇزغۇچى.
③ ۋەدائ — ۋىدا، خوشلاشماق، خەيرلەشمەك.
④ ۋائىز — ۋەزە ئېيتقۇچى، مەۋئىزە — ۋەزە — نەسىھەت.
⑤ سەندەل — سەندەل ياغىچى (قارا — سېرىق خۇشبۇي ياغاچ).
⑥ سۈدائ — باش ئاغرىقى.
⑦ قەرقەف — مەي؛ سوغاق سۇ.
⑧ دەۋرى تەسەلسۈل — ئۈزلۈكسىز. ئايلانما، ئۈزۈلمەس زەنجىر، زەنجىر ھالقىلىرى.
⑨ كىينە — ئاداۋەت، غۇم؛ كىبر — يوغانچىلىق، ھاكاۋۇرلۇق.
⑩ جەمائ — جۈپلەشمەك.
⑪ ئاسىغ — پايدا، نەپ.
⑫ نۈقرە — كۈمۈش.

79

ئاللاھ ـ ئاللاھ ئىشق ئاراكىم قىلدى جانانـدىن تەمەئ،
ئەۋۋەل ئۆزگەي جان ئۆيىندە رىشتەئى جاندىن تەمەئ.

خاتىرىم ئاشۇقتە بولدى مەن پەرىشان روزگار،
پېچۈتابى① سۇنبۇلى زۇلفى پەرىشاندىن تەمەئ.

ئارزۇيى جەننەتۇل فىردەۋسى قىلسا زاھىدان،
ئاشقانى بى سەرۇپالەرغە ئەيماندۇر② تەمەئ.

پاسبانى بى مۇرۇۋۋەت③ رەشكىدىن ياندۇرماغىل،
بۇ دەرى④ دەرگاھىدىن دىدارى سۇلتاندۇر تەمەئ.

شەھرى ماچىندىن زەللىلى تەلبە ئەيلەيدۇر سەفەر،
ئەردەۋىل⑤ ئىلە كۇچا ۋۇسەير تۇرفاندۇر تەمەئ.

---

① پېچۈتاب ــ ئىزتىراپ، تولغىنىش؛ قىينىلىش، سقىلىش.
② ئەيمان ــ ئامانت، قەسەم.
③ مۇرۇۋۋەت ــ مەرتىلىك، جەسۇرلىك، ئادەمگەرچىلىك، سەخىلىك (بى مۇرۇۋۋەت ــ ئادەمگەرچىلىگى يوق).
④ دەرى (دەرە) ــ جىلغا يولى؛ دەرۋازا.
⑤ ئەردەۋىل ــ ئاقسۇ شەھرىنىڭ نامى.

80

روھ چۇ بۇلبۇلى جۇنۇن تەن ئىچى بولدى چارباغ،
ئەقل، ئەدەم يولىغا كىر، مۇندا نە لازىم ئەردى زاغ.

شەيخ ئەگەرچە بولماسام ئەر بەئەين ئولتۇرۇرمە كۆر.
خانىقاھ كۆكۈلدەدۇر شۆئلەئى ئاھدىن چېراغ.

بۇرقەئى ھۆسنۈڭ ئاچماغىل مەندە ۋۇجۇد قالماغاي⓫،
شەئشەئە تەجەللىدىن سۇ بولۇپ ئاقمادىمۇ تاغ.

خەيلى خۇمار غەم بۇگۈن دەمبە دەم ئۆلتۈرۇر مېنى،
قول تۇتۇپ ئەي سۇراھى قەد سۇبھىدەم⓬ سۇنماساڭ ئاياغ.

جەزبە① ئاتىغا ئىشقدىن بىر نەفەسى سۇۋارە② بول،
مەرھەلە③ كۆپ يىراق ئىرۇر، كىرمە بۇ يولغا سەن ياياغ.

بەسكى سىكەندەر بولمىشەم بۇ زۇلمات ئىچىدە مەن،
چەشمەئى خىزىر تاپمادىم مۇنچەدىن ئەيلەدىم سوراغ.

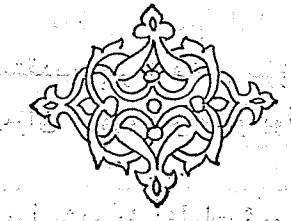
شوخلۇقىدىن ئول سەنەم تۇرفە كەرەشمەلەر قىلۇر،
ئال، ياشىل قەبا كىيىپ قىرمىزى بۇتتەدىن تۇماغ.

نالەنى شىرىن ئەيلەگىل، سەبرى تەھەممۇل ئەيلەبان،
ئاچچىغى قالماغاي بەلى قانچە قىزىر قازاندا ياغ.

مەۋسۇمى نەۋبەھار ئىرۇر كەلمەدى بىر نەسىمى گۇل،
تۇرفە چېمەندە بارھا تەلبە زەلىلى بى دېماغ.

---

① جەرەبە — سوپىلىق زىكرى ـ ساماللىرىنىڭ ئورۇنلىغاندا ئۆزىنى بىلمەي قېلىش ھالىتى.
② سۇئارە — مىنمەك.
③ مەرھەلە — ئۆتەك، مەنزىل، بىر كۈنلۈك مۇساپە.
① «ك»دە: قالمادى.
② «ك»دە: سەھنىدە.

81

بارخۇدايا رەھمەقىل بۇ دەرى دەرگاھىڭ ئۈلۈغ،
ئۆمرۇم ئىچرە ياستانىپ ئاچمادىلەرماڭا قوبۇغ.

كۆز يولىدىن قىزىق ياشىم ھەر تەرفىدە سەل ئىرۇر،
كەلمە قاشىمغە زاھىدا مۇددەئىنىڭ يولى قۇرۇغ.

پىرمۇغان ئىشكىدىن كەلدى سەھەردە ھاي ـ ھۇي،
ناله مۇتىرىب① ئولماسا تاپمادى مەجلىسى فۇرۇغ②.

لەئلى لەب نىگار ئۇچۇن بولدى ھەرارەتىم فۇزۇن③،
شەربەت گەر تاپىلماسا تەشناغە بەرمەدىڭ نە دۇغ.

مىسرەئى خەرمەن سۇخەن ئىلە زەلىلى مۇنتەشىر④،
ھاسىل ئالالماغاي كىشى يەرئۆزە ساچمايىن ئۇرۇغ.

---

① مۇتىرىب — چالغۇچى، سازەندە، ناخشىچى.
② فۇرۇغ — يالتىراق، يورۇقلۇق، روشەنلىك.
③ فۇزۇن — ئارتۇق، زىيادە، كۆپ.
④ مۇنتەشىر — ھەممىگە مەلۇم، يېيىلغان، تارقالغان.

82

سينەتا ئايىنە ياڭلىغ قىلماساڭ سەيقەلدە سانى،
ئەي بۇرادەر تۇتىئى شەكەر شىكەندەك① ئۇرما لاف.

مەئرىفەت ھەرفىدە بەس تىغى زەبانىڭ ساقلاغىل،
زەڭ باغلايدۇچۇ شەمشەرىكى بولدى بى غىلاف.

شىشە سىنىدۇردۇم سەھەر مەيخانەدە ئەيب ئەتمەگىل،
نارەسىدە بىر❶ گۇناھ ئەيلەر شەرىئەتدە مەئاف②.

كىشتىئى نوھى نەبىگە③ كىرگەلى يول بەرمەگەي،
مۇستەفانىڭ سۇننەتىنى كىمكى ئەيلەيدۇر خىلاف.

ئەي زەللىلى ناھ بىرلە❷ ئۇچ مەراتىب④ ئەيلەدىم،
مەشھەدى سۇلتان ساتۇقى بۇغراخانىمنى تەۋاف.

① شىكەن ــ سىندىرماق، چاقماق.
② مەئاف ــ ئەپۇ ئەتمەك، گۇناھىنى كەچۇرمەك.
③ نەبى ــ پەيغەمبەر.
④ مەراتىب ــ مەرتىبىلەر، قېتىملار.
❶ «ك»دە: گەر.
❷ «چ»دە: شۇكرى لىللاھ.

83

خوش گۇلىستاندۇر كۆڑۈڭ سەھرايى ئىشق،
ئەندەلىبلەر❶ ھەر تەرەپ غەۋغايى ئىشق.

ئىككى ئالەمنى مۇبادا غەرق ئېتەر،
قەترەئى مەۋج ئۇرسا بۇ دەريايى ئىشق.

شەيخى سەنئاندەك① كى بۇزۇرگ② شەيخنى،
بۇتغە سەجدە قىلدۇرۇر سەۋدايى ئىشق.

قىچقۇرۇر مەنسۇر ئىنەل ھەق ئەيتىبان❷،
كىم مېنىڭدەك ئاشىقى رەسۋايى ئىشق.

ئەي زەللىلى لاف ئىشق ئۇرماق نەدۇر،
سەن كىمۇ ئاشىقلىقۇ دەئۋايى ئىشق.

① سەنئان ــ ئۇستا ھۆنەرمەن؛ (يەمەن مەركىزى) سەنئالىق.
② بۇزۇرگ ــ ئۇلۇغ، ھۆرمەتلىك.
❶ «ك»دە: ئەندەلىبان.
❷ «ك»دە: قىچقۇرۇر مەنسۇر مۇھەببەت دار ئۆزە.

84

غارەتى كۇفرىدىن① ئېتەر كەۋكەبۇ جەلال② ئىشق،
پەردە كۆتەرمەيىن دەغى شەئنىئەتى جەمال ئىشق.

(مەھزى③ ھەقىقەتى بىلىك ئىككى جەھان ۋۇجۇدى يوق،
سەرسەرى بۇ ماسۋا جىلۋەئى خەتتى خال ئىشق.)

سوفى خانىقاھ بۇگۈن لافى مۇھەببەت ئەيلەمە،
فەقرى مۇھەممەدىدەدۇر سەلتەنەتى كەمال ئىشق.

مەزھەبى بۇ ھەنىفەدىن شەرئ⓵ ئېلى④ بەردىلەر جەۋاب،
. . . . . .

كۆردى نەبى جەبرەئىل بىر قەدەمى بارالمادى⓶،
سىدرەدىن ⑤ ئول نىچۈك ئۆتەر بولماسا پەرۇ بال ئىشق.

باشىدىن ئاياغ كۆگۈلنى سەن سىندۇرۇبان بۇ يولغە كىر،
ھەق يولىدە شىكەستەلىغ گەنجى⑥ مەتائ ـ مال ئىشق.

تەلبە زەللى پەست ئولۇپ دەير ئىچىدە قىل نەماز،
ھەيىۋ ئەلەس سەلاتدىن قىلدى ندا بىلال⑦ ئىشق.

---

① كۇفر ـ ئىنكار قىلىش، ئىشەنمەسلىك.
② جەلال ـ يۇكسەك، شانلىق، ھەيۋەتلىك، كۆركەم.
③ مەھز ـ خالىس، تازا، پەقەت، يالغۇز.
④ شەرئ ئېلى ـ شەرىئەت ئەھلى.
⑤ سىدرە ـ ئاچچىق چىلان؛ ئەرشنى كۆرسەتكۈچى يالغۇز دەرەخ.
⑥ گەنج ـ غەزنە، بايلىق.
⑦ بىلال ـ ھەبەش قۇلنىڭ نامى، پەيغەمبەرنىڭ مەزىنى.
⓵ «ك»دە: فەقر.
⓶ «ك»دە: يۇردى نەبى جەبرەئىل بىر قەدەمى بارالماغاي.

85

مندی چۇ تەۋسەن① جۇنۇن كۈندە شەھ سۈۋار ئىشق.
قەتئ بۇ ماسۋا ئۇچۇن ئىلكىدە زۇلفىقار ئىشق.

غارەت كۆڭلۈم ئەتكەلى كەلمە بۇگۈن سپاھى غەم،
سلسلەسىدە قەيد ئېتەر قەلئەئى تەن ھىسار ئىشق.

ئەقل ئەدەم يولىغا كىر ئىشق ئەجايىپ ئەژدەھا،
بىر دەم دۇدىدىن كۆرۈك⓯ يەتتە فەلەك غۇبار ئىشق.

كىمكى قەتل يار ئىرۇر قەبرى قاراڭغۇ بولماغاي،
چەشم چېراغى ئاھۇۋان② مەشئەلەئى مەزار ئىشق.

فەقر يولىدە كۆركۈزۈر جىلۋە جەننەتۇ تامۇغ③،
خىرقە باشىغە يۇركەبان گۈلخەنى خاكسار ئىشق.

ھەيبەتى بەبرى بېشەدىن قورقماغىل ئەي كۆڭۈل قۇشى،
سۇبھى ئەزەلدە ئەيلەگەن جان ـ تەنىم شكار ئىشق.

شەمس④ چەھارۇم⑤ ئاسمان داغ ئولۇبان خىجىل ھۇنۇز،
رويى زەمىندە ئۇنگەلى سەبزۇ لالەزار ئىشق.

پىرمۇغان ئىلكىدىن شىشەنى بى ئىبا بېرىڭ،
تەلبەلىكىمدىن چىقمادى مۇنچە بولۇپ خار ئىشق.

بولماسە گەر نىشانە ئالەم ئىچىدە بەئدە⑥ مەرگ.
قالدى سۆزۈڭ زەلىلىيا خەلق ئارا يادكار ئىشق.

---

① تەۋسەن ــ توسۇن، شوخ ئات، شاش ئات.
② ئاھۇۋان ــ كىيىكلەر.
③ تامۇغ ــ دوزاخ.
④ شەمس ــ كۈن، قۇياش، ئاپىتاب.
⑤ چەھارۇم (چارۇم) ــ تۆتىنچى.
⑥ بەئدە ــ كېيىن، ئاندىن.
⓯ «چ»دە: ئانىڭ.

86

ئالەم يوق ئىدى بەلكى نىشانى خەبەر ئىشق،
نە ئەرش① نە كۇرسى② نە مۇلكۇ ئەسەر③ ئىشق.

ئارىغە④ مەگەر تەن ئۆيى ساندۇقى جەۋاھىر،
پۇشىدە تۇتۇپ كۆكلىدە گەنجۇ گۆھەر ئىشق.

گەنجىنەئى ئەسرارى خۇدا لايىق شاھان،
ھەر كىمكى قاچان بەردىلە تاجۇ كەمەر ئىشق.

ئىقلىم مەئانى تەرەفىن سەيرى قىلۇرمەن،
ئاھىم ئوتىنىڭ شۆئلەسىدۇر بالۇ پەر ئىشق.

بەبرىگە جۇنۇن بېشەسىدىن ئەربەدە⑤ قىلدى،
رو باھ⑥ سۇفەت ئەقل قىلىپدۇر ھەزەر ئىشق.

گويا يۇزىدىن ئاچتى سەنەم گوشەئى بۇرقەئ،
تابەندە⑦ بۇگۈن كېچە ئەجايىب قەمەر ئىشق.

كەۋنەين تاماشاسى زەلىلگە نەھاجەت،
ئول كۇنكى نەزەر قىلدى چۇ ساھىبى نەزەر ئىشق.

---

① ئەرش ــ تەخت؛ ئاسمان.
② كۇرسى ــ كۇرسى، تەخت، ئورۇندۇق؛ ئاسمان.
③ ئەسەر ــ تەسىر، ئىز، بەلگە، نىشان.
④ ئارىف ــ مەئرىفەتلىك، بىلگۈچى، دەنا.
⑤ ئەربەدە ــ ھۆكىرەش، شاۋقۇن، شۇرەن؛ ۋالاقلاش.
⑥ روباھ ــ تۈلكە.
⑦ تابەندە ــ تاۋلانغۇچى، نۇرلانغۇچى، يارقىن.

87

هەر ئاشقى كى كۆڭلىده بىر نازەننى يوق،
شاهى دۇرۇركى ئىلكىده مۆهرى نىگىنى① يوق.

تەگمەي نەسىم فەيزى دېماغىغا هەر سەهەر،
مۆئمىن ئەمەسدۇر ئول كىشى ئىسلام دىنى يوق.

يەلدا تۇنىده چەكتى فەلەك چېهرەسىن نىقاب،
يەئنى كى سەير ئەيلەگەلى مەھ جەبىنى② يوق.

ئۆتتى نىگار جلۇه بىلەن هەيف كۆرمەدى،
ئول مۇنكىرىكى③ كۆزىده ئىلمۇل يەقىنى يوق.

كەتتى زەلىلى تەلبە ئىمامان تەۋافىغا④
يار كەند ئىچىده نەيلەسۇن ئابۇ زەمىنى يوق.

---

① نىگىن — ئۇزۇك تاشىغا.

② جەبىن — ماڭلاي، پىشانە؛ مەھ جەبىن — گۆزەل، سۆيۈملۈك، ئاي پىشانە.

③ مۇنكىر — ئىنكار قىلغۇچى، تانغۇچى، رەت قىلغۇچى.

④ «ك»دە: تەۋف ئىمام ئەيلەگەلى كەتتى بۇ زەلىل.

88

بارى ئىشقىڭنى تەهەممۇل قىلغالى كاشانە① يوق،
تارى زۇلفۇڭنى يەزەرگە تاقەتى هەر شانە يوق.

ئەيشى ئىشرەتدۇر غەنىمەت سۇبهى بولماسدىن بۇرۇن،
...شۆئلەنى بالۇپەرى پەرۋا يوق.

...ئاباد ئولدى دۇنيانىڭ ئىچىده سەربەسەر،
...مەئنى جوش ئەيلەر هەيچ كىم ۋەيرانە يوق.

دېهقان مەئندىن خەبەر بەردى بەهار،
توشتى خەرمەن ئۆمرۇڭ كى ئابۇدانە يوق.

شەبى ئىبرەتكە دۇر ئەين نەماز،
ئايۇانۇ ئىمارەتىڭچەكىم بۇتخانە يوق.

سۇنبۇلدىن پەرىلەر شىشە ئولدى بۇگۇن،
ئەيلەرگە جۇنۇن بازاردا دىۋانە يوق.

دۇر ھەزرەتى سۇلتان ساتۇقى بۇغراخان،
مەشھەدىكدەك قىبلە ئالەم جەھاندا يەنە يوق.

رەۋاقى تەندە ئەيلەيدۇر ھەمىشە بۇندا،
جەننەتۇل مەئۋادا ئەيلەر سۆھبەتى جانانە يوق.

داروگىر② ئىشقىنىڭ تاراجىدىن③ مەنسۇرۋار،
نەغمەئى جوشى ئەنەل ھەق چەككەلى مەردانە يوق.

قىرمىزى قىلدى كۆزۈمنى مېھنەتى رەنجى خۇمار،
بادەئى گۇلگۇن تۇتارغا ساقىئى مەستانە يوق.

قالمادى ساغەردە بادە، چالمادى يا ئەرغەنۇن،
خۇم تۇبى خالى كۆرۈندى غۇلغۇلى مەيخانە يوق.

مەنزىلىمدۇر ئاستانى ئەۋلىيايى چىل تەنان،
مۇلكى تۇركستاندا مۇنداغ ھىچ دەۋلەت خانە يوق.

نەۋ بەھار ئۆتتى زەلىلى تەلبە سەن خامۇش بول،
سەر سەرى بادى خەزاندىن ھاجەتى ئەفسانە يوق.

---

① كاشانە — ھوجرا، كىچىك ئۆي؛ ئۇۋا، ئىن.
② داروگىر — ئۇرۇش، توقۇنۇش، ئىسيان؛ "تۇتە — تۇت"؛
③ تاراج — تالان — تاراچ، بۇلاش.

89

شەھنشەھلىك ئېرۇر دىلبەر كويىدا بەس گەدا بولماق.
سالىپ كەۋن ئىچرە ئىستىغنايى① گويا كى ھۇما بولماق.

رىيايى خانىقاھدە چۇن كەلمى② مەئرىفەت يوقتۇر،
مۇھەببەت ئەھلىنىڭ ئىشكىدە نەقشى بوريا بولماق.

چېكىپ قىرىق يىل رىيازەت بەئزىلەر بۇيى خۇدا ئالدى،
ساڭا ئاسان كۆرۈنۇر تالبا مەردۇ خۇدا بولماق.

ئەگەر تىغى قازا ھەلقىڭغە③ يەتسە مەسەل④ ئەيتماغىل،
خەلىل⑤ ئاسا⑥ تۇتۇپ فەرماننى مەردۇ خۇدا بولماق.

چۇ تۇفراغى ۋۇجۇدۇڭ بوتەئى مېھنەتدە كۆيدۇرگىل،
سەفايى⑦ زاھىرۇ باتىندە شەرتى كىميا بولماق.

تەرىقى نەقشبەندى ئاڭلادىم زېبا⑧ رەۋىشلىكدۇر،
كۆڭۇل مەستى ئىلاھى ئەل كۆزىدە پارسا بولماق.

زەلىلى يار ئىلە خويلاشقاندا تۇرفە يىغلايدۇر،
نە قاتتىغ كۈن ئىكەن بىر ياخشىدىن ئۆلمەي جۇدا بولماق.

① ئىستىغنا — ئېھتىياجسىزلىق؛ ناز، تارتىنىش؛ تەكەببۇرلۇق.
② كەلىم — سۆزلىگۈچى، ھەمسۆھبەت؛ سۆزلەر، كەلىمىلەر.
③ ھەلق — بوغۇز، تاماق.
④ مەسەل — ماقال، مەسەل، (مەقسەتنى ئىزاھلاش ئۈچۈن كەلتۈرۈلگەن) قىسسە، ھىكايە.
⑤ خەلىل — ئىبراھىم پەيغەمبەر.
⑥ ئاسا — (سۆزگە قوشۇلۇپ) "راھەتلەندۈرگۈچى، تىنچىتقۇچى، سىكىرى، كەبى، ئوخشاش، دەك" مەنىلىرىنى بىلدۈرىدۇ.
⑦ سەفا (سەفاي) — يورۇقلۇق، روشەنلىك، پارلاقلىق، خوشاللىق، ياخشىلىق؛ پاك، ئىسىل.
⑧ زىبا — زىننەتلەنگەن، گۈزەل، چىرايلىق.

90

قەلەندەر ئالەمنى مەئنىدە ئەۋۋەل تەركى جان قىلماق،
نەچەنداني تەئەللۇق تەرك ئېتىپ سەيرى جەھان قىلماق.

چۇ ئىبراھىمۇ ئەدھەم① تەختۇتاجىدىن گۈزەر② ئەيلەپ،
ئۆزىنى ئاجىزۇ بىچارەۋۇ③ بىخانمان قىلماق.

رىيادىن مۇرغى③ مەسجىد دانەئى تەسبىھ ئۈچۈن بولماي،
كى پەرۋازى جۇنۇندىن توبى ئۆزرە ئاشيان قىلماق.

سەمەندەرمەن ۋۇجۇدۇم شۆئلەئى ئاتەشكە ئوخشايدۇر،
ياراشۇر ئەندەلىبى كى ھاۋايى بوستان قىلماق.

قاراڭغۇ قەبر ئاخىر ئادەمنىڭ خابگاھىدۇر،
نە ھاجەت ئۆيۇ ئايۋانۇ سارايۇ بوستان قىلماق.

تىلەيدۇرمەن ئىمامان خوتەندىن رۇخسەتى دايىم،
تەۋاف ھەزرەتى سۇلتان ساتۇقى بۇغراخان قىلماق.

زەلىلىنىڭ دەمى تىغى زەبانى جىلۋەگەر بولدى،
غەمىڭ ئىقلىمىنىڭ (2) دەرۋازەسىغە پاسبان قىلماق.

① ئەدھەم ــ قارا؛ قارائات.
② گۈزەر ــ ئۆتمەك، كەچمەك؛ ئۆتىدىغان جاي.
③ مۇرغ ــ قۇش؛ توخۇ.
(2) «ك»دە: مەئانى شەھرىنىڭ.
❶ «ك»دە: ئەۋارە.

91

ئۆلتۈرەدۇر بۇگۈن مېنى مېھنەت ئىلە غەم ـ فىراق،
دەغى زىيادەرەك بولۇر قانچە چېكەرمەن ئىشتىياق.

بۇيى نەسىم گۈل ئالىپ تەرەفى چېمەن بىلەن سەبا،
مۇژدەئى① ۋەسلى كەلتۈرۈر ھىجر سپاھى بول يىراق.

مەرھەلەئى فەناغەكىم ئەھلى بەقا نەزەر قىلىڭ،
جەزبە ئىلى سۇۋارەدۇر زاھىد خۇدنەما② ياياق.

ئابۇ ھەۋا تەراۋۇتى بەرمەدى باغ ئىچىدە كۆر❶،
شەئشەئەئى تەجەللىيدىن② ناز يۈزى قىزىلۇ ئاق.

كۆكلۈڭ ❸ ئۆيى خەزانەدۇر روھ شەھنشەھى بەدەن،
باشىدىن ئاياغىڭ ❹ ئۇستىخان تەخت قويار ئۈچۈن رەۋاق.

غۇلغۇلەكى كاينات ئەيلەدى بار③ ئىرۇر ھۇنۇز،
بىر دەمى ئىمتىھان ئىتىپ ئادەمى ھەر سارىغە باق.

شەرفەتى④ ھەر مەلائىكە يەر بىلە ئاسماندا پۇر،
پۇبەتى⑤ غەفلەت ئالمايىن ھەرگىز ئىشتىمەگەي قۇلاق.

بۇلبۇلى بىنەۋا سەھەر ئەيلەدى نەغمەتى ئەجەم،
مۇتىرىب خۇش ئەدا دەغى قىلدى تەرەننۇمى ئىراق.

بۇ نە رەمۇزى ئىشق ئىدى بىلمەدىم ئەي زەلىليا،
سلسلە بەندىيۇ غەزەل بەتزى قەسىدەدىن ئۇزاق.

---

① مۇژدە — خۇشخەۋەر، سۆيۈنچلىك خەۋەر.
② خۇدنەما — شۆھرەتپەرەس، ماختانچاق.
③ بار — يۈك؛ ھاسىل، مىۋە؛ قېتىم، نۆۋەت؛ ئىجازەت، رۇخسەت؛ سۆز بىرىكمىسىدە "ياغدۇرغۇچى، تۆككۈچى" مەنىسىدە كېلىدۇ.
④ شەرفە — شاۋقۇن، غەلۋە، شەپە.
⑤ پۇبە — ياختا، ماموق.
❶ «چ»دە: بەرمەدى ئول تەجەللىدىن.
❷ «چ»دە: شەئىشەتى شۇئاۋ.
❸ «ج»دە: كۆكلۈم.
❹ «چ»دە: باشدىن ئاياغىم.

92

لەئلى لەبىڭ كۆرەي دىبان كۆز ياشىم ئەيلەدىم ئەقىق①،
خالى خەتتىڭنى بىلمەدىم تۇرفە❶كىتابەتى دەقىق②.

تاپمادى بۇ مەلەھەتىڭ ھىچ فەرىشتە-يۇ پەرى،
يۈسۈفى مىسرى رەشك ئېتەركىم چەھى③ غەبغەبىڭ④ ئەمتى⑤❷.

قاراغۇ قاچان يول تاپار بولماسا ئىلكىدە ئەسا،
مەرھەلە بەلا ئۆزە قويما قەدەمنى بى رەفىق.

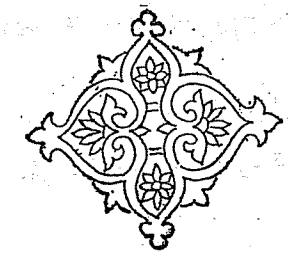
كىمگى نەجات ئاخىرەت ئىستەدى غافىل ئولماغاي،
پەندى نەسىھەتىم بۇدۇر بىلگۈچىگە بەھرە تەرىق⑥.

يەتمىش ئۇچ زەبان بىلە قىلدى زەلىلىدىن سوئال،
ئەيلەگەلى چۇ ئىمتىھان قىرق يىل ئىچرە ھەر فەرىق⑦.

---

② دەقىق — ئىنچىكە، نازۇك، قىيىن، چوڭقۇر مەنىلىك.
③ چەھ (چاھ) — چوڭقۇر؛ زىنىق.
① ئەقىق — ھېقىق.

④ غەبغەب — ئىكەك، زاڭاق.
⑤ ئەمىق — چوڭقۇر.
⑥ تەرىق — يول، ئىز؛ ئۇسۇل، يوسۇن؛ مەسلەك؛ ۋاستە، سەۋەپ.
⑦ فەرىق — فىرقە، گۇرۇھ، توپ، مەزھەب.
❶ «چ»دە: كۆرمەدىم تەي بۇ.
❷ «چ»دە: لەئل دۇرۇر لەبلەك ئەقىق.

93

تاكى كۆڭۈلدە ئەيلەدىم ئەبجەدى ئىشقدىن سەبەق،
بولدى كۆزۈمگە جىلۋەگەر سۆرەتى ئاسمان❶ تەبەق①.

گۈشەئىي ئەبروي سەنەم قىبلە نەمازشام ئوقۇي،
شۆئلە چىقارمايىن دەغى فەيزى بەھاردىن شەفەق.

قەترەئىي شەبنەم چېمەن غۇنچە لەبنى بوس❷ ئىتىپ،
يار ھەيادىن ئەيلەدى خەرمەنى گۈل كەبى ئەرەق②.

زۇلف سىلسىلنى ئول ئاي يۈزىگە نىقاب ئىتەر،
غەمزە قولىغا ئالمايىن ناز ـ كەرەشمەدىن تەرەق③.

ناله چۇ ئىتىبار ئىرۇر يىغلاغىل ئەي زەلىلىا،
باش قويۇپ ئاستانىغە ھەر كېچە چۇن سەگى بەرەق④.

① تەبەق — تاۋاق، تاختا.
② ئەرەق — تەر.
③ تەرەق — تاراق.
④ بەرەق — باراق ئىت.
❶ «ك»دە: يەتتە سىپىھر (يەتتە ئاسمان) چۇن.
❷ «ك»دە: نوش.

94

سەراسەر مەزھەبى قارۇن① ئېرۇر دۇنيانى يېغماغلىق،
كى شېرىن جانغە يەتنى زەھر ئەژدەرھانى يېغماقلىق.

كۆكۈل ھەرفىنى سەن تىغى زەباندىن ساقلاغىل زىنھار،
ۋەلې ئاسان ئەمەس ئوق بىرلە ئاتقان يانى يېغماغلىق.

قەلەندەر سەيرىنى ۋەقتى سەفەردە كىمكى مەنئ ئەيلەر،
ئېرۇر زەنجىر ئىلە باشدىن ئاياغ دەريانى يېغماغلىق.

ماڭا مۇشكۈل كۆرۈندى ئەي پەرى رولار تاماشا قىل،
جۇنۇن سەھراسىدىن ئاشۇفتە ئۇ رەسۋانى يېغماغلىق.

ئۇتارىد② غە زۇھەل③ شەمشېرىنى ھەيبەت بىلە تەكلەر،
ھەمەل④ بۇرچىغە لازىمدۇر بۇگۈن جەۋزانى⑤ يېغماغلىق.

چۇ تاراجى سەۋادى كۇفرى زۇلفۇڭ ئەيلەدى ئاجىز،
نە قۇدرەتدۇر سپاھى لەشكەرى دارانى يېغماغلىق.

زەلىلى تەلبەنى دىلبەر كويىدىن قوغلاغانىكلار،
چۇ بۇتخانە ئىچىدىن كافىرۇ تەرسانى يېغماغلىق.

---

① قارۇن — ناھايىتى باي كىشى (ئىسمى).
② ئۇتارىد — مېركۇرى (ئارزۇ يۇلتۇزى).
③ زۇھەل — ساتۇرن (سەكەنتىر يۇلتۇزى).
④ ھەمەل — ئاستىرونومىيىدە 12 بۇرجنىڭ بىرىنچىسى، بۇ قوزى شەكلىدە پەرەز قىلىنىدۇ؛ شەمسىيە يىلى بويىچە بىرىنچى ئاي.
⑤ جەۋزا — بۇرجنىڭ ئۇچىنچىسى، يانمۇ-يان تۇرغان ئىككى قىز بالا شەكلىدە پەرەز قىلىنىدۇ. (ئەرەندىز).

95

چېمەندە جىلۋە قىلۇر تەرزى دىلرەباغە باقىڭ،
يۈزى چۇ خىرمەنى گۈل قۇدرەتى خۇداغە باقىڭ.

نەزەركى ئاشقى مەفتۇنغە ھىچ سالمايدۇر،
بۇ شوخ كۆزلەردە سۈرمەئى ھەياغە باقىڭ.

قارا قاشنى بۇگۈن ئوسما بىرلە سەبز ئەتكەچ.
شەھىدلەر قانىدىن ئىلكىدە ھىناغە باقىڭ.

ھۆسەين داغى ئۇچۇن كىيدى بەھرى بەر گۈلگۈن،
مۇھەررەم ئايى بارىپ خاكى كەربەلاغە باقىڭ.

ھۇنۈز بۇرقەئىن ئاچماي زەلىلى جان بەردى،
جەفايى يار كۆرۈڭ ھىممەتى گەداغە باقىڭ.

96

كىرپىگىڭنى بىر-بىرىگە قاقشىڭ،
تەڭ كېلۇر ئالەمگە ئوتلار ياقشىڭ.

يا قېشىڭغا ئوسما چەككەچ ئەيدى ئەل،
قاندا زەڭ❶ توتقان قىلىچدۇر يا قېشىڭ

كۆزلەرىڭ ئەزدەردۇ باقما ھەر سارى،
بارچەنى ئەيلەر قىران① بىر باقىشىڭ.

قىلمادى ئاھىم ئوتى مۇزغە ئەسەر،
ئەي نىگارا يا يازىڭدۇر يا قىشىڭ.

ئەي زەلىلى مەھرەم② ئولدۇڭ ئىچكەرى،
مۇددەئىنى تاش كۆرۈپ خوپ چاقىشىڭ❷.

---

① قىران — يېقىنلىشىش، بىرلىشىش؛ ئىككى سەييارە يۇلتۇزنىڭ بىر بۇرجدا توقۇنۇشۇشى؛ قىران ئەيلەر — توقۇنۇشتۇرماق.

② مەھرەم — خاس خىزمەتچى، ئىچكى خىزمەتچى؛ يېقىن قېرىنداش؛ ئۇلپەت، سىرداش.

❶ «چ»دە: رەڭ.

❷ «چ»دە: بىر باقىشىڭ.

97

تەرك ئەيلەرگە جەھان ئىقلىمنى ئەر كېرەك،
چۈن مۇسبەت زەدە① خاتىرى دىلگىر كېرەك.

ئەي بەسا② قۇمكى بىر كۈندە يول ئۆزرە قالدىڭ،
رەخش③ بۇ بادىيە دە④ سۈرگەلى شەبگىر⑤ كېرەك.

ئىشق ئولتۇردى كۆڭۈل ئىچرە ۋە ئەقلىم بارغىل،
مەنزىل ئەتمەككە جۇنۇن بېشەسىدە شىر كېرەك.

مەملىكەت دارىيۇ بۇ مۇلكى ۋىلايەت مۇشكۈل،
سەلتەنەت تەختىدەكى خەلقغە تەدبىر كېرەك.

تىيرە بولدى بەدەنى خاك، ئايا پىرمۇغان،
دۇردى مەينى قوي ئاڭا زەررەئى ئىكسىر⑥ كېرەك.

چېمەنۇ باغ سارىغە نەۋجۇۋانلار يۈگۈرۈر،
قەتئ نەززارە گۈل ئەيلەگەلى پىر كېرەك.

خەمى زۇلفۇڭدا گىرىھلەر دۇسەراسەر ئاچما،
قەيد ئەيلەرگە زەللىنى چۇ زەنجىر كېرەك.

---

① زەدە — "ئۇرۇلغان، سوقۇلغان، دۇچكەلگەن" مەنىلىرىدىكى يارەمچى سۆز. مۇسبەت زەدە — مۇسىبەتتە قالغان.
② بەسا — كۆپ، كۆپىنچە.
③ رەخش — ئالاۋات.
④ بادىيە — چۆل، باياۋان.
⑤ شەبگىر — تۇندە ئۇخلىمايدىغان، كېچىچە ماڭغۇچى.
⑥ ئىكسىر — ھىكمەت تېشى (نىمىگە سۈرسە شۇ ئالتۇن بولىدۇ)؛ كارامەت، نادىر.

98

دىلبەر ئەگەرچە شوخ ئېرۇر جىلۋەسى دىلرەبا كېرەك،
ناز ـ كەرەشمەدىن دەغى غەمزەسى خۇش ئەدا كېرەك.

ھەلقەئى زۇلفىدىن ھەمە خەلقنى مۇشكبار ئېتەر،
شەئشەئەئى جەمال ئۆزە كاكۇلى ئەژدەھا كېرەك.

شۆئلەئى شەمئ ھۆسنىدىن گۈل بەدەنى چېمەن ـ چېمەن،
لەئل لەبى چۇ قىرمىزى ئىككى كۆزى قارا كېرەك.

مەدرەسە ئىچرە ئالىمان بىھۇدە ئىلىم سەرف ئېتەر،
دەرسى مۇھەببەت ئەيلەسەك ئىشقىدىن ئىبتىدا① كېرەك.

قىلما سەفەرنى ئىختىيار بولماسا ھەمرەھىك بەلى،
يولنى نىچۈك تونۇپ يۈرۈر قاراغۇغە ئەسا كېرەك.

شەھەر تىلىسمدۇر بەدەن قۇفلى② ئانىڭكى ناپەدىد،
مەقسەد ئەگەر كۇشايىش③ ھىممەتى ئەۋلىيا كېرەك.

بۇلبۇلى نەغمەسەنج ئولۇپ كەلمەدى بىر نەسىم گۈل،
تەلبە زەلىلگە سەھەر غالىيەئى④ سەبا كېرەك.

---

① ئىبتىدا ـــ باشلاش.
② قۇفلى ـــ قۇلۇپ.
③ كۇشايىش ـــ ئېچىلىش؛ ئورۇنلىنىش.
④ غالىيە ـــ قاش ۋە چاچقا سۈرۈش ئۈچۈن مۇشك ـ ئەنبەردىن ياسالغان خۇشبۇي ماددا؛ قارا.

99

نەفس كافرنى غەزات ئەيلەرگە بىر سۇلتان كېرەك،
كىم ئەسەس① دادىنى② بەرمەكلىككە ئارى خان كېرەك.

دۇرفەشان ئولغىل سىرىشكىدىن③كى دەر راهى خۇدا④،
سۇبھ سادىقكىم مەھەللى فەيز ئىرۇر باران⑤ كېرەك.

چىقمادى ئاۋازە⑥ ئۆمر ئىچرە سەندىن ئەغنيا،
ھاتەمى تەيدەك جەھانگەر ئولغالى ئېھسان كېرەك.

نامەئى ئەئمال⑦ ئەگەرچە روسىيەھدۇر يېغلاغىل،
سەبزە ئەيلەرگە زىرائەتگاھنى دېھقان كېرەك.

شەرئى پەيغەمبەر بەسى نازۇك ئىرۇر تەرك ئەتمەگىل،
چۇن خىلاف ئەتمەكلىكىگە ھۆججەتى بۇرھان⑧ كېرەك.

كۇفر مەيدانىن نەئارا⑨ بەردىلەر بۇ كافران،
زۇلفقارى ھەيدەرى كەرراردىن⑩ جەۋلان كېرەك.

بۇ جەۋا ھىرخانەئى كۆڭلۈڭنى سەيقەل ئەيلەگىل،
مەخزەنى گەنجى ئىلاھىنى قويارغە كان كېرەك.

ئاخىرەت رەسۇالغىدىن بەسكى بى فىكر ئولماغىل.
ئادەمزادە ئۆلەرسەن ئاقىبەت ئىمان كېرەك.

لاله يافراغى ۋەيا ئەۋراقى⑪ گۇلدىن دەفتەرى،
مىسرەئى شوخىنى تەھرىر ئەتكەلى دىۋان كېرەك.

سەبز خەتتى دىلبەران شەھرى ماچىن بىزگەدۇر،
سىزگە جەننەت چارباغىدىن گۇلى رەيھان كېرەك.

ئەي زەلىلى گوشەئى ئۇزلەت⑫ ئىچىدىن چىقماغىل،
خەلق كۆزىدىن ۋەلى دەرۋىشلەر پىنھان كېرەك.

---

① ئەسەس — كېچە كۆزەتچىسى، تۈن قاراۋۇلى.
② دادىنى بەرمەك — ئورۇنلاتماق، جاپىغا يەتكۈزمەك.
③ سىرىشك — كۆز يېشى.
④ دەر — ئۇچۇن، دە؛ راھ — يول — خۇدا يولىدا.
⑤ باران — يامغۇر.
⑥ ئاۋازە — دېرەك، خەۋەر؛ داڭق، شان، نام.
⑦ نامەئى ئەئمال — ياخشى ـ يامان ئىشلار يېزىلغان قەغەز.
⑧ بۇرھان — دەلىل، گۇۋاھ، دەستەك.
⑨ ئارا — بىزەك، بىزىگۈچى مەنىلىرىدىكى يارەمچى سۆز.
10 كەرار — تەكرار، قايتا ـ قايتا (قىلماق).
⑩ ئەۋراق — ۋاراقلار، قەغەز (دەپتەر) ۋاراقلىرى.
⑫ ئۇزلەت — دالدىغا ئېلىش، چەتلەش.

100

كەبكى① نە ياخشى سايرادى تەرزى خرامى② ھەم كېرەك،
كۆنگۈرەھايى ئەرشدەك قونغالى بامى③ ھەم كېرەك.

ششە سۇجۇددىنى④ كۆرۈك مەجلىسى ئاشقانەدۇر،
جوش ئېتەدۇر سۇراھلەر قۇيغالى جامى ھەم كېرەك.

مەشقى مۇرەسسەدۈ⑤ ئەيلەبان شېئىرنى خۇش لباس قىل،
مەئرىفەت ئەھلىدىن گەھى لۇتف كەلامى ھەم كېرەك.

خالى ھەبەش يۈزۈڭگە كىم زىننەتى تازە بېرۇر،
روم ئىچىدە بەلپ-بەلپ نەچچە غۇلامى ھەم كېرەك.

قوغلاماغىل زەللىنى شەيخ بۇخانىقاھدىن،
سۆھبەتى سوفىلارئارا بىرگىنە ئامى⑥ ھەم كېرەك.

① كەبك — كەكلىك.
② خرام — چىرايلىق يۈرۈش.
③ بام — ئۆگزە.

④ سۇجۇد — سەجدە قىلماق.
⑤ مۇرەسسەدۈ — ئىككى مىسرادىكى سۆزلەرنىڭ ھەر جەھەتتىن بىر بىرىگە ماس ۋە ئاھاڭداش بولۇپ كېلىشى؛ قىممەتلىك (ئىسىل) تاشلار قادالغان (بىزەلگەن).
⑥ ئام - ئاممە، ئاددى خەلق؛ ئادەتتىكى كىشى، نادان.

101

ئىشق كىتابىدىن ماڭا مىسرەئى ھەسب ھال ئاچىلڭ،
خانىقاھ كۆڭۈل ئارا رەۋزەنى① ۋەجدۇھال② ئاچىلڭ.

ئالەم ئىچىگە ئوت سالۇر جىلۋەئى قامەتىڭ قانى❶،
ھەشەر ئەگەر غەرەزدۇرۇر شەئىشەئەئى جەمال ئاچىلڭ.

قەبر ئىچىدە تابەكەي غۇنچە بولۇر سەھى قەدان③،
مەۋسۇمى نەۋ بەھار ئىرۇر خەبچەئى④ نەۋ نىھال⑤ ئاچىلڭ.

مۇسھەف⑥ ھۆسن قالماسۇن ئەل كۆزىدىن ياشۇرۇن،
يەئنى قىرائەتى قىلاي پەردەئى خەتتۇخال ئاچىلڭ.

تاپماسا ھىچ قەرنىدە ئەۋج جەمالىڭىز زەۋال،
نالە قىلۇر زەلىلىيا بۇرقەئى لايەزال⑦ ئاچىلڭ.

① رەۋزەن — تۇنۇك، پەنجىر، تۆشۈك.
② ۋەجد — ھاياجانغا سېلىش، جەزبە قىلىش سەۋىبىدىن ئۆزىنى يوقىتارلىق دەرىجىگە كېلىش.
③ سەھى (سەھى) — تۇز، توغرا، بەستە (سەھى قەدان — تۇز قەددى).

④ خەبچە — پورەك.
⑤ نىھال — كۆچەت، ياش دەرەخ؛ كېلىشكەن بوي.
⑥ مۇسھەف — كىتاپ، قۇرئان.
⑦ لايەزال — مەڭگۈ، ئەبەدى.
❶ «ك»دە: زۇم (سوغاق).

102

رویی زەمىنگە بولماسا ھائىل① ئەگەرچە نۆھ② فەلەك،
رەۋزەدىن ئۆرۈلۈر ئىدى مىسلى كەبۇتەران مەلەك③.

كۆركى ئىشارەت④ بىلەن ئىككى بۆلۈنمىش ئول قەمەر،
مۆئجىزەئى مۇھەممەدى راست ئېرۇر ئاڭا نەشەك.

خەلق يىدى زەكات ھەج بىرلە نەماز، روزەنى،
كىمگە نەسىب ئېتەر ئىكىن قالدى كەلمە مۇشتەرەك④.

سىلسىلەئى مەشايخان⑤ سۇننەتى تەۋف ئەۋلىيا،
شەيخ رىيايى قول ئاچار كۆرسە نەيەردە بىر تېرەك.

ۋائىز شەھرى ئىندەمە مەۋئىزى مەجاز ئۇچۇن،
تەلبە زەللىگە بۇگۇن مەئرىفەتى خۇدا كېرەك.

---

① ھائىل (ھايىل) — توسۇق.
② نۆھ — توققۇز.
③ مەلەك — پەرىشتە (مەلائىك).
④ مۇشتەرەك — ئومۇمى، ئوتتۇرىدىكى، ئورتاق.
⑤ مەشايخان — مەشايىخلار، شەيخلەر، قېرىلار.
⑥ «چ»دە: بەشارەت.

103

گۈنبەزى گەردۇن① سەۋاد دۇدى ئاھىگدۇر سېنىگ،
ئەبر ئەرمەس ئۆرلەگەن چەترى② سىياھىگدۇر سېنىگ.

چەلچەلە③ كۆكلۈگدە ئولتۇردۇگ خەلايىق بىلمەدى،
ئافتابى ماھى ئەختەر يا گۇۋاھىگدۇر سېنىگ.

مەئرىفەت مەيدانى ئىچرە تولدى سەندىن ھايھۇي،
ئەرشدىن تەھتەس سەراغە④ خانىقاھىگدۇر سېنىگ.

لەشكەرى شەيتان ھۇجۇم ئەتكەندە كۆپ بەردى شىكەست،
تارۇپۇدى⑤ خىرقە دۇشمەنگە سىپاھىگدۇر سېنىگ.

ھەزرەتى مەخدۇم جامى بىرلە مەۋلانايى رۇم،
ھەر بىرى ۋەقتى بەلا پۇشتۇ پەناھىگدۇر سېنىگ.

سەر بەرەھنە سەير ئىقلىمى جۇنۇن ئاتىگ نە ئەيب،
تەركى بۇ دۇنيا ۋۇمافىھا⑥ كۇلاھىگدۇر سېنىگ.

يۇز نەۋايى نالەئى نەي يۇز سەدايى ئەرغەنۇن،
بىر سەھەر چەككەن سۇرۇد⑦ ئۆزرەخاھىكدۇر سېنىڭ.

گاھى شەمئ گاھى شۆئلەكى فەتىلە⑧ گاھى داغ،
ھەرنە بولدۇڭ ئەي زەللى ئۆز گۈناھىكدۇر سېنىڭ.

① گەردۇن — ئاسمان، پەلەك.
② چەتر — چېدىر.
③ چەلچەلە — چاقىرىق، توۋلاش، قىچقىرىپ.
④ تەھتەس سەرا — يەر ئاستى.
⑤ تارۇ پۇد — ئۆرۈش ـ ئارقاق.
⑥ مافھا — ئىچ، ئىچكى.
⑦ سۇرۇد — ناخشا، قوشاق، كۈيلەش.
⑧ فەتىلە — پىلتە، پىلىك.

104

سايراسا بۇلبۇل كۆكۈل بەھۇدە بۇ ھەۋەس دېمەڭ،
پىرھەنى جۇنۇن ئىبرۇر تەن ئۆيىنى قەفەس دېمەڭ.

كەلسە بۇگۈن سەدا ئەگەر ھۇش قۇلاغىدىن ئىشىت،
نالە ئاشىقان ئىبرۇر غۇلغۇلەئى جەرەس دېمەڭ.

بىر كۆزى زۇلم ئەيلەسە بىر كۆزى ئۆلتۈرۈر مېنى،
شەھرى كۆكۈلكى پاسبان لايىق ھەر ئەسەس دېمەڭ.

مەجلىس ئەگەرچە خاس ئىدى، كەلدى سەدايى ئەرغەنۇن،
ششەگە گەر قۇيسا شەرابنى سۇراھى بەس دېمەڭ.

شەھد لەبىڭگە مەيل ئېتىپ ئىشق ئېلى قىلدىلەر ھۇجۇم،
نەئرەئى جان گۇدازنى زەمزەمەئى مەگەس دېمەڭ.

بولدى نەھايتى قارا كاكۇل زۇلفىدىن كۆكۈل.
بېشە ئەژدەرھامىكىن سوختەئى① نەفەس دېمەڭ

بۇلبۇل سينەچاك ئولۇپ گۈلبۇن② مەئنى ئستەسەك،
ھەر تىكەنى ھندا يەتى يول ئۆزە خارخەس دىمەك.

خۇنى جىگەر رەۋان قىلىك كۆز يولىدىن زەللىدەك،
دۇررى گەران بەھا ئېرۇر قەترەئىنى ئەبەس دىمەك.

---

① سوختە ــ كۆيگەن.
② گۈلبۇن ــ گۈل دەرىخى، گۈل تۇپى.

105

دىل ئارامىغە كۆكلۈم بولدى بۇلبۇل،
لەبى غۇنچە يۈزى چۇن خىرمەنى گۈل.

شىكەستى بەرمەگىل جان رىشتەسىدۇر،
باشىڭدا ھەلقە ــ ھەلقە تارى كاكۇل.

سپاھى چىنۇ ماچىن بىر بولۇپدۇر،
ھۇجۇم ئەيلەپ خەتتى مۇشكىنگە سۇنبۇل.

مېنىڭ ئىشقىم سېنىڭ ھۆسنۇڭ نىگارا،
تۇشۇپدۇر لاجەرەم ھۆسنى تەقابۇل.

خۇمارى مەن يىتىپدۇر جان لەبىمگە،
قەنى جامۇ قەنى ساقى قەنى مۇل.

(زىب① ئەنگىز② شوخى تۇركىلەرنى،
كۆرۈپ رەشك ئەيلەگەي خوبانى③ كابۇل.)

مۇنافىقلەرغە بۇ مەيدان ئىچىدە،
تىلىمدۇر زۇلفىقار، ئەقل دۇلدۇل.

زەللىلى شېئىردىن مۇرغى سەھەر خىز④،
چېمەندە ئەيلەدى فەريادى غۇلغۇل.

---

① زېب — بزەك، زىننەت، گۈزەللىك.
② ئەنگىز — (سۆز بىرىكمىسىدە) قوزغاتقۇچى، سالغۇچى؛ قەست، — ئۇرۇنماق.
③ خوبان — چىرايلىقلار.
④ خىز — (سۆز بىرىكمىسىدە) بەرگۈچى، كەلتۈرگۈچى، قوزغاتقۇچى مەنىلىرىدە؛ (قوشما پېئىلدا) قوزغىلىش، كۆتۈرىلىش، سەكرەش، سانچىش، چاچراش، ئىنتىلىش، سۈرئەت مەنىلىرىدە؛ بۇ يەردە "مۇرغى سەھەر خىز" سەھەردە چىللايدىغان قۇش، يەنى خوراز.

106

بالۇپەرى مەئىنىنى يەسار① ئىلە يەمىن② قىل،
بىر يەردە تۇرۇپ سەيرى ھەمە رويى زەمىن قىل.

ئەي مور③ تىلەرسەن كى سۇلەيمان كەبى بولساڭ،
مېھرى ئىلە تىلىڭ ئۆزرە كۆكلۈكنى نىگىن قىل.

ھەر كوچە بىلەن مەرد خۇدايى كى ئۆتۈپدۇر،
باسقان ئىزىنى سۇرمە سىفەت نۇرى جەبىن قىل.

مەۋسۇمى بەھار ئۆتتىيۇ سەن سايەدە غافىل،
كەلمەسىدە خەزان سەرسەرى بىر زەررە ئېكىن قىل.

يىغلارسەن ئەگەر ۋەسلى ئۇمىدى بىلە ئاشىق،
ھىجران كېچەسى نالەنى بىسيار④ ھەزىن⑤ قىل.

(تەسبىھ ساناپ قويمادى ئولتۇرغالى زاھىد،
بۇ خانەئى فەقر ئەردى ھېسابىكنى كېيىن قىل.)

جانىڭنى كەباب ئەتتى زەلىلى ئەسەرى دەرد،
مەن بەئىدە غەزەل مەشق قىلۇرسەن نەمەكىن⑥ قىل.

① يەسار — سول (قول، تەرەپ).
② يەمىن — ئوڭ (قول، تەرپ).
③ مور — چۇمۇلە.
④ بسيار — كۆپ، تولا.
⑤ هەزىن — قايغۇلۇق، مۇڭلۇق، غەمكىن.
⑥ نەمەكىن — تۇزلۇق، تېتىملىق، يەنى كۆركەم، چىرايلىق؛ ئۆتكۈر (تىل)، يېقىملىق.

107

هەيف تەمام ئولدى ئۆمۇر فىسق① بىلەن ماهۇسال②،
غافىل ئىدىم بىلمەدىم تەۋبە ئايا زۇل جەلال.

رىزقىنى كۆپ ئىزدەدىم⑫، هەرنە تاپىلسا يىدىم،
فەرق ۋەلىي قىلمادىم لوقمە هەرامۇهەلال.

گەرچە جەتا ئەيلەدىم پۇشتۇ پەناهىم سەن ئۇق،
ياخشى ئەمەل مەندە يوق غەير گۇناهۇ ۋەبال③.

قىبلەنى بىر بىلمەدىم ئالتە جەهەتتىن هۇنۇز،
چار ئەناسىر④ بىلەن ئاڭلاماغ ئەمرۇ مەهال⑤.

بادەئى مەئرىفەت كېچە يېقىنراق ئىدى،
تۇتتى يولۇمنى بۇگۇن ۋەسۋەسەئى قىيلۇقال⑥.

مەسئەلە ئىشقدىن خۇمى فىلاتون⑦ ئىبرۇر،
ئەيلەمە ئەي بىئەدەب ئەهلى جۇنۇندىن سوۋال.

مەجلىس ئىچى گەرم ئۇچۇن پىرمۇغاندىن ھۇنۇز،
كۆركۈزەدۇر ششەدىن ئەكس پەرىلەر جەمال.

جام بللۇرىنۇ⑧ زەر بولماسە ئەي ساقيا،
رىندە مەن بادە قۇي بولساچۇ سىنغان سافال.

ۋەجد بىلەن ئۇچقالى قانچە يىراقدۇز سىپەھر⑨،
سەدرە⑩ سەرى ئاچىتلەر مۇرغى كۆڭۈل پەرۋبال.

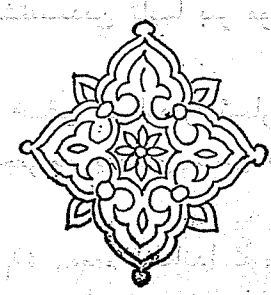
كۇنگۇرەئى ئەرشدىن كەلدى ئازانى بەلەند،
سۇبھى قيامەت مەگەر بولدى قوپۇڭ يا بىلال.

باشدىن ئاياغ ھەرفدىن مەئنى ھۇۋەيدا بولۇر❷،
مەشقى زەللى بەلي ساق جو⑪ ئابى زۇلال⑫.

---

① فسق ــ قىلمىش، يامانلىق، گۇناھ ئىشلار.
② سال ــ يىل (ماھۇسال ــ ئاي ــ يىللار).
③ ۋەبال (ۋۇبال) ــ ئەيىپ، كەمچىلىك؛ قىينىچلىق، ئۇۋال.
④ چار ئەناسر ــ تۆت ئۇنسۇر (ئىلىمبىنت): سۇ، توپا، ئوت، ھاۋا.
⑤ ئەمرۇمەھال ــ ناتايىن ئىش ــ ھەركەت، مۇمكىن بولمايدىغان ئىش.
⑥ قىيلۇقال ــ گەپ، سۆز.
⑦ فىلاتون ــ ئەفلاتۇن. (مەشھۇر يۇنان پەيلاسوپى).
⑧ بىللۇرىن ــ بىللۇردەك ئاق (سۇزۇك) ئەينەك تاش.
⑨ سىپەھر ــ ئاسمان، كۆك گۇمبىزى، پەلەك.
⑩ سەدرە (سىدرە) ــ سىدە، قارىياغاچ.

⑪ جو (جوي) ــ (سۆز بىرىكمىلىرىدە) ئىستىگۇچى، قىدىرغۇچى مەنىلىرىدە؛ كەينى ــ كەيىندىن.
⑫ زۇلال ــ تىنىق ۋە تاتلىق سوغاق سۇ.
❶ «چ»دە: ئىستەدىم.
❷ «چ»دە: ئىبرۇر.

108

دىن ـ دۇنيا بابىدىن ئەيتۇرمە بىر ـ ئىككى مەسەل،
زەھەردەك ئىشتىلسە نوش ئەيلەڭلە❶ گويا ئەسەل.

شاھ راھ① شەرئىنى تاۋلاڭچە تەرك ئەتمەگىل،
قەۋلى② پەيغەمبەردۇرۇر ئۇممەتكە دەستۇرۇل ئەمەل③.

ئاخىرەت ئەسبابى ئۆزرە تۇشتى تا سەرسەر كەرىم❷،
زۇھد تەقۋا رىشتەسىدىن تاپسا بىر مويى خەلەل④.

تەن❸ ئۆيىنى فسقى ئىسياندىن ئىمارەت قىلماغىل،
كۆز يۇمۇپ ئاچقۇنچە يەتكەي سەلى توفاندىن ئەجەل.

خەتتى پېشانەم❹ رەقەم قىلغاندا ئارى بىلمەدىم،
كافىرۇ يا مۆئمىن ئەيلەر كاتىبى روزى ئەزەل.

كەلسە ھەفتاد دۇ مىللەت فىرقەسىدىن قەۋملەر،
ئىئتىرازۇ⑤ مەزھەبۇ ئايىن ئۇچۇن قىلمائىڭ جەدەل.

ئەي زەللى ئەھلى دۇنيادىن نە پەرۋا ئەيلەيىن،
ھەر نەسىھەتكىم قىلۇر كۆڭلۇمگە باغلارمەن غەزەل.

① شاھ راھ ــ پادىشالىق يولى، خان يولى، چوڭ يول.
② قەۋل ــ سۆز.
③ دەستۇرۇل ئەمەل ــ ئىش ـ ئەمەلنىڭ دەستۇرى.
④ خەلەل ــ نۇقسان، كەمچىلىك (مويى خەلەل ــ قىلچە نۇقسان.
⑤ ئىئتىراز ــ قارشىلىق، كېلىشەلمەسلىك.
❶ «چ»دە: ئەتكەنلەگە.
❷ «چ»دە: ئەسەر.
❸ «چ»دە: دىن.
❹ «چ»دە: پىشانى.

109

دەرۋىش قوپۇپ ئەين سەھەردە دىيدەنى① تەر قىل،
مۇندىن دەغى ۋەيرانە كۆڭۈلنى بەتەر قىل.

شەيتان لەئىن② ۋەسۋەسىدىن قۇتۇلۇرسەن،
كىبىرىڭنى دىماغىڭ ئىچىدىن يەئنى بەدەر③ قىل.

سەۋدايى سەر زۇلف سەنەم ئەيلەسەڭ ئاخىر،
ئەقلىڭنى جۇنۇن ھەيبەتىدىن زىرۋ زەبەر قىل.

ئاسايىشى④ كەۋنەين قەۋلۇڭدىن ئىبەرۇرلەر،
دۇنيا ئېلىنىڭ سۆھبەتىدىن ئارى ھەزەر قىل.

دونان⑤ ئېشكىن ياستانىبان بولما مۇكەررەر⑥،
ئىقلىمى قەنائەت سەرىغە تازا سەفەر قىل.

گۈل پەردە يۈزىدىن ئاچادۇر رەشك قىلۇرمەن،
ئەي باى سەبا بۇلبۇلى بېدىلغە⑦ خەبەر قىل.

ھىجران تۇنى بەس تىيرە ئېرۇر ئەيلەمە فەرياد،
بۇ نالەنى مۇرغان چېمەن بىرلە سەھەر قىل.

زۇلفىنى يۈزى ئۆزرە نەخۇش چەكتى دىلارام،
نەزارە ئۈل ياسىمەن سۇنبۇلى تەر قىل.

ئەنۋارى⑧ تەجەللى ئىلاھاغا تولۇپدۇر،
تا سەرسەرى ئالەمگە زەللى چۇ نەزەر قىل.

---

① دىيدە — كۆز.
② لەئىن — لەنەتلىك، لەنىتى.
③ بەدەر — قاچماق، قاچقۇزماق (بەدەر قاچماق).
④ ئاسايىش — تىنچ، ئارام، راھەت.
⑤ دونان — پەسلەر، ئەسكىلەر، ناكەسلەر.
⑥ مۇكەررەر — قايتا — قايتا، تەكرار.
⑦ بېدىل — يۇرەكسىز؛ ئاشىق؛ ھەسرەتلىك، قايغۇلۇق.
⑧ ئەنۋار — نۇرلار، يورۇقلۇق.

110

جان ئەزىزىم ئەيلەگەچ يار ئىشكىدە سەبىل①،
كۆڭلۈمگە ئاچتىلەر چەشمە جوي سەلسەبىل②.

مەھزى مەجازى ئىبرۇر دىبان بىھۇدە غافىل ئولماغىل،
جىلۋە گەھى بۇ بەھرۇ بەرھەق سىفەتىگەدۇر دەلىل.

يۈسۈف ئوتىدا كۆيمەسە قاندا بوغۇزلانۇر بالىق،
بەلكى كەبۇد③ ئىبتەرمىدى خىرقەسىنى چۇ بەھرنىل④.

كەلسە قاشىڭغە كىبر ئەگەر ئەيلەمە ئىبتىراز ئاڭا،
بەردى رىئايەتى بۇ رەڭ مەزھەبۇ مىللەت خەلىل.

قىلما قەلەندەران بۇگۈن مۇمسىك ئۇچۈن دۇئايى رو،
قەدرى سەخىنى كىم بىلۇر بولماسا بىر سەگى بەخىل.

ھىرس تەمەڭ ھەرام ئىبرۇر ئىزدەمەگىل چۇ دەربەدەر،
ئادەمىزاد بىخەبەر رىزقىڭ ئۇچۈن خۇدا كەفىل.

تەلبە زەلىلىگە كەفەن لالەئى داغدار⑤ ئىبتىڭ،
كىمگە يېتەر بۇ مەرتەبە ئىشق ئىلىكىدىن قەتىل.

① سەبىل — ۋاستە، چارە؛ بېغىشلىماق، تۇتماق.
② سەلسەبىل — تازا تىنىق ئاقار سۇ؛ جەننەت بۇلغى.
③ كەبۇد — كۆك، ھاۋا رەڭ.
④ بەھرنىل — نىل دەرياسى، كۆك دېگىز.
⑤ داغدار — داغ چۈشكەن، بۇلغانغان.

111

يار ئەگەر جەفا قىلۇر، بولما ئايا كۆڭۈل مەلۇل①،
خالى خەتتى سپاھىدىن خەتتى چۇ لەشكەر موغۇل.

كۈنگۈر ھاي ئەرشدىن دەرگەھى بەس بەلەند ئېرۇر،
نامە كەبۇتەر ئىلتەدۇر ئاندا نەھاجەت رەسۇل②.

(مۇددەئىنىڭ يۇزى قارا بولسا تەئەججۇب ئەيلەمەڭ،
دەئۋەتى بۇ مۇسافىران سۇبھى دەمىدەدۇر قەبۇل.)

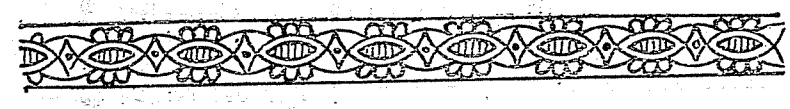
شەھرى خوتەندە ئوت❶ كۆرۈپ بەرقى ھەۋامسكىن③ دىدى،
شۆئلەئى دۇدى ئاھ ئېرۇر بىلمەدى سەرھەددى قومۇل.

نەسلى جەھاندا قالمادى تەلبە زەلىلىنىڭ❷ دىمەڭ،
ئۆلگەنىدىن كېيىن كۆرۈڭ ھەر غەزەلىدۇر بىر ئوغۇل.

---

① مەلۇل — مەلامەتلىك، قايغۇلۇق.
② رەسۇل — ئەلچى.

③ ھەۋا — ھەۋەس، ئىستەك؛ ئۇچۇش، پەرۋاز.
❶ «چ»دە: كىم.
❷ «ك»دە: زەلىلىنى.

(112)

لەشكەرى غەم ئىلكىدىن پۈتكەن ئۇچۇن بەسى ئەلەم①،
ھەر كېچە دۇدى ئاھىدىن چەكتى مۇسافىران ئەلەم②.

چالدى مەگەر مۇغەننىلەر③ نەغمەئىسى ئەرغەنۇنى ئىشق،
پىرمۇغان ئىشكىدىن كەلدى سەدايى زېرۇ بەم④.

زەمزەمە سۇرۇددىن ئەيلەدى بىخەبەر مېنى،
كۆكلۈم ئىچىدە قالمادى سۇدۇ زىيان⑤ بېشۇكەم⑥.

مەجلىس ئىچىگە ئوت سالۇر نالەئى پەردەئى ئىراق،
مەشقى جۇنۇندىن ئەيلەگەچ سەۋتى⑦ تەرەننۇمى ئەجەم.

مۇغبەچەكى دەيردىن چىقسا نەمازشام ئەگەر،
سەجدە قىلۇرمە قاشىغە كاكۇل زۇلفىدىن قەسەم.

ئالتۇن ئاياغىدىن غەنى ئەيلەسە فەخر بارھا،
مەيكەدەنىڭ سافالدۇر بىزگە بېجايى⑧ جامۇجەم.

گەئبە مەقامىدىن بۇگۇن ھەرق دىمەكلىكىم خەتا،
قونماسا تا باشىم ئۆزە خەيلى كەبۇتەرى ھەرەم.

مەۋجى ھەۋادىسات⑨ ئەگەر يەتسە فەلەككە قورقمادىم،
كىشتىئى نوھ ئىچىدە كى غەرق بولۇرىدىن نەغەم.

تىغى زەبانىم ئاتەشىن بولغانىدىن زەلىلىيا،
سەفھە يۈزىنى كۆيدۇرۇر شۆئلەسىدىن نەي قەلەم.

---

① ئەلەم — دەرت ـ ئەلەم.
② ئەلەم — بەلىگە، بايراق. (ئەلەم چەكىمەك — بايراق چىقارماق، كۆتىرىلمەك، يالقۇنجماق، يانماق).
③ مۇغەننى — نەغمىچى، چالغۇچى، ناخشىچى.
④ زېرۇ بەم — زىل ۋە بوم (تاۋۇش، ئاۋاز).
⑤ سۇدۇ زىيان — پايدا ـ زىيان.
⑥ بېش — كۆپ، ئارتۇق (بېشۇكەم — كۆپ ـ ئاز.)
⑦ سەۋت — ئاۋاز، ئاھاڭ، كۈي.
⑧ بېجايى — توغرىسى، جايىدا، ئورنى كەلگەندە، ياخشكى.
⑨ ھەۋادىسات — ھادىسىلەر، ۋەقەلەر، ئۆزگىرىشلەر.

113

تا ئالەمى زاھىرغە كەلىبان گۆزەر ئەتتىم،
تەرك ئەيلەدىمۇ جۇملەنى قەتئى نەزەر ئەتتىم.

ئەھۋالى كۆكۈل ئەيغالى بىر مەھرەمى تاپماي،
زۇلمۇكنى قەرىنداش، غەمكنى پەدەر ئەتتىم.

سەۋدايى سەھەر[1] زۇلفۇك تۇچۇن نەچە مەھەلدۇر،
جان كىشۋەرىنى بۇزدۇمۇ زىرۇ زەبەر ئەتتىم.

بىر مەرتەبەدە تۇرماس ئىمش شاھ نە دەرۋىش،
بەس خىرقەنى كىيدىم ئۆزۇم دەربەدەر ئەتتىم.

ئاشقغە رەۋا ئەرمەس ئىمش مەنزىلى مەئۋا،
چۇن ئابى رەۋان بولدۇم يەئنى سەفەر ئەتتىم.

[1] «ك»دە: سەر.

بۇ قۇشكى چولاق سايىدا پەرۋاز ئېتەي دەپ،
گۇل غۇنچەلەرىن بەلگە قىسىپ بالۇپەر ئەتتىم.

مېھمان ئەگەر كەلسە زەللىلى يىمەگىل غەم،
خۇنى جىگەرىم جەمئ قىلىپ ماھەزەر ئەتتىم.

(114)

شەيخان رىيابىغە ۋەقتىكى مەساق① ئەتتىم،
كۆڭلۈمگە غۇبار ئولماي ئايىنە ساق ئەتتىم.

شەيدالىقىم ئەل بىلدى، تىل بىرلە يۇرەك تىلدى،
ئول قانچە جەفا قىلدى، مەن ئانچە مەئاق ئەتتىم.

ئىقلىمى مۇھەببەتنىڭ سۇلتانى قەنائەتدۇر،
سىمۇرغ سىفەت مەنزىل چۈن قۇللەئىي قاف② ئەتتىم.

ئەشئارىم ئوقۇر بولساڭ ئەي مۇددەئى پەرھىز ئەت،
كاغەز كۆرۈنۈر لېكىن شەمشىرگە غىلاف ئەتتىم.

ئەقلىمنى جۇنۇن ئالدى زەنجىرۇغۇل③ ئەئزا ھەم،
ھۇشيار بولالمايمەن مەئزۇر④ كى لاف ئەتتىم.

نى گەبر⑤، نى تەرسا مەن، نى بەرەھمەنۇ، نى شەيخ،
ھەقتاد دۇ مىللەتتە بىر نۇقتە خىلاف ئەتتىم.

نۇش ئەتتى زەلىلى مەي بۇ مەرتەبەگە يەتكەي،
ئىخلاس بىلەن ھەي ـ ھەي مەشھەدىن تەۋاق ئەتتىم.

① مەساق ـــ جەڭ، ئۇرۇش؛ ئەسكەر سېپى، جەڭ مەيدانى.
② قۇللە ـــ چوققا، تاغ چوققىسى؛ قاف ـــ ئەپسانىۋى تاغ نامى.
③ غۇل ـــ تۆمۇر ھالقا؛ زەنجىر ھالقا.
④ مەئزۇر ـــ ئۆزرىلىك، كەچۈرۈلگەن.
⑤ گەبر ـــ ئاتەشپەرەست، ئوتقا تېۋىنغۇچى.

(115)

دەرىغ دەردكە ئەۋۈەل نەچەشم گوش① ئەردىم،
يوق ئەردى گىردۇ ئەناسىر چۇ بى نەقۇش② ئەردىم.

قەزا جەھان قەفەسى ئىچرە ئەيلەدى مەھبۇس،
ۋەگەر نە روزى ئەزەلدە بەجايى قۇش ئەردىم.

گۈلى جەمالى ئىلاھاغە مەستى مۇستەغرەق③،
چۇ بۇلبۇلىكى خەزاندەك بەسى خەمۇش ئەردىم.

بۇ سوفيانى رىيايىلەردىن سەفا تاپماي،
غۇلامى چاكەرى④ رىندان⑤ دۇردى نۇش ئەردىم.

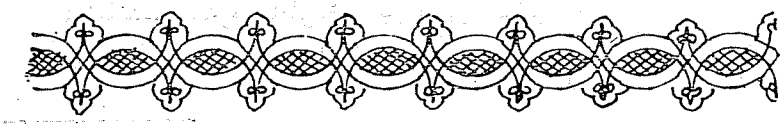
كۆكۈل خەزانەئى ئەسرار فەيزى رەھمەت ئۈچۈن،
كى خۇمۇ خۇسرەۋندەك ھەرزەمان بېجۇش ئەردىم.

نەسىھەتىكى ماڭا پىرى ئىشق ئەيلەدىلەر،
باشىم قوياي قەدەمىگە تەمام ھۇش ئەردىم.

زەلىلدىن سەرو سامان⑥ خىتا ئىلى سورما،
مۇسافىران خوتەن بىرلە خىرقە پوش ئەردىم.

---

① گوش — قۇلاق.
② نەقۇش — نەقىشلەر (بى نەقۇش — نەقشلەنمىگەن، پەيدا بولمىغان).
③ مۇستەغرەق — غەرق بولماق، چۆكمەك.
④ چاكەر — چاكار.
⑤ رىندان — سالتى، سالپى، بۇ يەردە "ھاراقكەش، ھاراقخانىدىن بېرى كەلمەيدىغان" مەنىسىدە.
⑥ سەرۇ — سامان — ئەسۋاپ — ئۇسكۇنە، لازىمەتلىك، ياردەم، نەرسە — كېرەك.

116

ئۆزۈمدىن بىخەبەر تا بادەئى لەئلىگدە مەست ئولدۇم،
كى تارى كاكۇلى ئەنبەرفەشان ياڭلىغ شىكەست ئولدۇم.

قارايەر بىرلە تەڭ مەن شۆھرەتى ھۆسنۇڭدىن ئەي دىلبەر،
بەلەند ئاۋازە بولدۇڭ قانچە سەن، مەن ئانچە پەست ئولدۇم.

ئۆتەر ئەردىم بى بال ئەفسانەئى ئەنقايى مەغرىبدىن،
سەرى زەنجىرى زۇلفۇڭ بىرلە جانا پايى① بەست ئولدۇم.

رىيايى شەيخلەردىن تاپماغاي بۇيى مۇسۇلمانلىق،
بەرەھمەن سومناتى ئىچرە گەبرىيەت② پەرەست ئولدۇم.

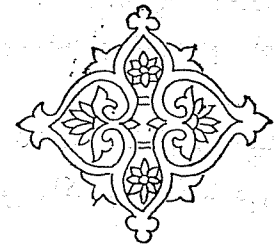
قۇتۇلماغلىق كەمەند زۇلفىدىن كۆڭلۈمگەدۇر مۇشكۈل،
نە ھەڭ بەھرىئى بى پايان ئىدىم دەربەند③ شەست④ ئولدۇم.

خىرەدخەيلى زەبەردەست ئەردىلەر ئەقلىم ھىساربدا،
بۇگۈن لەشكەركەشى ئىشقىڭنى كۆردۇم زىرۇدەست ئولدۇم.

زەلىلىدىن رەمۇزى مەئنىئى لاۋۇنەئەم⑤ سورماڭ،
كى مەن دىۋانەئى لايەئقەلى⑥ روزەئەلەست⑦ ئولدۇم.

---

①پايى بەست — پۇتى چېتىقلىق.
② گەبرىيەت — گەبرىلىك، ئوتپەرەستلىك؛ چوڭلۇق، مەرتىۋە.
③ دەربەند — تاغ ئاغزى، ئىشىك.
④ شەست — تېز، چاققان، چاپسان (ئۆتەر).
⑤ لاۋۇنەئەم — "ھە ـ ياق"، ھەمۇ ياكى ياقمۇ.
⑥ لايەئقەلى — ئەقىلسىز.
⑦ روزەئەلەست — "ئەلەستۇ" دەپ سورىلىدىغان كۈن.

117

نەۋايى نالەئى نەي بىرلە بىر دەم ھەم سۇرۇد ئولدۇم،
كى توفان① سەرشكىم چەشمە ـ چەشمە بولدى رۇد② ئولدۇم.

باھار ئىشقىنىڭ خاسيەتى دىۋانەگە رەڭدۇر،
تاماشا قىل سەراپا تىغلى تاشىدىن كەبۇد ئولدۇم.

مەگەر چىنى③ خەمى زۇلغۇڭغە جانا تاب④ تۇشمەيدۇر،
سىپەرى نىلكۇنغە چىرماشىپ گويا كى دۇد ئولدۇم.

گەھى ئىسلامىلەرغە تەشنەلىك بولغاندا چۇن دەريا،
گەھى تەرسا ئىبلىنىڭ باشغە ئوتلۇغ ئۇمۇد ئولدۇم.

بۇ بەزم ئىچرە زەللىلى ئاندەكى ئاسايىش ئەيلەر مەن⓫،
جۇنۇندىن نەچە كۇندۇز زاكىرى⑤ ھەمد دۇرۇد ئولدۇم⓬.

① توقان — كۇچلۇك سۇ تاشقىنى.
② رۇد — ئېرىق، ئۆستەڭ.

③ چىن — پۇرۇم؛ بۇجغۇر (چاچىنىڭ).
④ تاب — ئۆرۈمە، ئەشمە؛ نۇر، تاۋلىنىش.
⑤ زاكىر — زىكرى قىلغۇچى، ياد قىلغۇچى، تىلغا ئالغۇچى.
⓫ «ك»دە: ئەيلەرسەن.
⓬ «ك»دە: جۇنۇندىن نەچە كۇن دۇرساھىب ھەم دۇرۇد ئولدۇم.

⓫118

تا تىلمدا بەندەلىك ھەرقىدىن ئىقرار ئولمەشەم،
كايىناتى بېمەدارىدىن① چۇ بېزار ئولمىشەم.

زەررە-زەررە ئافەرىنىشىدىن②كى خۇرشىدى ۋۇجۇد،
مەھۋە بولمايدۇر تەجەللىدىن تەلەبكار ئولمىشەم❷.

ئەژدە ھايى گۆشەگىرى گەنجى مەئنى بولمادىم،
پېچىتابىمدىن③ ئەگەرچە سياقى❸ مار④ ئولمىشەم.

بەرگى گۈلدىن ئەي سپاھى ھۆسن بولغىل پەردە پۇش،
بۇلبۇلى مەن بەرقى ئاھىمدىن ئەلەمدار ئولمىشەم❹.

نەرگىسى⑤ جادۇي دىلبەر بەس خۇمار ئالۇدەدۇر،
مەستلىكدىن ئەندەكى⑥ مەجلىسدە ھۇشيار ئولمىشەم.

① بېمەدار — مادارسىز، ھالسىز.
② ئافەرىنىش — يارىتىلىش، ۋۇجۇتقا كېلىش.
③ پېچىتاب — يالاڭغاچلىق، ئۇستى-بېشى ئوچۇق.
④ مار — يىلان.
⑤ نەرگىس — بوتا كۆزگۈل.

خەلقى ئالەمنىڭ سەۋادۇ نامەئى ئەئمالى بار،
مەن نە تەنھا ئادەم ئوغلىدىن گۇنەھكار ئولمىشەم.

قەۋمى ھەفتاد دۇ مىللەت كي زەلىلى سۇلھ ئۇچۇن،
ئاشنالىغ ئەيلەگىل بسيار ناچار ئولمىشەم.

⑥ ئەندەك — ئازراق، ئانچە - مۇنچە.
⓫ «چ»دە: بۇ غەزەلنىڭ بىرىنچى بېيىتى چۇشۇرۇپ قالدۇرۇلغانىنىڭ ئۇستىگە، ئالدىنقى غەزەل بىلەن قوشۇپ بىر غەزەل قىلىۋېتىلگەن.
❷ «چ»دە: ھەر تەرەپ پەرتەۋ فىشان ئولدى چۇ ئەنۋار ئولمىشەم.
❸ «چ»دە: سۆزەتى.
❹ «چ»دە: سەلتەنەتدۇر بەرقى ئاھىمدىن ئەمەلدار ئولمىشەم.

(119)

بەندى زەنجىرى جۇنۇندىن ساھىبدار ئولمىشەم،
بادە پۇر زور ئەردى بىر ساغەردە سەرشار① ئولمىشەم.

رىشتەئى تەسبىھى زاھىددىن نە خاسىيەت ماڭا،
سومناتۇ تەندە❶ كۆرگىل قەيدى زۇننار② ئولمىشەم.

غارەت ئەقل❷ ئەتتى بەلكى نەقدى ئىمان ئىلتەدۇر،
كافىرىكى ئەي مۇسۇلمانلەر گىرىفتار ئولمىشەم.

نەغمەئى سەۋتى مۇغەننىلەر چۇ دىلگىر ئەيلەدى،
تا ۋۇجۇدۇمنىڭ مەقامىدىن خەبەردار ئولمىشەم.

چارباغى جەننەتۇل مەئۋاغە سالمايمەن نەزەر،
مەرغزارى③ ھۆسن ئۇچۇن يارەب خەبەردار ئولمىشەم.

خەلق ئۆزرە پەردەئى غەفلەت نەدىندۇر بىلمەدىم،
مەن دەغى غارى فەنادىن ئەمدى بىدار ئولمىشەم.

بۇ زەلىلى ۋاقىفى سىررى ئىلاھى بولماغاچ❸،
جانۇدىل❹ بىرلە مۇرىدى شەيخى ئەتتار④ ئولمىشەم.

---

① سەرشار — لىپمۇ ـ لىپ، لىق.
② زۇننار — ئىسلام دۆلەتلىرىدە ياشايدىغان خرىستىيانلار مەجبۇرەن بېلىگە باغلاپ يۇرىدىغان مەلۇم رەڭدىكى بەلباغ.
③ مەرغزار — ئوتلاق.
④ ئەتتار — ئەتىرچى، تۇرلۇك دورا ـ دەرمەك ۋە خۇشبۇي نەرسىلەر ساتقۇچى، شەيخى ئەتتار — پەرىدۇددىن ئەتتار.
❶ «چ»دە: ئىشكىدە.
❷ «چ»دە: غارەت دىن.
❸ «چ»دە: بولمادىڭ.
❹ «چ»دە: ئەمدى جان.

120

ئەگەرچە ئاستانەڭ تۇفراغىنى ياستانىپ ياتتىم،
كۆڭۈل دىۋانە ئەردى بەندى زەنجىر بىرلە④ توختاتتىم.

سەدايى مەھمىلى① لەيلى دىدىلەر بىلمەيىن ئالەم،
نەۋايى نالەئى مەجنۇنغە مەن ھامۇندا ئۇن قاتتىم.

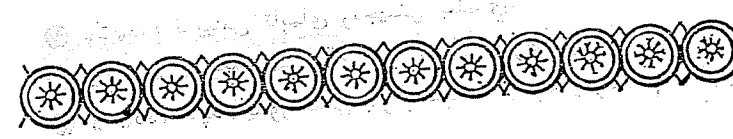
قەلەندەر مەن بەھار ئەييامى بولدى ۋەجھىنى تاپماي②،
كەمەر بەندى كۆلاھۇ خىرقەھۇ پەشمىنەنى ساتتىم.

سەھەردە نالەۋۇ ئاھىم سەمۇمى② ئىشق بىلدىلەر،
سپاھى ئەقل دەرخاھ ئەردىلەر ئەز بەسكى ئويغاتتىم③.

زەلىلى تەلبەلىكدىن دامەنى سەھرايى غەم تۇتتى،
تاپىلمايدۇركى بازار ئىچرە مەن ھەرنەچچە چىرلاتتىم④.

① مەھمىل — (تۆگە ئۈستىگە ئورنىتىلدىغان، ئادەم ئولتۇرىدىغان) تەختىراۋان، مەپە.
② سەمۇم — ھەلاكەتلىك ئىسسىق شامال.
③ «ك»دە: ئىلە.

② «ك»دە: ئەييامى تاپماي رەجھىنى بىلمەي.
③ «ك»دە: دەرخوب ئەردىلەر ئەز بەسكى ئىرغاتتىم.
④ «ك»دە: تاپىلمايدۇر قەنى بازار ئىچدە مۇنچە چىرلاتتىم.

121

ۋەھ نە تەجەللى ئەيلەدى يار چىقىپ بىتەرەف بام،
قاشلەرىنى ھىلال ئېتىپ ئارىزىنى مەھى تەمام.

شەئنىئەتى جەمالىنى شەرھ ئېتەر ئۇچۇن بەسى،
ئايەتى ۋەززۇھا① ئېرۇر كۇندە قەرائەتى ئىمام.

شامۇ ھەبەش② ئەسىر ئېرۇر ھەر خەمى كاكۇلىدە كۆر،
زۇلفى سلسلى دەغى چىن ئېلىنى قىلۇر غۇلام.

فەيزى ئىشكىن ئاچتىلەر كېچە مەگەركى قەدر③ ئىدى،
خەيلى كەبۇتەرى مەلەك قىلدىلەر ھەر تەرەف سەلام.

ساقى خۇمار ئىلكىدىن بەندەنى ئۆلمەسۇن دىسەك،
شىشەگە قۇي سۇراھىدىن ئىشق شەرابىنى مۇدام.

ھىچ تەبىب كەلمەدى باشىم ئۈزە بۇرادەران،
سۆرەتى چەم موي④ ئېرۇر رەنج چېكىپ ئەلەد دەۋام⑤.

بولسا نەماز ئاشقان خەلق ئىچىدە تەرك ئەگەر،
باتمىدىن زۇھۇر ئېتەر سەجدەۋۇ قەئدۇ قيام⑥.

چىللەنىشىن شەيخلەر سەۋمئەدىن⑦ چىقمىڭ بەلى،
تەكرى چۇ لامەكان ئېرۇر يوق ئاڭا مەنزىل مەقام.

بۇلبۇلى بىنەۋا بولۇپ كەتتى نەۋايى نەغمە سەنج،
خەلق ئىشىت زىلىلدىن ئەمدى فەساھەتى كەلام.

---

① زۇھا — يېڭى چىققان كۇن، چاشگاھ ۋاقتىدىكى قۇياش.
② شامۇ ھەبەش — شام ـ قاراڭغۇ، كەچقۇرۇن؛ ھەبەش — قارا تۇسلۇك، قاپ ـ قاراڭغۇ.
③ قەدر — قەدرى كېچىسى، رامىزانىنىڭ 27 ـ كېچىسى، خاسىيەتلىك كېچە.
④ چەم (پەرچەم) — تۇگۇلگەن، موي (مو) — چاچ.
⑤ ئەلەد دەۋام — داۋاملىق، ھەمىشە.
⑥ قەئدە — ئولتۇرماق، قيام — قوپماق.
⑦ سەۋمئە (سومئە) — خرىستيانلار ئىبادەتخانىسى.

122

تا ئەسرى مېھنەتۇ زىندانۇ جاھى بولمادىم،
مىسر مەئىنىگە چۈ يۈسۈف پادىشاھى بولمادىم.

قازىئى مەھشەرگە شاھىدسىز كىرامۇل كاتىبەين①،
ئۆزگە ئادەمنىڭ گۇناھىنىڭ گۇۋاھى بولمادىم.

كۆڭلۈم ئىچرە ئەربەئەين ئولتۇردۇم، ئەما ھېچ ۋەقت،
ھەمرەھى ھەمرازى② شەيخى خانىقاھى بولمادىم.

شەمئى بولدۇم شۆئلە ياڭلىغ⓫، كۆڑ، سەراپا رەنگى گۈل،
ئىن ھەمە③ بولدۇمۇ فانۇسى ئىلاھى بولمادىم.

ئەي زەلىلى بىسمىلى تىغى مۇھەببەت بولمايىن،
مەئرىفەت دەريالسىنىڭ بەتتىدە④ ماھى بولمادىم.

---

① كىرامۇل كاتىبەين — ياخشى يامانلىقنى پۈتكۈچىلەر.
② ھەمراز — سىرداش.
③ ئىن ھەمە — ھەممىسىدىن، ھەرقانداقىدىن.
④ بەتتى — قورساق، ئىچى.
⓫ «ك»دە: شۆئلە بولدۇم.

123

بۇگۈنكى ساقىئى مەھ رۇغە روبىرو بولدۇم،
گەھى چۈ شىشەئى گۈلگۈن گەھى سەبۇ① بولدۇم.

ھەمىشە بۇلبۇلى خامۇش ئەردىم، بىلەلمەسمەن،
جەھان ئىچىلگە نەدىن مۇنچە گۇفتگۇ② بولدۇم.

شەرابخانەئى تەۋھىدنى③ مەقام ئەيلەپ،
كى زاھىدان رىيايىلەرغە⓬ ئەدۇۇ بولدۇم.

خەلايىقىكى مېنى مەنئ ئىشق ئەيلەيدۇر،
ئىلىكىدىن قۇتۇلۇرغە بەھانەچۇ بولدۇم.

ئەدم يولىغا كىرىپ ئەقل تۇرفە ھەيراندۇر،
زەلىلى تەلبەلىكىمدىن نە تۇندخو④ بولدۇم.

---

① سەبۇ — كوزا (مەي كوزىسى).
② گۇفتگۇ — گەپلىشىش، سۆھبەت، مۇنازىرە، گەپ تالىشىدىغان.
③ تەۋھىد — بىرلا (يگانە) دەپ بىلمەك؛ بىرىكتۇرمەك.
④ تۇندخو — ئۆز گېپىدە چىڭ تۇرماق، گېپى گەپ؛ چۈست، ئاچچىق تېز.
⓬ «ك»دە: رىيايىغە مەن.

124

تا كۆزۈم ياشى بىلەن غۇسلۇ تەھارەت قىلمادىم،
كەئبەئى كۆڭلۈم تەۋاف ئەيلەپ زىيارەت قىلمادىم.

خاكدانى دەھرى، دەريا ئۆزرەدۇر، ئەي دوستلار،
بوستانۇ باغۇ ئايۋانۇ ئىمارەت قىلمادىم.

سۆرەتى شەكلى بەشەردە① كەلدىلەر ھەر ئەۋلىيا،
غافىل ئەردىم ۋەرنە مەن تەركى بەسارەت② قىلمادىم.

ۋە ھىشەتىم چۈن قەبر دەھشەت گىردىن ھەر باربار،
باۋۇجۇدى تۇخم③ تائەتدىن تىجارەت قىلمادىم.

ئەي زەللى كەلدى ھەرقىدىن ھامانا بۇيى دەرد❶،
بۇ غەزەلدە❷ گەرچە پەردازى ئىبارەت قىلمادىم.

① بەشەر — ئادەم، كىشى.
② بەسارەت — كۆزى ئۆتكۈرلۈك.
③ تۇخم — ئۇرۇغ، تۇخۇم.
❶ «ك»دە: ئەي زەللى ھەرفى ھەرفىدىن كېلۈركىم بۇيى دەرد.
❷ «ك»دە: بۇ غەزەلدىن.

(125)

تاجۇ تۇغرايى مۇھەببەتنامە تا كەلتۇرمىشەم،
سەرخەتى① مەشقى جۇنۇنىدىن ئىبتىدا كەلتۇرمىشەم.

دەستەئى گۈل چارباغى گۈلشەنى تەۋھىددىن،
ئەزبىرايى بۇلبۇلانۇ بىنەۋا كەلتۇرمىشەم.

مىسرەئى شوخى شەھىد ئىشقىدىن بەرگەچ خەبەر،
لالە ھايى داغدارى كەر بەلا كەلتۇرمىشەم.

شىشە پوشى قۇلزۇمى مەئىنىسى سورما سەن ھۇنۇز،
مەئرىفەتدىن گەۋھەرى قىممەت بەھا كەلتۇرمىشەم.

ئەژدەھايى تىغى ھەرفىمدىن ھەزەر قىلغىل بۇگۈن،
سىھر ئىلىگە قەۋمى مۇسادىن ئەسا كەلتۇرمىشەم.

كۇفرىدىندۇر زىدى يەكدىگەر② نە مەئلۇم ئەيلەيىن،
بەس بۇ مەزمۇنى سۇخەندە ماجرا كەلتۇرمىشەم.

مۇژده بەرگەيمۇ سۇلەيمانۇ نەبىدىن خەلق ئارا،
تاجدارۇ ھۇدـھۇدى پەيكى③ سەبا كەلتۇرمىشەم.

بۇ ھەنىفە مەزھەبىن نەقشىنى كۆركۈزگەيمە دەپ،
شافىئىنىك مەسجىدىگە بوزيا كەلتۇرمىشەم.

تىيرە ئاھمىدىن قەدىمنى ھەلقەئى نۇن ئەيلەبان،
ئېتىراز ئەھلىنى ئاتماغلىققا يا كەلتۇرمىشەم.

شائىرانۇ شەھرى تۇركستان بەسى نازۇك ئۇچۇن،
شام ئىچىدىن شىشەـشىشە زەلىيا④ كەلتۇرمىشەم.

ئاستانى جەئفەرى تەيياردۇر باغى بېھىشت،
رەۋزەسىدىن گۇللەرنى بارھا كەلتۇرمىشەم.

سۇرمە سايى شەرھى مازاغۇل بەسەر⑤دىن دەرس ئوقۇپ،
تۇفراغىدىن كۆزلەرنگە تۇتىيا كەلتۇرمىشەم.

تاقەتسىم ئۇسيان ئىچىدە تەشنەلىكدىن قالماغاچ،
ساغەرى بەھرى كەرەمدىن ئىلتىجا كەلتۇرمىشەم.

ئەندەلەبى مەن ھەمىشە بوستانى ھەمدىدىن،
نەئت⑥ پاكى ئىبنى ئەمم⑦ مۇستەفا كەلتۇرمىشەم.

ئەقل مەجنۇن ئولدى رەقىس ئەيلەر جەمئ كائىنات،
ئەرغەنۇنى ئىشقىدىن گويا سەدا كەلتۇرمىشەم.

غەرقەئى دەريايى شور ئولغاندا ھەرگىز قورقماغىل،
نەسخە⑧ئى مەردۇخۇدادىن ياخۇدا كەلتۇرمىشەم.

مەشرەبى ئالى ئۇمەمنىك⑨ شېئرى شەكەر باريدىن،
دانەـدانە ئەنگۇبىمنى⑩ نى جۇدا كەلتۇرمىشەم.

گەردىشى گەردۇن سۇرۇدى نەغمەدىن قىلماك گۇمان،
ھەيبەتى سۇرى قىيامەتدىن ندا كەلتۇرمىشەم.

تىيرەخاكى ئەردى يەئنى سەربەسەر مەستى ژۇژۇد،
ھىممەتى ساھىب نەزەردىن كىميا كەلتۇرمىشەم.

ماسۇايى قەتئ ئەيلەيدۇر دەمى تىغى زەبان،
رو بەرويى⑪ جانىبى⑫ دارۇلـقەزا⑬⑭ كەلتۇرمىشەم.

لائىلاھە ھەرفى ئىللەللاھۇنى كۆرمەك ئۇچۇن،
بىر نەھەگى دۇر نەخۇستىن⑮ شەكلى لا كەلتۇرمىشەم.

گەرچە مىرزايى سۇخەن مەئرۇفۇ مەشھۇر ئەردىلەر،
مەنسەبى بالانىشىندىن مەرھەبا كەلتۇرمىشەم.

① سەرخەت ــ ھۆسنى خەت مەشق قىلغۇچى ئۇچۇن خەت نەمۇنىسى.

گەۋنى سەراسەر مۇسىبەت خانەدۇر بەئدە ئەزىن،
غۇلغۇلەمدىن بۇلبۇلى ماتەم سەرا كەلتۇرمىشەم.

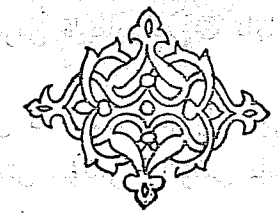
تەختى بەندى تەن راۋاقى روھ ئېرۇر يا نەفس دۇن،
ئەھلى دۇنياغە بۇ سۆزنى بى ئىبا كەلتۇرمىشەم.

ئەي زەللى ھەزرەتى سۇلتان ساتۇقى بۇغراخان،
مەشھەدىنىڭ قەندەلىدىن كەم زىيا كەلتۇرمىشەم.

---

② يەكدىگەر — بىر بىرىگە؛ بىر بىرىدىن، بىر - بىرلەپ.
③ پەيك — خەۋەرچى، ئەلچى.
④ زەلىيا (زەلوبيا، زەلىبا، زەلابىيە) — بىر خىل تاتلىق - مايلىق يىمەكلىك؛ شەرۋەت.
⑤ مازاغۇل بەسەر — ئازماي قاراش: زاغە — ئازماق، مازاغە—ئازماقلىق، بەسەر — قاراش، كۆرۈش. «قۇرئان» ئايەتلىرىدىن بىرى نەزەردە تۇتۇلىدۇ.
⑥ نەئت — سۆيەتلەش، بىر كىشىنىڭ ياخشى تەرەپلىرىنى كۆرسىتىپ ماختاش.
⑦ ئەمم — تاغا، ئىبنى ئەم — ئىككى تۇققان بۇرادەرلەر.
⑧ نەسخ (نەسخە) — نۇسخا ئېلىش، سۆزەت ۋە قىلىپىنى ئۆزگەرتىش.
⑨ ئۇممەم — ئۇممەتلەر، بىر پەيغەمبەرگە تەۋە كىشىلەر.
⑩ ئەنگۈبنم (ئەنگۈبىن) — ئەسلى "ھەسەل"، بۇ يەردە خەسلەتلىك مىۋە مەنىسىدە.
⑪ روبەرو — يۈزمۇيۈز، ئۇدۇل، مۇقابىل.

⑫ جانىب — تەرەپ، جەھەت.
⑬ دارۇل قەزا — قازىلىق ئۆيى، قازىخانا، بۇ يەردە قىيامەتدىن كىنايە.
⑭ نەخۇستىن — بىرىنچى، ئەلا.
⑮ «چ» دە: دارۇل بەقا.

126

ئايا، سۇلتان ساتۇق ئالەمگە سىزنى شاھ دەپ كەلدىم،
خەلايىق ھالىدىن شامۇسەھەر ئاگاھ دەپ كەلدىم.

كەرامەتلەركى سەندىن زاھىر ئولدى ھىچ تەك يوقدۇر❶،
كەمنە ـ بۇ قۇلۇك مەئنىدە ئەھلىللاھ دەپ كەلدىم.

ئۆتۈپ ئىت يولىدىن سۈرتۈپ كۆزۈمنى ئەت❷،
ئىنايەت① كۆزلەرىن ئاچقايمىكىن❸ ناگاھ دەپ كەلدىم.

ياتار يۇلدۇزكەبى ئارتۇشدا ھەر يان تۇرفە بۇزۇرگلار،
ۋە لېكىن ھەزرەتى سۇلتان ساتۇقنى ماھ دەپ كەلدىم.

بەھەققى ھۆرمەتى تۇغى ـ لىۋايى② ئەھمەدى مۇرسەل❸❹،
زەللى يولىدىن ئازمىش يولغە سال گۇمراھ دەپ كەلدىم.

① ئىنايەت ــ مېھرىبانچىلىق، ئىلتىپات، ياردەم.
② لىۋا ــ تۇغ ـ ئەلەم.
③ مۇرسەل ــ ئەلچى، پەيغەمبەر؛ ئەھمەد ــ مۇھەممەد پەيغەمبەرنىڭ بىر نامى.

❶ «ك»دە: جەمالۇ باكەمالىك ۋەسىق ئېتەزگە مەندە ھەد يوقتۇر.
❷ «ك»دە: ئۆتۈپ ئىت يولىدىن كۆزۈمنى ئىت ئىزى كۆرسەم.
❸ «ك»دە: ئىنايەت كۆزىن ئاچقايمۇ ماگا.
❹ «ك»دە: بەھەققى ئەھمەدى مۇرسەل بەھەققى شاھى مەردانىك.

127

ئىمامله‌ر ته‌ۋفىغه ئۆز ئىختىيارىمدىن قاچان كه‌لدىم،
به‌ئه‌مر خالىقۇ پەرۋەردىگارى مېھرىبان كه‌لدىم.

ئىمامۇ مۇرشىدى ئەھلى تەرىقەت جەئفەرى سادىق،
مۇبارەك مەرقەدىنى تەۋق ئېتەرگە ناگەھان كه‌لدىم.

شكەستە بەستەۋۇ① سەرگەشتەۋۇ② دىلخەستە ئەۋزارە،
يۇزۇمنى سۇرتۇبان دەرگاھىغە بەس ناتەۋان كه‌لدىم.

ئەشۇرا③ ئايى ئەردى كەربەلادەك قۇم كېزىپ ھەي-ھەي،
فىرات دەريا‌سى ياڭلىغ كۆز ياشىم ئابى رەۋان كه‌لدىم.

بىلادى يارىكەنىدىن يۇز تۇمەن مىڭ ئارزۇ ئەيلەپ،
ئەجەمنىڭ مەككەسىنى ھەج قىلاي دەپ بېگۇمان كه‌لدىم.

بۇ كۆڭلۇم④ ئېھتىياجىن ئەرز قىلماغلىق نە ھاجەتدۇر،
كۆزۇم ياشىن گۇۋاھ ئەيلەپ چىرايىم زەئفىران كه‌لدىم.

تەرەھھۇم④ كۆزىن ئاچقايلەر دېبان چەندان ئۇمىد ئەيلەپ،
گۇناھكارۇ زەئىفۇ ئاجىزۇ بېخانۇمان⑤ كه‌لدىم.

گۇلستانى ۋەفا⑫⑥دىن بۇي ئالىبان تەرك ئېتىپ دۇنيا،
بەيادى⑦ شاھى ئالەم ھەزرەتى ساھىبقىران كه‌لدىم.

جەمالۇ باكەمالىڭ ۋەسى ئېتەرگە مەندە ھەد يوقتۇر،
بىھارى⑬⑧ باتىنىم مەۋج ئەيلەگەندىن نۇكتەدان كه‌لدىم.

ئەسرى ھەلقەئى بەندى كەمەندى ئاستانىڭ مەن،
بەيابانى جۇنۇندىن ئىتلەرىگە ھەمزەبان⑭ كه‌لدىم.

ھۇمايى دەۋلەتىگىڭ سايەسى تۇشكەيمۇ دەپ شاھا،
زەبەردەست چۆللەرىگنى تەي⑨ قىلىپ تۇر⑤ ئۇستىخان كه‌لدىم.

لەھەد دەرۋازبانى⑥ توسقاندا مەئلۇم ئولغايكىم،
ئۆتۈپدۇر بىخەبەر ئۆمرۇم، قايان باردىم قايان كه‌لدىم.

دۇئالەركىم قىلۇرمەن پادىشاھا مۇستەجاب⑩ ئەتكىل،
بەھەققى ھۆرمەتى پەيغەمبەرى ئاخىر زەمان كه‌لدىم.

مۇھەممەد ھۆرمەتىدىن، تەشنەدۇرمەن، جامى شەربەت بەر،
ھەرلەرەت ئوتىغە تاقەت قىلالماي ئانچە نان كه‌لدىم.

زەللىلى كەزىيدىن چىققاندا ئەل ئەيتۇر نە دەپ باردىڭ،
گۈزۈمى ئۈشتۇرۇڭنى باققالى مەن ساربان⑪ كەلدىم.

① شكەستە بەستە ــ كەم ــ كۈتە، چولتا.
② سەرگەشتە ــ بېشى قايغان، سەرگەردان.
③ ئەشۇرا ــ ئونىنچى.
④ تەرەھھۇم ــ رەھىم قىلماق، غەمخورلۇق.
⑤ بېخانۇمان ــ ئۆيۈ ــ جايسىز، يوقسۇل.
⑥ ۋەقا ــ ھىمايە، قوغدايدىغان.
⑦ بەياد (بېد، بەيادەن) ــ چۆل، بياۋان، دالا.
⑧ بىھار ــ دېڭىزلار.
⑨ تەيي ــ كەزمەك.
⑩ مۇستەجاب ــ تەلىۋى قوبۇل قىلىنغان.
⑪ ساربان ــ تۆگىچى. تۆگە يېتىلگۈچى.
⓫ «ك»دە: كۆڭۈلنىڭ.
⓬ «ك»دە: دېنا.
⓭ «ك»دە: بۇخار (تۇمان، بۇغ).
⓮ «ك»دە: مىزبان (مېھمان ئىگىسى).
⓯ «ك»دە: تەيي ئېتىپ قوي.
⓰ «ك»دە: سارۇان.

128

تاماشا ئەيلەمەككە گوشەدىن ئەنجۇمەن كەلدىم،
خۇرۇشى بۇلبۇلى شۇرىدەدىن سۇيى چېمەن كەلدىم.

ئەگەر يەئقۇبدەك قان يىغلاسام ئەيب ئەتمەگىل زىنھار،
فىراقى يۇسۇفى مەھ رو چېكىپ بەيتۇل ھەزەن كەلدىم.

شەھدانى خوتەننى تەۋق ئېتەرگە ئەي مۇسۇلمانلار،
چۇلاله دامەنى سەھرا تۆتۈپ دەشتى خوتەن كەلدىم.

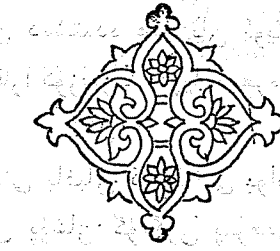
غەزالانكى چىن دەشتىدە ھەر يان ئۇينار ئەردىلەر،
يىراقدىن ئول قارا كۆزلەرگە گويا ئەھرەمەن① كەلدىم.

بەھارۇ باغۇ مەئنى باغبان كۆركەتتى بولغايمۇ،
خەرابى قىرمىزى پۇشان گۈلگۈن پىرھەن كەلدىم.

قەدەھ مەنسۇراتىغا تولدۇرۇپ كەلتۇرگىل ئەي ساقى،
تەنمىدە ھەم رەگۇ ھەم ئۇستىخاندا ھەم رەسەن② كەلدىم.

قارا سايى ئىمامۇ جەئفەرى سادىق مەزاردىن،
زەلىلى ئۇشتۇرانى③ ھەزرەتى ۋەيس قەرەن كەلدىم.

① ئەھرەمەن ــ دېۋىلەر باشلىغى؛ شەيتان.
② رەسەن ــ ئاغامچا.
③ ئۇشتۇران ــ تۆگە بىلەن، تۆگىلىك.

(129)

تا مۇھىتى ئىشقىدىن بىر قەترە نەم كەلتۈرمىشىم،
ھەۋزى كەۋسەر يادىنى كۆڭلۈمگە كەم كەلتۈرمىشىم.

سوفىيانى سەۋمەئە جاھىللىغىدىن بىلمەدى،
مەئرىفەتنىڭ خانىقاھىغە قەدەم كەلتۈرمىشىم.

دەۋر① دۇر② سەدر③ بەدەر كايىنات ئەيلەي بۇگۈن،
ئەژدەھا سەر ئوتلۇغ ئاھىمدىن ئەلەم كەلتۈرمىشىم.

ئۆتتى بىر پەيۋەستە ئەبرويى خەبەردار ئولمادىڭ،
مىسرەئى شوخىنى گويا كى بەھەم④ كەلتۈرمىشىم.

لەئلى لۇتفىدىن ھەدىسنى يازاردا بارھا،
نەي شەكەرنىڭ شاخى بەرگىدىن قەلەم كەلتۈرمىشىم.

نۇكتە پەردازى⑤ سۇخەن ئىقلىمى ئىچرە قالمادى،
دەفتەرى دىباچەئى مەئنى نەغەم كەلتۈرمىشىم.

دىلىمدىكى ئىشكىنى زەلىلى تەلىمنى تەنها دېمە،
تاروپۇدى جەندەدىن خەيلى ھەشەم كەلتۇرمىشەم.

① دەۋر — دەۋر، ئايلىنىش، ئايلانما، چۆگۈلمە؛ قەۋەت.
② دۇر — ئۇزاق.
③ سەدر — ئۇلۇغ. چوڭ (مەنسەب)؛ كۆكرەك.
④ بەھەم — بىللە، بىرلىكتە، قاتارىسىغا.
⑤ نۇكتە پەرداز (نۇكتە ئارا) — مەنىلىك ياكى گۈزەل سۆزلىگۈچى.

130

تا جۇنۇن زەنجىرىنى بوينۇمغە مەن كەلتۇرمىشەم،
داربازى ئىشقىدىن گويا رەسەن كەلتۇرمىشەم.

(خسرەۋى مۇلكى مەجازىنى خەبەردار ئەيلەگىل،
نەقش شىرىندىن سەدايى كۇھكەن كەلتۇرمىشەم.)

ھەزرەتى يەئقۇب نابىناچە① سەبرى ئەتكىل بۇگۇن،
مىسر شەھرىدىن نەخۇشبۇ پۇرھەن كەلتۇرمىشەم.

خاكسارۇگۇلخەنۇ ئىشقىڭغە جانا بەئدە مەرگ،
تۇدەۋۇ خاكستەرىمدىن كىم كەفەن كەلتۇرمىشەم.

يا رەسۇلللاھ ماڭا مەھشەردە بەرگەيسەن نەجات،
ئىلتىجايى خىرقەۋۇ ۋەيسى قىرەن كەلتۇرمىشەم.

بىر پەرىزادى پەرى رۇخسارە گۇلبەر② كىم ئۇچۇن،
بۇ تەرەننۇمنى چۇ مۇرغانى چېمەن كەلتۇرمىشەم.

سۇرمەئى سۇنبۇل نە ھاجەتدۇر خىتا سەھراسىدىن،
نافەئى مۇشكىن غەزالانى خوتەن كەلتۇرمىشەم.

ئەي زەللىلى گۇلشەنى ماچىنغە رەنگۇ بۇ بېرۇر،
نەستە رەنزارى④ گۇلىستانىدىن سەمەن كەلتۇرمىشەم.

---

① نابىنا ــ قارغۇ، كور.
② گۇلبەر (گۇلبار) ــ گۇل چاچقۇچى، گۇل ياغدۇرغۇچى، گۇلدەك ئېچىلىپ تۇرغۇچى.
③ غەزال ــ كىيىك، نافە ــ كىيىك كندىگى، كىز.
④ نەستەرىن (نەسرىن) ــ ئاق ئېچىلىدىغان گۇل.

(131)

كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇنچەدە جان بەرمىدىمۇ كەتتىم،
تەن قەلئەسىگە مۇلكى جەھان بەردىمۇ كەتتىم.

ھەر مەردۇ مۇسافىركى فەنا يولىغە كىردى،
مەنزىللەردىن زەررە نىشان بەردىمۇ كەتتىم.

بەبرىگە بۇ بېشە ئىچىدە قىلدى ھەر ئاسان،
غەيرەتتىن ئاڭا تىغى زەبان بەردىمۇ كەتتىم.

ئافاق① ئارا قالمادى بىر مۇخلىسى ھەرگىز،
سۆز مەخزەنىدىن گەنج رەۋان② بەردىمۇ كەتتىم.

پەيمانەنى سىندۇرغانىدىن تەلبە زەللىلى،
باشىدىن ئاياغ ئۆمۈز تەۋان③ بەردىمۇ كەتتىم.

---

① ئافاق ــ ئۇپۇقلار، دۇنيا.
② گەنج ــ قىممەتلىك نەرسىلەر (ئالتۇن ــ كۈمۈش، دۇر ــ گۆھەر ۋ. ب).
مال ــ دۇنيا، بايلىق. گەنج راۋان ــ راۋان بولغۇچى (ئېقىپ تۇرىدىغان) بايلىق.
③ تەۋان ــ چىدام، تاقەت، كۈچ ــ قۇدرەت.

132

هسارى تەندە تەخت پادىشاهى ناتەۋان كۆڭلۇم،
تاماشا ئەيلەدىم نەقدىنەئى① ئىككى جەهان كۆڭلۇم.

دەللل ئەتكەن بىلە كۆڭلۇم جەهانغا ھەرگىز ئوخشارمۇ،
نەزەرگاھى خۇدايى لامەكاندۇر بۇ قاچان كۆڭلۇم.

تەمەننايى ھەرىرۇ② ئەتلەسۇ دىبانى③ قىلمايدۇر،
تىلەيدۇر فەقر ئىلىدىن بارھا دەلق گەران كۆڭلۇم.

گۈلستان ئىچرە بولدى نالەئى بۇلبۇلغە ھەم پەرۋاز،
كۆرۈپ رەڭگى پەريدە داغدىن بەرگى خەزان كۆڭلۇم.

تىرىكلىك جامىدىن ئىشرەت مەينى ئىچمەكىم مۇمكىن،
قۇتۇلمايدۇر غەمىڭىڭ لەشكەرىدىن بىر زەمان كۆڭلۇم.

بەھار ئەييامى سەرۇ بوستان چۈن سەبز پوش ئولغاچ،
تۆكەر جان كۆزلەرىدىن قىرمىزى ياشىنى قان كۆڭلۇم.

زەللى ئۆزلۈكۈمدىن تازە رەسۋا بولمادىم بىلمەي،
مېنى بەدنامۇ ئالەم ئەيلەگەن ئۇشبۇ يامان كۆڭلۇم.

① نەقدىنە — ئەق پۇل، غەنىمەت.
② ھەرىر — نېپىز ۋە نازۇك يىپەك رەخت، دۇردۇن.
③ دىبا — نەپىس نەقىشلەپ توقۇلغان يىپەك مال.

(133)

هەۋايى سەيرى چىن ئەيلەر زىھى بۇكىلكى① نەققاشىم،
خۇدا بىلگەي مېنىڭ ماچىن ئىچىدە ئەمدى توختاشىم.

خەرابى چېھرە گەندۇم گۈنى②بىپەرۋا ئۇچۇن ھەر بار،
قەرار ئەتمەي چۇ چەرخى ئاسيادەك③ چۆرۈلۈر باشىم.

ئىچىم لەئلى بەدەخشان كانى ياڭلىغ شۆئلە ئەيلەيدۇر،
ئەگەرچە تىغلى تاشىدىن قاراۋۇ كۆك ئېرۇر تاشىم.

يۈزۈم سۇنئى ئىلاھى دەفتەرىدىن نۇسخەدۇر گويا،
تۇشۇپدۇر مىسرەئى بەرجەستەلەردەك سۆرەتى قاشىم.

فەنا دەيرىگە كىردىم ئەي زەلىلى تەلبەۋۇ تەنھا،
تەۋەككەلدىن قەدەم ياندۇرماغايمەن ئىشق يولداشىم.

① كىلك ــ قومۇش قەلەم.
② گەندۇم گۈن ــ بۇغداي ئۆڭلۈك (رەڭلىك).
③ ئاسيا ــ تۇگمەن.

(134)

فەلەككە يەتتى بولغاي سەنسىزىن ئەي ماھى ئەفغانىم،
تېنىمدىن چىقتى دەرمەن مۇنچە زۇلمۇڭ بىرلە بۇ جانىم.

پەرى ياڭلىغ يۈزۈڭنى كۆركۈزۈپ پىنھان ئېتەر بولغاچ④،
جۇنۇن مەكتۇبىنىڭ مەزمۇنىدۇر تۇغرايى دىۋانىم.

مۇھەببەت كوچەسىدە پايمال① ئەردىم، كۈلۈپ باقدىڭ،
نەزەر موربغە سالدى سەلتەنەت② بىرلە سۇلەيمانىم.

سپاھى غەم ئەگەرچە بىئەدەددۇر، مەنئ قىلماڭلار،
جەۋاھىرخانەئى كۆڭلۈمگە سغدى ياخشى مېھمانىم.

كۆزۈڭ كافىرلىغى يەتمەي كىم سۇرمەدار ئەتتىڭ،
مېنى ئۆلتۈرگەلى زەۋقۇڭ بەسى ئەي شاھى خوبانىم.

بالا دەشتىدەكى ئەۋۋارەلەرنىڭ خىلىدىندۇرمەن،
ھار ئولدى مەلامەت تاشىغە بۇ جىسمى ئۇريانىم②.

تاماشايى زەللىلى مەھۇەشانى③ شوخى ماچىن ھەر،
خىتا سەھراسىدىن گەر جىلۇەگەردۇر ماھى تۇرفانىم.

---

① پايمال ــ ئاياق ئاستىدا قالغان.
② ئۇريان ــ يالاڭئاچ، ئۇستى ـ بېشى ئوچۇق.
③ مەھۇەش ــ ئايدەك، گۈزەل.
❶ «چ»دە: پەرى رۇخسارى جان خىلۇەتىدە پەردە پوش ئولغاچ.
❷ «چ»دە: مەرھەمەت.

❶ (135)

نىگارىم رەھىم ئەيلەر شۈكرى لىللاھ راھەتى جانىم،
نىسار① ئولسۇن ئاڭا جان جەھانىم بەلكى ئىمانىم.

باشىمنى بەندەلىك ئىشكىدە قويدۇم تا تىرىكدۇرمەن،
كى تۇفراقىدىن كۆتەرسۇن لۇتف بىرلە تۆكسۇ يا قانىم.

ساغىندىم گۈل يۈزۈڭنى بىر دەمى كۆرمەككە مۇشتاقمەن،
فىراقىڭدىن سەھەر بۇلبۇلنى ئۆرتەر ئاھۇ ئەفغانىم.

بۇ ئىقلىم ئىچرە كەزدىم تاپمادىم سەندەك شەھى خوبان،
يۈزۈڭگە تەلمۇرۇپ جان بەرگەلى بىسيار ئارمانىم.

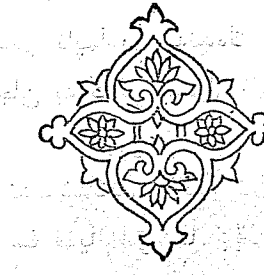
مەلاھەتدە لەبىڭگە قەند ـ شەككەر قايدا تەڭ بولغاي،
نەزاكەتلىك قولۇڭغە سۇ قۇيالماس خان قىزى خانىم.

زەللىلى تەلىبەگە ئالەم قاراڭغۇ بولسا غەم يەرمۇ،
چىراغان② ئەيلەدى ئالەمنى گويا داغى ھىجرانىم.

① نسار ــ چاچماق، چاچقۇ.

② چەراغان ــ رەڭگارەڭ نۇر، يالتىراق، پارلاق.

⓫ «چ»دە، بۇ غەزەل، كاتىپىنىڭ سەھۋەنلىگىدىن، يەنە بىر غەزەلگە قىسقارتىپ قوشۇۋېتىلگەن.

136

زىھى ھۆسنۈڭگە جانا بىر دەمى نەززارە ئەيلەرمەن،
گۈلى سەد بەرگ ياڭلىغ سىينەنى⓫ سەدپارە ئەيلەرمەن.

نەزەر سالغىل سەھەر ھويى چېكەردە دۇدى ئاھىمدىن،
سىپەھرى نىلگۇننىڭ گۇنبەزىنى قارە ئەيلەرمەن.

بەرەھنە بولمايىن بۇ قۇلزۇمى ۋەھدەتدە سۇ ياڭلىغ⓬،
لىباسى ئافىيەت① بىرلە ئۆزۈم ئەۋزارە ئەيلەرمەن.

نىگارىم شەمئ مەجلىس بولدى ئەي رىندان تاماشا قىل،
كۆزۈمنىڭ شىشەسىدىن قان ساچىپ فەۋزارە ئەيلەرمەن.

قەلەندەرلىك قەنائەت ئىقلىمىنى ئىختىيار ئەتمەڭ،
زەلىلى ھىرسى دۇنيا تەرىكىنى يەكبارە② ئەيلەرمەن.

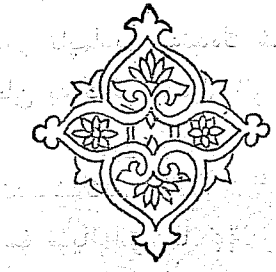
① ئافىيەت ــ ساقلىق، ساغلاملىق.

② يەكبارە ــ بىر يولىلا، بىر قېتىمدىلا.

⓫ «ڭ»دە: خىرقەنى.

⓬ «ڭ»دە: سۇ چاپتىم.

① نسار ــ چاچماق، چاچقۇ.
② چەراغان ــ رەڭگارەڭ نۇر، يالتىراق، پارلاق.
⓫ «چ»دە، بۇ غەزەل، كاتىپىنىڭ سەھۋەنلىگىدىن، يەنە بىر غەزەلگە قىسقارتىپ قوشۇۋېتىلگەن.

136

زىھى ھۆسنۈڭگە جانا بىر دەمى نەززارە ئەيلەرمەن،
گۈلى سەد بەرگ ياڭلىغ سىنەنى⓫ سەدپارە ئەيلەرمەن.

نەزەر سالغىل سەھەر ھويى چېكەردە دۇدى ئاھىمدىن،
سىپەھرى نىلگۇننىڭ گۈنبەزىنى قارە ئەيلەرمەن.

بەرەھنە بولمايىن بۇ قۇلزۇمى ۋەھدەتدە سۇ ياڭلىغ⓬،
لىباسى ئافىيەت① بىرلە ئۆزۈم ئەۋۋارە ئەيلەرمەن.

نىگارىم شەمئ مەجلىس بولدى ئەي رىندان تاماشاقىل،
كۆزۈمنىڭ شىشەسىدىن قان ساچىپ فەۋۋارە ئەيلەرمەن.

قەلەندەرلىك قەنائەت ئىقلىمنى ئىختىيار ئەتمەڭ،
زەللىلى ھىرسى دۇنيا تەرىكنى يەكبارە② ئەيلەرمەن.

① ئافىيەت ــ ساقلىق، ساغلاملىق.
② يەكبارە ــ بىر يولىلا، بىر قېتىمدىلا.
⓫ «ڭ»دە: خىرقەنى.
⓬ «ڭ»دە: سۇ چاپتىم.

137

كىمكى ئايرىلدى تىرىكلىك مەۋسۈمىدە ياردىن،
زەئىفىران بەرگى تۆكۈلگەي ھەر نەفەس دىدار دىن.

بۇيى زۇلفۇڭدىن بىخەبەر دىۋانەلىك ھاسىل ئەمەس،
كەلتۇرۈپ بوينۇمغە باغلاڭلار❶ جۇنۇن تۇمار دىن.

قەدرى تاجى مەئرىفەت بىلمەيمكىنلەر زۇھد ئىلى،
خاتىرى خۇشتۇر ھەمىشە جۇببە① ۋۇ دەستار دىن②.

باغ ئارا شاپتالۇ ئۈزمەكلىككە كىردىم ئالمادەر،
باغبانى ناتەۋان بىن③❷ بەردى ئاخىر نار د❸ىن④.

دەردى سەر بەردى زەلىلى تەلبەگە سەۋدايى ئەقل،
سەندەلى خۇشبۇيى كەلتۇر، ئىشقىنىڭ ئەتتار دىن.

---

① جۇببە — شەيخلار كىيدىغان (ئۇزۇن ۋە كەڭ) تون.
② دەستار — سەللە.
③ بىن — كۆرۈش، كۆرۈپ.

④ نار — ئانار.
❶ «ك»دە: بوينۇمغە باغلاتقىل.
❷ «ك»دە: پەند (ئۇگۈت — نەسىھەت).
❸ «ك»دە: ماردىن.

138

سەھەر گەھ ناله بەدەر گاهی کبریا① قىلايىن،
کی تەۋبه خىرمەنی ئاتەشدۇر ئاندا يا قىلايىن.

(ماڭا نەلازىم ئېرۇر ماسۋاغه سۆز سۇرمەك،
كۆڭۈلنى ئاينەئى مەزھەرى② خۇدا قىلايىن.)

نىشانەئى چېمەنى جويبار③ جەننەتدىن،
سەبۇ ـ سەبۇ④ چىقارۇرمەن ۋەلې ئىبا قىلايىن.

گەدايى مەيكەدەئى ئىشقدۇرمەن، ئەي ساقى،
نە دەۋزەخى، نە بېھىشتى بىرەر سەدا قىلايىن.

(تەنىم تەرىقەت ئېلى خانقاهى مەئنى دەر،
ۋۇجۇد مەملەكەتىن سەربەسەر فەنا قىلايىن.)

سپاهى گۈل چېكەدۇر ھەر كېچە شەبى خۇنى❶،
چۇ بۇلبۇلى سەھەرى بىردەمى نەۋا قىلايىن.

لىسانى غەيبىگە⑤ سەن پەيرەۋى⑥ قىلالماس سەن،
زەللىلى شوخلۇقۇك❷ تۇتتى، مەرھەبا قىلايىن.

---

① دەرگاهى كبريا ـ خۇدانىڭ دەرگاهى، (كبريا ـ ئۇلۇغلارنىڭ ئۇلۇغى، ئەڭ ئۇلۇغ).
② مەزھەر ـ زاهىر (كۆرۈنۈش) ئورنى، چىقىش، ئېرىشىش.
③ جويبار ـ سۇلۇق جاي، ئۆستەڭ.
④ سەبۇ ـ كوزا؛ مەي.
⑤ لىسانى غەيب ـ غايىپ تىل.
⑥ پەيرەۋى ـ ئەگەشمەك.
❶ «چ»دە: خوبى.
❷ «چ»دە: شوخلۇغۇك.

138

سەھەر گەھ ناله بەدەر گاهی کبریا① قىلايىن،
کی تەۋبە خىرمەنی ئاتەشدوُر ئاندا يا قىلايىن.

(ماڭا نەلازىم ئېروُر ماسۋاغە سۆز سۈرمەك،
كۆڭۈلنى ئاينەئى مەزھەرى② خوُدا قىلايىن.)

نىشانەئى چېمەنى جويبار③ جەننەتدىن،
سەبوُ ـ سەبوُ④ چىقاروُرمەن ۋەلې ئىبا قىلايىن.

گەدايى مەيكەدەئى ئىشقدوُرمەن، ئەي ساقى،
نە دەۋزەخى، نە بېھىشتى بىرەر سەدا قىلايىن.

(تەنىم تەرىقەت ئېلى خانىقاهى مەئنى دەر،
ۋوُجوُد مەملەكەتىن سەربەسەر فەنا قىلايىن.)

سپاهى گوُل چېكەدوُر ھەر كېچە شەبى خوُنى❶،
چوُ بوُلبوُلى سەھەرى بىردەمى نەۋا قىلايىن.

لسانى غەيبىگە⑤ سەن پەيرەۋى⑥ قىلالماس سەن،
زەللى شوخلوُقوُك❷ تۇتتى، مەرھەبا قىلايىن.

---

① دەرگاهى كبريا ــ خوُدانىك دەرگاهى، (كبريا ــ ئوُلوُغلارنىك ئوُلوُغى، ئەك ئوُلوُغ).
② مەزھەر ــ زاهىر (كۆرۈنۈش) ئورنى، چىقىش، ئېرىشىش.
③ جويبار ــ سوُلوُق جاي، ئوُستەك.
④ سەبوُ ــ كوزا؛ مەي.
⑤ لسانى غەيب ــ غايىپ تىل.
⑥ پەيرەۋى ــ ئەگەشمەك.
❶ «چ»دە: خوبى.
❷ «چ»دە: شوخلوُغوُك.

139

ئەرتە خىرام ئەيلەدى يار بەسويى① چېمەن،
فەرشى رەھى② بولدىلەر بەرگى گۈلى نەستەرەن③.

چېھرە تاماشاسىدىن لالە ئىدى داغدار،
غۇنچە يۈتۈپ خۇنى دىل پەردەدە گويياكى مەن.

كاكۈلىدۇر كىلكى شام، زۇلفى چېرىكى ھەبەش،
خەتتى ئەبرى④ خىتا، خالى چۇ مۇشكى خوتەن.

قىلسە جەھاننى قارا فۇرقەتىدىن ھىجر يار،
بۇ فەلەك ئافتابى بىزگە چۇ شەمئى لەگەن⑤.

سەھنى گۈلستانى باغ سەربەسەر گۈل دىمەك،
ماتەمى بۇلبۇل تۇتۇپ كىيدى چېمەن پىرھەن.

تەلبە زەللى تىلەر ھەشەر كۇنىدە نەجات،
قىلسە شەفائەت ئەگەر ھەزرەتى ۋەيسى قەرەن.

① بەسويى — تەرەپكە، يافقا.
② فەرشى رەھى — يولغا يېيىلغان، يولغا سېلىنغان، پاياندار.
③ نەستەرەن — نەسرىن گۈل.
④ ئەبىر — ئەنبەر، خۇشبۇي قارا نەرسە.
⑤ لەگەن — لىگەن.

140

ئاشق ئولمايدۇر كىشى تا كەچمەگۈنچە جاندىن،
زۇلفىغە مەھرەم بولۇرمۇ ئۆتمەسە ئەيماندىن①.

يەتتە ئەئزا جەئفەرى تەييارىدەك قىلغىل نىسار،
لالە هايى داغدار ئۈندى سەراسەر قاندىن.

چېهرەئى❶ تەجرىدىلىك② ئالەمدە گەر زاهىر ئەمەس،
خىرقەئى باتىن نەمايانىدۇر تەنى ئۇر ياندىن.

خوبلاشۇرمەن كاشغەردىن چىنى ماچىن سەير ئېتەي،
ئاندەكى كۆڭلۈم قالمىدۇر دىلبەرى تۇرفاندىن.

شوخلۇقىدىن ئول پەرى رۇخسارى گۈلبەرگىم دىدى،
هىچ ئاغرىرمۇ، ئا-يا، نادان گەدا سۇلتاندىن.

ئىشق گويا خىرمەنى ئاتەشنى كۆڭلۈمگە قويار،
شۆئلەسى بولدى فۇزۇن③ لەئلى بەدەخشان كاندىن.

① ئەيمان — ئانت، قەسەم.

بىلمەسەڭ ئەهلى جۇنۇننىڭ هالەتىنى زاهىدا،
هەسبى هال ئاچغىل❷ زەللىلى تەلبەنىڭ دىۋانىدىن.

② تەجرىد — خالى قىلىش، چەتلەشتۇرۇش، يەكلەش.
③ فۇزۇن — زىيادە، كۆپ.
❶ «ك»دە: جىلۋەئى.
❷ «ك»دە: هەسبى هالى ئاچ.

141

بولدی ئىمان تازا جانا زۇلغۇگۇز❶ زۇننار ئۇچۇن،
ئەل ئىچىده خار بولدۇم قارا قاشلىغ يار ئۇچۇن❷.

(شاه خوبانى يۇرۇن قاشدىن ئالالماي بەهره،
ئەل ئىچىده خار بولدۇم قارا قاشلىق يار ئۇچۇن).

بارماقىمدىن مەقسەدىم سۇلتان ساتۇقى بۇغراخان،
تۇرماقىمنىڭ ۋەجهى بۇدۇر❸ جەئفەرى تەييار ئۇچۇن.

(بىر زەمان بۇ چاردىۋارۇ خوتەنده تۇرماسام،
لېكى هەقنىڭ تەقدىرى قويمايدۇ رىزقىم بار ئۇچۇن.)

بى تەراۋەتدۇر رەۋاجى رەۋنەقى ئىسلامدىن،
مۇلكى تۇركىستان زەمىنده سەربەسەر كۇففار ئۇچۇن.

---

① گەردىش — ئايلانما، دەۋرى قىلىش، چەمبەر؛
② مۇغەننى — نەغمىچى، سازەنده.
❶ «ك»ده: زۇلفىڭز.

هەزرەتى مەخدۇمى ئەئزەمدىن مەدەد بولغايمۇ دەپ،
مىسرەئى بەرجەسته باغلاي خوجەئى ئەهراردىن.

ساقىيانى سىمتەن گەردىشكە① كەلتۇرگىل ئاياغ❹،
ئەرغەنۇن چالغىل مۇغەننىلەر② زەلىلى زار ئۇچۇن.

---

❷ «ك»ده: ئىككى ئالەمنى بېرۇرمەن دەۋلەتى دىدار ئۇچۇن.
❸ «ك»ده: بائىسدۇر.
❹ «ك»ده: ساقىيايى سىم تەن كەلتۇردى گەردۇشە ئاياغ.

142

فۇرقەتىڭدىن ئەي مەھى نا مېھربان،
ئەرغەۋان ياڭلىغ يۇزۇمدۇر زەئفەران⓫.

گەرچە كۆڭلۈم خەرمەنى ئوتدۇر ۋەلې،
كۆزلەرىمنىڭ ياشى چۈن ئابى رەۋان.

جان بېرۈردە زەررە تەغيىر① ئولمادى،
ئەي پەرى رو ھالەتى دىۋانەگان.

خالى خەتتىڭ مۇسھەفى② ئايانى ھەق،
نۇقتەئىدە يوقدۇرۇر ھەرگىز گۇمان.

قاشلەرىڭ پەيۋەستە مژگانىڭ③ بىلە،
قەتل ئاشقلارغا چۈن تەيرۇ④ كەمان.

ھاجەت ئەرمەس خەنجەرۇ شەمشىر تېز،
بىر كەرەشمە قىلماق ئۆلتۈرمەك ھامان.

قامەتىڭ بەردى قىيامەتدىن خەبەر،
ساچلەرىڭدۇر فىتنەئى ئاخىر زەمان.

زۇلم ئېلىدىن سەربەسەر بولغاي خەراب،
بولماسا ئىقلىمدا بىر ساھىبقران⑤.

ئەيدى بىر دىۋانەئى ژۇلىدە موي،
بارچە ياخشىدۇر زەللى سەن ياماں.

---

① تەغىير — ئۆزگەرتمەك، ئۆزگىرىش.
② مۇسھەف — كىتاپ، رىسالىلەر توپلىمى؛ قۇرئان.
③ مژگان، مژە — كىرپىك.
④ تەير — ئوق (تەيرۇكەمان — ئوقيا).
⑤ ساھىبقران — زور پادىشالارغا بېرىلگەن لەقەم، يەنى قىران (ئەسىر) ئىگىسى.
⓫ «ك»دە: ئەرغەۋان يەڭلىغ يۇزۇمدۇر ئەرغەۋان.

143

گۈل هۆسنىدىن ئىلاھا چېمەنى جەھان قىلۇرسەن،
دۇر ئۈچۈن خەزىنەكان تەن ئىچىدە جان قىلۇرسەن.

ئەھدىيەتىكىدىن ئايا، سەرا، تولدى تا سۈرەييا،
كى بېتەرز مەۋجى دەريا، ھەمەنى ئەيان قىلۇرسەن.

ياراتىپ ۋۇجۇد ھەدسىز، يەدى قۇدرەتىك مەدەدسىز،
سۇ-چېرىكىك ئەدەدسىز، قەدەمى رەۋان قىلۇرسەن.

كېتەر ئەيلەمەي مەدارا①، نە سىكەندەرۇ دارا②،
بىرىن ئەيلەپ ئاشكارا، بىرىنى نىھان قىلۇرسەن.

سالىبان جەھانغا تۇندىن، قارا پەردەئى تۇتۇندىن،
ياراتۇرغا ئاي-كۈندىن، نەئەجەب قىران قىلۇرسەن.

بۇ نەقۇدرەتى ھەمىشە، بىرىنىك مەكانى شىشە،
بىرىنى چۇ شىرى بېشە، بىرىن ئارسلان قىلۇرسەن.

بىرى قەھر بىرلەجاھىل، بىرى زەھەر ئېرۇر ھەلاھىل③،
بىرى زەنجىبىلۇ فىلفىل، بىرىن زەئفەران قىلۇرسەن.

بىرى باغ ئارا خىرامان، نەزەردە ھۆرۇغىلمان،
زەنۇ④ بەچچەۋۇ غۇلامان بىلە مېھرىبان قىلۇرسەن.

بۇنى سەبزارەك ئەيلەپ، كەمەرىنى تەك⑤ ئەيلەپ،
مۆژەسىن خەدەك⑥ ئەيلەپ، قاشىنى كەمان قىلۇرسەن.

سەرزۇلفىنى بەيەكبار⑦، سالىبان بۇدۇر رۇخسار،
لەبى قىرمىزىيۇ گۈلنار، خەتتىن ئېرغەۋان قىلۇرسەن.

ئوقۇدۇم شۆئلەئى شام، كى سەۋاد سەر خەتتى جام،
بېتەرىق ۋەھىيۇ ئىلھام، ھەمەنى بەيان قىلۇرسەن.

فەلەك زەبەر جەدى رەك، مېنى ئەيلەمە بەسى تەك،
تۆكۈبان ھەۋادىس سەنگ⑧، نە بەلاگەران قىلۇرسەن.

قىلا ئالماغاچ نەززارە، تۆكۈپ ئەشكىدىن فەۋۋارە،
جىگەرىمنى پارە-پارە، يۈرەكىمنى قان قىلۇرسەن.

تۇتەتىپدۇر ئۇستىخانىم، كۆيەر ئۇستىخان جانىم،
رەگى شۆئلەدۇر زەبانىم، نىگە ئىمتىھان قىلۇرسەن.

كۆرۈنۈر سىپەر ئەخزەر⑨، سەمەن چۇ سۇنبۇلۇ تەر،
كېچەلەردە ئاي ئەختەر⑩، تاڭ ئېتىپ قايان قىلۇرسەن.

مەنۇ خاكى يەتتە ئەھمەد، تەنۇ خىرقەئى مۇھەممەد،
يىبەرىپ دۇرۇد بېھەد، زىھى دۇرفىشان قىلۇرسەن.

سورايىن كى شەيخى زاھىد، نىگە بۇ زەللىگە زىد،
...غەلەتى گۇمان قىلۇرسەن.

---

① مەدارا — چىقىشماق، كېلىشمەك، رىئايە.
② دارا — شاھ، ئىران پادىشاھى.
③ ھەلاھىل — كۇچلۇك، ھالاك قىلغۇچى، تەسرى ئۆتكۈر.
④ زەن — خوتۇن.
⑤ تەڭ — قىس، تار، سىقىق، تەڭ.
⑥ خەدەڭ — ئوق، يا ئوقى.
⑦ بەيەكبار — بىردىنلا، ئۇشتۇمتۇت.
⑧ سەنگ — تاش (ھەۋادىس سەنگ — ھادىسىلەر تاشلىرى).
⑨ ئەخزەر — يېشىل، كۆك.
⑩ ئەختەر — يۇلتۇز؛ بەخت.

144

چۇ شەب رەڭ① ئەژدەھادەك ھەلقە قىلدىڭ چىنى② كاكۇل سەن،
ھەمايىلدار ئېتىپ گويياكى زەنجىرى تەغافۇل③ سەن.

مەلاھەتدە جەھان خوبانلارىكىم خوشەچىنىڭدۇر④،
نەسىمى روھپەرۋەردىن⑤ ئاچىلغان خىرمەنى گۇل سەن⑥.

خەتا ئىقلىمى گەرچە مەرغزارى ھۆسن دەيدۇرلەر،
خوتەن رەئنالەرىغە ئى كۆڭۈل قىلما تەقابۇل⑧ سەن.

سەنەم ساقى بولۇپ يەتكۈرمەدى دەۋرى قەدەھ بىزگە،
خەبەردار ئول سۇراھى مەي تۆكەردە ۋەقتى قۇلقۇل⑦ سەن⑫.

نە ھىندۇزادەئى نە تۈركى رۇمغە ئىلتىفات ئەتمەي⑬.
ئەسرى خەتتى خالى دىلبەرانى شەھرى كابۇل سەن.

زەللى زۇھد ئېلىدىن بۇيى ئۇلفەت تاپمادىڭ ھەرگىز،
قەدەم قويغىل خەرابات ئىچرە ئەز رويى تەۋەككۇل⑧ سەن.

① شەب رەڭ ــ تۈندەك قارا، قاپ ـ قارا.
② چىن ــ بۇجغۇر، جىگگىلەك.
③ تەغافۇل ــ بىلىپ ـ بىلمەي.
④ خوشەچىن ــ باشاقچى، باش تەرگۈچى.
⑤ روھىپەرۋەر ــ روھلاندۇرغۇچى، پەرۋىش قىلغۇچى؛ يېقىملىق.
⑥ تەقابۇل ــ قوبۇل قىلماق، يۈزلەنمەك.
⑦ قۇلقۇل ــ بۇلدۇق ـ بۇلدۇق (بوتۇلكىدىن قۇيغاندا چىققان ئاۋاز).
⑧ ئەز رويى تەۋەككۈل ــ تەۋەككۈل يۈزىسىدىن.
⑪ «ك»دە: جۇزۇ كاكۇل سەن.
⑫ «ك»دە: ئەسرۇ غافىل سەن.
⑬ «ك»دە: ئەتكەي.

145

ئەي دوست، يۈزۈڭ دەۋرىدە ھەيران كېتەدۇرمەن،
زۇلفۇڭ غەمىدە بەلكى پەرىشان كېتەدۇرمەن.

ئادەم ئاتادىن⑪ بارى ئامانەت ماڭا قالدى،
خاسىيەتى ئىشقىدىن ئالىبان كېتەدۇرمەن.

باشىمغە سالىپ سايە چۇ سىمۇرغى مۇھەببەت،
مورى كېبلىپ ئەردىمۇ سۇلەيمان كېتەدۇرمەن.

تۇتماڭ ئىتەكىم مەنئى ئىلىكىدە ھەرىقان①،
سۇرئەت بىلە چۇن چاكى گىرىبان كېتەدۇرمەن.

ئەقلىم چىرىكى غۇلغۇلە غەۋغا بىلە كەلدى،
مەن ئىشق بەيابانىغە پىنھان كېتەدۇرمەن.

ئۆمۈر ئۆتتى بۇ مەشغۇلە دۇنيا بىلە غافىل،
ھەر بىر نەفەسىم چىقتى پۇشەيمان⑫ كېتەدۇرمەن.

تەقسىرى خەتايىكى زەللىلدىن ئۆتۈپدۇر،
ئەفۇئەيلە بۇگۈن بارچەنى ياران كېتەدۇرمەن.

① ھەرىفان ــ ھەرىفلەر.
❶ «ك»دە: تۇغدىن ئانادىن.
❷ «ك»دە: اشيمان.

146

كاشكى گۈلدەك يۈزۈڭنى كۆرمەگەي ئەردىم بۇگۈن،
بۇلبۇلى ئاشۇفته ياڭلىغ كۆيمەگەي ئەردىم بۇگۈن.

مەۋجى رەفتارى① قەدىڭنى كۆرمەسەم ئەي سىيمبەر،
جوشۇشى② سىمابدەك كىم ئۇيمەگەي ئەردىم بۇگۈن.

ئىنتىزارۇ ژەئدەئى دىدار ئەگەر ئەتمەم ئۇمىد❶،
ئىتلەرىڭ ئىزبغە كۆزۈم❷ سۈرمەگەي ئەردىم بۇگۈن.

نۇسخەئى تۇمارى غەم بەرسەك پەرىزادىم ماڭا،
تەۋق ئېتىپ جان پەردەسگە يۆرگەگەي ئەردىم بۇگۈن.

ئەي زەلىلى تەئىبر ئېتەلمەسلىغىنى ئاڭلاسام،
ھىچ ئادەمگە تۇشۇمنى ئۆرمەگەي ئەردىم بۇگۈن.

① رەفتار ــ يۈرۈش، مېڭىش.
② جوشۇش ــ قاينىش.
❶ «چ»دە: بۇگۈن.
❷ «ك»دە: ئىتلەرىڭ باسقان ئىزىغە.

147

مەن غۇلامۇ مۇتربىۇ ساقىيۇ مەي ئەردىم بۇگۈن،
ھايھۇيى نالەدىن گويياكى نەي ئەردىم بۇگۈن.

دالى① دەرۋىشى بولۇر بوينۇمغە زەنجىرى جۇنۇن،
سەلتەنەتدە ۋەرنە مەن كاۋۇسى كەي② ئەردىم بۇگۈن.

ئىشقى مەكتەبخانەسىدە ئىزتىرابى قىلماسام،
ئۇستادى ئەسفھانۇ رومۇ راي③ ئەردىم بۇگۈن.

سېنى شەيخى خانىقاھى سىنماسۇن دەپ ئېھتىيات،
بولماسا دىۋانەلىكدىن ھەرنە دەي ئەردىم بۇگۈن.

ئەي زەلىلى ھاجەتىم يوقتۇر مۇنەججىم④ رەملىدىن،
تالىئۇ بەختىم بىلە فۇرخۇندە(1) پەي⑤ ئەردىم بۇگۈن.

---

① دال ــ ئېگىلگەن (دال ھەرپىدەك)؛ چاچ (يارنىڭ چېچى).
② كاۋۇسى كەي ــ كەي كاۋۇس (كەي قەۋمىنىڭ پادىشاسى).
③ ئۇستادى ئەسفھانۇ رومۇ راي ــ ئەسفھان ۋە روم ۋە راي (ھىند)

لىغلار ئۇستازى.
④ مۇنەججىم ــ يۇلتۇزشۇناس، يۇلتۇزغا قارىغۇچى، يۇلتۇزغا قاراپ پال ئاچقۇچى.
⑤ فۇرخۇندە ــ قۇتلۇق، ياراشقان، بەختلىك؛ پەي (پاي) ــ ئاياق، پۇت (فۇرخۇندە پەي ــ ئايىغى ياراشقان)؛
❶ «چ»دە: پرخندە.

148

سورماغىل ئەي زاھىدى بنھۇدە جايى ئاشقان،
مەئرىفەتنىڭ خانىقاھىدۇر سارايى ئاشقان.

مەن نەتەنھا ئىشق ئېلىگە ئەيلەدىم جاننى نىسار❶،
جۈملە مەۋجۇداتى ئالەمدۇر فىدايى ئاشقان.

تەكبىرگاھ زاھىدان گەر بولسا تەسبىھۇ نامازى①،
مۇستەھىقغە② لۇتف ئەيلەيدۇر خۇدايى ئاشقان.

قالماغاي ئالەمدە ھەر ئاشىق ئەدەمگە بارمايىن،
ئىككى كافىر كۆزلەرى بولدى بەلايى ئاشقان.

تارى كاكۇلدىن ئەگەرچە دىلرەبا كافىر قىلۇر،
ھەلقە-ھەلقە زۇلف مۇشكىنى رىدايى ئاشقان.

كۇھسارى غەمدە قالغانلەر دەرىغا بىلمەيىن،
شەرىفەئى بالۇ مەلەك❷ دەرلەر سەدايى ئاشقان.

خانە بەردوش③ ئولسە ئەيب ئەتمەك زەللى تەلبەنى،
پاي تەختى مەئنى ئىستەيدۇر گەدايى ئاشقان.

---

① تەسبىھۇ نەماز — تائەت - ئىبادەت قىماق، نامان ئوقۇماق.
② مۇستەھىق — ھەقلىق، لايىق، مۇناسىپ.
③ خانە بەردۇش — دۇش — ئۇچا، يەلكە، ئۆشنە؛ يەنى ئۈيسى ئۆشىنسىدە، ئۆيى يوق، كەمبەغەلچىلىكتىن كىنايە.
❶ «ك»دە: جاننى ئىسار ئەيلەدىم.
❷ «چ»دە: ھىرقەئى بالۇ فەلەك.

149

سەككىز ئۇجماغىكى بەرپادۇر بەھارى ئاشقان.
يەتتە دەۋزەخ ھاي-ھويى گىرۇدارى① ئاشقان.

لائىلاھە يەئنى(1) ئىللەللاھۇدىن ئالغىل خەبەر،
ماسۋايى قەتئ ئۇچۇندۇر زۇلفىقارى ئاشقان.

بەندى پەيۋەندىكى② ئادەم جىسمىدە پەيدا ئېرۇر.
بى تەكەللۇف ئاتلاغىل دارى مەدارى ئاشقان.

ئاسمانى ئەرشى كۇرسى بىرلە بۇ زەرراتى كەۋن③،
جەزبە④ مەيدانى ئۆزە گەردۇ غۇبارى ئاشقان.

داغدارى لالەئى سەھرانى سوفى سورماغىل،
مېھنەتى دەردى ئەلەمدىن يادىكارى ئاشقان.

كەربەلادۇر چاكەرانى⑤ ئالى مەرۋان⑥ قايدا سەن،
مەن غۇلامۇ ھەيدەرۇ دۇلدۇل سۇۋارى ئاشقان.

ئەي زەلىلى سەن سەگى ئەسھابى كەھف⑦ ئولدۇڭ بۇگۈن،
جەئفەرى تەييارى ئىشكى بولدى غارى ئاشقان.

---

① گىرۇدار — ئېلىشماق، جەڭ قىلماق؛ ئېلىشقۇچى، تالاشقۇچى.
② پەيۋەند — "ئۇلانغان، تۇتاشقان" مەنىلىرىدىكى يارەمچى سۆز.
بەند پەيۋەند — بەنت قىلىنغۇچى، باغلاقلىق.
③ زەررات — زەررىلەر، كەۋن - دۇنيا، ئالەم.
④ جەزبە (جەزبە) — تارتىش؛ (سوپىلارنىڭ زىكرى سامادا) بىھۇشلۇق دەرىجىسىگە يېتىشى.
⑤ چاكەران — چاكارلار، مۇلازىم.
⑥ ئالى مەرۋان — مەرۋان قېرىنداشلىرى، مەرۋان ئائىلىسى.
⑦ ئەسھابى كەئف — غار ئىگىلىرى (رىۋايەتتە: روم پادىشاسىنىڭ زىيانكەشلىگىدىن قېچىپ، غارغا كىرىپ نەچچە يۈز يىل ئۇخلىغانلار).
⑧ «ك»دە: لائىلاھە بىرلە.

150

هۆسن ئالەم گىرۇ①زۇلفۇڭ سۇبھ شامى ئاشقان،
ھەلقە ـ ھەلقە كاكۇلۇڭ گويا كى دامى ئاشقان.

ئەي سەبا تەۋفى گۈلستان ئەيلەسەڭ ئەين سەھەر،
ئول گۈلى رەئناغە يەتكۇرگىل سەلامى ئاشقان.

گوشەئى بۇرقەئ بەلەند ئەيلەپ يۇزىن كۆركۈزمەسۇن،
سەجدە قىلغايلەر خۇدايىم دەپ تەمامى ئاشقان.

ساھىبى دار ئولدى ئەلھەق كىم ئەنەل ھەق دەر ھۇنۇز،
قەترەئى ئىچكەن بىلەن مەنسۇرى جامى ئاشقان.

نالەئى بۇلبۇل جۇداۋۇ نەئرەئى ئاۋازە چۇغز②،
ۋائىزا سەن قايداۋۇ تەرزى كەلامى ئاشقان.

پادىشاھانى مەجازغە كۆكۈل مۆھتاج ئەمەس،
كىم شەھەنشاھى دۇ ئالەمدۇر غۇلامى ئاشقان.

ھەسبى ھال ئاچقايمىكىنلەر دەپ زەللى بەئدە مەرگ③،
ئەيلەدىم تۇغرايى دىۋانىم بېنامى ئاشقان.

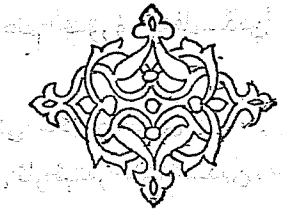

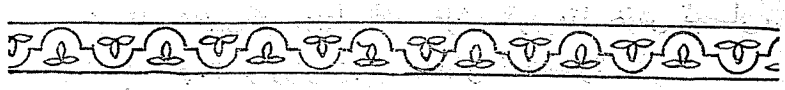
① گىر ـــ "ئالغۇچى، ئىگىلگۈچى" مەنىلىرىدىكى يارەمچى سۆز، ئالەمـ
گىر ـــ ئالەمنى ئالغۇچى.
② چۇغز ـــ ھۇيتقۇش، ئۇكە.
③ مەرگ ـــ ئۆلۈم، ئەجەل.

سەن هەم ئۇرۇغى هەزرەتى ئادەم بابام ئىدىك،
تەگمەس ساڭا زەللىلى بەجۇز⑧ غەم مىراسىدىن.

---

① گىرداب — قاينام، سۇنىڭ چۆرگىلەپ ئاقىدىغان يېرى؛ قۇيۇن.
② كەسىر — جىق، كۆپ، تولا.
③ شىبلى — بىر ئەۋلىيانىڭ نامى.
④ ئەدھەم — ئىبراھىم ئەدھەم پەيغەمبەر.
⑤ ئۇرۇج — كۆككە كۆتىرىلىش، ئۆرلەش.
⑥ گۇشەنىش — خىلۋەتكە كىرگۈچى، دەرۋىشلىك قىلغۇچى، بۇلۇڭغا كىرگۈچى.
⑦ ۋار — (سۆز بىرىكمىسىدە)... ئوخشاش، ...دەك، مەنىلىرىدە. (بىگانەۋار — بىگانىلەرچە).
⑧ بەجۇز — ئۆزگە، باشقا.

152

ئىشق كىمىيايى ئەھمەر ئالەم دوكان ⑨ ئەمەسمۇ؟
مەردۇخۇداغە مەئلۇم ئۇستادكان ئەمەسمۇ؟

كۆڭلۈمدە ئىشق تۇرى، تۇشتى تەجەللى نۇرى،
ھەر بار ئانىڭ زۇھۇرى، شەمئ جەھان ئەمەسمۇ؟

سەر تاسەر① جەھانغە ياغسە بەلايى توفان،
ئەي قەۋمى نوھ قورقماڭ، ھەق كىشتىبان ئەمەسمۇ؟

ئەيمەن② دەرەختىدىن كىم موساغا ئوت كۆرۈندى،
ئىننى ئەنەللاھ③ ئەيتۇر ئەسرارى جان ئەمەسمۇ؟

ئەيسائى روھپەرۋەر، تەركى تەئەللۇق ئەيلەر،
كۆك سەھنىدە قەلەندەر، ياخشى مەكان ئەمەسمۇ؟

يەھيا يىغىنى تۇتتى، ئادەم ئۆزىن ئۇنۇتتى،
بىرنى نەھەك يۇتتى، بۇ ئىمتىھان ئەمەسمۇ؟

خۇش نام ھەييى④ سۇبھان⑤، خۇش قۇدرەتۇ خۇش ئېھسان،
جەننەت ئىچىدە رىزۋان، بىر باغبان ئەمەسمۇ؟

دەۋرى بەدەۋر ئەھمەد، خەيرۇل⑥ بەشەر مۇھەممەد،
دۇنياۋۇ دىنغە سەرمەد⑦، شەرئى ئەيان ئەمەسمۇ؟

ئاشق مۇرادى دىلبەر، زاھىدغە مىيلى⑧ مىنبەر،
ھاجى ھەرەمنى㉒ ئىستەر، ھەق لامەكان ئەمەسمۇ؟

ئەينى سەھەردە بۇلبۇل، ئاشۇفتە مىسلى سۇنبۇل،
كۆرگەچ ئانى قىزىلگۇل، رۇخسارى قان ئەمەسمۇ؟

زىنھار ئەي سۇخەنۋەر، بىھۇدە تۆكمە گەۋھەر،
كۆكلۈك خەزانەسىغە تىل پاسبان ئەمەسمۇ؟

مەخمۇر⑨ ئىدى دىلۇجان، قۇيىدى مەيئى ئەرغەۋان،
سۇلتانى ساتۇق بۇغراخان پىرى مۇغان ئەمەسمۇ؟

دەرگەھلەرى كىريا، ئىسلام ئاچىپ بى رىيا،
پادىشاھ ھۆسن㉓ ئەۋلىيا، ساھىبقىران ئەمەسمۇ؟

مەخدۇمى پاكبازى، پەرۋازى شەھبازى،
ساھىبى خۇرۇج⑩ غازى، چۇن ئارسلان ئەمەسمۇ؟

ئەۋلادى ئەنبىيادۇر، سەرداری㉔ ئەۋلىيادۇر،
مەردى رەھى خۇدادۇر، ئالى نىشان ئەمەسمۇ؟

(ئەئجۇبەئى⑪ ئىلاھى، كەۋنەيىن پادىشاھى،
خىرگاھى⑫ بارگاھى چەرخى كەيۋان⑬ ئەمەسمۇ؟)

كافىرغە تىغى تىزى، ھۆرى بېھىشت كەنىزى،
باسقان ئىتىنىڭ ئىزى تاجى كەيان ئەمەسمۇ؟

چۇن خۇمى بادە تاشىپ، ئىقلىمى دىن تالاشىپ،
دەرياۋۇ تاغدىن ئاشىپ، بەبر بەيان⑭ ئەمەسمۇ؟

قەندىلۇ⑮ ئايۇ ئەختەر، زەنجىرى لاۋۇ لەشكەر،
شىرازە بەندە كىشۋەر، خۇش پەھلىۋان ئەمەسمۇ؟

كەلدى زەللى تەلبە تەۋق ئەتكەلى ئىمامان،
سەر ھەددى چىنۇماچىن دارۇلئامان⑯ ئەمەسمۇ؟

---

① سەرتاسەر ــ باشتىن ـ ئاياق.
② ئەيمەن (ئەيمەن) ــ ئوڭ ياق، ئوڭ تەرەپ؛ ئەرەبستاندىكى يەر نامى.
③ ئىننى ئەنەللاھ ــ "سېنىڭ خۇدايىڭ مەن".
④ ھەي ــ تېرىك، جانلىق.
⑤ سۇبھان ــ ماختاش، مەدھىيىلەش ــ ئاللانىڭ سۇپەتلىرىدىن.

⑥ خەیر — یاخشىلىق، ياخشى. (خەيرۇل بەشەر — كىشىلەرنىڭ ياخشىسى).

⑦ سەرمەد — مەڭگۈ، ئاخىرى يوق.

⑧ مىيل — پەلكۈچ، سۈرمە سۈرگۈچ؛ ئۇچلۇق ئەسۋاب؛ تۈغ (قەۋزىگە قادىلىدىغان خادا)؛ ئۇچلۇق قۇببە؛ تۈر، مۇسابە كۆرسەتكۈچ.

⑨ مەخمۇر — مەس، مەسلىك.

⑩ خۇرۇج — فارشى چىقىش، باش كۆتىرىش، ھۇجۇم قىلىش.

⑪ ئەجۇبە — ئاجايىپ، ئەجەبلەندۇرگۈچى.

⑫ خىرگاھ — چېدىر.

⑬ كەيۋان — زۇھەل (ساتۇرن) يۇلتۇزى؛ ئىگىز ئاسمان.

⑭ بەبر بەيان — بايا‌ۋان يىلپىزى. «شاھنامە» قەھرىمانلىرىدىن رۇستەمنىڭ جەڭ ۋاقتىدا ئۇچىسىغا يۆگۈلدىغان قاپلان ياكى يىلپىز تېرىسى؛ باتۇرلۇقتىن كىنايە.

⑮ قەندىل — بىزەكلىك (جىق شام قادىلىدىغان) ئاسما شامدان.

⑯ دارۇلئامان — ئامانلىق ئۆيى، تىنچ يۇرت.

⑮ «ك»دە: ئالەمدە كان.

② «ك»دە: ھاجى ھەرەمدە

③ «ك»دە: سەر ھەلقەئى.

④ «چ»دە: پەرزەندى.

153

ئارىق كۆزىگە ئالەم بىر بارگاھ ئەمەسمۇ؟
تاقۇ① رەۋاقى گەردۇن ھەم خانىقاھ③ ئەمەسمۇ؟

كۆرمەيدۇ مەردى ئەھۋال ②، تەڭرى تەجەللى نەبەل③②،
رويى زەمىنگە مەشئەل، خۇرشىد ماھ ئەمەسمۇ؟

قىلغىل كېچە نەززارە، كۆككە③ ھەزار بارە④،
سەھنىدە ھەر ستارە④، فەۋجى سىپاھ ئەمەسمۇ؟

ئايىنە تىيرەئى دىل، ساف ئەيلەمەك نەمۇشكىل،
ئاھىم سەۋادىدىن بىل، دۇدى سىياھ ئەمەسمۇ؟

ئەي بۇلبۇلى غەزەلخان، بولغىل سەھەردە نالان،
سەرمايەئى غەربان، فەريادى ئاھ ئەمەسمۇ؟

شەيخان شەھرە⑤ باتىن، ئاچ مەئرىفەت قاناتىن،
جانىم بۇگۈن سەلاتىن⑥، تەن قەسرى شاھ⑤ ئەمەسمۇ؟

كىلكى دەھەن⑦ دەرىدە⑧، ئازادە بول جەرىدە⑨،
رەسمى قەلەندەرىدە، تەركى كۆلاھ ئەمەسمۇ؟

چەككىل جەفاڭۇ سەختى⑩، كۆرگەيسە نېكبەختى⑪،
يۈسفكە پاي تەختى، شەمئۇنغە جاھ ئەمەسمۇ؟

بىدار بولدى سەھەردە، غەم قىلمايىن چېكەردە،
كۆز ياشىنى تۆكەردە، تىل ئۆزرەخاھ ئەمەسمۇ؟

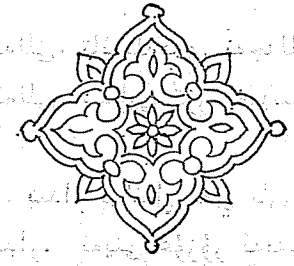
جۇش ئۇردى رەگدە قانىم، گەرم ئولدى ئۇستخانىم،
ئۆزنى تانۇماغانىم، ئەينى گۇناھ ئەمەسمۇ؟

ھەققانىئى زەللى❻، ئەھلى يەقىن دەللى،
يوق مۇندا قالۇقلى، تەڭرى❼ گۇۋاھ ئەمەسمۇ؟

---

①تاق ــ ئىشك، گۇمبەز، مىھراب ۋە تەكچىلەرنىڭ ئۇستىدىكى قايرىلما قىسمى، يېرىم دائىرىلىك جاي.
② ئەھۋال ــ ئالغاي، ئەلەس.
③ نەبەل ــ ئوققا تۇتۇش، ئېتىلغان ئوق.
④ بارە ــ مەرتىۋە، قېتىم.
⑤ شەھرە (شەھەرە) ــ تارقىتىش، تەرغىپ قىلىش،ئېچىپ كۆرسىتىش.
⑥ سەلاتىن ــ پادىشالار، سۇلتانلار، پادىشا.
⑦ دەھەن ــ كىلكىدەھەن ــ قومۇش قەلەم ئۇچى.
⑧ دەرىدە ــ يىرتىق، يېرتۇپتىش، يېرىش.
⑨ جەرىدە ــ يەككە يالغۇز تەنھا.

⑩ سەخت ــ قاتتىق.
⑪ نېكبەخت ــ بەختلىك، بەختىيارلىق.
❶ «ك»دە: قەسرى شاھ.
❷ «چ»دە: ئەيلەر.
❸ «ك»دە: كۆكدە.
❹ «چ»دە: ئەبرىستارە.
❺ «ك»دە: تەن خانىقاھ.
❻ «ك»دە: دىۋانە ئەي زەللى.
❼ «ك»دە: مەشھۇر ئەردەۋلى يەئنى.

154

ئەي جىلۋەئى جەمالىڭ دەريايى نۇر ئەمەسمۇ؟
ھەژدەھ① ھەزارى ئالەم سەندىن زۇھۇر ئەمەسمۇ؟

جۇش ئۇردى گەنجى كانىڭ، بىر بولدى ھەر دۆكانىڭ،
چۇن لامەكان مەكانىڭ، ئەندىشەدۇر ئەمەسمۇ؟

قوپ بۇلبۇلى سەھەر خىز، ئىشق ئەھلىدە جۇنۇن تېز،
بەر سەۋتى ھەيبەتى ئامىز، ئاۋازى سۇر ئەمەسمۇ؟

كۆز يۇمما ھېچ مەھەللى، تائەيلەگەي تەجەللى،
كۆڭلۈڭ سېنىڭ ئەقەللى، سىنايى تۇر ئەمەسمۇ؟

زىنھار سەد بېزىنھار، بىدار بولغىل ئەي يار،
كۆرسەڭ جەمالى دىدار، ئەينى ھۇزۇر ئەمەسمۇ؟

شاھان گەۋھەرى دۇر، دەۋلەتكە بولما مەغرۇر،
تەختىڭ جىنازەئى دۇر، رەختىڭ غۇرۇر⑪ ئەمەسمۇ؟

بوستانۇ باغ جايىڭ، كۆشكى ھەرەم سارايىڭ،
ھەرقايسى بىرخۇدايىڭ، ئەقلىڭ قۇسۇر② ئەمەسمۇ؟

ئەي ئادەمانى غافىل، جابدۇقى ئاخىرەت قىل،
ئاخىر دەمىگدە مەنزىل، مەيدانى گۆر ئەمەسمۇ؟

ئاشقغە بەسدۇر ئېزىد③، غەيرى خۇدا ھەممە زىد،
مەقسۇدى④ شەيخى زاھىد، غۇلمانۇ ھۇر ئەمەسمۇ؟

تەۋرىت⑤ كەلىمەسىدىن تاپتى تەراۋەت⑥ ئىنجىل⑦،
فۇرقانى⑧ ئەھمەدىدە ھەرفى زەبۇر⑨ ئەمەسمۇ؟

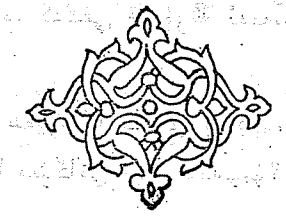
ئۆمۇر ئۆتتى بۇ ھەۋەسدە، جان بۇلبۇلى قەفەسدە،
كامىلغە ھەر نەفەسدە، كەشفى قۇبۇر⑩ ئەمەسمۇ؟

تەسۋىر چىنۇماچىن، ھەيرەتكە قالدى بىلدىم،
كىلكىڭ زەللى گويا مژگانى مور ئەمەسمۇ؟

---

① ھەژدەھ — ئون سەككىز (ھەژدەھ ھەزار — ئون سەككىزمىڭ).
② قۇسۇر — كەم، نۇقسان، كوتا.
③ ئېزىد — خۇدا، تەڭرى.
④ مەقسۇد — مەقسىدى، نىيىتى، تىلىگى.
⑤ تەۋرىت — تەۋرات — يەھۇدىلەر دىنى كىتابى.

⑥ تەراۋەت ــ يېڭىلىق.
⑦ ئىنجىل ــ خرىستيانلارنىڭ دىنىي كىتابى.
⑧ قۇرقان ــ قۇرئان (قۇرقانى ئەھمەد ــ مۇھەممەد قۇرئانى).
⑨ زەبۇر ــ دىنىي كىتاب، داۋۇد پەيغەمبەرنىڭ كىتابى.
⑩ قۇبۇر ــ قەۋرىلەر، گۆرلەر.
❶ «چ»دە: ھەزۇر (ھۇزۇر).

155

ھەر پەردەدىن سەدايى ئاسارى يار ئەمەسمۇ؟
ھەر زەررەدىن ھەۋايى❶ تاپماقتىن بار ئەمەسمۇ؟

كەسرەت ئېلى ئاتاريا، ۋەھدانىيەتكە ئايا،
بىردۇر ۋۇجۇدى دەريا، مەۋجى ھەزار ئەمەسمۇ؟

ئەفلاك① يەتتە لەنگەر، ئەل تەكىيەخانە② دەر،
ئاي بىرلە كۇن قەلەندەر، تەجرىدۋار ئەمەسمۇ؟

يەتتە فەلەك يەتتە بەھر، يەتتە يەرۇ يەتتە شەھر،
خاھى خەفى③ خاھى جەھر④، شەۋقۇڭدا زار ئەمەسمۇ؟

تىل بادى سەرسەرىدىن، تېزۇ راۋان پەرىدىن❷،
سەمسامى⑤ ھەيدەرىدىن، بۇ زۇلفىقار ئەمەسمۇ؟

ئارىق كۆزىگە دۇررى دۇن⑥، ئىقلىمى يۇز فەرىدۇن،
توققۇز رەۋاقى گەردۇن، گەردۇ غۇبار ئەمەسمۇ؟

شەبنەمگە یاغدی ژالە، گۈلگۈن[3] ئاچىلدی لالە،
تۈتغىل بۇگۈن پىيالە، فەسلی بەهار ئەمەسمۇ؟

كۆڭلۈم شكەستە شىشە، جىسمىم بېجايی پىشە،
ئاھىم ئۇتی ھەمىشە شەمئی مازار ئەمەسمۇ؟

ياندۇردی غەم چېراغىم، گۈل بولدی تازا داغىم،
باغلاڭ ئىلىك ـ ئايا غىم، سىز ھۇشيار ئەمەسمۇ؟

قىلسام ياقامنی پارە، ھىجران تۈنی نەچارە،
مىندىل[7] كىنىپ سەتارە، ئەبلەق سۈۋار ئەمەسمۇ؟

گەردۈنی ھەفت ئەۋرەڭ[8]، شىنگەرفی[9] ئۇ تۆمۈر رەڭ،
يا مىسمۇ[10] نۇقرە[11]ۋۇ دەڭ[12]، يا كۈھسار ئەمەسمۇ؟

تەزۈر [13] ئېرۈر كەلامىڭ، تەسبىھۇ زىكرۇ دامىڭ،
ئول قەئدەئی قىيامىڭ، بوسۇ كەنار ئەمەسمۇ؟

رەقس ئەيلەدی دىلۇجان، دىۋانە مەستۇ ھەيران،
كۆڭ گۈنبەزىدە دىۋان[14] دۇلاب[14] ۋار ئەمەسمۇ؟

چىقتی خۇرۇش[15] جانىدىن، تولدی جەھان فىغانىدىن،
تاراج ئاشقانىدىن، خوش گىرۇدار ئەمەسمۇ؟

ئىلىم ئەيدی ئىبتىدا قىل، ئەقل ئەيدی ئىنتىھا قىل،
بۇ ئىككىنی رەھا[15]قىل، ئىشق ئېتتىبار ئەمەسمۇ؟

تالىب فەناغە يەتمەي، شەھر جۇنۇنغە كەتمەي،
تەركی تەئەللۇق ئەتمەي، ئىش دېشۋار ئەمەسمۇ؟

تىغی زەبان بولۇپ نەي، تەنبۇر تاری ھەر پەي،
تۈتغىل زەلىلگە مەي، ۋەقتی خۇمار ئەمەسمۇ؟[6]

---

① ئەفلاك ــ پەلەكلەر، ئاسمانلار.
② تەكىيە ــ تايانچ؛ دەرۋىشلەر تۇرار جايى، ئۇمۇمى ياتاقخانا.
③ خەفى ــ مەخپى، يوشۇرۇن.
④ جەھر ــ ئوچۇق، ئاشكارا.
⑤ سەمسام ــ بىر خىل شەمشەر.
⑥ دۇن ــ تەتۇر؛ پەس، ناكەس، ئوسال.
⑦ مىندىل ــ ياغلىق، رومال، ئورام.
⑧ ئەۋرەڭ (ئەفرەڭ) ــ تەخت (ھەفتە ئەۋرەڭ ــ يەتتە تەخت).
⑨ شىنگەرف ــ قىزىل، قىزىل تۇسلۇك.
⑩ مىس ــ مىس، تۇچ.
⑪ نۇقرە ــ كۈمۈش.
⑫ دەڭ ــ داڭ، جاڭ.
⑬ تەزۈر ــ ئالدام، ھىيلە،
⑭ دۇلاب ــ قۇدۇقتىن سۇ چىقىرىدىغان چاخ، بۇل؛ تۇگمەن. ساندۇق، ئىشكاپ.
⑮ رەھا ــ ئازات، ئەركىن، بوش.
⑯ «چ»دە: سەدايى.

㉔ «ك»ده: سەردىن.
㉕ «چ»ده: گۈلگۈل.
㉖ «ك»ده: كۆك گۈنبەزدەك ئايۋان.
㉗ «ك»ده: ئەرۇسى.
㉘ «ك»ده: كەلدى زەللىسيۇزار، شەيداۋۇ ھەم گىرىفتار، ئەيتىپ غەمنى يىغلار، ۋە بېقەرار ئەمەسمۇ؟

156

سەھەر ۋەقتىدە باشمغە گۈزارى يار بولغايمۇ؟
چۇشەمئ ئاتەشىن كۆيمەكلىكىم ئىزھار بولغايمۇ؟

دەمى يۈز ھوي چەكتىم باقمادى بىر قايرىلىپ دىلبەر،
قەلەندەر كوچەئى ئاشقدە مۇنداغ خار بولغايمۇ؟

چۇ قانۇنى مۇھەببەت ئۇستخانىم پۇرسەدا بولدى،
رەگى ئەئزالەرىمدىن ئەرغەنۇنغە تار بولغايمۇ؟

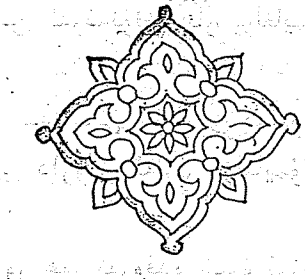
بۇ قۇلزۇم كارۋانى سەندەلى خۇشبۇي كەلتۇرمش،
ئانىڭ بۇيى دەۋايى دارۇيى ئەتتار بولغايمۇ؟

جەھان بىر بېشەدۇر ھەر تەرەفدە شىرۇ ئەژدەرھا،
شەھى دۇلدۇل㉙ سۇۋارى ھەيدەر كەرار بولغايمۇ؟

ئەگەرچە چىرماشۇر ئەۋجى فەلەككە تاغلەر ھەر يان،
كى قاف قۇدرەتى سىمۇرغدىن بىر تار بولغايمۇ؟

بۇگۈن جامى جۇنۇنى② كۆپ لەبالەپ قىلماغىل ساقى،
زەلىلى مەست بولدى ئاندەكى ھۇشيار بولغايمۇ؟

① «ۋ»دە: دىلدار.
② «ك»دە: سەبۇ (كوزا؛ مەي).

157

قارا بەختىم بۇ كېچە ئۇيقۇدىن بىدار بولغايمۇ؟
ئاقارغان كۆزلەرىمگە دەۋلەت دىدار بولغايمۇ؟

تۇشۇپدۇر زۇلفى مۇشكىن ئاي يۈزىگە چىرماشىپ ھەر يان،
مەگەر سەھرايى رومدا لەشكەرى كۇففار بولغايمۇ؟

سەدايى سەدر بابا ھەر تەرەفدىن جوش ئەيلەيدۇر،
ھەرىم گويى دىلبەر گۇنبەزى دەۋۋار① بولغايمۇ؟

تەۋازۇدۇ قىلمادىم ئىنكار ئىلگە ئەي جەھان ئەھلى،
سەلامى بىھۇدە قىلغانغە دۇشمەن يار بولغايمۇ؟

پەرىلەر شىشە كىيدى كۆيدۇرۇۋلەر② سۇرمەئى سۇنبۇل،
بۇگۈن ۋەجدى② جۇنۇنۇم دەفتەرى تۇمار بولغايمۇ؟

قۇمار ئىشقىدىن② جانىم گەرد ئەيلەرمەن ئەي ۋائىز،
مەلامەت قىلماغىك ئازادەلەرغە ئار بولغايمۇ؟

زەللىلى جەئفەرى سادىقنى دەيدۇ مۇرشىدى③ كامىل،
كى بۇرھان كەلامىم جەئفەرى تەييار④ بولغايمۇ؟

---

① دەۋزار — دەۋر قىلغۇچى، ئايلانغۇچى (گۈنبەزى دەۋزار — ئاسمان، پەلەك).
② ۋەجد — ھاياجانلىنىش، (سوپىلار جازەۋە قىلىپ) ئۆزىنى يوقىتىش دەرىجىسىگە كېلىش.
③ مۇرشىد — يول كۆرسەتكۈچى؛ پىر، ئۇستاز.
④ تەييار — ئۇچقۇچى.
⑬ «ك»دە: كىيدۈرۈگىلەر.
⑭ «ك»دە ئىشقى ئۇچۇن.

158

مېنى ئول نازەنىن ھىجران تۈندە ياد قىلغايمۇ؟
مۇھەببەتدىن نە ھالىك بار دەپ بىر شاد قىلغايمۇ؟

سەنۇبەر سەرۋ بىرلە ئەيلەدى دەئۋايى رەئنالىق،
چېمەندە قامەتىنى دىلبەرىم شەمشاد قىلغايمۇ؟

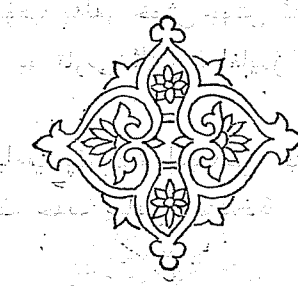
شەرابى شىشەئى مۇغبەچىلەر خوش جوش ئەيلەيدۇر،
غەمى كەۋنەيندىن بۇ تارنى ئازاد قىلغايمۇ؟

سەۋاد زاھىر① ئەيلەپ پۇشت② لەبىدىن فەھم قىلمىشمەن
مۇرىدى ساددەلەرگە خەت بىلەن ئىرشاد③ قىلغايمۇ؟

ھەرنەفىك④ گىردۇباد دەشتى ھامۇن ئىچرە ھەيران سەن
ساڭا خىزر سىيمبەر بىر دەمى ئەمداد قىلغايمۇ؟

بەسا كەسبى كەمال ئەيلەرگە چۇن شاگىرد بولدىلەر،
زەللىلدەك ۋە لېكىن خىرمەتى ئۇستاد قىلغايمۇ؟

① زاهىر — ئوچۇق، ئاشكارا.
② پۇشت — ئارقا، ئۇچ، تاش (تېشى).
③ ئىرشاد — توغرا يول كۆرسەتمەك، يوللىماق.
④ ھەربىي — قارشى، ئۇدۇل؛ شىرىك، ئۇلپەت.

159

مېنىڭ جانىم ئالىپ ئول دىلبەرىا جانانە بولغايمۇ؟
كۆزۈم ياشى غەمىنىڭ قۇشلەرىغە دانە بولغايمۇ؟

سەلامەت سەرھەددىدىن كوچەئى ئاشقغە بارماڭلەر،
جەتەر كۆپدۇر سىلەردە تاقەتى دىۋانە بولغايمۇ؟

شەرابى ئەرغەۋانى شىشەئى گۈلگۈنغە تولدۇرمىش،
مېنى شاداب① ئېتەرگە ساقىئى مەستانە بولغايمۇ؟

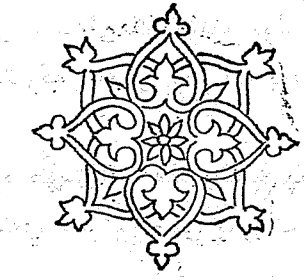
سەھەر بەزم ئىچرە ھۆسنۈڭ شەمئ ياڭلىغ پەرتەۋ ئەفشاندۇر،
كۆكۈل پەرۋاز ئېتەي دەر شوخىئى پەرۋانە بولغايمۇ؟

تەنىم ھەمۋار② ئولۇپ دىلبەر كويىنىڭ تۇفراغى بولدى،
باشىم فەرشى فۇرۇشى③ خۇممى ھەر مەيخانە بولغايمۇ؟

جەۋاھىرخانەئى كۇنجى④ مەئانى تاپمادىم ئايا،
كۆزۈم توفانى بىرلە خاتىرىم ۋەيرانە بولغايمۇ؟

زەبان ئارالقمىدىن مەشق بەس مەششاتەئى رەڭدۇر،
زەللىنىڭ سۆزى زۇلفى سەنەمگە شانە بولغايمۇ؟

① شاداب ــ قانغان، سراب.
② ھەمۋار ــ تۈز، تەپ ـ تەكشى.
③ فەرش (فۇرۇش) ــ ياپما، بسات.
④ كۈنج ــ بۇرجەك، بۇلۇڭ.

160

يار كۆزى كۆزۈم بىلە بولماغۇچە چۈ روبەرۇ،
نىشئە① بەرمەدى ماڭا بادەئى ساغەرسە بۇ❶.

زۇلفى سياھمي ھند ئېرۇر، كاكۇلى كۇفرخلىددىن،
خەتتى كەرەشمە لەشكەرى قاشى قىلىچى فىتنەچۇ.

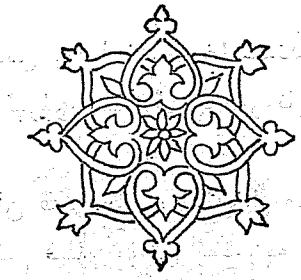
(سەلتەنەت مەجازىدىن بولما غۇرۇر ھۇشمەند،
دەۋلەت بى بەقا② ئېرۇر، رىشتەئى ئۆمۈر تارمۇ.

بەييەنۇ③ دەر، بەيان قەنى ئالىم، بەئەمەل ھەممە،
فەتىۋا④ ئۆزرە رەقەم قىلۇر مۇفتى ئەگەرچە تۈجرۇ⑤.)

مەۋسۈمى ئەيد بولدىيۇ بوس كەنار ئېيلەسەم،
دىلبەر ئىلەن زەللىيا تازە ـ بېتازە نەۋ بەنۇ❷.

① نىشئە (نەشۋە) ــ مەست، كەيپ.
② بەقا ــ تىرىكلىك، مەڭگۇ (بى بەقا ــ بەقاسز).

③ بەيەن (بەيىنات) ــ دەللىلەر، بەيەنۇ ــ دەللىلەپ بەر.
④ فەتىۋا ــ دىنىي كىتاپ بويىچە ئىسپاتلاش ئاساسى، كۆرسەتمە.
⑤ تۈجرۇ ــ ئەجرى قىلماق، ئەجرى كۆرسەتمەك.
❶ «ك»دە: مەست قىلالمادى كۆرۈڭ ساغەر بادەئى سەبۇ.
❷ «ك»دە: نەۋبەمۇ (نوبمو).

161

چىراغى مەجلىسىم رەۋشەن قىلۇرغە مۇم بولغايمۇ؟
رەقىبى تىيرە دىل چۈن دۇددەك مەھرۇم بولغايمۇ؟

پەرى رويكى ئىسمەت① پەردەسىدە خوب ناز ئەيلەر،
كۆڭۈل دىۋانەسىدۇر مۇددەتى مەئلۇم بولغايمۇ؟

ھەۋا ئۆزرە كەبۇتەر بالىدىن كاغەز نەمايەندۇر،
دەرىغا، تۇشمە دامىمغا چۈن مەكتۇم② بولغايمۇ؟

سەنۇبەردىن قەدى رەئنايى دىلبەر چۈنكى نازۇكدۇر،
ئانىڭدەك مىسرەئى بەرجەستەئى مەنزۇم③ بولغايمۇ؟

زەللى گۈفتگۇيى ئەقلدىن فارىغ بولالمايسەن،
سەبەق دەرسى جۇنۇندىن بەردىلەر مەفھۇم④ بولغايمۇ؟

① ئىسمەت ــ پاكلىق، گۇناھسىزلىق، مەسۇملۇك.
② مەكتۇم ــ مەخپى، يوشۇرۇنغان، سىر تۇتۇلغان.
③ مەنزۇم ــ تىزما، تەرتىپكە سېلىنىغان، نەزمە (شېئىر) ھالىتىگە كەلتۈرۈلگەن.
④ مەفھۇم ــ پەملەنگەن مەنە، چۈشىنىلگەن مەزمۇن.

162

زاهىد نەچۈك تىرىلگەي مەستانى يار ئىچىدە،
ئەسھابى كەھف ياڭلىغ يار ئىلە غار ئىچىدە.

تا ئىشق بولدى پەيدا، زەررانى مەست شەيدا،
سررى خۇدا ھۇۋەيدا①، ھەر مورى مار ئىچىدە.

دۇنيايى بى مەدارا، تۇرماس كىشىدە يارا،
ئىسكەندەرۇ نە دارا، ئۆتتى نىقار② ئىچىدە.

تەرك ئەيلەدىم بۇ جاننى، نەفى③ ئەيلەدىم جەھاننى،
كۆز كۆرمەس ئاسمانىنى، گەردۇ غۇبار ئىچىدە.

ئالەم قاراڭغۇ كېچە، سۇد ئەيلەگەي دەرىچە④،
كىر تالىب ئىزلەرىچە، قەندىلى بار ئىچىدە.

ئىسلام ئىبلىدەك ئىسمىم، ئەندىشەدۇر تىلسىمىم،
تاكى بۇ جانۇ جىسمىم، بەندى ھىسار ئىچىدە.

بىسيارى كار مۇشكىل، قەبر ئولدى مەنزىلىك بىل،
ھالىك نە كەچكەي ئەي دىل، ئول تەڭى تار ئىچىدە.

ئۆمرۇڭنى باقى دەرسە، دۇنيا غەمنى يەرسە،
قالمايدۇ ھىچ كىمەرسە، بۇ گىيرۇدار ئىچىدە.

دەم ئۇرمە رومى رەيدىن، تەخت ھەم تاجى كەيدىن،
كىمكى ئىچەر بۇ مەيدىن، رەنجى خۇمار ئىچىدە.

شەيخان شەھرى سالۇس⑤، دەربەند نەڭۇ ناموس،
مەغرۇر ئولۇپ چۇ تاۋۇس، نەقشى نىگار ئىچىدە.

بادۇ خەزان پەدىدار⑥، قالماس جەھاندا گولزار،
نى باغۇ نى سەمەنزار، فەسلى بەھار ئىچىدە.

كۆرگۈزدى جىلۋە ئەكسەر، گۈل ئۆزرە سۇنبۇلى تەر،
رۇخسارۇ زۇلفى دىلبەر، لەيلۇ نەھار ئىچىدە.

يوقدۇر سەخاۋۇ جۇدۇك⑦، ھەم قەئدەئى سۇجۇدۇك،
مەھۋە ئولماي ۋۇجۇدۇك، بوسۇ كەنار ئىچىدە.

كەلدىم نەيەرگە يەتتىم، سەرمايەنى توگەتتىم،
تاراجى ئۆمۇر ئەتتىم، شۇربۇ⑧ قىمار ئىچىدە.

...نی کىم بىلۇر ياد، دېۋ ئىلكىدىندۇر ئازاد،
ئەفسۇنىنى پەرنىزاد، شەكلى تۇمار ئىچىدە.

جانا جەھاندا بارسەن، مۇفلىس⑨ نەدەپ ياتارسەن،
كان ئىزدىسەڭ تاپارسەن، بۇ كۆھسار ئىچىدە.

بىھۇدە يۈرمە ھەر يان، ئەي بەندە ھەق سەرى يان،
چۈن ئۇشتۇرى بەيابان، قالدىڭ قاتار ئىچىدە.

سەييادە مەن سۆزۈم چىن، ئىلكىمدە ھەلقە چىن-چىن⑩،
ئاھۇيى دەشتى ماچىن، تاپتىم شىكار ئىچىدە.

بولما زەللىلى غالىب، ئاۋازە ئەلگە سالىپ،
يەتمەس خۇداغە تالىب، ئۆز ئىختىيار ئىچىدە.

---

① ھۇۋەيدا — ئاشكارا، بەلگىلىك.
② نىقار — ئاداۋەت، دۈشمەنلىك، جاڭجال.
③ نەفى — ئىتتىرىۋەتمەك.
④ دەرىچە — دەرىزىچە، ئىشكچە. دەرچە.
⑤ سالۇس — تىل ياغلىمىچلىق، ئالدامچىلىق، ھىيلە، رىياكارلىق.
⑥ پەددار — پەيدا بولغان، كۆرۈنگەن.
⑦ سەخا — سەخىلىق، قولى ئوچۇقلۇق؛ جۇد — ئىنئام، ئېھسان، ساخاۋەت.
⑧ شۇرب — ئىچمەك.
⑨ مۇفلىس — كەمبەغەل، بىچارە، سىنغان.
⑩ چىن — جىڭگىلەك، بۇدۇر (چاچ).

163

بىلمەدىم، ئايا، نە بولدى فىتنەدىن جوشى كېچە،
كەردى زۇلمەت چادىرىغە ئەنبەرىن پوشى كېچە.

دامەنى گەردۇننى گۇلگۇن ئەيلەگەچ رەڭگى شەفەق،
بولدى كەۋكەبدەك پەرىشان ھەر تەرەف ھوشى كېچە،

ھاجەت ئەرمەسدۇر فۇرۇغى① مەشئەلى فانۇسى ماھ.
سۇبھى سادىقدىن نە رەۋشەندۇر بۇناگوشى كېچە.

غەفلەتى خابى گەراندىن ھىچ بىدار ئولمادى،
ئادەم ئوغلىغە مۇسەللەتدۇر② فەراموشى كېچە.

مىننەتى تاقى فەلەكنىڭ سايەسىنى چەكمەگەي،
ھەرفەقىرى ناتەۋانى خانە بەردوشى كېچە.

ئالماغىل تىغى زەبانىڭ ئۆزرە غەيرى ئەززىكرى ھەق،
سەيقەلى ئايىنەئى دىل فەيزى خاموشى كېچە.

كۆلبەئى ۋەيرانەدە تەنھالغمنى سورماغىل،
غەم بىلە ھەمخانەدۇرمەن ئەيلەپ ئاغوشى كېچە.

كارۋان مەنزىلگە يەتتى، كەلمەدى باڭى③ جەرەس،
ئەي زەللى بىخەبەرسەن كەتتى چاۋوشى كېچە.

---

① فۇرۇغ — نۇر، يورۇقلۇق، شۆئلە.
② مۇسەللەت — ئۇستۇن (ئۇستۇنلۇك)، ھۆكۈمران.
③باڭ — يۇقۇرى ئاۋاز، داراڭ ـ دۇرۇڭ.
④ چاۋۇش — ھۇدەيچى (ئەرز ئېيتقۇچىلارنى شاھقا مەلۇم قىلغۇچى ئەمەلدار).

164

ئەۋزەلۇ ئاخىرۇ بۇ ئالەمدە،
جۇملە فەرزەند ئادەمى غەمدە.

سەن ئۆزۈڭگە بۇگۈن تاماشا قىل،
ھەر ئەجايىپكى باردۇر ئادەمدە.

ئەقلى كامىل تەنىڭدە جەيھۇندۇر،
نە تىلەرسەن سۇ قەترەئى نەمدە.

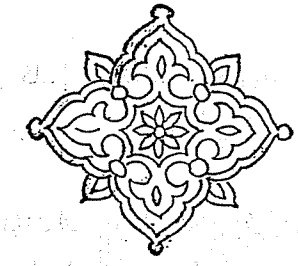
ئەرغەنۇنىڭ سەداسىدىن كۆيدۇم،
شۆئلە تاشلايدۇر زىر ئىلە بومدە.

قايدا ئەيسا كەبى مەسىھايى،
كۆرگەي ئەسرارى ھەقنى مەرىەمدە.

تەشنەلىك قالمادى لەبىڭ شورماي،
نى شەرابۇ نە چاھى① زەمزەمدە.

سورما مەندىن نەدەپ قارا كىيدىك،
بۇ زەللىلى ھەمىشە ماتەمدە.

①چاھ ــ قۇدۇق؛ چوڭقۇر؛ زىندان.

165

چىقتى سەنەمى سۈۋارى ئۆزرە،
زۇلفىنى سالىپ ئۇزارى① ئۆزرە.

ھەرگەنجى گەران بەھاكى دەرسەن،
غار ئىچرە ياتىپدۇ مارى ئۆزرە.

ئاينەئى بەھرىدۇر مۇلايىم،
ئولتۇرمادى بىر غۇبارى ئۆزرە.

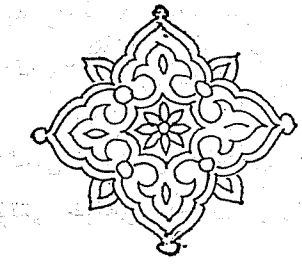
بىر نەشئەئى تاتمايىن خىتادىن،
ئۆمۇر ئۆتتى خوتەن دىيارى ئۆزرە.

ھەر سۇبھ دۇئاغە قول ئاچىڭلار،
بىر قۇش ئەيتار چىنارى ئۆزرە،

سەر ھەلقەۋۇ سەركەشان② جەلالى،
دەغى قويادۇر مەدارى ئۆزرە.

خاكستەرى گەرمەدۇر③ زەللىلى،
ئىشقىڭ ئوتىنىڭ شەرارى ئۆزرە.

① ئۆزار — يۇز، بەت.
② سەركەش — بوي بەرمەس، ئىتائەتسىز.
③ گەرم — ئىسسىق، قىزىق، قىزماق.

166

بەرەھىمەنىكى سېنى بىر نەزەر كۆرۈپ ناگاھ،
ئاچىپ لەبىنى دەيمىش لائىلاھە ئىللەللاھ.

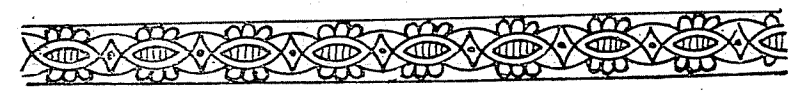
قاشىنى قۇدرەتى ھەقدىن قەلەم نە تارتىپدۇر،
كى خالى خەتتى بىلە نۇقتە ھايى بىسمىللاھ.

(خۇدالىغى ئۇچۇن ئول دىلبەرەبا نەزەر قىلغاي،
ئۆزىگە مەئلۇم ئېرۇركىم رىزايى ئىندەللاھ.)

مېنى مۇغان تەرەفىگە ھەمىشە چېرلايدۇر،
دۇئايى بادە فۇرۇش ئەيلەدىم بۇگۇن بىللاھ.

قەلەندەرى قەدەمى قويسە بۇ تەرىقەتكە،
زەللىلى ھۇشى كېتىپ① ئەيتادۇركى ئىشقىللاھ.

① «ك»دە: ھوي چېكىپ.

167

ناگاه يۇزۇڭ كۆردۈمۇ قالدىم بۇ بەلاغە،
چىقتىڭ بۇ بەلا ئىچرە قويۇپ بىزنى تالاغە.

كىرفىڭ ئوقىدىن سىنەم ئېرۇر ھەردەمى سۇراخ①،
ئوخشاتقان ئۇچۇن ئىككى قاشىڭ سۇرەتى ياغە.

زەنجىرى مۇھەببەت بىلە دەر قەيدى جۇنۇنمەن،
تا تۇشتى كۆزۈم سلسلەئى زۇلفى دوتاغە②.

دۇدىكى فەلەككە چىقادۇر❶ ھەر كېچە ئاھىم،
رىندان سەھەرخىزغە گويا كى ئوتاغە③.

قىرغۇيۇ كۆز قارچىغە ياڭلىغ نە كىشى سەن،
زىنەت بېرەدۇر❷ باشىڭ ئۆزە تاجۇ تۇماغە④.

بۇلبۇلنى خار ئەيلەدى گۇل، بەرگىدە قالماس،
بۇ نامەنى بەرگەيمۇ پىتىپ بادۇ سەباغە.

ئۇمىد بىلە❸ ئۆزرە ئىشىكىگە كېلىپدۇر،
شاھا نەزەر ئەيلە زەللىيۇ گەداغە.

---

① سۇراخ — تۆشۈك.
② دوتا (دوتاھ) — ئەگىم، توگۈلگەن؛ ئېگىلگەن.
③ ئوتاغە — ئوتوغات.
④ تۇماغە — قۇش تۇمىغى (يېڭى توتۇلغان قۇشنى كۆنگىچە بېشىغا كىيگۈزۈلىدىغان قېپىش تۇماق).
❶ «ك»دە: چېكەدۇر (ئۆرلەيدۇ).
❷ «ك»دە: مولۇندىن ئېرۇر.
❸ «ك»دە: ئۇمىد بىلەن.

167

ناگاه يۇزۇڭ كۆردۈمۇ قالدىم بۇ بەلاغە،
چىقتىڭ بۇ بەلا ئىچرە قويۇپ بىزنى تالاغە.

كىرفىك ئوقىدىن سىنەم ئېرۇر ھەردەمى سۇراخ①،
ئوخشاتقان ئۇچۇن ئىككى قاشىڭ سۇرەتى ياغە.

زەنجىرى مۇھەببەت بىلە دەر قەيدى جۇنۇنمەن،
تا تۇشتى كۆزۈم سلسلەئى زۇلفى دۇتاغە②.

دۇدىكى فەلەككە چىقادۇر❶ ھەر كېچە ئاھىم،
رىندان سەھەرخىزغە گويا كى ئوتاغە③.

ۋ د قىرغۇيۇ كۆز قارچىغە ياڭلىغ نە كىشى سەن،
زىنھەت بېرەدۇر❷ باشىڭ ئۆزە تاجۇ تۇماغە④.

بۇلبۇلنى خار ئەيلەدى گۇل، بەرگىدە قالماس،
بۇ نامەنى بەرگەيمۇ پىتىپ بادۇ سەباغە.

ئۇمىد بىلە❸ ئۆزرە ئىشكىگە كېلىپدۇر،
شاھا نەزەر ئەيلە زەلىلىيۇ گەداغە.

---

① سۇراخ — تۆشۈك.
② دۇتا (دۇتاھ) — ئەگىم، تۇگۇلگەن؛ ئېگىلگەن.
③ ئوتاغە — ئوتۇغات.
④ تۇماغە — قۇش تۇمشى (يېڭى تۇتۇلغان قۇشنى كۆنگىچە بېشىغا كىيگۈزۈلىدىغان قېپىش تۇماق).
❶ «ك»دە: چېكەدۇر (ئۇرلەيدۇ).
❷ «ك»دە: مولۇندىن ئېرۇر.
❸ «ك»دە: ئۇمىد بىلەن.

168

ئەمەسدۇر دامەنى سەھرا يۈزدە سەربەسەر لالە،
تۆكۈلگەن خۇنى ئاشقلەر دۇرۇر يا شۆئلە يا ژالە①.

شەھرى ئىشقى بولمايمۇ تەغافل تىغنى تەڭلەر،
يۈرەكنى پارە قىلمايمۇ جىگەر پەرگالە ـ پەرگالە②.

ئەزەلدىن تائەبەدكە، ئەي رەفىقا، بىر قەدەم يولدۇر،
خەلايىق فەھم ئەتمەيدۇر رۇمۇزى دۇررى جەۋزالە③.

سەدايى شىشە كۆڭلۈمدە ھەر دەم يۈز تەرەننۇم بار،
نەھاجەت نەغمە قىلماق بۇ كېچە مەجلىسدە قەۋزالە④.

مۇسۇلمان مەزھەبىگە ئوت سالىپ باشدىن ئاياغ ئۆرتەر،
كىيىپ باشىغە ئول كافىركى گۈلگۈن يەتتەدىن جالە⑤.

قايان باردىڭ كۆزۈمدىن كىمنى تاراج ئەيلەدىڭ جانا،
ئەرەقدىن⑥ قەترە ـ قەترە لەبلەرىڭ ئۈستىدە تەب⑦ خالە.

مەھەللى خوبلاشۇردا دىلبەرىم بەندى نىقاب ئەيلەر،
جۇنۇن ئەھلى ئەيتتىلەر قەمەرنى چۇلغادى ھالە⑧.

بۇ باغ ئىچرە گۈلستان گۈللەرى چۇن بەرگ رىز ئولغاچ،
زەللى بۇلبۇلى خامۇش ئولۇپدۇركىم قىلۇر نالە.

---

① ژالە ـــ شەبنەم؛ سەل؛ تامچە يامغۇر؛ ياش (كۆز يېشى).
②پەرگالە ـــ پارچە ـ پارچە، بۆلەك، تىتلغان.
③ جەۋزالە ـــ بەك جەۋلان قىلماق.
④ قەۋزالە ـــ خۇش سۆھبەت؛ غەزەلچى.
⑤ جالە ـــ قالپاق.
⑥ ئەرەق ـــ تەر.
⑦ تەب ـــ تەپ، بەزگەك، تىترەك.
⑧ ھالە ـــ قوتان، ئاي قوتانلاش.

169

دۇنيا يەتكۈر سەبا يارنىڭ سەن ئەلبەتتە ـ ئەلبەتتە،
سەھەر سەير ئەيلەسەك سويى① چېمەن ئەلبەتتە ـ ئەلبەتتە.

شەھدى گەر بەرنى ئىشقدۇرمەن داغ ئىلكىدىن،
چۇ لالە يافراغدىن قىل كەفەن ئەلبەتتە ـ ئەلبەتتە.

كۆزۈم ياشى گەھى گۈلگۈن گاھى قىرمىزى ئەيلەر،
تاماشا ئەيلەسۇن ئول سىيمتەن ئەلبەتتە ـ ئەلبەتتە.

خىتا سەھراسىدىن سۇنبۇلنى ھەرگىز بىزگە كەلتۈرمەك،
يىبەرگىل ئاھۇيى مۇشكۇ خوتەن ئەلبەتتە ـ ئەلبەتتە.

پەرىشاندۇر كۆڭۈل تا كاكۇلۇك تارىدىن ئايرىلدى،
دىماغ ئاشۇفتە بولغاي بى ۋەتەن ئەلبەتتە ـ ئەلبەتتە.

ئەھارى ئارىزىك تاپتى تەراۋەت ئەمدى خەت چىقسۇن،
بېرەڭگى ئەرغەۋانى ياسىمەن ئەلبەتتە ـ ئەلبەتتە.

جۇنۇن تۇغياندىن دىۋانە مەن زەنجىر يەتكۈرگەي،
مۇرۇۋۋەتدىن چۇ زۇلفى پۇرشكەن ئەلبەتتە ـ ئەلبەتتە.

قارا بەختىم بىلەن بۇ كېچە چەندان گۇفتەگۇ قىلدىم،
ياروتۇڭلار چېراغى ئەنجۇمەن ئەلبەتتە ـ ئەلبەتتە.

زەلىلىگە شەفائەت ئەيلەگەي دەپ كۆپ ئۈمىدىم بار،
كۇلاھى خىرقەۋۇ ۋەيسى قىرەن ئەلبەتتە ـ ئەلبەتتە.

---

① سوي، سو ـ تەرەپ، ياق.

170

قەمەر مەشرىق سەرىدىن سەير ئېتەر ئاھستە ـ ئاھستە،
بەلىي مەغرىبكە بىر تۇندە يېتەر ئاھستە ـ ئاھستە.

بۇگۈن دېھقان مەئنا باغ ئىچىدە ئىزتىراب ئەتمەك،
دەرەختى مەئرىفەت بەرگەي سەمەر ئاھستە ـ ئاھستە.

دەغى مەشقى جۇنۇنۇم نارەسادۇر ئەيب قىلماڭلار،
كەمالىغە يېتەر ئىلمۇ ھۇنەر ئاھستە ـ ئاھستە.

ئەجايىب كۆرمەگىل كۆڭلۈم قۇشى پەرۋاز ئېتەلمەيدۇر،
چىقارۇر قۇش بالاسى بالۇپەر ئاھستە ـ ئاھستە.

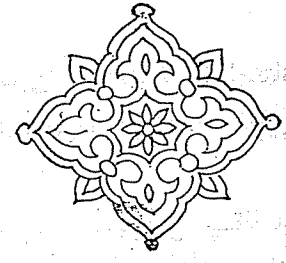
كۆڭۈل گەرچە تەھىيدۇر① فەيزى ھەقدىن بولماغىل دىلگىر،
سەدەفكە پۇر بولۇر دۇر ـ گۆھەر② ئاھستە ـ ئاھستە.

فەرىدۇن پادىشاھى يەتتە ئىقلىم ئەردى، لېكىن ئول،
مۇيەسسەر③ ئەيلەدى تاجۇ كەمەر ئاھستە ـ ئاھستە.

زەلىلى سۇبھ سادىق ساغەرىدىن مەست بولغايسەن،
فەلەككە ئىلتەدۇر كەيفى سەھەر ئاھستە ـ ئاھستە.

---

① تەھىي — قۇرۇق، بوش.
② گۆھەر — (گەۋھەر) — گۆھەر.
③ مۇيەسسەر — قولغا كەلتۈرمەك، ئېرىشمەك.

(171)

دەرىغ، ئۆمۈر ئۆتۈپ كەتتى بولمادىم ئاگاھ،
ھۇنۇز مۇرەككەب نەفسىنى قوغلاشپ گۈمراھ.

بۇ كايىنات ئىچىدە زەررە-زەررە مەۋجۇد،
دىدىلەر ئەشھەدۇ ئەن لائىلاھە ئىللەللاھ①.

خەرابىئى دىلۇ جانىمكى ئەقلدىن ئەردى،
سىپاھى ئىشق ئەسىر ئەتتىلەر ئانى ناگاھ.

ئەگەرچە مەزھەبى ھەر تايىفە گۈلىستاندۇر،
شەرىئەت نەبۇئىدىن② تاپماق-لە بۇيى ئىلاھ.

مۇغان ئىلى ھەرەمى دەيردىن چىقالمايدۇر،
زەللىلى بارماغۇچە تەۋبە سىندۇرۇپ بىللاھ.

---

① ئەشھەدۇ ئەن لائىلاھە ئىللەللاھ — بىر ئالـلادىن باشـقا ئاللا يوق، ئاللا بىر دەپ گۇۋالىق بېرىمەن.

② نەبۇئى — پەيغەمبەر، نەبى.

(172)

مەن قىلۇرمەن ھەر زەمان ئەھدۇفايى ئۆزگەچە،
سەن قىلۇرسەن جان ئارا جەۋرى جەفايى ئۆزگەچە.

مېھنەتۇ دەردۇ بەلا بىر دەم مېنىڭدىن كەم ئەمەس،
ئۆكسۈمەس ئارى بەلاسىن بىر بەلايى ئۆزگەچە.

كۆپ كىشىلەر ئىشقىڭىزدە لاف ئۇرار ئاشق-مەدەپ،
ئاشق ئەلنىڭ كۆزلەرى گىريان، چىرايى ئۆزگەچە.

ھاجىلەر تەۋفى ھەرەم ئەيلەر-مە رەنجى تارتادۇر،
مەككە تەۋفىدىن ئاتىڭنىڭ خاكپايى ئۆزگەچە.

كۆرگەلى كەلگەن تەبىب ئەيتۇر باشىنى ئىرغاتىپ،
ئەي زەلىل سېنىڭدەكى داغۇ يارايى ئۆزگەچە.

(173)

مۇستەفادىن سوڭ خەلىفە ① كىم ئىدى ئەيغىل ۋىلا،
مەسنەد② ئەۋجى خەلافەتدە ئەبۇبەكر ئەۋۋەلا.

ئابرويى دىنۇ دۇنيا ئادىلى دەۋران ئۆمەر،
قۇۋۋەتى بازۇيى③ بۇ ئىسلام ھەم دەفئى بەلا.

يار دىگەر ھەزرەتى ئوسمان زۇل ـ نۇرەينىدۇر،
بەرگەن ئول ھەلىم ھەيانىڭ دەفتەرىگە يۇز جىلا.

مۇرتەزا④ سەرھەلقەئى مەردان راھ ھەق ئۇچۇن،
ئال ئەۋلادىن تاماشا قىل شەھىدى كەربەلا.

ئەي زەلىلى لالەئى سەھراغە ئوخشايسەن ھۇنۇز،
بۇ مۇسىبەت نامەگە ئول كۇنكى بولدۇڭ مۇبتەلا.

① خەلىفە ــ ئورۇنباسار، ئىزباسار، داۋاملاشتۇرغۇچى.
② مەسنەد ــ دەلىللىك، ھۆججەتلىك، ئاساس: يۇلەنچۇك. تەخت.
③ بازۇ ـ بازۇي ــ بىلەك، قول.
④ مۇرتەزا ــ تاللانغان، خىللانغان؛ ئەلنىڭ لەقىمى.

174

مەي ئىچەردە ۋەقتى گۇل رەۋنەقى① چېمەن ياخشى،
تازە بولدى ھەر مەجلىس شەمئى ئەنجۇمەن ياخشى.

سوفى سومئە ئىچرە بەندە جامەۋۇ دەستار،
كوچەئى جۇنۇن ئىچرە بىزگە پىرھەن ياخشى.

گۇلشەنۇ گۇلى سۇنبۇل ئەيلەدىم تەفەررۇج مەن،
خەتتى ئارىزىڭ كۆردۇم بەرگى نەستەرەن ياخشى.

كەربالا شەھىدى مەن ئىشق داغى ئىلكىدىن،
دەفن ئىتەردە ئاشقنى❶ لالەدىن كەفەن ياخشى.

مۇددەئىغە نەلايىق ئاستانەئى مەئشۇق،
ياستۇنۇرغە ئىشكىنى❷ سەگلەردە مەن ياخشى.

خىرقەئى ئىبادەتكى بۇ نەسىھەت ئەي دەرۋىش،
كىمكى بەندە بولمايدۇر ھەق يولىدا زەن ياخشى.

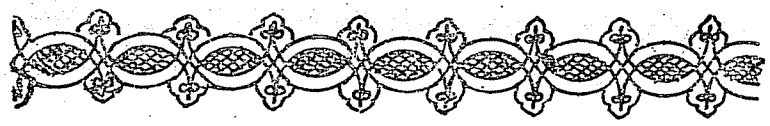
كافىرى خىتايلەر دەشت ئۆزرە ئويناپدۇر،
ساچقالى ئىپارىنى ئاھۇيى خوتەن ياخشى.

كاشغەر زەمىنى ئىچرە ئەيلەسەك سەفەر يارا،
بارغالى زىھى مەشھەد②، تۇرغالى تېجەن③ ياخشى.

تەن ئۆيى رەباتدۇر، قويماغىل زەللى سەن،
تەركى ماسۇا قىلغان خەلقى بى ۋەتەن ياخشى.

---

① رەۋنەق ــ يالتىراق، پارلاق؛ كۆركەملىك؛ راۋاج.
② مەشھەد ــ ئاتۇچتىكى يېزا.
③ تېجەن ــ ئاتۇچتىكى يېزا.
❶ «چ»دە: ئاشقلار.
❷ «چ»دە: ياستانۇردا.

175

كۆزۈمدىن غايىپ ئولدى ناگەھان بىر ماھى سىمايى①،
رەۋاندۇر قەتىرە-قەتىرە ئەشكى كەلكۈنۈم چۈ دەريايى.

بەلا شەمشەرىنى ھەر لەھزە ئول كۆزى قاراتىڭلار،
بېرىپ مەن نەقد ئىمانىم قاچان جانمدە پەرۋايى.

ساچى سەر فىتنەئى دەۋران بۇ ئاخىر زەمان دەرلەر،
خەتتۇ خالى بىلە ھەر كوشەدە يۈز مىڭ تاماشايى.

مەلامەت كويىدا مەجنۇندىن ئارتۇق بولدى ئەھۋالىم،
قەنى بۇ يەتتە ئىقلىمدە مېنىڭدەك تازە رەسۋايى.

جۇنۇن مەكتۇبىن ئاچىپ كۆردىلەر ئەھلى مۇھەببەت كىم،
ستەمگەرلەر جەفاسىدىن بۆلەك يوق ئاندا تۇغرايى.

شەھىدى خەنجەرى خۇنرىزىڭ ئولدۇم باقمادىڭ ئەي شوخ،
نەئىستىغناكى قىلدىڭ، ئەيلەگۈم مەھشەردە دەئۋايى.

قەلەندەر بول جەھاننى تەرك ئەيلەپ، يەئنى كىم يوقدۇر،
كۆلاھۇ ژەندەدىن② بەھتەر بۇ ئالەمدە سەرۇ پايى.

زەللىلى چىنۇماچىن ئىچرە شۆھرەت تاپتى ئەنقادەك③،
ماڭا كۆرگۈزمەدى، لېكىن بۇ يولنى مەردۇ دانايى.

---

① سيما — يۈز، بەت، چىراي، تۇرق، ئەپت، فىزونومىيە. (ماھى سيما — ئاي يۈزلۈك، گۈزەل).
② ژەندە — كونا، جۇل - جۇل، يىرتىق.
③ ئەنقا — ئەپسانىۋى قۇش، قاف تېغىدا ياشىغان بىر قۇش.

176

سەۋاد ئاھىم ئىلە ئاي يۈزىنى قارە قىلاي،
سىرىشك① قىرمىزىدىن مۇتتەسىل② فەۋۋارە قىلاي.

يۈزۈك مۇتالىسە③سىن ھىجر كېچەسى قىلسام،
فەلەكنى خىيمە بىلىپ مەشئەلىم ستارە قىلاي.

مەئانى بېشەسىدە شىر - ئەژدەھالار بار،
پەلەك④ جەئفەرى سادىقنى ئىستىخارە قىلاي.

سپاھى ئىشق كۆكۈل شەھرىنى قىلۇر تاراج،
بىھايى ھاي ئەجەب جەك ئىلە نەققارە قىلاي.

جۇنۇن قاناتىن ئاچىپ، بەسكى، ئەيلەبان پەرۋاز،
لەبىكدە نۇقتەئى خالىكنى خوب نەززارە قىلاي.

فىغانكى، بۇلبۇلى بۇ مەرغزار ماچىن مەن،
كىشكى بىلمەسە قەدىرىمنى مەن نەچارە قىلاي.

ربيا كۇلاهنى باشدىن زەلىلى تەرك ئەيلەپ،
چۇ غۇنچەئى سەھرى خىرقەنى دۇ پارە⑤ قىلاي.

---

① سىرشىك ــ كۆز يېشى.
② مۇتتەسىل ــ تۇتاش، ئۇزلۇكسىز.
③ مۇتالىئە ــ دىققەت بىلەن ئوقۇش، ئوقۇپ بىلىش.
④ پەلەك ــ قاپلان.
⑤ دۇپارە ــ ئىككى پارە، ئىككى بۆلەك.

177

شەكەر لەبىگە ببىھا① جانۇ دىل ھەۋالە قىلاي،
نەزەرگە كەلمەسە جانىم يەنە قەۋالە قىلاي.

ستارە شۆئلە كۆزۈگدىن ۋۇجۇدۇم ئۆرتەندى،
قەمەر يۈزۈگە قارا كاكۇلۇگنى ھالە قىلاي.

يۈزۈگ بەھارى چېمەندەك ھەمىشە تازە ئۇچۇن،
كۆزۈمنى شىشەئى گۇلگۇن كۆگۈل پىيالە قىلاي.

بەرەھمەنى سەنەمى سۇرەتى فەرەنگى مەن،
كى سومنات ئىشكىدە ھەمىشە نالە قىلاي❶.

(ئاق ئۆي ئىچىدە سارىغ يۈزلەگە تەرەھھۇم قىل،
كى ھەلقەئى خەمى ھەر ساچىگ رىسالە قىلاي.

نەھايەتىكى بەلا يولىنى سوراماگلار،
جەۋابىن ئەيتۇرىدە ئىبتىدايى نالە قىلاي.

خۇمار ئول لەب مەيگۇن خەراب ئەتتى مېنى،
يۈرەك قانىنى زەلىلى مەي دوسالە② قىلاي.)❷

① بهها — راسا، خوپ.

② دوساله — ئەسلی "قوش يىل، قوش ياش" مەنىسىدە، بۇ يەردە "قوشۇق" "قوشۇش" مەنىسىنى بىلدۈرۈشى مۇمكىن.

❶ «چ» دە: مەزكۇر بېيتلاردىن كېيىنكى بېيتلار يوق.

❷ «چ» دە: غەزەلنىڭ ئاخىرى مۇنداق چۇشكەن:

زەللىلى بىر دەمى غەمىدىن ئەگەر خەلاس ئولسام،
كى ھەلقەئى خەمى ھەر ساچىغە رىسالە قىلاي.

178

نىقابىڭ ياپماغىل تاكى يۈزۈڭ ئايدەك نىھان بولغاي،
جەھان ماتەم سەرا ياڭلىغكى مىڭ تۈرلۈك فىغان بولغاي.

چېمەنگە ھەر سەھەر تۇشكەن بۇلۇتلەر ژالەسى ئەرمەس،
مېنىڭ ئاشۇفتە ھالىمغە مەلائىك① يىغلاغان بولغاي.

كىرىپ سەھرايى مېھنەتنى سوراغى يار قىلماغلىق،
غەرەز مەجنۇندە ئول ئەردىكى لەيلى مېھربان بولغاي.

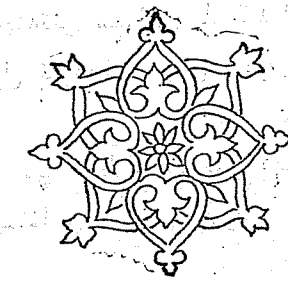
قىلۇر تاراج ئىمان دەپ قاچارلەر ئەھلى دىن ئارى②،
قاراقچى كۆرسە قاچماغلىق تەرىقى كارۋان بولغاي.

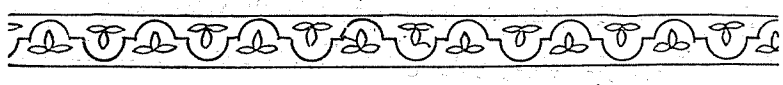
تەنىمنى تەختەئى تابۇتقە سالماغلىق نە ھاجەتدۇر،
كويۇڭدا نەچچە يىللەردىن ئاقارغان ئۇستىخان بولغاي.

كەفەنگە قان ساچىپ تاڭلا شەھىدلىك شۆھرەتى بەرسەم،
قىيامەت كەربەلا ياڭلىغ قىزىل قان ھەر قايان بولغاي.

زەلىلى تەبئىنى، يارەب، خەلايىق پايمال ئەتكەچ،
بەھارى گۈلشەنى ئۆمرى ياشۇتى كىم خەزان بولغاي.

① مەلائىك ــ پەرىشتىلەر.
② ئارى ــ راست، توغرا.

179

پەرى رويىكى ئىسمەت پەردەسىدە ئافتاب ئەردى،
كى زۇلفى ئەنبەرىن رۇخسارەسىدە چۇن نىقاب ئەردى.❶

فەرىب① ئەنگىز كافىر كۆزلەرى مەستانەلىك ئەيلەپ❷،
مۇسەلسەل② ھەر خەمى كاكۇلدە يۇز مىڭ بېجىتاب ئەردى.

چېمەن سەيرىگە گۈلگۇن پوش ئولۇپ چىققان كۇنى ئول شوخ،
خۇمار ئالۇدە كۆردۇم لەبلەرى ئەينى شەراب ئەردى.

نەئىستىغنا قىلىچىن بىزگە تەنھا تەڭلەدى بولغاي،
كى پەيۋەستە قاشىنىڭ ياسىدىن❸ ئالەم خەراب ئەردى.

سەۋادى سۇرمەئى مازاغ③ ئالۇرغە خاكپايىدىن،
غەزالانى خوتەننىڭ كۆڭلىدە پۇر ئىزتىراب ئەردى.

ئەجايىب مەجلىسى گەرم ئولدى بۇ دەشتۇ بەيابانكىم❹،
نەۋايى نالەئى مەجنۇن بىلە ئاھۇ كەباب ئەردى.

زەللىلى تۇر بەتىدە④ مۇترەبا بىر دەم تەرەننۇم قىل،
تىرىكلىك نەشئەسىدە❺ ھەمدەمى چاڭۇ رەباب ئەردى.

① فەرىب ــ ھىلە، ئالدىغۇچى.
② مۇسەلسەل ــ زەنجىردەك ئۇلانغان، زەنجىر شەكلىدە.
③ مازاغ (مازاغە) ــ ئازماسلىق.
④ تۇرىبەت ــ تۇپراق، قەۋرە.
⑤ نەشئە ــ كۇن كەچۇرۇش، ياشاش يولى.
❶ «ك»دە: تولۇن ئايدەك نىقابىن يۈرگەبان زۇلفى نىقاب ئەردى.
❷ «ك»دە: قىران ئەتكەندە كافىر كۆزلەرىكىم ئالەم ئەھلىنى.
❸ «ك»دە: ئانىك پەيۋەستە قاش ياسى بىلەن.
❹ «ك»دە: غەزادىن غەم يىمەسلەر ئاشقى پىنھانىمان ھەرگىز.
❺ «ك»دە: ھەمىشە ئۆمرىدە ئول.

180

كۆڭۇلنى بۇ كېچە ھىجرانى بىلە بىر ماھ كۆيدۇردى،
گەدايى گۇلخەنىنى شۇكرىللاھى شاھ كۆيدۇردى.

رەفىقا سورما بۇ ئاشۇفتەلىكدىن بىقەرار ئولدۇم،
كۆرەرسەن ھالەتىمنى بىر كىشى ناگاھ كۆيدۇردى.

چېمەندە غۇنچە ياڭلىغ چاك ئەيلەرمەن گىرىبانىم،
پەرى بۇلبۇلنى گويا سۇبھەدەمدە ئاھ كۆيدۇردى.

تاماشا ئەيلەگىل بىدادلىق مۇندىن زىياد ئولماس،
تەغافۇل تىغدەكى ئۆلتۇرۇبان گاھ كۆيدۇردى.

خەلايىق ئارزۇيى جەننەتۇل مەئۋا ئۇچۇن كۆيسە،
زەللىلى ئۆزلۇكىنى① فى سەبىلىللاھ② كۆيدۇردى.

① ئۆزلۇك ــ ئۆزلۇك، مەنلىك، ئۆز خۇسۇسىيتى، ئۆز پايدىسى.
② فى سەبىلىللاھ ــ خۇدا يولىدا، ئاللاھ ئۇچۇن.

181

پەند ئەيتتى پىرى دېھقان: ئەي يار زىنھارى،
ئۆمرۈڭ بەھارى ئۆتتى قىل زەررە كىشتكارى①.

شەبنەمنى غۇنچە يۇتقاي، گۈلنى خەزان قۇرۇتقاي،
راھى ئەدەمنى تۇتقاي، مۇرغان مەرغزارى.

چەندان شەھى قەباپوش، گەنجى لەھەدا② خامۇش،
بارو يوقى فەراموش، ھەمراھ مور يارى.

ھەم شۆئلەئى فىغانىم ئالەمنى يارۇتۇپدۇر،
ھەم قان ياشىم چۇ دەريا مەۋج ئىلە بولدى جارى.

پەرۋەردىگارى ئالەم خالى ئەمەس جەھاندىن،
مەجنۇن كۆزىدە كۆرگىل ھەر دەشتى لالەزارى.

قىرىق يىل ئويۇقلادىڭ③ سەن غەفلەت بىلە زەلىلى،
ئىبرەتدىن ئاچ كۆزۈڭنى بىر سۇبھەمدە بارى.

① كىشتكار — دېخان، تېرىقچى؛ كىشتكارى — دېخانچىلىق.
② لەھەدە — لەھدا (لەھدەن) — كۆمۈش، گۆر.
③ ئويۇقلادىڭ — ئۇيقۇلىدىڭ — ئۇخلىدىڭ.

182

سەھەر گۈلگۈن كىيىپ گۈلشەنگە كىرگەچ بىر پەرى رويىن،
كەبۇتەرخانەئى كۆڭلۈمگە چەكتىم شۆئلەدىن ھويىي.

مۇھەببەت ياسىدىن كىرفىك ئوقنى بەس بەلەند ئەتتى،
مېنىڭ جانىمنى قۇربان ئەتكەلى پەيۋەستە ئەبرويىي①.

قىيامەت ئىشۋە②خىزى قامەتى رەئناسىنى زىنھار،
كۆزۈم ئەترافىدا ئولتۇرغۇزۇڭلار سەرۋى دىلجويىي③.

سەبا ئەنبەر شەمىمى④ زۇلفىدىن جانىمغە يەتكۈردۈڭ،
كى رىزۋانۇ بېھىشتى تاپماغايكىم مۇنچە خۇشبۇيىي.

نەتەنھا دەشتى ھامۇن لايىقى ئىقلىمى مەجنۇندۇر،
بۇ تۇر ئىچرە ھەزاران مۇسەئى مەستانە ھەر سويىي.

چۇ ئىستىغنا يۇزىدىن بۇرقەئى ھۆسنىنى ئاچمايدۇر،
ۋۇجۇد ئەسبابىدىن ئاشقىدە بولسا گەر سەرى مويىي⑤.

بەشەر هۆكمىدە بىلمەك ئىنتەهايى بې بەسارەتلىك⑥،
فەرىشتە خەيلىنى دىۋانە قىلغان تۇرفە بانۇيى⑦.

سەنەم شەھر ئىچرە گويا خىرمەنى گۈل پەردە پوش ئولغاچ،
زەللىلى خاكى رېزى قەلئەدە مۇرغى سۇخەنگويى⑧.

---

① ئەبرۇ — قاش.
② ئىشۋە — يوشۇرۇن ئىشارەت، ناز؛
③ دىلجوي (دىلجو) — كۆڭۈل تارتقان، دىلنى تاپقۇچى؛ گۈزەل.
④ شەمسم — خۇشپۇراق.
⑤ سەرى موي — تۈك ئۇچى، قىلچە.
⑥ بەسارەت — ئۆتكۈر كۆزلۈك، كۆزى ئىتتىك.
⑦ بانۇ — خان، خېنىم.
⑧ سۇخەنگوي — سۆزمەن، گەپچى، سۆز قىلالىغۇچى.

183

جىلۋەگەر پەرىزادى شوخى قىرمىزى پوشى،
كافىرۇ مۇسۇلمانىنى قىلدى خانە بەردوشى.

شىشە ـ شىشە مەي كەلتۇر، ساقىيا، خۇمارىم بار،
چۇن خۇمى پۇر ئازادە گەرچە ئەيلەدىم جوشى.

چاك ئېتىپ گىرىبانىم رەشكىدىن نىچۇك ئۆلمەي،
بىمەجاب① ئېتەر⑮ دايىم ئاينى ھالە ئاغوشى.

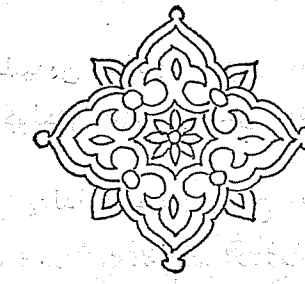
جوششى تەجەللىيدىن سۇبھە خېزى مەھشەردۇر،
پىرھەن كىيىپ گۈلگۇن نازەنىنى مەي نوشى.

بولسە گەر شەبى يەلدا ھاجەتى چىراغ ئەرمەس،
كۆرگۈزۈر يەدى بەيزا② سۇبھەدەم بۇناگوشى.

سىرىرى نەغمەئى داۋود خەلق ئىچىدە فاش ئەيلەر،
چەھ ـ چەھى فىغانىدىن بۇلبۇلانى خاموشى.

شورىشى جۇنۇنۇڭدىن⑫ تولدى ئەرسەئى③ ئافاق،
رەقىس قىل زەللىلى سەن تابەكەي فەراموشى.

① بەھجاب ــ پەردىسىز، ئوچۇق.
② يەدى بەيزا ــ ئاق قول، ئاق بىلەك.
③ ئەرسە (ئەرەسات) ــ كەڭلىك، مەيدان.
❶ «ك»دە: ئېرۇر.
❷ «ك» دە: فىغانىڭدىن.

184

بارۇر تەرفى چېمەنگە سەيرِ ئۇچۇن بىر شوخ رەئنايى،
خىرامىدىن سالىپ كەبك ـ تەزەر① دان ئىچرە غەۋغايى.

كۆڭۈل ئاشۇفتەلىكدىن بېجىتاب ئەيلەر، تاماشا قىل،
چۇ سۇنبۇل ھەلقە ـ ھەلقە كۆرگۈزۇر زۇلفى سەمەن سايى.

سەمەندەر مەن ھەمىشە مەنزىلىمدۇر خىرمەنى ئاتەش،
ۋۇجۇدۇم ئۆرتەمەكدىن ئۆزگە يوق ھەرگىز تەمەنايى.

گۈلۈ بۇلبۇل فىغانىم بىرلە دايىم مەست بولمىشلار،
سرايەت قىلمادى كۆڭلۈڭگە گويا سەنگى خارايى②.

كۆز ئاچقاي غەيبدىن بىر ئادەمى كۆز يۇمسە ئالەمدىن،
تەفەككۇر قىلماغۇنچە بىلمەگەي سەن مەۋجى دەريايى.

مۇغەننى تارى قانۇن رىشتەئى جانىمدىن ئەيلەبدۇر،
قەنى بۇ شىشەلەرنى نۇتقالى بىر مەجلىسى ئارايى.

زەلىلنى نەدىن دىۋانەئى شەھر جۇنۇن دەرلەر،
خىرەد③ زەنجىرىنى ئۈزگەن ئېرۇر ئول مەردۇ سەھرايى.

① تەزەر (تەزەرۇ) — قىرغاۋۇل.
② خارا — قاتتىق تاش، گىرانىت.
③ خىرەد — ئەقىل، ھۇش.

185

كەلدى قەلەندەرىكى بىر سۇبھىدەم نىدايى①،
دەۋلەت ئۆيىگە ئىلتەر بۇ كوچەئى گەدايى.

زىنھار، ئەي مۇسافىر، شام ئولدى بىر دوئا قىل،
رەددى بەلا② دىدىلەر ھەر سۆھبەتى خۇدايى.

دىل خانىقاھى تەندۇر ئولتۇرغىل ئەربەئەين سەن،
مۇنداغ نەسىھەت ئەيتۇر شەيخان بې رىيايى.

دىلبەر يۈزىنى كۆرمەي تاڭ ئاتقۇچە كۆيەرمەن،
كۆڭلۈمدە سەبر يوقدۇر ھەم تاقەتى جۇدايى.

مەفھۇم ئېتەلمەگەندىن بىر نۇكتەئى تەرىقەت،
ئەللامەلەرغە تۇشتى يۈز نەۋئى ماجرايى.

ئەبياتلىق③ ئەي زەلىلى بوستان ئىچىدە ئەيتۇر،
سەرۇ بەلەندى ئۆزرە قۇمرىئى بې نەۋايى.

① ندا — قىچقىرىق، چاقىرىق، ئۇندەش.
② رەددى بەلا — بالانى قايتۇرۇش.
③ ئەبيات — بېيتلەر.

186

زەيىي ئەقلىمنى تاراج ئەيلەدى بىر شوخ بەرنايى①،
كۆلاھى شۆئلەئى گۈن زىنەت بېرىپ باشمدا رەئنايى.

كەمەربەندىنى كۆردۈم رىشتەئى جانىمچە نازۇكدۇر،
رۇمۇزى لەبلەرىدىن بىلمەدىم شەكلى مۇئەممايى②.

قىلىچلەردەك قاشىنىڭ تىغى بىرلە ۋەگەھ ئۆلتۈردى،
ئەگەرچە تىرگۈزۈردە نۇتقىدىن گويا مەسھايى.

ئەسىرى مېھنەت زىندانى ئېتەرگە ھەزرەتى يۈسۇف،
قەنى مەغرىب زەمىنىنىڭ ئىقلىمىدىن بىر زىلەيخايى.

نەمەۋج ئۇردى بۇگۈن سۆز مەخزەنىدىن گەۋھەرى ئەشئار③،
زەللى مەئرىفەتىدە ئادەمنىڭ كۆڭلى دەريايى.

① بەرنا ــ گۈزەل، چىرايلىق، ياش (كىشى).
② مۇئەممما ــ مەنىسى يېپىق سۆز، ھەرپلىرى ئىچگە بىكىتىلگەن سۆز.
③ ئەشئار ــ شېئىرلار.

187

مەئانى بۇلبۇلى گۈلشەندە ئەيلەر ئۇشبۇ تەفسىرى،
جۇۋان ئەيلەر كۆڭۈلنىڭ گۈللەرىنى سۆھبەتى پەرى.

بۇراقۇ بەرق① ئانداغ دەفتەرى ئۆمرۇمنى تەي② ئەيلەر،
ئىنانىن③ توختاتۇرغە تاپمادىم ئەي دوست تەدبىرى.

نەزەر ئول كاكۇلى مۇشكىن سالدىم قىلدى دىۋانە،
سەرى زۇلفى شەنەمدىن كەلتۈرۈگلەر بىزگە زەنجىرى.

قەبۇلى كىبرىيا بولغايمكىن دەپ سىدق يأسىدىن،
ئاتىپدۇرمەن دۇئايى بې رىيادىن ھەر تەرەف تىيرى.

نىدىن تەنھا دىگەيلەر خەلقكىم مەجنۇن ئاشقىنى،
ئېرۇر ھامۇن ئىچىدە بارھا ھەمرايى نەخچىرى④.

يۈزۈڭ خۇرشىدىدىن رەخشەندەرەك بۇ كېچە تۇش كۆردۇم،
زەللى تاپمادىم فىكر ئەيلەبان بىر زەررە تەئبىرى.

① بۇراقۇ بەرق—چاقماق ئېتى، چاپقۇرئات (چاقماقتەك).
② تەي — كەزمەك، يۇرمەك.
③ ئىنان — تىزگىن.
④ نەخچىر (نەخجىر) — ئوۋ ھايۋىنى، ئوۋلاق، ئوۋلاش؛ قۇلان.

188

سايەئى سەرۋ مەنۇ يار گۈلۇ بوستانى،
نەغمە سەنج ئولسە دەغى بۇلبۇل خوشلىغانى①.

سەبزەئى خەتتى② لەبى بار ئوچۇن ئۆلدۈم مەن،
تۇرىبەتىم ئۆزرە ئونەر تاڭلا گۈلى رەيھانى.

سىزگە ئەي شوخى چېمەن سەھىندە يۇز ئەيش ئىسرۇر،
بىزگە مىڭ دەردۇ ئەلەم بىرلە بۇ سەرگەردانى.

مەرغزار ھەمە شامەم ③ مۇئەتتەر بولغاي،
تۇررەئى④ زۇلفۇڭ ئەگەر ئەيلەسە مۇشكى ئەفشانى.

كىشتىئى نوھفە ئالغايسەن ئۆزۈڭنى ۋەرنە،
مەۋج خىز ئولدى جەھان ئىچرە بۇگۈن توفانى.

ئاقىبەت مەنزىلى ئەسلىگە سالىپ ئىلتەرلەر،
ئادەمى بىرنەچچە كۈن تەن ئۆيىدە مېھمانى.

ئاسمان بىر-بىر ئۆزە سەلتەنەتىدىن تەبەقى⑤،
ئەرش ھەم قۇدرەتىنىڭ ئالدىدا بىر ئايۇانى.

قىلماغۇنچە سېنى تا شۇكرى تەئالا دەنا،
ئىلمى ھىكمەتدە ئەگەر بۇ ئەلى⑥ سەن نادانى.

سۆز بىلەن تەلبە زەلىلى نە ۋىلايەت ئالدىڭ،
گەرچە تۇرك ئەردىگۇ ھەم شائىرۇ تۇركستانى.

---

① خوشىلھان (خوش ئىلھان) — خۇش ئاۋاز.
② سەبزەئى خەت — كۆكۈچ ئىنچىكە سىزىق (مىيىق).
③ شامە — پۇراش ئەزاسى (بۇرۇن).
④ تۇررە — سىكىلەك، ماڭلاي چاچ.
⑤ تەبەق — تەبەقە، قاتلام، پەلەمپەي.
⑥ بۇ ئەلى—ئەبۇ ئەلى سىنا.

189

ئەي، بۇرجى ھۆسن ئىچرە رۇخسارىڭ ئافتابى،
زۇلفۇڭ دەغى سەراسەر ھەر تارىدىن نىقابى.

ھەرچەند سەئى ئەيلەپ بەزمىڭگە تاپمادىم يول،
دەردا①ۆۈ يۇز دەرىغا، بولدۇم ئۆزۈم ھىجابى.

تۇتتى ئەدم يولىنى، تۇتتى تەمامئى خەلق،
سوردۇم نە ھالەتىڭ بار؟ بەرمەيدۇرلەر جەۋابى.

نى قەسرى شاھ قالغاي، نى خانقاھ ھەرۇىش،
ئەي ھۇشمەند② بىلگىل، ئاخىر ھەمە خەرابى.

ساقي خۇمارى غەمدىن بەس دايىما ئۆلەرمەن،
پىرمۇغان قولىدىن گەر بەرمەسەڭ شەرابى.

باشدىن ئاياغ رەگۇ يەي چۇن تار ئەرغەنۇندۇر،
كەلتۇرمەسەڭ مۇغەننى قانۇن يا رەبابى.

ئۆمۈر ئۆتتى، ئەي زەلىلى، غەفلەتدە چۈن شەبۈروز③،
ناملىق ئىچىدە يوقتۇر بىر زەررەئى سەۋابى.

① دەردا ــ ئەي، ۋاي (ئۇندەش).
② ھۇشمەند ــ ھۇشيار، ئېسى بار، ئەقللىق.
③ شەب-روز ــ شەپ - كېچە؛ روز ــ كۈن، كۈندۈز، يەنى كۈن - تۈن.

190

ئىشق ئەھلىنى ئۆزۈڭگە قىلغىل ھەۋاله گاھى،
ھەر بېنەۋا بۇ يولدا مەسنەد نىشىن شاھى.

ئەي ئادەمى كۆزۈڭ ئاچ، ئەزبەسكى①، بىخەبەرسەن،
شۇكرى تانۇغلۇقنغە ھەر خار-خەس گۇۋاھى.

تاڭ ئاتقۇچە ياتارسەن، غەفلەتدە ئۆمرۈڭ ئۆتتى،
بىر نىمشەب② چىقارغىل دەرد ئىلە دۇدى ئاھى③.

بارى گۇناھىڭ ئولدى نامىڭ ئىچىدە چۈن كۇھ،
تائەتدىن ئالمادىڭ سەن ئىلكىڭگە بەرگى گاھى④.

دىل كەئبەئى مۇئەززەم⑤، ئاغرىتماغىل بەرادەر،
يوقتۇر تەرىقەت ئىچرە مۇندىن يامان گۇناھى.

شاھا نەسىھەتىمدۇر گويا كى نوش دارۇ⑥،
ئاھىستە سۆرت تەكاۋۇر⑦ ھەر كوشە دادخاھى.

هجران تۈنى زەللىلى رەقس ئەيلەمەي بولۇرمۇ،
نالەڭگە ئۈن قوشارلەر مۇرغان سۈبھگاھى⑧.

---

① ئەز بەسكى ــ ھەر ھالدا، ھەرقاچان، قانداقتۇ.
② نىمشەب ــ يېرىم كېچە، يېرىم تۈن.
③ دۇدى ئاھــئاھ تۈتۈنى (ئوتلۇق ئاھ، ئاچچىق ئاھ).
④ بەرگى گاھ ــ سامان.
⑤ كەئبەئى مۇئەززەم ــ ئۇلۇغ كەبە.
⑥ نوش دارۇ ــ ئېغىر يارىنى ساقايتىدىغان دورا.
⑦ تەكاۋۇر ــ ياخشى ئات (سۈرت ــ سۈرگىن، چاپتۇر)
⑧ سۈبھگاھ ــ تاڭ چېغى.

191

كىردى كەرەشمە بىرلە مەجلىس ئىچىگە بارى،
رۇخسارى خىرمەنى گۈل ھەر ئەبرى نەۋ بەھارى.

پەيكى تەرىقەت ئەيلەپ قىلغاچ نەزەر سۈلەيمان،
قۇشلار ئىچىدە ھۆدھۆد① گويا كى تاجدارى.

غەفلەت شەرابىدىن سىز زىنھار مەست بولماڭ،
مۇنداغ نەسىھەت ئەيلەر بىر مەردۇ ھۇشيارى.

چىن ئەھلىدىن بەرادەر ئالىي تەراۋەت② ئىستەڭ،
ماچىندە كىم كۆرۈپدۇر پاكىزە روزگارى.

گەھ كەئبە تەۋقى ئىتتەرمەن گاھى شەرابخانە،
ئىلكىندە دۇر مىھارىم، يوق مەندە ئىختيارى.

رەنگىنەئى③ غەزەلنى ئەل مەھز④ سۆز بىلۇرلەر،
مۇئمىنگە گۈل كۆرۈنۇر كافىرغە زۇلفىقارى.

ساقى، زەللىلى كەلدى، بىر شىشە تولدۇرۇپ بەر،
مەيخانەنى تاپالماي ئول ئەرتەدىن خۇمارى.

① ھۆدھۆد — ھۆپۈپ.
② ئابى تەراۋەت — تازا سۇ، تازىلىق سۈيى.
③ رەنگىنە — رەڭدار، چىرايلىق.
④ مەھز — ساپ، خالىس؛ پەقەتلا؛ دەرۇغ.
مەھز — يالغان، بىھۇدە.

192

دەرىغ، كۆڭلۈم ئارا يەتكۈرۈر بۇگۈن خەلەلى،
بەھار ئۆمۈر خەزان بولدى قىلمادىم ئەمەلى.

مۇنەججىمكى مېنىڭ تالئىمنى بىلمەيدۇر،
مەگەركى تەربىيەت ئەيلەر ستارەئى زۇھەلى①.

قارا‌ي-قارا‌ي يولۇڭ ئۆزرە ئاقاردى كۆز، لېكىن،
مۇيەسسەر ئولمادى جانا، سېنى كۆرەر مەھەلى.

ھەمىشە زاھىدۇ خۇدبىنگە② ئېتتىراز ئەيلەر،
مېنى شىكەستەگە بۇ ھەم ئىنايەتى ئەزەلى.

مۇغەننى مەست بولۇپ، تۇرفە ئەرغەنۇن چالدى،
زەللىلى تەلبە ئوقۇڭ دەرد بىرلە سىز غەزەلى.

① زۇھەل — ساتورن سەييارىسى.
② خۇدبىن — باشقىلارنى كۆزگە ئىلمايدىغان، ھاكاۋۇر.

193

تا كۆكۈل ئىقلىمنى ئالغالى بىر بېدادى،
غەم كەلىپ كۆندە قىلۇر بىزنى مۇبارەكبادى.

يار سەرۋۇ سەنۇبەرنى خىجىل ئەتمەك ئۇچۇن،
جىلۋەگەر بولمادى بىرلەھزە قەددى شەمشادى.

ئۆمۈر ئەگەر ئۆتتى غۇرۇر ئىلە دەغى تۇيمايسەن،
ئەي زەلىلى بۇ جەھان ئاخىرى بى بۇنيادى.

194

ناگاه جىلۋە قىلغاچ بىر كىبىك خۇش خۇررامى،
جان بىرلە بەندە بولدۇم ئەقلىم دەغى غۇلامى.

فەسلى بەھار گۈلدۇر ھەر يان شۇكۇفە سەۋسەن،
بەس، ئاشقانۇ بېدىل شۇربى قىلىك مۇدامى①.

دۇنيايى بى مەدارا جادۇگەرى بېغايەت،
مىك فىتنە بىرلە قويمىش ھەر گوشەئىدە دامى.

سۇبھى دەمىدە② بولدى، چەكتى نەۋايى بۇلبۇل،
ئەي پىرى دەير③ بەرگىل مەخمۇرلەرغە جامى.

سالدى ئەرەب ئىچگە شورى زەلىلى تەلبە،
مۇترىب تەرەننۇم ئەيلەر گويا ئەجەم مەقامى.

① مۇدام ــ مەي، شاراب.
② دەمىدە ــ كۆرۈنمەك، تۇغۇلغان.
③ پىرى دەير ــ مەيخانا باشلىغى.

195

كەمەر باغلاپ چىقىپدۇر ئەلنى قەتل ئەيلەرگە خۇنرىزى①،
بەلى، شەھلا كۆزىدىن ھەر مژە بىر خەنجرى تېزى.

خەتۇ خالىن تاماشا ئەيلەدىم ئاشۇبى② ئالەمدۇر،
قارا كاكۇل بىلە زۇلفى دۇتا ھەم فىتنە ئەنگىزى.

ئەگەرچە پەردەئى ئىسمەت ئىچىدە شوخلۇق ئەيلەر،
ۋەلې، ئەي پارسالەر، ئەيلەگىز ئەلبەتتە پەرھىزى.

شەرابى بىخۇدى ئايىنە ياگلىغ سافدۇر كۆگلۇم،
بۇ مەيخانە مەيىدىن ئىچمەگىزلەر دۇردى ئامىزى③.

نە مەۋلانايى رومى ئۆزلۇكىدىن ئارىق ئولدىلەر،
زەللى تەربىيەت تا قىلماغۇنچە شەمسى تەبرىزى.

① خۇنرىز — قان تۆككۈچى، قان ئاققۇزغۇچى، رەھىمسىز.
② ئاشۇب — غەۋغا، مالمان، ھاياجان.
③ دۇردى ئامىز — دۇغ ئارىلاشقان.

196

تەرىقەت ئەھلى بۇگۇن بەردىلەر ئەجەب خەبەرى:
قەلەندەرانە ئۆتۈگلەر جەھان چۇ رەھگۇزەرى①.

فىغان كۆتەرگىلۇ بۇلبۇلدىن ئىلگەرى قوپغىل،
كى مۇستەجابى دۇتا بىرلە نالەئى سەھەرى.

دەرەختى باغ ئىچىدە يوغنامايدۇرۇر ھەرگىز،
ئەزىزىدىن ئاگا تا تۇشمەگۇنچە بىر نەزەرى.

كۆگۇلنى تۇتىئى شېكەر شكەنگە بەگىز② ئەتمەك،
ھەرەم ساراي ئىچىدىن چىقماغۇنچە لەب شېكەرى.

قەدەم بۇ مەرھەلە ئۆزرە قويارمە، قورقۇتماك،
زەللى تەلبە بەسى باردى، كۆرمەدى خەتەرى.

① رەھگۇزەر — گۇزەر يولى، ئۆتەر يول.
② بەگىز — ئوخشاش (بەگىز ئەتمەك — ئوخشاتماك).

رباعیات خیام
نسخه مؤسسه هزار

رۇبائىلەر

1. رۇبائى

ئەي، جۇملە جەھان ۋۇجۇدى سەندىن پەيدا،
ئاتەشكەدە①نىڭكى دۇدى سەندىن پەيدا،
ئاسارى② ئۇلۇغلۇقۇڭ بەلى زاھىر ئۇچۇن،
كۆك گۇنبەزىنىڭ كەبۇدى سەندىن پەيدا.

2. رۇبائى

نى مەئرىفەتى خۇدا، نى ئۆزنى تانۇپ❶،
ئۆتتۇم بۇ جەھان ئىچىدە بىرنەچچە❷ قونۇپ؛
ھەي ـ ھەي، نى گۇناھكار زەللىى❸دۇرمەن،
شەب مەست، سەھەر بەنگى ۋۇروزانە③ جۇنۇب④.

---

① ئاتەشكەدە ـــ ئوتقا تۇينىغۇچىلارنىڭ ئىبادەتخانىسى.
② ئاسار ـــ ئەسەرلەر، نىشانلەر، بەلگىلەر.
③ روزانە ـــ روز ـــ كۇن، كۇندۇز.
④ جۇنۇب ـــ بويى كىر، ناپاك.
❶ «ك»دە: تونۇپ.
❷ «ك»دە: ئىچىندە بىر كىچە.
❸ «ك»دە: قەلەندەر.

3. رۇبائى

گەردۇنكى سۇرۇد ئىشقىدىن سەير ئەيلەر،
بۇ غۇلغۇلەدىن مەلايىكە تەير ئەيلەر؛
رەم① ئۇرمە زەللى مەئرىفەتدىن ھەرگىز⓭،
دەرۇيش دۇئايى ساھىب خەير ئەيلەر.

4. رۇبائى

شەيخان رىيايىكى سەھەر خىز ئېرۇر،
مىسۋاك② ئىلە دەندان③ تەمەدۇ تىز ئېرۇر؛
ھەر سوفى سەفا④ تاپماغۇچە سەۋمئە⑤ ئىچرە،
شەيتان لەئىنچە فىتنە ئەنگىز ئېرۇر.

① رەم — ئۇركمەك، چۆچمەك.
② مىسۋاك — ئېغىز يۇيغاندا چىش تازىلايدىغان ئەسۋاب.
③ دەندان — چىش.
④ سەفا — ساپلىق، تازىلىق، پاكلىق، سۈزۈك.
⑤ سەۋمئە — خىرىستىيانلار ئىبادەتخانىسى، مونا‌ستىر، خىرىستىيان دەرۋىشلىرىنىڭ خەلقتىن ئۆزلىرىنى دالدىغا ئېلىش جايى.
⓭ «ك»دە: فەرز ئولدى ماڭا ھەر نەفەسى ھەمد ئەيتماق.

5. رۇبائى

ئەي، يارۇ بەرادەران ھەمراز،
قەبرىمدە قىلىڭلار نەغمە ئاغاز①؛
يۇز پارە بولۇپ قىلۇرمەن ناله،
چىققاي كەفەنىمدىن تۇرلۇك ئاۋاز.

6. رۇبائى

يارەب، ماڭا بىر ھادى يولۇمغە بەرگىل،
مۇشكاتى② مۇھەممەدى قولۇمغە بەر گىل؛
ئوڭلانمادى فىرئەۋن③ نەفسى مۇكەددەر⓮
مۇسانىڭ ئەساسىنى سولۇمغە بەرگىل.

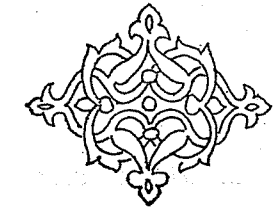
① ئاغاز — باشلانما، كىرىش، كىرىشمەك، باشلانغۇچ.
② مۇشكات — چىراغ تەكچىسى؛ قەندىل؛ ئاساس، دەستەك.
③ فىرئەۋن — قەدىمقى مىسىر پادىشالىرىنىڭ ئۇنۋانى؛ زالىم.
④ مۇكەددەر — كىر بولغان، بۇلغانغان.

7. رۇبائى

ھەر گەھ-گەھ گۆرستان ئىچىنى سەير ئېتەرمەن،
ھەسرەت مەيدىن[1] بىخۇد دىۋانە كېتەرمەن؛
مەردانە بولۇڭ ئەھلى قۇبۇرىكى ياتىپسىز،
مەن ھەم بۇگۈنۇ تاڭلا بۇ[2] مەنزىلگە يېتەرمەن.

8. رۇبائى

يارەب، گۇناھىم مېنىڭكى بىھەد، تەۋبە،
قىلغان ئەمەلىم قەبۇل[3] يارەد، تەۋبە.
مەھشەر كۈنىدە شەفائەتى قىلغايلەر،
ئەز ھۆرمەتى مەھمۇدۇ مۇھەممەد، تەۋبە.

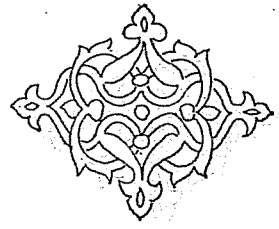
[1] «چ»دە: ھەر مەيدىن.
[2] «چ»دە: مەن تەلبە بۇگۈن - تاڭلا.
[3] «ك»دە: مەنىڭكى.

9. رۇبائى

ئەي شاھ خۇدا ھەمىشە يارىڭ بولسۇن،
گەردۇن قەدەمىڭدەكى غۇبارىڭ بولسۇن؛
بۇ سەلتە نەتۇ تۇغ-ئەلەم سەندە مۇيەسسەر[1]،
ھەممەت ئىلكىڭدە زۇلفقارىڭ بولسۇن.

10. رۇبائى

قىش بولدى بەھارۇ چېمەن بەد قەنى،
مۇرغان سەھەر تىلدە تەۋھىد قەنى؛
شاھان جەھان[2] بۇ زىرى خاك ئولماسالەر،
كەي خسرەۋ، كەي قۇباد، جەمشىد قەنى.

[1] «ك»دە: ھەممەت بىلە بۇ تۇغ - ئەلەم جىلۋەگەر ئولدى.
[2] «ك»دە: شاھان كەيان (كەي قەۋمىڭ شاھلىرى).

11. رۇبائى

يەتمىشكە يېتىپدۇرمەن ئاغزىمدە تىشىم يوق،
ھەفتاد دۇ مىللەت ئىلىگە ئەمدى ئىشىم يوق؛
يارا نۇسا ھىبان جەھاندىن كەتتى،
غەمكىن مەنۇ مۇڭداشقالى بەھيات① كىشىم يوق.

12. رۇ بائى

نوھى كى جەھان ئىچىدە دىلگىر② ئىدى، ئۆتتى،
ھەيدەرچۇ ۋەلايەت③ بىلە بىر شىر ئىدى، ئۆتتى؛
مەنسۇر ئەگەرچەند ئىنەل ھەق دىدى ئاخىر،
دەر قەيدى جۇنۇن بويىندا زەنجىر ئىدى، ئۆتتى.

① بەھيات (بەھىيە، بەھىيات) ــ ياخشى، ئوبدان، ئوچۇق.
② دىلگىر ــ غەمكىن، كۆڭلى سۇنۇق.
③ ۋەلايەت ــ ۋاللىق، ھاكىملىق، ھۆكۈمدارلىق؛ ئەۋلىيالىق؛

13. رۇبائى

سىيمىن بەدەنكى ئىلكىدە گۈل بولغاي⓫،
بويى گۈل ھەم نەۋايى بۇلبۇل بولغاي؛
ساقىيۇ شەراب شەمئى مەجلىس رەۋشەن،
نەززارەسىگە زەللىلى ئەگەر قۇل بولغاي.

(14. رۇبائى)

بولماي نەفسى مەئرىفەتىڭ ئىلمىدىن ئاگاھ،
فەردايى قىيامەتدە نىتەرمەن مېنى گۇمراھ؛
چۇن بەرق ئۆتۈپ كەتتى بەسى قافىلەئى ئۆمۇر،
لاھەۋلە ۋەلا قۇۋۋەتە ئىللا بىللاھ①.

① ئاللادىن باشقا تايىنىدىغان ھىچقانداق كۈچ ـ قۇدرەت يوق.
⓫ «ك»دە: شەمئى چېمەنۇ شاھىد ساقىيۇ جانىم سەن.

(19. رۇبائى)

تا مەملەكەتى مۇلكى كۆڭۈلنى ساڭا بەردىم،
ئىقلىم ئەناسرنى چۇ بەرباد ئىنبەردىم؛
ئەغيار① جەفا قىلدى دەغى ئۆزرە ئەيتتى،
رو بەرمە گۈچە سۆزلەرنگە چىقمادى دەردىم.

(20. رۇبائى)

دېھقان كۈھەن سال② نەسھەت ئەيتىپدۇر،
ئالەمگە ئىكىن ـ ئەنجۈلەرنى يايىتىپدۇر؛
رۇخسار بەھار ئۆمرىنى تىيرە قىلۇر،
ھەر ئادەمكىم زادىكى سۈيىنى لايىتىپدۇر.

① ئەغيار ـــ دۈشمەن، ياتلار، بىگانىلەر.
② كۈھەن سال ـــ قېرى، ياشانغان.

(21. رۇبائى)

ئەي شەيخ ساڭا بۇ خانىقاھىڭ قەفەسى،
ئۇچ جەزبە تانابىنى تۈتۈبان نەفەسى؛
سەن كىم سەنۇ، مەئرىفەت ئەيتماق كىمدۇر،
لۇقمانىنى پۇشۇراسەن بەدىكى① ھەۋەسى.

(22. رۇبائى)

دۇنيا چۇ رەبات، كارۋان ئادەمدۇر،
ھەر ئادەمنىڭ ئىچىدە يۈز ئالەمدۇر؛
مىڭ يىل ياشاساڭ جەھاندا چۇن نوھى نەبى،
ئاخىر ئۆلەسەن غەنىمەت ئۇشبۇ دەمدۇر.

① دېك ـــ قازان (بەدىكى ھەۋەسى ـــ ھەۋەس قازىنىدا)

(23. رۇبائی)

بۇقرات هەكىم ساهىبى تەدبىر ئىدى، ئۆتتى،
جاماس فۇنۇن① بابىدا بىر ئەر ئىدى، ئۆتتى؛
كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇنچە تەمام ئولدى بۇ ئالەم،
تۇش كۆردۈمۇ يا نۇسخەئى تەئبىر ئىدى، ئۆتتى.

(24. رۇبائی)

كۆكلۈمنى خەزانە جەۋا هىر بىلدىم،
تىل بەلكى گۆهەر ساچقالى ماهىر بىلدىم؛
تۇغيان ئېتەدۇر هەر دەمى كەيفىيەتى باتىن،
كۆز ششەلەرىدىن ئەردى زاهىر بىلدىم.

① فۇنۇن — پەنلەر، ئىلىملەر.

(25. رۇبائی)

شاهىكى گەدا خەيلى بىلەن يار بولۇپدۇر،
چۇغز① ئىلكىدە شۇئقار گىرىفتار بولۇپدۇر؛
تۇركەن خىتا كۇفر ئېلىنىڭ قەدرىنى بىلمەس،
رومى بەچچەلەر تالىبى زۇننار بولۇپدۇر.

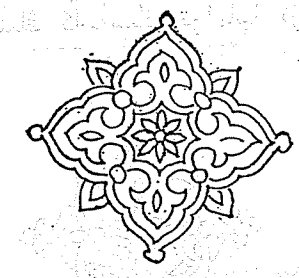
(26. رۇبائی)

ئادەم تەنىگە گۆر ئىچىدە هەر ۋەرەمى② داغ،
ئۆمرى ئۆتەدۇر بىھۇدە فىكرى هەرەم باغ؛
دۇنيانى يىغىپ بىر كىشىگە بەرسە دىگەيكىم،
تا كۆزلەرىنىڭ كاسەسىگە تولماسا تۇفراغ.

① چۇغز — هۇيتقۇش، ئۇكە.
② ۋەرەم — ئىششىق، كېسەل، كۆبجۇش.

(27. رۇبائى)

بۇ سينه پۇردەرد ئېرۇر دەشت جۇنۇنۇم،
چۇن لاله تۆكەر ناله قىلىچى بىله خۇنۇم؛
بى رەھىملىكىڭدىن ساڭا قىلمايدۇر سىرايەت،
ئەرگەزده ئەسەر ئەيلەدى تەسخىرى فۇسۇنۇم.

مۇخەممەسلە

بىرىنچى مۇخەممەس

يۇزۇڭ ۋەسفىدە① ئەي گۇل كۇندە يۇزساھىبى سۇخەن پەيدا،
لەبىڭ نۇتقىدە ھەدسىز تۇتى شېكەرشكەن پەيدا؛
ۋۇجۇدۇم كەربەلايى ئىشقىدۇر خۇنى ھەسەن پەيدا،
ھىجاب ئالغىل يۇزۇڭدىن ھەر دەمى بولغاندا مەن پەيدا؛
سەھەر باشىدىن ئاياغىڭ خىرمەنى گۇلگۇل چېمەن پەيدا.

زىھى ئۇزلەت نىشىن مەن ھىچ كىمگە ئۇلفەتىم يوقدۇر،
جەفا قىلغان سەرى ئالەم ئېلىدىن كۇلفەتىم يوقدۇر؛
ۋەفا دەرياسى ئىچرە سەن كەبى دۇررى يەتىم② يوقدۇر،
ئەبىر ئەفشانەئى مۇلكى خىتاغە ھاجەتىم يوقدۇر؛
گىرىھ③ زۇلفۇڭدىن ئاچقاندا بولۇرمۇشكى خوتەن پەيدا.

قارا كاكۇلنى جانا تابەكەي باشىڭغە يۆرگەيسەن،
گىرىھ سالماي خەمغە تارىنى كافىرچە ئۆرگەيسەن؛
كېچە كۆرگەن تۇشۇڭنى چاشتگاھ ۋەقتىدە ئۆرگەيسەن،
جۇنۇن ئۇريان تېنىمغە پىرھەن تىكشىدە كۆرگەيسەن؛
رەگى جانىم بولۇپدۇر رىشتەئى تار كەفەن پەيدا.

كۆڭۈل تاپتى تەراۋەت باغلاردىن نەۋ بەهار ئولغاي،
شەھدى ئىشقدۇرمەن قەبرىم ئۈستۈن لالەزار ئولغاي؛
مېنىڭ جان بەرمەكىم دىشۋار ئېرۇر قاشىمدە يار ئولغاي،
ئەدەم شەھرىگە يۈز كەلتۈرگەنمدە ئاشكار ئولغاي؛
كى ھەر بىر مىسرەئى بەرجەستەلەردىن ئەنجۈمەن پەيدا.

قەبايى سەبزە بىرلە قامەتى رەئناڭ ئېرۇر دەربەر④،
مەلاھەت ئاسمانىدە يۈزۈڭ خۇرشىددىن ئەنۋەر؛
خەتتۈخالىڭ سپاھى ھۆسنى ئۆزرە ئەيلەدى لەشكەر،
بەرابەر ئەيلەدىڭ قاشىڭ بىلە زۇلفۇڭنى ئەي دىلبەر؛
قەنى مەنسۇرى ۋەقتى كۆرگەلى دارى رەسەن⑤ پەيدا.

چىراغ ئۆزرە پەرى پەرۋانەنى كۆرگىلكى چۆرگەيدۇر،
كۆيۈپ كۈل بولسە چەككەن مېھنەتىنى ئۈل قاچان دەيدۇر؛
ئىلاھا، سەبرى ـ تاقەت خىلئەتىنى بەندەگە كەيدۇر،
زەلىلى ياسمەنزار مۇھەببەتى سەير ئەيلەيدۇر؛
ئەگەرچە كۆزلەردە شاخۇ بەرگى نەستەرەن پەيدا.

---

① ۋەسق ــ ماختاش، سۈپتىنى تەرىپلەش.
② دۇررى يەتىم ــ بىر سەدەپتە يالغۇز يېتىشكەن چوڭ دۇر ــ مەرۋايىت.
③ گىرىھ ــ چىگىش، تۈگۈن.
④ دەربەر ــ كىيىمەك، كىيىنمەك.
⑤ دارى رەسەن ــ دارىنىڭ ئاغامچىسى.

ئىككىنچى مۇخەممەس

ئەندەلىبى چارباغى مۈلكى تۈركىستان جۇدا،
قۇمرىيۇ شاخى دەرەخت ئەرئەرى بوستان جۇدا؛
لېيلەك جۇغزئەيلەپ مېنى ۋەيرانەگە سالدى خۇدا،
مەرھەبا سۇلتان ساتۇقى بۇغرا خانىم، مەرھەبا؛
مەشھەدىڭنى مەككەئى مۈلكى ئەجەم① دەرلەر رەۋا.

سۇنئەتى پەيغەمبەرى ئاخىر زەمان ئىسلام② ئېتىپ،
كافىرى سەھرا نىشانلەر كۈندۈزىنى شام ئېتىپ؛
تىغى ئالەمگىر ئىلە ئالەم ئېلىنى رام ئېتىپ،
كاشغەرنى سەيقەلى ئايىنەئى ئىسلام ئېتىپ؛
ھەيبەتىڭدىن چىنۇماچىن ھەددىگە سالدىڭ ندا.

فەتھ قىلدىڭ لەشكىرى بىسىيار ھارۇن بۇغراخان،
دۇلدۇلۇڭنىڭ سۇمىدىن③ دەريادەك ئاقتى قان رەۋان؛
ئەۋلىيالارنىڭ قاتاردا، بەلې، بەرى بەيان،
بارىكەللاھ تىيرەئى كۇففارنى دەفئ ئەيلەبان؛
دىنۇ مەزھەپنىڭ چېراغىغە بېرىپدۇرسەن زىيا.

جوش قىلدى كۆزلەرىم فەۋزارەسىدىن مەۋجى خۇن،
قامەتىم ئەينى ئەلىف ئەردى بولۇپدۇر مىسلى نۇن؛
تاپماغانىمدىن تەرىقەت يولىدا بىر رەھنەمۇن،
مەرغزارى ئەقلۇجانىم ئۆرتەدى بەرقى جۇنۇن؛
ئەبرى فەيزىڭنى ئىنبەر، ئەي، كەئىبەئى سىدقى سەفا.

ئوتلۇغ ئاھىمنى چىقارغان سىينەئى ئەفكاردىن،
گۈل جەفاسىنى چېكىپ گۈلشەن ئىچىدە خاردىن؛
سابىتى④ سەييارە ياڭلىغ كۆزلەرى بىداردىن،
پايمالى غەم بولۇپ قالغان زەللى زاردىن؛
سەد ھەزاران بەندەكى يەتكۈر ئەگەر يەتسەڭ سەبا.

---

① ئەجەم—ئەرەپلەردىن باشقا خەلقلەر (تۈركى خەلقلەر، پارىسىيلار).
② ئىئلام—بىلدۈرۈش، ئۇقتۇرۇش، مەلۇم قىلىش.
③ سۇمم — تۇزاق.
④ سابىت—تۇرغۇن، تەۋرىمەس، مۇقەررەر بولماق، ماڭمايدىغان؛ سەييارە چۆگۈلەيدىغان، ماڭمايدىغان.

ئۇچىنچى مۇخەممەس

جەفاڭۇ جەۋرە يەتكۈرگەچ سىپىھرى نىلۇفەر تەنها،
قەدىم دەرۋازەئى فەقر ئۆزرە قويدۇم ئەلھەزەر① تەنها؛
نىگارىم بىرلە مەن بىر گۈلشەن ئىچرە، خەلق دەر تەنها،
قەلەندەرمەن جەھاننى تەرك ئىتتىم قىلدىم سەفەرتەنها؛
چۇسمۇرغكى پەرۋاز ئەيلەگەي بى بالۇپەر تەنها.

تاپارغە دىنۇ دۇنيانىڭ رەۋاجىن ئارزۇ قىلماي،
بېھىشت ئايۋانىدا ھۆر ئىزدىۋاجىن② ئارزۇ قىلماي؛
رەيۇ رومۇ خىتا باجۇخراجىن③ ئارزۇ قىلماي،
شەھى رويى زەمىنىڭ تەختۇتاجىن ئارزۇ قىلماي؛
گەدايى فەقر بولدۇم سەير ئىتتەرمەن بەھرۇ بەر تەنها.

دىلى تىغى ستەمدىن پارە بولغان خەلقنى كۆردۇم،
تەنى دەردۇ ئەلەمدىن يارە بولغان خەلقنى كۆردۇم؛
كۆزى ۋەقتى سەھەر سەييارە بولغان خەلقنى كۆردۇم،
فەنا شەھرىدەكى ئەۋۋارە بولغان خەلقنى كۆردۇم؛
جۇنۇن تۇغيان ئىتتىپدۇرھەر بىرىنى دەربەدەر تەنها.

ئېلا④ ئەي تالىبى سادىق بۇدۇر ئەرزۇ بەيان بىلگىل،
ۋەلىيۇللاھنىڭ غايىبلەرنى سەن ئەيان بىلگىل؛
قارا تۇفراغ ئۆزۈڭ كامىلنى خۇرشىدى جەھان بىلگىل،
نەزەر تا قۇتبى ئالەم بولماغۇنچە بېگۇمان بىلگىل؛
نىچۈك ئالغاي جەۋاھىر بەھرىدىن ساھىب نەزەر تەنھا.

غەزەز كەۋنۇ مەكاندىن ئىشق ئىدى نى كانۇنى جەۋھەر،
مۇسۇلمان زادە بولساڭ ئەي بەرادەر ئەيلەگىل باۋەر؛
كىشى تا لائىلاھە يەئنى ئىللەللاھ دىمەس كافىر،
مۇھەببەتدىن نەسىمى سۇبھى سادىق بۇيى گۇل ئىستەر؛
قەنى ئول بۇلبۇلى بىچارەدىن ئاھى سەھەر تەنھا.

مەجازى شاھلەر دەرۋازەسىن ياستانماغىل زىنھار،
كىرىپ غارى فەناغە ياتقىلۇ ئويغانماغىل زىنھار؛
جەفا يەتكەن بىلە مەردۇخۇدادىن تانماغىل زىنھار،
بەلادەشتى ئەگەرچە پۇرخەتەردۇر يانماغىل زىنھار؛
قەدەم مەردانە قوي بۇۋادىغە چۈن شىرى نەر⑤ تەنھا.

بۇگۈن مەخمۇرمەن پۇرمەغان ئىشكىگە باش قويدۇم،
نەشەيخ ئالدىغە باردىم، نى بەرەھمەن سۆزىگە تۇزدۇم؛
يولۇڭدا گەھ يىقىلدىم گاھى يۈردۇم گاھى ئولتۇردۇم،
سېنى ئەي نازەنىن تا كۆرگۈچە تەكرىمگە تاپشۇردۇم؛
مېنى مۇنداغ مۇسافىر ئەيلەدى دەۋرى قەمەر تەنھا.

سەدايى نالە پۇر دەشتۇ بەيابان ئىچرە زېرۇ بەم،
قەنى مەجنۇن ۋەقتى ھال ئولۇپ رەقس ئەيلەگەي بىر دەم؛
مېنىڭ توفانى ئەشكىم مەۋج دەريادىن ئەمەسدۇركەم،
كۆكۈل گەنجىنەسىنى غارەت ئەيلەي دەپ سپاھى غەم؛
تاماشا قىل بۇجەۋلانمنى بى تىغۇ سپەر⑥ تەنھا.

تىلەرسەن ھەيرەتى جان كۇلبەسىدە سۇھبەتى مەئشۇق،
يوق ئەتكىل ئۆزلۇكۇڭنى كەلمەگەي تاغەيرەتى مەئشۇق؛
ۋۇجۇدۇڭنى ئەدەم قىلماغلىقىدۇر مىللەتى مەئشۇق،
مۇيەسسەر بولسە گەر مەھرەم سارايى خىلۋەتى مەئشۇق؛
زەللى غەيرى بىرلەن كىرگەلى بولماس مەگەر تەنھا،

---

① ئەلھەزەر—"ھەزەر قىل! ساقىلان، ساقلا!" مەنىلىرىدىكى ئۇندەش سۆز.
② ئىزدىۋاج — ئۆيلەنمەك، جۇپ بولماق.
③ باج - خىراج — قارام ئەلدىن ئېلىنىدىغان سېلىق، خەلقتىن ئېلىنىدىغان سېلىق.
④ ئېلا (ئەلا) — ئاگاھ بولماق.
⑤ نەر — ئەركەك (شىرى نەر — ئەركەك شىر).
⑥ سپەر — قالقان.

تۆتىنچى مۇخەممەس

فۇرۇغى مەشئەلى ۋەھدانىيەت ئەيلەپ ئەسەر تەنها،
شەھادەت① ئالەمگە فەيز تولدى سەربەسەر تەنها؛
ھەمە ئاينەلەردە نۇرى ھەقدۇرجىلۋەگەر تەنها،
نەيستاندۇر② جەھان سەھراسى لېكىن نەي شېكەر تەنها؛
تاپار بۇ نوشى دارو ئىستەسە ھەركىم ئەسەر تەنها.

سەفايى باتىن ئەيلەپ ھەر نەفەسدە تازە بولغايسەن،
مەئانى شاھىدىغە بائىسى خەمىازە③ بولغايسەن؛
گەدايى ئاستانى ھەردەرى دەرۋازە بولغايسەن،
ۋۇجۇد ئىقلىمىدىن جمق ساھىبى ئاۋازە بولغايسەن؛
سەدەفدىن چىقماغۇنچە قەدر تاپمايدۇر گېھەر تەنها.

كۆڭۈل غەفلەتكە بەرمەي كۆزلەرىم بۇ كېچە بىدار ئول،
دەغى جانىم تەنمىدىن چىقغىلۇ جويان④ دىدار ئول
خۇرۇشى خانىقاھۇ مەئرىفەتىدىن ساھىبۇدار ئول،
تەرىقەت بولىدىن دەرۋىشلەر ئەندەك خەبەردار ئول؛
كى ئەژدەرھايى ھەرمەنزىلدە بارماك بېخەبەر تەنها.

قاتار كىرپىكلەرىڭنى ئوق ئاتىبان قاشلەرىڭ يا قىل،
نە شوخى شۆئلە كۇن سەن خىرمەنى جىسمىمغە بەريا قىل؛
سىرىشكىم قەترە-قەترە مەۋج ئېتەر گويياكى دەريا قىل،
شەبىخۇن كەلتۇرۇردە كۇفر زۇلفۇڭ كەل تاماشا قىل؛
قىلۇرمەن سەرسەرى ئاھىم بىلە زېرۇ زەبەر تەنها.

يۇزۇڭنى سۇبھ دەرلەر بىلمەس ئەل مەشرىقدەقى ئايدۇر،
ھەيادىن شەبنەمنى گۇلشەنى ئالەمگە ساچمايدۇر؛
نە بائىسدىن يۇزۇڭگە دىلرەبا ئىشكىنى ئاچمايدۇر،
زەلىلدىن پەرىزادى كەبۇتەر خەيلى قاچمايدۇر؛
كى ۋەھشى رام ئولۇپدۇر چەككەچ ئول خۇنى جىگەر تەنها.

---

① شەھادەت—شاھىدلىق، گۇۋالىق؛ شەھىدلىك، دىن يولىدا ئۆلمەك.
② نەيستان — قومۇشلۇق.
③ خەمىازە—ئەسنەك.
④ جويان (جويا) — ئىستىگۆچى، تەلەپ قىلغۇچى.

ئالتىنچى مۇخەممەس

چىقىپ شوخلۇقدىن مەھۇەشىم ئەزمى① شكار ئەيلەپ،
جەھاننى قەتل ئېتەرگە قاشىنى چۈن زۇلفىقار ئەيلەپ؛
بەھادۇر كۆزلەرى كىرپىكلەرىنى نەيزەدار ئەيلەپ،
چۇ زۇلفى ئەنبەرىننى ھەلقە-ھەلقە مۇشكبار② ئەيلەپ؛
سەراپا گۈلشەنى ھۆسننى سەرجۇش بەھار ئەيلەپ.

قەنى بىر ئاشقى بۇ يولدا بىزگە ھەمسەفەر بولغاي،
چۇ ئىبراھىمۇ ئەدھەم ھەق يولىدا دەربەدەر بولغاي؛
ھەزاران ئادەمىدە بىر كىشى ساھىب نەزەر بولغاي،
ئەنەل ھەق سۇرمەسىدىن كۆزلەرىمگە چەكتىلەر بولغاي؛
كى بەندى ئۇستىخانىمنى تەنىمدە شەكلدار ئەيلەپ.

قىيا باقىشلەرىڭدىن ئەي سەنەم ھەر كوشەدە خۇندۇر،
بەسى قۇربانىڭ ئولغان تىرەئى خاك ئىچرە مەدفۇندۇر③؛
نەمازى ئىشق قىلماق مەزھەبى فەرھادۇ مەجنۇندۇر،
قىرائەت قاشلەرىڭ سەھرايى ئىچرە سۆرەئى نۇندۇر؛
زىھى زۇلفۇڭ يۇزۇڭنىڭ دۇرىنى لەيلۇ نەھار ئەيلەپ.

گەھى گەردۇن يۇزىدە مەئسىيەتدىن دۇدى ئاھ ئولدۇم،
گەھى زاھىدلەر ئىچرە مەشئەلى فانۇسى ماھ ئولدۇم؛
ئەگەرچە ئەۋۋەلۇ ئاخىر گەدالەر ئىچرە شاھ ئولدۇم،
فىغانكىم شوخلارسەر مەنزىلىدە خاكىراھ④ ئولدۇم؛
قەدەم تۇفراغىم ئۆزرە قويمادىلەر يەئنى ئار ئەيلەپ.

مەقامى جەئفەرى سادىقنى كۆردۇم بول ئەجەب جايدۇر،
مەدارى مۇلكى تۇركستان ئىبرۇر ئاتى قارا سايدۇر؛
ھىدايەت قىلغالى گۇمرەھلەنى⑤ ھەر لەھزە چرلايدۇر،
زەللىنى ئەدۇۋ گەر تىيرەباران⑥ قىلسە قورقمايدۇر؛
ئىمامانى خوتەننىڭ چارباغىنى ھىسار ئەيلەپ.

① ئەزم—قەستلىمەك، كۆزلەش.
② مۇشكبار—مۇشك (ئىپار) ياغدۇرغۇچى، ئىپاردەك.
③ مەدفۇن—كۆمۈلگەن، دەپنە قىلىنغان.
④ خاكراھ—ئۆزىنى پەس تۇتقۇچى، توپىدەك كۆرگۈچى.
⑤ گۇمرەھ (گۇمراھ)—يولدىن تايغان، ئازغان.
⑥ تىيرە باران—ئوققا تۇتماق، ئوق ياغدۇرماق.

يەتتىنچى مۇخەممەس

جەفاڭۇ جەۋرۇ زۇلمۇڭ داغدىن باغرىمنى قان ئەيلەپ،
تەنمنى تەختە بەندۇ دەرد قىلدىڭ ناتەۋان ئەيلەپ؛
سرىشكىمدىن سەفى مژگانلەرىمنى خۇن فشان ئەيلەپ،
چېمەن سەيرىگە چىقتىڭ يۇز بىلە زۇلفۇڭ ئەيان ئەيلەپ؛
كەلامۇ ۋەززۇھا ۋەل لەيلىنىڭ① شەرھىن بەيان ئەيلەپ.

كەرەشمە بۇرقەئىنى ناگەھان رۇخسارەدىن ئالدىڭ،
گىرىفتار ئەتكەلى ئالەمنى تەبل② ئىشقىنى چالدىڭ؛
سپاھى ھۆسن سوردى يۇسف ئورنىدە سەن قالدىڭ،
كۇلاھى شۆئلە كۇندىن شوخلەر خىيلىغە ئوت سالدىڭ؛
دەغى شەھلا كۆزۇڭدىن خەلقى ئالەمنى قىران ئەيلەپ.

ئەسر ئولمايدۇ ھەرگىز سۇرمەئى سۇنبۇل ئۇچۇن كۆڭلۇم،
بەھار ئولمايدۇ ھەرگىز ئۆمرۇم ئىچرە گۇل ئۇچۇن كۆڭلۇم؛
گۇلىستانى ۋىسالى يارغە بۇلبۇل ئۇچۇن كۆڭلۇم،
تەرەننۇم ئەيلەدى ھەر ھەلقەئى كاكۇل ئۇچۇن كۆڭلۇم؛
چېكەرمەن رەگلەرىنى نالەئى ئاھۇ فغان ئەيلەپ.

قىيامەت قامەتا ئازادەلەر قەيدىڭدەدۇر بەندە،
ئاياغىم ئىستەرىڭدىن قالماغاي تا باش ئېرۇر تەندە؛
نەفىكرى گۆرى كۆڭلۇم نى پەرۋايى كەفەن مەندە،
گۇزەر قىل قەبرىم ئۇستۇن ئەي شەھى خوبانىم ئۆلگەندە؛
يەقىن بارمە ۋەلىٰ شەمئى مازارىم ئىمتىھان ئەيلەپ.

سەفايى③ سۇففەئى④ ئەھلى سەفادىن تازەدۇر جانىم،
چېراغى مەئرىفەتدىن نۇر ئالۇر قەندىلى ئىمانىم؛
جۇنۇندىن پىراھىنلەر پارە قىلدى جىسمى ئۇريانىم،
بەھەمدۇللاھ كۆڭۇلدە قالمادى بىر زەررە ئەرمانىم؛
تەۋابى ھەزرەتى سۇلتان ساتۇقى بۇغراخان ئەيلەپ.

سەھەر ئاھمنى تىپرۇ ھەيئەتى⑤ قەددىمنى يا ئەيلەي،
مۇناجاتى ئەيلەرمەن بەسويى كىبرىيا ئەيلەي؛
چۇ زاھىد تا بەكەي تائەت قىلىپ ئەجەب رىيا ئەيلەي،
غۇبارى كوچەئى ئەھلى مۇھەببەت تۇتىيا ئەيلەي؛
كۆزۇمدىن قەترە-قەترە ئەشكى كەلكۇنۇم رەۋان ئەيلەپ.

بۇگۇن مەيخانەدىن ئەرتە سەدايى ئىشق بەردىلەر،
جەمالى ساقىئى مەھ رويىدىن گۇللەرنى تەردىلەر؛
دۇرۇدى بېنەھايەت ساغەرى تىلدىن ئىبەردىلەر،
ئىمامانىكى ماچىن ئىقلىمىدە ياتقان ئەردىلەر؛
زەلىلى بۇ قارا يۇزىنى سۇردى زەئفەران ئەيلەپ.

① ۆەززۇھا ۋەل ــ لەيل ــ قۇرئاننىڭ 93 ــ سۈرىسىنىڭ باشلانمىسى.
② تەبل ــ دۇمباق، ناغرا.
③ سەفا ــ روشەن، ئوچۇق، رونىاق، پاك، پاكىز.
④ سۇففە ــ ئايۋان، سۇپا.
⑤ ھەيئەت ــ سۈرەت، كۆرۈنۈش، تۇرق (ھەيئەتى قەدىتەق ــ تۇرق، بوي ــ تۇرق)

سەككىزىنچى مۇخەممەس

پەرى رۇخسارەكىم چېھرەسىنى ئەلدىن نىھان ئەتكەچ،
فەربى كۆزلەرنى فىتنەئى ئاخىر زەمان ئەتكەچ؛
بەيابانى ئەدەمدە پەيكەرىمنى① لەختە قان ئەتكەچ،
چۇ دۇربار② روشەن ئولدى خاتىرىم سەيرى جەھان ئەتكەچ؛
ھەياتۇ خىزرى تاپتىم قەتئى مەنزىل تەركى جان ئەتكەچ.

نەزەر سالمايدۇ ئاشىق جىلۋە قىلسە دەھ ھەزاران ھۇر،
گۈلى باغى بېھىشتى دىلرەبا نېز③ سۆرەتى زەينۇر؛
چېراغى مەجلىسى رىندانە④ ئالۇر پۇرمەغاندىن نۇر،
تەفەررۇج قىل دىلۇجانىنى...؛
ئەنەل ھەق رەمزىنى بىر قەترەئى مەيدىن ئەيان ئەتكەچ.

ھەۋايى چىنۇماچىن نىمشەبدە مۇشكىبېز⑤ ئولدى،
فىراقى كاكۇلۇڭدىن ئوتلۇغ ئاھىم شۆئلەرېز ئولدى؛
دەمى تىغى زەبانىم شانەئى زۇلفۇڭچە تېز ئولدى،
بۇگۈن باغۇ گۈلىستان گۈللەرى خۇش بەرگى رېز ئولدى؛
سەھەر ھويى چېكەردە سەرسەرى ئاھىم خەزان ئەتكەچ.

ماڭا خەيلى جۇنۇندىن قاسىدى⑥ يەتتى خەبەر بەردى،
تەنتەنى ئەيلەدىلەر مەئرىفەتتىن تەختە پەر بەردى؛
كۆڭۈلدە بولدى پەيدا بۇ رەموزى ئىشقىدىن گەردى.
مېنى مۇنداغ بەلادەشتىدە تەنها قويماغاي ئەردى؛
كى قەدرى گەۋھەرى قىممەت بەھانى ئىمتىھان ئەتكەچ.

بەھارى كەربالا رەڭ ئالمايىن گۈلگۈنە قانمىدىن،
سەدايى نەغمەتى ئىشقىڭ كۈلۈرمۇ خەستە جانمىدىن؛
خەلايىقغە نەبارى تاشلايىن دەلقى گەرانمىدىن،
زەلىلى تەرك ئېتىپ ئالەمنى كەچتىم خانەمانمىدىن؛
بەلى، ئازادەلەرنى كۆڭلۈم ئىچرە مېھمان ئەتكەچ.

---

① پەيكەر—گەۋدە، بوي، جۇغ؛ سۈرەت.
② دۇربار—دۇر ياغدۇرغۇچى.
③ نېز — يەنە، تېخى.
④ رىندانە—رىندلەرچە.
⑤ نېز — "سەپكۈچى، چاچقۇچى" مەنىلىرىدە.
⑥ قاسىد—خەۋەرچى، خەت توشىغۇچى؛ قەست قىلغۇچى.

توققۇزىنچى مۇخەممەس

ئەگەرچە تىفلى تاشى باشىم ئۆزرە سەنگسارىمدۇر①،
ۋەلىي پىنھان ئالۇرغە ئەل كۆزىدىن كۇھسارىمدۇر؛
سەراپا ئۇستىخانىم تەختە بەندى چۇبى دارىمدۇر،
تەنىمدە داغلار مەشقى جۇنۇندىن لالەزارىمدۇر؛
سەۋادى چەشمە ئاھۇ شۆئلەئى شەمئى مازارىمدۇر.

كۆڭۈل نەقدىنى تاراج ئەيلەدى غارەتگەرى② زۇلفۇڭ،
قەبىم دىۋانەلەرگە ئەي شەھى خوبان سەرى زۇلفۇڭ؛
مۇئەتتەر قىلدى گۈلشەن گۈللەرنى ئەنبەرى زۇلفۇڭ،
ھۇجۇم ئەتكەندە فەۋجى كاكۇلۇڭ يا لەشكەرى زۇلفۇڭ؛
كى نەقى③ لا ئىلاھە سەۋتى ئىللەللاھ ھىسارىمدۇر.

رەفىقىم گەردى بادى ۋەھشەت ئولدى مەنزىلىم ھامۇن،
كۆرۈپ رەسۋالغمنى ئافەرىن دەر تەلبەۋەش مەجنۇن؛
ئۆزۈم ئەۋۋارەۋۇ ئەقلىم پەرىشان كۆزلەرىم پۇرخۇن،
شەفەقدىن ھۇللەئى④ گۈلگۇن دىمەكلەر ئەرسەئى گەردۇن؛
جىگەر قانى بىلە رەڭ ئەيلەگەن ئەيزى بەھارىمدۇر.

نەقەس سالغانى گويا ھەر تەرەپكە تىير ئەژدەرھا،
تەلەبىم تەننى سىندۇرماق ئېرۇر تەدبىر ئەژدەرھا؛
بەتەھقىق ئائىلادىم ئەفسۇن ئەمەس زەنجىر ئەژدەرھا،
مەراھىل⑤ تەي قىلۇرمەن قويماسا گەر شىر-ئەژدەرھا؛
دەمى تىغى زەبانىم ئول مەھەلدە زۇلفقارىمدۇر.

سەياسەت تىغىنى تېز ئەيلەسە يەئنى ستەم بىلمەك،
جەفايى ئول مەھى نا مېھرىبانىنى سىز ئەلەم⑤ بىلمەك؛
سىپەھرى نىلكۇنغە چىقسە ئاھىمنى ئەلەم⑥ بىلمەك،
سەدايى ئەرغەنۇندىن نالەئى ئاشقىنى كەم بىلمەك؛
فىغانىم نەقەلەكدىن ئۆتتى لېكىن پەردەدارىمدۇر.

كۆكۈل تا سومىناتى ئىشقىدۇر قىيلەدىن فارىغ،
جەھان پۇرگوفتگويى ئىشق ئولۇپدۇر...فارىغ،
رىيايى خانقاھدە شەيخلەر بۇ جلۇەدىن فارىغ،
زەللى بولمادىك تاك ئاتقۇچە سەن جەزبەدىن فارىغ؛
دەغى مەھفەل ئىچىدە ھايى-ھويى كىرۇدارىمدۇر.

---

① سەنگسار—تاشلىق جاي؛ ئادەمنى بېلگىچە كۆمۈپ، تاش بوران قىلىش.
② غارەتگەر—بۇلاڭچى.
③ نەقى—پاك، تازا، خالىس.
④ ھۇللە—تون، چاپان.
⑤ مەراھىل—مەنزىللەر.
⑥ ئىككىنچى مىسرادىكى "ئەلەم"—دەرد-ئەلەم، ئۈچىنچى مىسرادىكى "ئەلەم"—بايراق، تۇغ.

ئونىنچى مۇخەممەس

جۇنۇن پىراھەنى تۇرماي تەنىمدە بەسكى ئۇرياندۇر،
قىزىق ياشىم كۆزۈم فەۋۋارەسىدىن جوش توفاندۇر؛
گۈلى داغى مۇھەببەت لاجەرەم سىينەمدە پىنھاندۇر،
كۆكۈل ئەۋراقىنىك شىرازە بەندى زۇلفى جاناندۇر؛
بەلې ھەر بېجىتابى تابى تۇشكەن رىشتەئى جاندۇر.

جەھانغە پۇر بولۇپدۇر ئافتابى دەۋلەتى‌دىدار،
تاماشا قىلغالى يوقدۇر ۋە لېكىن دىدە ئى① بىدار؛
ساچى سەر فىتنەئى دەۋرانلىقىنى ئەيلەدى ئىزھار،
قارا قاشىنى كۆزدۇم سەفھەئى ھۆسنىدە مىسرەئۇزار②؛
كى ئىماۋۇ ئىشارەت ئەيلەدى تۇغرايى دىۋاندۇر.

تىلىم دەم ئۇرمادى زۇلفۇك قاشىدا مۇشكۇ سۇنبۇلدىن،
كۆكۈل سۇ ئىچمەدى سەھنى چېمەنىدە شەبنەمى گۈلدىن؛
دىماغىم چاشنىئى③ تاپمادى فەرياد بۇلبۇلدىن،
ھەدىسى خەتتۇخالىك قىلمادىم يا ھەرفى كاكۇلدىن؛
كى ئىمان كەلتۇرۇپ بولماس بۇلارغە كافىرىستاندۇر.

كىتابى مار بازان ئىچرە يوق تەفسىرى ئەژدەرھا،
بەجۇز④ ئەفسۇنى بازى ھەيكەلۇ⑤ تەسخىرى⑥ ئەژدەرھا؛
شەھادەت بەردىلەر يارسەن ئېرۇر شەمشىرى ئەژدەرھا،
بۇ دەۋرى پېشە ئىچرە بى نەھايەت شىرى ئەژدەرھا؛
زەبانى زۇلفقارىم بولماسا ئەقلىم ھەراساندۇر⑦.

سەمەندەرمەن چۇ بۇلبۇل گۇل ۋىساقىن⑧ مىننەتىن چەكمەم،
ئۆزۈمچە جان بېرۇرمەن مەرگ ئاياقىن مىننەتىن چەكمەم؛
فەرىدۇن تەختى بىرلەكسىرا⑨ تاقىن مىننەتىن چەكمەم،
مەجازى شاھلەر قەسرۇ رەۋاقىن مىننەتىن چەكمەم؛
مېنى دىۋانەگە توققۇز فەلەك خۇش تاقۇ ئايۇاندۇر.

نىشانى ئىشقدۇرداغكى جانۇ تەن ئارا كۆسەك،
غۇبار ئالۇدەدۇر خاكستەرى گۇلخەن ئارا كۆرسەك؛
تەراۋەت ياردىندۇر رەۋنەقى گۇلشەن ئارا كۆرسەك،
لۇايى⑩ مەئرىفەت بىل ۋادىئى ئەيمەن ئارا كۆرسەك؛
دەرەختى كىم تەجەللى نۇردىن ھەر شاخى لەرزاندۇر.

فىراق ئىلكىدە ئەي يەئقۇب جانىم بولماغىل دىلگىر،
قەزاغە رو بېرىپ قىلغان ئەمەستۇر ھىچكىم تەغىير؛
ئەزىزى مىسرىنگكى خوبىغە يۇسۇف بېرۇر تەئبىر،
نەغەم تۇشسە جۇنۇندىن يەتتە ئەئزاروزە پۇر زەنجىر؛
مەلامەت ئەھلىنىڭ ئىنگارى⑪ بىلدىم جوشى سۇھاندۇر⑫.

قەبايى قىرمىزى كىيگەچ قەدىغە فىشەدىن دىلبەر،
كۇلاھى شوخى رەڭ ئامىزنى كەجى⑬ ئەيلەدى دەرلەر؛
بەناگۇشۇ يەدى بەيزا مىكىندۇر تۇرفە سىيمبەر،
قايا باقماغلىقى كافىركۆزىنىڭ دەۋرى مەھ خەنجەر؛
چۇ مۇرغى نىم بىسمىل ھەر تەرەف ئىشق ئەھلى نالاندۇر.

نە ئابدلەر ئىبادەت ئەيلەپ ئاخىر بۇتپەرەست ئولدى،
تەكەببۇر نەردبانى⑭ كۆپ بەلەند ئەردىيۇ پەست ئولدى؛
مەقامى مەئرىفەتدە دەست بەر بالايى دەست⑮ ئولدى،
بەرەھمەن دەير ئىچىدە بۇيى ئىمان بىرلە مەست ئولدى؛
ھۇنۇز ئەۋۋەل قەدەمدە بۇ زەللى نا مۇسۇلماندۇر.

① دىدە — كۆز.
② مىسرەئۇار — مىسراغا ئوخشاش.
③ چاشنى — تەم، تېتىق، مەزە؛ تېتىماق؛ بەھرە.
④ بەجۇز — ئۆزگە، باشقا.
⑤ ھەيكەل — زور گەۋدە؛ چوڭ ئىمارەت، ئىبادەتخانا؛ شەكىل؛ تۇمار.
⑥ تەسخىر — قولغا كىرگۈزۇش، رام قىلىش، ئىلىنتۇرۇش.
⑦ ھەراسان — قورقۇچى، قورقاق.
⑧ ۋىساق — ئۆي، خانا.
⑨ كىسرا — خىسراۋ، ساسانى پادىشاسىنىڭ لەقمى.
⑩ لۇا — تۇغ، بايراق.
⑪ ئىنگار — گۇمان، خىيال.
⑫ سۇھان — ئىكەك؛ ھەرە.
⑬ كەج — ئەگرى، قىڭغىر.
⑭ نەردبان — شوتا.
⑮ دەست — قول؛ بالايى دەست — قولى يۇقۇرى، قۇدرەتلىك، كۈچلۈك.

ئون ئىككىنچى مۇخەممەس

باشىم ئەگەرچە گۈنبەزى ئايىنەخانەدۇر،
ياشىم مۇھەببەت ئەھلىنىڭ مۇرغىغە دانەدۇر؛
دەريايى ئەشك كۆز ئىچىدىن بې كەرانەدۇر،
ھەر شۆئلەئىكى ئاھىم ئوتىدىن زەبانەدۇر؛
ئەھلى جۇنۇنغە شۆئلە ئەمەس تازيانەدۇر.

ھەمدۇ سىپاس① لايىقى پەرۋەردەگار ئىبرۇر،
پەرۋەردەگار ئالەمى ھەژدە ھەزار ئىبرۇر؛
ئىلىم قەدىمى لەم يەزەل② ئىچرە بار ئىبرۇر،
قۇدرەتلەرىگە زاھىر ئىبرەتجان نىسار ئىبرۇر؛
بىر غەمزەئى كەرەشمەدە يۈزمىڭ بەھانەدۇر.

مۇرغان دىل قاناتىنى تا قىلماسا رەسا③،
فەھم ئەيلەگەيمۇ مۆئجىزەئى موسايى ئەسا؛
زاھىد غۇرۇر تائەت ئىلە قىلماغىل بەسا،
ئالىمنى زاھىر ئەيلەردى، فاسىقنى فەرسا④؛
رەددى قەبۇل بىرلە ئەجەب كارخانەدۇر.

دىدارى دوست ئەل كۆزىدە بولماسا ئەيان،
قايدىندۇ نۇر پەرتەۋى ئەنۋار بۇ جەھان؛
قاسىرە⑤ نىگكى ھەمدىگەدۇر بولسە مىڭ زىيان،
ھەم بارگاھ سەلتەنەتى يەتتە ئاسمان؛
مەشئەلى ستارە ھەربىرى بىر شامىيانەدۇر.

زەۋق فىغانۇ نالەدۇ مەھبۇب ئەھلى دىل،
كور بولدى كۆزۇ يىغلادى يەئقۇب ئەھلى دىل؛
سەبرى ئەتتى ئاھ چەكمەدى ئەييۇب ئەھلى دىل،
پەرۋاز ئېتەردە يىغلادى مەجزۇب⑥ ئەھلى دىل؛
شاخى دەرەخ تۇبى ئۆزە ئاشيا نەدۇر.

ساقى يۇزىگە بۇرقەئى نازىنى پۆركەدى،
ساغەر مەيىنى كەۋسەرۇ زەمزەم دۇرۇر دىدى؛
ئوتلۇغ جەمالى خىرمەنى ئەقلىمنى ئۆرتەدى،
تەلقىنى ئىشق پىرى تەرىقەتكى ئەيلەدى؛
سالدىم بۇ جان قۇلاقىغە دۇررى يىگانەدۇر.

زىنھار يار بادەئى غەفلەتنى تاتماغىل،
بستەرى بېھىشت ھىللەسىدىن بولسە ياتماغىل؛
مەن ئاشقۇ بەلاكەشۇ زاھىدغە قاتماغىل،
يادەك قاشكىدە كىرفىك ئوقىن ئەلگە ئاتماغىل؛
تىيرى قەزاغە سىينەئى ئاشىق نىشانەدۇر.

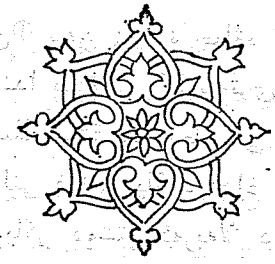
ئەترافى باغ چېيرە⑦ ئەجەب لالە كۈن بۈگۈن،
قەبرى ئىمامۇ جەئفەرى تەييارخۇن بۈگۈن؛
چىقتى كۆكۈل ھسارىدىن دۇنيايى دۇن بۈگۈن،
ساقى سۇراھى ششە بىلە سەرنىگۇن⑧ بۈگۈن.
مەجلىسدە بەسكى نالەئى نەي ئاشقانەدۇر.

سىندى سۇراھى باقمادى دۇرئىچرە مەست جام،
مۇتربى مۇغانە⑨ ئەيلەدى قىلساممكىن قيام؛
تا چاشنىئى تاپماسا تائەت چۇ نا تەمام،
دەرياۋۇ كۇھ دەشتى جۇنۇن ئەيلەدى مەقام؛
ئەۋزارەكى ھەمدەمۇ چاكۇ چەغانەدۇر.

رام ئولماي دەرىغ ماڭا ئاھۇيى خوتەن،
مۇشك ئولمادى ھۇنۇز تىلىم بىرلە جانۇ تەن؛
غۇربەت ئىچىدە بولسام ئايا ساھىبى ۋەتەن،
ھازىر كۆرەرمە ھەر نەفەسى كۆكلۇم ئىچرەمەن؛
ھەي ـ ھەي، زەللى يار ئەگەر ئاشقانەدۇر.

① سپاس ـــ ماختاش، مىننەتدارلىق.
② لەم يەزەل ـــ يوقالماس، ئۇزۇلۇپ قالمايدىغان.
③ رەسا ـــ ئىگىز، بۇيۇك، يېتىلگەن، تولغان، ئۆتكۈر.
④ فەرسا ـــ بۇزغۇچى، توزدۇرغۇچى.
⑤ قاسر ـــ كوتا، قىسقا، كالتا؛ كۈچسىز، ئاجىز.
⑥ مەجزۇب ـــ تارتىلغان، قىزىقتۇرۇلغان، بېرىلگەن؛ ھەيرانلىقتا قالغان.

دىۋانە؛ جەزبەسى تۇتقان.
⑦ چېيرە ـــ ئەپلىك، ئەپچىل، چاققان.
⑧ سەرنىگۇن ـــ بېشى تۆۋەن؛ رەسۋا، شەرمەندە.
⑨ مۇغانە (نەغمەئى مۇغانە) ـــ مەيخانىدە ئورۇندىلىدىغان چالغۇ ۋە ناخشا.

ئون ئۇچىنچى مۇخەممەس

يۈزۈڭگە بىخۇدانە سەجدە قىلدىم بى ريا دەرلەر،
ئۇلۇغلۇق ھۆرمەتىدىن ئاستانەڭ كىبريا دەرلەر؛
تەنىم كۆرگەچ بۇ تۇفراغ ئۆزرە نەقشى بوريا دەرلەر،
قارا قاشىڭنى، ئەي زالىم، كۆروپ ئىشق ئەھلى "ھا" دەرلەر؛
دەغى ئول ئەنبەر ئەفشانىڭ تۇتۇن يا ئەژدەھا دەرلەر.

پەرىزادى ئىرەمدىن① سەن زىيادە جىلۋە ئەيلەپسەن،
قىيامەت قايىم ئولغاندا يۈزۈمنى كۆرسەتەي دەپسەن؛
شەرارۇ شۆئلە كۈننىڭ ئىشقىدىن جانىمنى ئۆرتەپسەن،
چېمەن زارى كۆڭۈلنى غۈنچە ياڭلىغ داغ ئەيلەپسەن؛
تاماشا ئەيلەگەن گويا كى دەشتى كەربەلا دەرلەر.

شەبى ھىجران ئىبرۇر ياد ئەيلەرەم رۇخسارەڭى ماھىم،
چۇ ئەژدەرھايى ئاتەش ئوت سالۇر ھەر پېشەگە ئاھىم؛
رەفىقم گىرد بادى② ئىشق ئولۇپدۇر دەرد ھەمراھىم،
مۇھەببەت ئىقلىمىنىڭ تاجدارى سەن ئايا شاھىم؛
تەرىقى مەملەكەت تۇتماغلىقىڭنى خوش ئەدا دەرلەر.

سەلام ئەيتىڭ سەبا ماھى خوتەندىن چىنۇ ماچىنغە،
پەيام ئەيلەڭ دەغى ئول سىيمتەندىن چىنۇ ماچىنغە؛
بۇ غۇربەتنامەنى بەرگەيسە مەندىن چىنۇما چىنغە،
توشۇپدۇر شۆھرەتى ئاۋازە سەندىن چىنۇما چىنغە؛
خەتادىن ساچىلەرىڭنى بىلمەيىن مۇشكى خىتا دەرلەر.

دەبىرستان③ دەردىڭدە بىبرۇر دەرسى مۇھەببەتدىن،
بەغەير ئەز داغ ھاسىل بولمادى كۆڭلۇمدە ھەسرەتدىن؛
گىرىبان تابدا مەن چاك ئېتەرمەن بەسكى غەيرەتدىن④،
لەبى لەئلىڭدە كۆرگەچ نۇقتەئى خالىڭنى غەيرەتدىن⑤؛
غۇلامى ھىندۇۋى لەشكەر فۇرۇشى بى بەھا دەرلەر.

سەھەر گەردۇنغە يەتتى چەككەنمدىن ئاھ پۇر دەردى،
گۇۋاھمدۇر كۆزۈمنىڭ ياشى بىرلە چېھرەئى دەردى؛
بۇ كېچە شوخلۇقىدىن دىلرەبا غەيرىگە يار ئەردى،
قىزىل باشىم سارىغ چېھرەمگە ھەي-ھەي زىننەتى بەردى؛
زەلىلىنىڭ يۈزىدۇر يا سەۋادى كىمىيا دەرلەر.

---

① ئىرەم — ئەپسانۇى بىر گۈزەل باغنىڭ نامى.
② گىردباد — ئىسىق شامال، ئوتتەك ۋىل-ۋىل قۇيۇن.
③ دەبىرستان — مەكتەب (ئەسلى، يېزىق ئۆيى).
④ غەيرەت — تىرىشماق، سەئى ھەركەت.
⑤ غەيرەت — رەشك، قىزغىنىش.

ئون تۆتىنچى مۇخەممەس

غۇنچە بەرگىدىن نىقابى ئەتلەسۇ دىباسى① بار،
سەبزە شەبنەمدىن چېمەنده ساغەر سەھباسى بار؛
سۇبھى سادىقنىڭ ئەگەرچەندى يەدۇ بەيزاسى بار،
نىمچە نارىنجى② سەنەمنىڭ ئوسمادىن قاش ياسى بار؛
قىرمىزى ساچباغ ئىچىده كاكۇل ئەژدەرھاسى بار.

جۇمله جان پەرۋانەدۇر ۋەسلىڭ چىراغى ئۆزره كۆر،
شۆئله گۇلگۇن پوش ئىرۇر سىينەمده داغى ئۆزره كۆر؛
سەرۋى ئەرئەر③ قامەتىنى چارباغى ئۆزره كۆر،
زەئفەران مەندىن قىزىل بەخمەل تۇماغى ئۆزره كۆر؛
زەرنىگارا④ قۇببەئى شاھەند⑤ ئىستىغناسى بار،

بىرفەرەنگى زادەئى كافىرنى مەن تاپقان ئۇچۇن،
شوخلۇقىدىن جانغە تەبل ئىشقىنى قاققان ئۇچۇن؛
چىنۇ ماچىننى قىيا ياتقاندا چاپقان ئۇچۇن،
زۇلفى چىنى ئارزىنىڭ ھالىدىن...
لەشكەرى شامۇ ھەبەشنىڭ روم ئىله غەۋغاسى بار.

ئەي سەبۇك بارانە ساھىل بەھۇده قىلماڭ نىدا،
قۇلزۇمى ئاۋارە⑥لىكده قىلدى سەرگەردان خۇدا؛
تەخته بەندى كىشتىئى تەن بولدى بىر-بىردىن جۇدا،
زەۋرەقى ⑦سەبرىم نەزەرده جىلۋەگەر قىل ناخۇدا؛
مەجمەئىل بەھرەين⑧ ياڭلىغ كۆزلەرىم دەريانى بار.

ساچلەرىڭنىڭ تارىغە ئالەمنى شەيدا ئاڭلادىم،
شەرھۇ تەفسىرى خەتۇخالىڭنى قەيدا ئاڭلادىم؛
سۆرەئى ۋەللەيلىنى زۇلفۇڭدا پەيدا ئاڭلادىم،
مۇسھە فۇ قۇرئاننى يۇزۇڭده بويدا ئاڭلادىم؛
سۆرەئى نۇنۇل قەلەمدىن قاشلەرىڭ توغراسى بار.

چاكۇچاڭ ئولغان كۆكۇل سوراخى بىلگىل جەيب⑨ ئەمەس،
دەفتەرىم ھەققانىيەتدىن پەرده ئىلەر يىپ ئەمەس؛
گۇلروخى پەيۋەستە ئەبرويى نەزەردىن غەيب ئەمەس،
نالەئى بۇلبۇلغە كۆكلۇم ھەمدەم ئولسە ئەيب ئەمەس؛
نارباغى گۇلشەنى ماچىنده بى پەرۋاسى بار.

كى ئىمامى جەئفەرى سادىقنى مەن تەۋق ئەيلەدىم،
كى ئەبا ⑩يۇ خىرقەۋۇ ۋەيسى قەرەن تەۋق ئەيلەدىم؛
چۇن سەبا تەرفى گۇلستانۇ چىمەن تەۋق ئەيلەدىم،
خۇش سەئادەتدۇر شەھىدانى خوتەن تەۋق ئەيلەدىم؛
كۆرمەيىن قالغان بۇ ئىقلىمده خىتا سەھراسى بار.

گەرچە پەردازی ئىبارەت قىلمادىم ئەي نۇكتەدان⑪،
مەرەئى بەرجەستەئى رەنگىنى دۇر تۇمار جان؛
ھەرفى ھەر بەيتىمدە يۇز مىڭ ئەرغەنۇن ئەيلەپ فغان،
بۇ غەزەلدە بىلمەسە ھالىمنى ئول نامېھربان؛
دەفتەرى ھىجران ئاچىپ كۆرسۇن نىچۇك ئىنشاسى بار.

جامى ۋەھدەتدۇر ئىلىكىم ئۆزرە جامۇجەم ئەمەس،
ئەقل ئەگەر رەسۋا بولۇپدۇر خاتىرىم پۇرغەم ئەمەس؛
چاشنىئى ئىشقدىن تاپماي كىشى ئادەم ئەمەس،
مەئلۇم ئولدىكىم زەلىلىنىڭ جۇنۇنى كەم ئەمەس؛
تەلبە باشدا پەرىلەرنىڭ ئەجەب سەۋداسى بار.

---

① دېبا — نېپىز، نەقشلىك يىپەك رەخت.
② نارېنجى (نارەنجى) — نارەنجىگە ئوخشاش؛ سېرىق تۇسلۇك.
③ ئەر ئەر — تاغ سەرۇسى، تاغ تېرىگى.
④ زەرنىگارا — ئالتۇن سۇيى يالتىلغان. زەر بىلەن بىزەلگەن
⑤ شاھەندە — پەرھىزكار، ياخشى، دۇرۇس.
⑥ ئاۋار (ئاۋارە) — قىزىق، ھەرارەت، ئوت.
⑦ زەۋرەق — قېيىق.
⑧ مەجمەئ — يىغىندى، مەجمەئىل بەھرەين — ئىككى دەريانىڭ قوشۇلۇشى
⑨ جەيب (جىب) — كۆكلەكتىكى ياقىسى.
⑩ ئەبا — قېلىن ۋە يوغان يۇڭ چەكمەن تون؛ يەڭسىز تون.
⑪ نۇكتەدان — سۆزنىڭ ئىنچىكە مەنىسىنى چۈشەنگۈچى، ئەقلى يېتىك، زېھنى ئۆتكۈر.

ئون بەشىنچى مۇخەمەس

خاھى دەير ئىچرە ھەمىشە ساھىبى زۇننار بول،
خاھى مەسجىددە ئىمامۇ ۋائىزۇ گۇفتار بول؛
ھەرنە بولساڭ بول ۋە لېكىن مەردۇ بى ئازار بول،
ئەي كۆڭۈل دۇنيانى تەرك ئەيلەپ گەدايى يار بول؛
كى كۇلاھۇ خىرقەئى پەشمىن قەلەندارۋار بول.

ئىشقدىن تاپتى بەھارى باغ جانى ئاشقان،
ۋادىئى جوشى بەلا بولدى مەكانى ئاشقان؛
خىزمەتى ئۇستاد كامىلدۇر دۇكانى ئاشقان،
گەر مۇيەسسەر بولسە بۇ دەلقى گەرانى ئاشقان؛
ھىندۇ رومى تۇبىبەۋۇتەھ① نۇقرەدىن بىزار بول.

رەسمۇ راھى مەئرىفەتدۇر ئەۋۋەلى تەركى ۋۇجۇد،
سۇننەتۇ ئەھلى جەماغە قەئدەۋۇ زىكرى سۇجۇد؛
سىنەئى دەرۋىشلەر ئوتدۇر ۋەلىي قىلمايدۇ دۇد،
بىستەرى كىمخابۇ زەررىن بىرلە ئەتلەسدىن نەسۇد؛
بوريايى فەقر ئۆزرە كېچىلەر بىدار بول.

ئالەمۇ ئادەم زۇھۇر ئەتكەيمىدى سەن بولماساڭ،
گەۋھەرۇ گەنجى مەئانىلەرغە مەخزەن بولماساڭ؛
قوي قەدەم مەردانە بۇۋادىغە گەر زەن بولماساڭ،
ۋاقىغۇ ئەھۋال...چىلتەن بولماساڭ؛
ھەم سەدايى ھاي-ھويى گۇنبەزى دەۋۋار② بول.

مەھرەم ئەرمەستۇر نىگارنىڭ سۆھبەتىدە جانۇ تەن،
سەدھەزار ئادەم بۇ دەئۋادىن كىيىپدۇرلا كەفەن؛
گەرمۇسافىرسەن موغۇل ئىقلىمىدە يا بى ۋەتەن،
تەۋق قىلغاندىن كېيىن قەبرى شەھىدانى خوتەن؛
ئېئتىقاد ئەيلەپ غۇلام جەئفەرى تەييار بول.

كىم رىيايى خانىقەھدىن چىقمادى ئۆمرى ئەبەس،
مەقسەدىڭ پىرى مۇغاندۇر كوشەئى مەيخانە بەس؛
راست بولغىل، خىرمەتىڭ قىلغاي بارى دۇزدۇ ئەسەس③،
مەجلىسى ھەفتاددۇ مىللەتنى گەر قىلساڭ ھەۋەس؛
چۇن بەرىشمەدەك④ مۇلايىم نەغمەئىگە تار بول.

بېخەبەرسەن گىرۇدار ئەييامى، ئەي ئەھلى جۇنۇن،
بېھىتابى زۇلفى يار ئەييامى، ئەي ئەھلى جۇنۇن؛
بېقەرار ئەتكەن خۇمار ئەييامى، ئەي ئەھلى جۇنۇن،
بادە ئىچسەڭ گەر بەھار ئەييامى، ئەي ئەھلى جۇنۇن؛
قىرمىزى لەبلىك سەنەمنىڭ يادىدا گۇلنار بول.

دەۋلەتى رويى زەمىننىڭ تەركىنى⑤ تاج ئەيلەسەڭ،
ھەقدىن ئۆزگە بارچەنى كۆڭلۇڭدىن ئىخراج⑥ ئەيلەسەڭ؛
ھۇشى ئىدراكىڭ بىلە ئەقلىڭنى تاراج ئەيلەسەڭ،
ئارزۇيى سۆھبەتى مەنسۇرى ھەللاج⑦ ئەيلەسەڭ؛
ئۇستىخانىڭدىن سەراپا نەردبانى دار بول.

بېھۇدە ئۆمرىنى زايەئ ئۆتكەزۇر پىرۇ جۇۋان⑧،
شۇكرى تىل بەردى سەنا ئەيتۇرغە چۇن ئابۇرەۋان؛
ئادەمى تا سۆزلەمەيدۇر سىررى ئەسرارى نىھان،
قەدر تاپتى ھۇشمەند ئەھلى چاپىپ تىغى زەبان؛
تۇتىيانى ھىندۇ ياڭلىغ كۇندە شېكەر بار بول.

تۇتماغىل ئالەمنى ئەي دانا ئۆزۇڭدىن تۇرفە نەڭ⑨،
سۇلھى قىلغىل، قىلماغىل ھەفتاددۇ مىللەتكە جەڭ؛
تا گۇلىستانى كۆڭۇلدىن ئاندەكى تاپقايسە رەڭ.
كىشتىسىزدەر يا ئىچىدە سويلاغىل مىسلى نەھەڭ؛
ئۇچراسا تاغى بەلەندى كىبىك خوش رەفتار بول.

سالنا ئاشۇفتەئى ئول زۇلفى سۇنبۇل بولغۇچە،
يا تانابى تاركاكۇل بويىندا غول بولغۇچە؛
بېھۇدە باغۇ چېمەن سەھىندە بۇلبۇل بولغۇچە،
قۇمرىئى شاخى دەرەخت گۇلشەنى گۇل بولغۇچە؛
مېھنەتۇ دەردۇ ئەلەمنىڭ فەۋجىگە سەردار بول.

تەركى قىل كەۋنەين ئىچىنى گەركۇلاھى ئىستەسەك،
بوريا ئۈستىدە ئولتۇر تەختى شاھى ئىستەسەك؛
چۈن فەتلە ساچلەرى تۈغدۇر گۈۋاھى ئىستەسەك،
ئەي زەللى پەرتەۋى نۇرى ئىلاھى ئىستەسەك؛
خانەدان ھەزرەتى شاھ قاسىمى ئەنۋار بول.

---

① تۈببەۋۈتەھ — دۆۋە - دۆۋە.
② گۈنبەزى دەۋۋار — ئايلانغۇچى گۈمبەز، يەنى ئاسمان، پەلەك.
③ دۈزد — ئوغرى، ئەسەس — كىچە قاراۋۇلى، تۈن ساقچىسى.
④ بەرىشم — (ئەبرىشم) ئەۋرىشم، يىپەك.
⑤ تەرك — جەز دۈبۈلغا.
⑥ ئراج — چىقىرىش، ھەيدەش، سۈرگۈن، خارىج قىلماق.
⑦ مسۈر ھەللاج — خۈدالىق دەۋاسىنى قىلىپ دارغا ئېسىلغان سوفىنىڭ نامى.
⑧ پىرۈجۈۋان — قېرى - ياش.
⑨ نەڭ — مەنپەئەت، نەپ؛ ئار، ئۇيات. (تۈرفەنەڭ — قىزىق نەرسە، ئاجايىپ نەمە).

ئون ئالتىنچى مۇخەممەس

كى ئەرەبدىن فىتنەئى شوخى ئەجەم كەلتۈرمىشەم،
كى تەرەبدىن① ساغەرى دەردۇ ئەلەم كەلتۈرمىشەم؛
سەر بەيازى مەتلەئى تۇغرايى غەم كەلتۈرمىشەم،
تا مۇھتى ئىشقدىن بىرقەترەنەم كەلتۈرمىشەم؛
ھەۋزە كەۋسەر يادىنى كۆڭۈلگە كەم كەلتۈرمىشەم.

. . . . . .

سۆرەتى جىسمانىيەتنى سومنات ئەيلەي بۇگۈن،
تىغى بەر فەرقى② سەرى لاتۇ مانات ئەيلەي بۇگۈن؛
نەفس كافىر بۇت ئىرۇر، تاپسام غازات ئەيلەي بۇگۈن،
دەۋرىدۇر سەدرى بەدىر كايىنات ئەيلەي بۇگۈن؛
ئەژدە ھا سەر ئوتلۇغ ئاھىمدىن ئەلەم كەلتۈرمىشەم.

ئەي كۆڭۈل ئۆمۈر ئۆتتى، بىر يارغە سەن يار ئولمادىڭ،
ھەلقەئى زەنجىرى زۇلفىغە گىرىفتار ئولمادىڭ؛
غۇنچە ئاچىلدىيۇ گۈل كۈلدى، بىدار ئولمادىڭ،
ئۆتتى بىر پەيۋەستە ئەبرويى خەبەردار ئولمادىڭ؛
مىسرەئى شوخنى گويا كىم بەھەم كەلتۈرمىشەم.

بۇرقەئى نازنى ياپقاندىن كېتەردە بارها،
نالەئى بۇلبۇلغە ئۇن قوشتۇم سەھەردە بارها؛
جىلۋەئى ھۆسن ئەيلەدى مەددى نەزەردە بارها،
لەئلى لۇتفىنىڭ...يەزەردە بارها؛
...شاخى بەرگىدىن قەلەم كەلتۇرمىشەم.

...ئالەمدە مەندىن...ئاۋازەدۇر،
...دەرۋازەدۇر؛
مەگرىنەت تارى كەتانى كۆڭلۇمە شىرازەدۇر،
كۆز يېتەردە...دىماغىم تازەدۇر؛
ئەنبەر ئەفشان نۇكتەھى زۇلفى سەنەم كەلتۇرمىشەم.

بارى ئىشقىدىن ئېگىلدى قامەتىمنى يا دىمە،
مەۋجى ئەشكىمنى كۆرۈبان جوشەشى دەريا دىمە؛
ياغسە گەر بەرقى بەلا باشىڭغە ھەرگىز ھا دىمە،
دىلبەر ئىشكىدە زەلىلى تەلبەنى تەنها دىمە؛
تارپودى خىرقەدىن خەيلۇ ھەشەم كەلتۇرمىشەم.

---

①تەرەب — خوشاللىق، شادلىق. (تەرەب ساغەرى — شادلىق پىيالىسى).
② قەرق — چوقا (باشىنىڭ چوقىسى).

ئون يەتتىنچى مۇخەممەس

شەبنەم ساچىلدى سۇبھى يۇزۇڭنىڭ زىياسىدىن،
گۈلگۈل ئاچىلدى غۇنچە لەبىڭنىڭ ھەياسىدىن؛
قاشىڭ قىيامەت ئەيلەدى پەيۋەستە ياسىدىن،
ئىشق ئەھلى ساتقۇن ئالسە ئىزىڭ تۇتىياسىدىن؛
قىلغىل تەرازۇ ئىككى كۆزۇمنىڭ قاراسىدىن.

مەردان ئەرۇسى دەھر نەزەر قىلسە باقماغاي،
يەئنى جەھاننى تۇدەئى زەر قىلسە باقماغاي؛
دەرياۋۇ دەشت تاشىنى گۆھەر قىلسە باقماغاي،
ھۆرى بېھىشت جىلۋە ئەگەر قىلسە باقماغاي؛
ھەر ئاشىقىكى ئايرىلادۇر دىلرەباسىدىن.

جىسمىم تېگۈرمەن ئەيلەدى بۇ ئاب يەتتە چەرخ،
كۆڭلۇمنى رەۋشەن ئەيلەدى مەھتاب يەتتە چەرخ؛
ھەرگىز كۇشاد بولمادى ئەبۋاب يەتتە چەرخ،
ئەي ناخۇدايى قۇلزۇمۇ گىرداب يەتتە چەرخ؛
مەن شىشە پوتى سويلاغۇچى سۇ سەداسىدىن.

ئالەم ئەگەرچە مەئدەنى كان سۇخەنۋەران①،
ئىقلىمگىر تىغى زەبان سۇخەنۋەران؛
تەقرىرۇ ھالۇمال بەيان سۇخەنۋەران؛
دۇردانەئى جەۋاھىرجان سۇخەنۋەران؛
ھەرفى بەيان ئېتىلمەگەي ھەمدۇ سەناسىدىن.

ئاشق ئۆزىنى ھەمدەم دەردۇ ئەلەم قىلۇر،
ئەين سەھەردە ئاھىنى ئوتلۇغ ئەلەم قىلۇر؛
بۇلبۇلغە گۇل ھۇنۇز جەفاۋۇ ستەم قىلۇر،
بى رەھىم بى ۋەفاۋۇ مۇرۇۋەتنى كەم قىلۇر؛
كۆرگۈزمەيىن ۋىسالىنى باغى ۋەفاسىدىن.

ئەلگە نەشات② ئەيشۇ فەراغەتدە توي ئىدى،
ھەم ھەلقە بىزگە بىر نەچچە ژۇلدە موي ئىدى؛
بەرقى بەلاغە تىكلەگەن ئاۋاز ھوي ئىدى،
سەرۇپا بەرەھنەلەردە بۇگۇن گۇفتگوي ئىدى؛
شىبلى③ لىباس كەئىبەدە ۋەھم بىلاسىدىن؛

كاشانەدىن ئاھويى رەم گەردە تىزمەگىل،
بېھۇدە يوي باغۇ گۇلستانىنى كەزمەگىل؛
ئاينىك باشغە سەندەلى بېشەنى ئەزمەگىل،
زۇلفى سەنەمنى شان چۇ گۇستاخ يەزمەگىل؛
تا تۇگمەسىنى يەزمەسە ئالتۇن قەباسىدىن.

تاكى شكايەت ئەيلەيمنۇ ۋەسفى يار ئېتەي،
مەردى قەلەندەر ئولدۇم تەركى دىيار ئېتەي؛
يارى مۇھەممەدىنى ئۆزۇمگە ھسار ئېتەي،
ئىسلام دىننى كۇفر كۆزىگە نسار ئېتەي؛
يۇز مۇشتەرىچە قەدر تاپىپدۇر بەھاسىدىن.

كەتتى يىراق بەرقى سەمەند ئەيلەدى ئورۇج④،
ئازادەكان رىندغە بەند ئەيلەدى ئورۇج؛
پەست ئولدى پارسا... ئەيلەدى ئورۇج،
بۇركۇتى زۇلۇم بەسكى بەلەند ئەيلەدى ئورۇج؛
يەتكەيمۇ تېز كۇشەنشىنلەر دۇئاسىدىن.

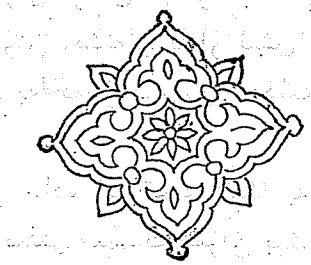
سەھنى چېمەندە رەۋنەقى گۇلزار ئىشق ئول،
تۇر ئالدى جان جلۇەئى دىدار ئىشق ئول؛
كۆڭلۇم چۇ تۇتى بولدى شېكەر بار ئىشق ئول،
جەۋھەر فۇرۇش رىشتەئى بازار ئىشق ئول؛
مەن ئاشقى بەلاكەشۇ مسكىن گەداسىدىن.

ئەي ساقيان سادە ئىلىكىمگە شىشە بەر،
مەست ئەيلەگىلكى هىممەت شىران بېشە بەر؛
يارەب، جەزايى مۇددەئىنى⑤ سەن ھەمىشە بەر،
ھەركىم يامانلىق ئەيلەسە بوينىغە شىشە⑥ بەر؛
بىر سائەتى قۇتۇلمادىم جەۋرۇ جەفاسىدىن.

...هەمشە تالبى مەتلۇب خام ئىدىك،
فسقۇ فۇجۇر بابىدا يەئنى تەمام ئىدىك؛
بەد نامىكى سەندە قاچان نەكۆنام ئىدىك،
سەن ھەم ئۇرۇغى ھەزرەتى ئادەم پەيام ئىدىك؛
تەگمەس ساڭا زەللىلى بېخەبەر غەم ياراسىدىن.

---

① سۇخەنۋەر — سۆزمەن، گەپدان.
② نەشات — سۆيۈنۈش، خۇرسەن بولماق.
③ شىبل — شىرنىك بالىسى.
④ ئۇروج — ئۆرلەش، يۇكسلىش، كۆتىرىلىش.
⑤ جەزايى مۇددەئى — دەۋا قىلغان جازانى، تىلىگەن جازانى.
⑥ شېشە — ئىشىق يارا، يامان يارا.

ئون سەككىزىنچى مۇخەممەس

نەچۈك ئەيتايىن خۇدايا ساڭا ھەمد ئىلە سپاسى،
كى ئىنايەتىڭگە سىغماس ھەمە بەندىنىڭ قىياسى؛
كۆرۈنۈر مەھال مۇتلەق مېڭدىن بىرىن ئەداسى،
كەرەمىڭ قائىدا يوقدۇر گەھى تائەتىم بەھاسى؛
دەرى دەرگەھىڭغە يىغلاپ كۆزۈم ئولدى كەھرەباسى.

يەنە باشلايىن دەمادەم دىلۇجان بىلە سۇرۇدى،
شەھى ئەنبىيا مۇھەممەد تەرىقىگە مىڭ دۇرۇدى؛
كىشى كىم مۇھەببەتى يوق ئانى دەرلە خىشك رۇدى①،
سەببى تەمام ئالەم ئەۋلا②نىڭ ئىبرۇر ۋۇجۇدى؛
بۇ قارائغۇ دەھر ئۆيىنى يارۇتۇپدۇرۇر زىياسى.

دىدى ساربان بېدىل ئەرەبىغە ئەي بۇرادەر،
ماڭا بىر بىشارەتى بارىكى مەدىنەئى مۇنەۋۋەر؛
دەرى مەككەئى مۇئەززەم بىلە رەۋزەئى پەيەمبەر،
سەلەۋات③ بى نەھايەت ئىبەرىپ دۇرۇد ئەكبەر؛
گەرى شەفائەتىگە سىغىنىپدۇرۇر گەداسى.

دەغى يۈز تۈمەن تەھبىەت خەلەفائى راشىدىنغە،
سەرى سادىقان ئەبۈبەكرى ئول ئىمام پاك دىنغە؛
مەھى بۈرجى ئەدلى ئېھسان ئۆمەر ئەختەر يەقىنغە،
گۈلى باغى ھەلىم ئوسمان ئول ئەمىر مۈستەقىنغە؛
دۈرى گەنج ئىلمى سەيد ھەسەنۇ ھۆسەين ئاتاسى.

لەبى قىرمىزى نىگارا ماڭا بادە تۇت خوتەندە،
قەدەھ ئەرغەۋانى ئەيلەپ سەمەن ئەيلە ياسمەندە؛
گۈلى نار باغى ماچىن ئاچىلىپ چېمەن چېمەندە،
كۆرۈنۈر نە ئەژدەھالەر ھەمە تارپود خەندە؛
نە ئەجەب قەلەندەرىدۇر دەمى تىغ مۈتتەكاسى.

قاراسا تەۋاڤىن ئەيلەپ كۆرۈبان ۋىلايەتى چىن،
ئوقۇدۇم ئىمامىلەرغە سەنەما رەۋايەتى چىن؛
چىن ئېلى ئىشتىكىزلەر، قىلايىن ھىكايەتى چىن،
نە زەرۈر تۇشۇبدۇرۇركىم قىلايىن شىكايەتى چىن؛
بۇ سۆزۈمدە چىنۇماچىن ھەمە يارىنىڭ فىداسى

گۈلى داغىنى ئاچىپدۇر كۆكلۈ كۆزۈمدە خۇن يوق،
بەتەمام دەشتۇ سەھرا بۇ سۇفەتدە لالەگۇن يوق؛
قەدۇ قامەتىمچە بارى غەمى ئىشقىدىن ئىنگۇن يوق،
بەلى بىر جەمادى④ دەكلەر ئۇ كىشىدە كىم جۇنۇن يوق؛
نە گۇنەھ زىيادە مۇندىن يېتەدۇر شۇبۇ خەتاسى.

نە ئىمامى شەھر بولدۇم نە مۇئەززىنان چەغرە⑤،
نە چۇ سوفىئى رىيايى نە قەلەندەران نۇكرە⑥؛
مېنى كوچەئى گەدايى نە فەرىبى⑦ شەيخ سفرە⑧.
نەفسى خۇدا تەلەبلەر رەۋىشىدە بارمادىم رە؛
بۇ تەلەبدە ئاجىز ئولدۇم نە ئىكىن خۇدا رىزاسى.

بۇ زەللى تەلبە يەزمەس كەمەر كەرەم بەلىدىن،
كى قۇيۇندەك ئۆتمەگۇنچە ئەلەمۇ ستتەم تىلىدىن؛
چېمەن ۋەفا يەدىنى ئىبەرۇرمۇ غەم يەلىدىن،
نە جەفاۋۇ جەۋر يەتتى كېچەلەر سەنەم ئېلىندىن؛
سىناماي كۆگۈلنى بەرگەن كىشىنىڭ بۇدۇر جەزاسى.

---

① خىشك — قۇرۇق، سۇسز؛ رۇد — ئېرىق، ئۆستەك.
② ئەۋلا — ياخشىراق، ئوبدان.
③ سەلەۋات — خۇداغا سېغىنىپ نامازغا ئوقۇماق ۋە دۇئا قىلماق.
④ جەماد — جانسىز تەبىئەت (تاش ـ توپراققا ئوخشاش نەرسىلەر)
⑤ چەغرە — خەۋەرچى.
⑥ نۇكرە — ھۇشيار؛ ھىلىگەر.
⑦ فەرىب — ئالدامچى.
⑧ سفرە — يولچى.

مۇستەھزاد

1. مۇستەھزاد

گۈلشەندە خىرام ئەيلەپ ئىدى ئول قەدـقامەت،
ئەي دوست بەيەكبار؛
ئالەم ئېلىگە تۈشتى چۇ ئاشۇب قىيامەت، فاش
بولدى بۇ ئەسرار.

دەريايى گۈناھىم ئىچىدە غەرق بولۇپمەن، تەقسىر
ئىلە تەۋبە،
تۇت بارچە خۇدا يا كەرەمىڭ بىرلە سەلامەت،
مەن بەندە گۇنەھكار.

كەيفىيەتى ئەسرارى خۇدانى نە بىلۇرسەن، ئىنكار
ياماندۇر،
مەستىكى بۇ يولدا ئەيتەدۇر قىلمە مەلامەت،
زىنھار بە زىنھار.

كەل سومئەدىن مەيكەدەگە ئەزم سەفەر قىل،
دەرۋىش سەھەرخىز،
سوفى سۈنى ئوت ئەيلەسە ئەز رويى كەرامەت،
سالۇسى تەبەھكار①.

رەھمەت ئىشكى تەلبە زەللى ئاچىلۇرمۇ، تەكرى
تەزەفىدىن،
تۆكمەي سەھەرى سەجدە ئۆزە ئەشكى نەدامەت،
رۇخسار ئۆزە ھەر بار.

① تەبەھكار ــ ئەسكى، ئوسال، ئىپلاس.

2. مۇستەھزاد

زىنھار بەدەن قەلئەسىنى قىلما ئىمارەت، ئەي يار ۋەفادار.
سەيلەب ئەجەل ئەيلەگۈسى بىر كۈنى غارەت.
چۈن لەشكەرى كۈففار.

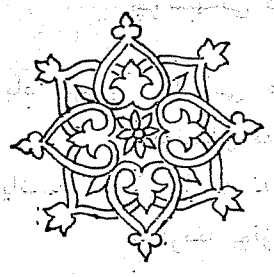
تەن قەلئەسىدە مەنزىل ئېتىپ قالما ھەمىشە، بۇ سۆزگە قۇلاق تۇت،
دەريا ئۆزە ئۆي سالغان ئېرۇر بەرگى بەسارەت،
بىھۇدە بۇ كىردار.

بى بەرگ زىمىستان ئىچىدە مۇشكۈل ئىمىش ئۆمۈر، كۆپ تەجرىبە قىلدىم،
باران بەھار ئۆتمەسدە ۋەقتى تەھارەت، چابۇك بولۇك ئەي يار.

ھاجى ھەرەمى كەئېبەگە قويسا قەدەمىنى، تەۋق ئەتمەك ئۇچۇنكىم،
سەن سىدقى بىلە ئەيلە غەرىبنى زىيارەت، بۇ ۋادىدە زىنھار.

ئايىنەئى ئەنۋارۇ تەجەللى دىمەگەيلەر،
كۆرگەندە خەلايىق.
ئولتۇرماغۇچە چېھرەئىگە نۇرى تەھارەت،
چۈن پەرتەۋى ئەنۋار.

مەجنۇنى جۇنۇن مەرھەلەسىدىن خەبەر ئەيتۇر،
پىنھان ماڭا ھەر دەم،
ئەبياتى زەللىي ھەمە شوخى ئىبارەت، ھەي-
ھەي بۇ نەگۈفتار.

3. مۇستەھزاد

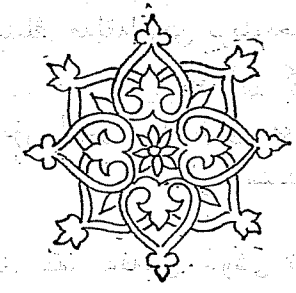
تەن قەلئەسىكىم روھى لۇتفىمغە قەفەسدۇر، سايرايدۇ چۇ بۇلبۇل،
بۇ بەندە ئەگەر بولماسا ئۇچماقغە ھەۋەسدۇر، بەرگى ۋەرەقى گۇل.

ھۇشيار بولۇپ بارما بەيابان ساری دەرۋىش، بۇ ۋادىدە زىنھار،
يول كۆركۈزۈر ئەلنىڭ ئۇنى-ئاۋازى جەرەسدۇر، چۇ سەھەئى دۇلدۇل.

ھەر شامۇ سەھەر ياد بېرۇر نالەئى ھۇقۇش، يەئىنكى نەسىھەت،
ئەي ئادەمى كۆپ ياتما، بۇلار بارچە ئەبەسدۇر، تەكرىگە بولۇڭ قۇل.

مەغرۇر نەماز ئۇلماغىل ئەي زاھىدى خۇدبىن، مىكرى ئىلە رىيادىن،
دىھقان سەمەندەر قاشىدە تۇدەئى خەسدۇر، مانەند پۇچەك پۇل.

ئەتلەسنى زىبلىلى كۆزىگە قىلما مۇباھات،
ئەي ئەھلى تەۋانگەر،
پەشمىنە كۇلاھى بىلە خىرقەئى بەسدۇر،
ئەزرۇيى تەۋەككۇل.

4. مۇستەھزاد

تاتۇشتى بۇ مەھفەل ئىچىگە شورى مۇھەببەت،
بولدى چۇ گۈلستان،
ساغەردە لەبالەب مەي پۇر زورى مۇھەببەت،
رىندان ھەمە مەستان.

زۇلفۇڭ خەمىنىڭ ھەلقەلەرىن بويىنۇمغە سالغىل،
ھىجران كېچەسىدە،
زەنجىرى جۇنۇن لايىق مەنسۇرى مۇھەببەت،
دار ئۈستىدە جەران.

نەززارە قىلۇر ھەر نەفەسى جوشى تەجەللى،
غەيرەت كۆزىن ئاچىڭ،
مۇسى سىفەتانىكى چىقىپ تۇرى مۇھەببەت،
ھەر كۆندە فەراۋان.

پەند ئەيدى سۇلەيمان نەبىغە نە ئەجەبدۇر،
ئەيمەنمەدى ھەرگىز،
ھىكمەت تىلىدىن نۇكتە سۇرۇپ مۇرى مۇھەببەت،
دەرۇەقتى سۇلەيمان.

غەيرەت كۆزىدىن پەردەئى غەفلەتنى ئالىڭلەر،
بسيار ئەيتتىم،
خۇرشىدۇ رەخشەندە ئېرۇر نۇرى مۇھەببەت،
چۇن شۆئلەئى تابان.

گۇياكى قيامەت كۇنى مەيخانەدە بولدى،
قورقۇنچ ئىلە ئولدۇم،
كىم چالغانىدىن پىرمۇغان سۇرى مۇھەببەت،
خەلق ئولدى ھەرنە ئاسان.

دىلبەر كۆزىنى كۆرمەسە ھەرگىز ئايىلۇرمۇ،
بۇ بارچەغە مەئلۇم،
دىۋانە زەلىلى ئىدى زەنجىرى مۇھەببەت،
غەم بىرلە پەرىشان.

5. مۇستەھزاد

ھەر ئاھ چېكەر بولسە فەلەككە ھەزەرىم بار، ۋەقتى سەھەر ئىچرە،
كۆيگەي مەلەك ئالەمى ئوتلۇغ شەررىم بار، كۆكلۈم خەتەر ئىچرە.

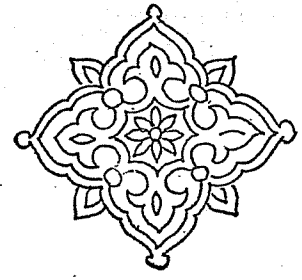
زۇلمۇك خەلقدىن بولدى يۇزۇك ئەكسى نەمايان،
گويا كى تەجەللى،
يەلدا كېچەسى ئىچرە نەياخشى سەھەرىم بار،
دەۋرى قەمەر ئىچرە.

كى مۆئمىن ئېرۇرمەن، گەھى كافىر گەھى تەرسا،
ئايا، بۇ نە مەزھەب،
ھەفتاد دۇ مىللەت بىلە ئارى خەبەرىم بار، چۇن بەھرۇ بەر ئىچرە.

غەۋۋاس مەئانى مەنۇ بەس شىشە كىيەرمەن،
ئەندىشە رەفتقىم،
بۇ قۇلزۇم ئىچىدە سەدەفۇ پۇرگىھەرىم بار، ساھىب نەزەر ئىچرە.

كۇلبەمگە قەدەم قويغىل، ئايا، مەردۇ مۇسافىر،
گەر سۇفرەئى يوقتۇر،
خۇنۇ جىگەرىم بىرلە بۇگۇن ھەزەرىم بار، جانۇ جىگەر ئىچرە.

ئاقلار ئەمەس ئول سىينەم ئۆزە خەستە زەللى،
ھەر يانكى كۆرەرمەن،
پەرۋاز ئەدەم ئەيلەگەلى بالۇ پەرىم بار، يەئنى كەمەر ئىچرە.

قصیده
ساقینامه، تذکره،
سه پرنامه

بىرىنچى قەسىدە

ئىلاھا جىلۋەئى تىغى زەبان بەر،
كۆڭۈل گەنجىنەسىدىن بىر نىشان بەر.

قەدەم ھەمدىگە قويغايمەن بەيەكبار،
كى سەن سەن ۋاھىدەل قەھھارۇ جەببار.

كۆزۈمگە تۇتىيايى ئىشق تارتىپ،
يۈزۈم ئىسيان قاراسىدىن ئاقارتىپ.

قۇلاغىمنى ھەقىقەت سۆزى ساری،
تىلىمنى ھەمد ـ تەۋھىدىگە جاری.

خىرەدنى پۇر تەبئىمنى جۇۋان قىل،
جەمئ تار ـ مويۇمنى زەبان قىل.

باری مەۋجۇدى بەندە شاھى سەن سەن،
ئەزەلدىن تائەبەد ئاگاھى سەن سەن.

زەمىننى ئەيلەبان سەبزى سەفالات،
مۇئەللەق تۇرغۇزۇپ سەبئى سەماۋات.

مۇزەييەن بارگاھىڭ ئەرۇش ئەتلەس،
سەنا كويۇڭ دۇ-لا تا ئەرشدىن فەرەش.

تۇتۇپ بىر يەر ئۆزە توققۇز فەلەكنى،
يەنە ھەمد ئەيغالى سانسىز مەلەكنى.

قىلىپ خۇرشىدنى گويا كى مەشئەل،
تالۇن ئاينى فەلەك سەھنىدە مەنقەل.

تەفەررۇج گاھى سۇنئۇڭدىن فەراۋان،
كەۋاكەبلەرنى مانەند چىراغان.

قەمەر تاڭ ئاتقۇچە قەندىلى نۇرۇڭ،
بولۇپ سۇبھى تەجەللىدىن زۇھۇرۇڭ.

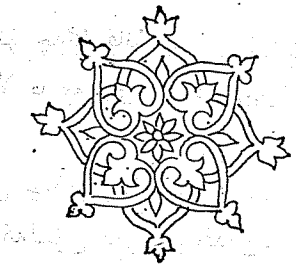
تۇلۇئى ئافتابىڭ بولدى پەيدا،
جەمئ زەررەدە ھۆسنۇڭ ھۇۋەيدا.

خەلايىق ئىچرە تۇشتى قالۇ قىلىڭ،
ۋە گەر نە كۇنتۇ كەنزەندۇر دەللىڭ.

قەبۇل ئەتكىل خۇدايا بۇ مۇناجات،
كى سەن دانايى سىررۇل خەفىييات.

ئەدەم مۇلكىغە ياندۇرغايسە كەم-كەم،
نىدايى ئەرجەھىدىن بارچە ئالەم.

نە ئالەم، بارچە ئادەم، ئاي-كۇندۇر،
بەھەققى ھۆرمەتى ئەھمەد ئۇچۇندۇر.

ساقىنامە

قەدەھ تۇت ساقىئى سىيمىن بەدەن سەن،
قىيامەت قامەتى گۈلى پىرھەن سەن.

مېنى — ئاشۇفتەنى ياد ئەيلە گاھى،
كى تاكى ھەمدەمى خالى سۇراھى.

مۇغەننى نەغمە قىلغىل ئاشقانە،
ساچىپ گۈلگۈن ياشىڭنى دانە-دانە.

رەبابۇ ئەرغەنۇنۇ چەڭۇ قانۇن،
چىقارىپ غۇلغۇلا تا قەسرى گەردۇن.

فىغانۇ ھايۇ ھۇيى چىقىپ دافدىن،
سەدايى نەغمە كەلسۇن ھەر تەرەفدىن.

تەنىم جەۋرى فەلەكدىن يا بولۇپدۇر،
كۆزۈمنىڭ ياشى چۈن دەريا بولۇپدۇر.

خەلايىق بىلمەيىن فەۋزارە دەرلەر،
مېنى بىچارەنى ئەۋزارە دەرلەر.

خۇداغە شۈكرى ئەيتۇرمەن بەھرۇھال،
ئاچىپدۇر بۇلبۇلى تەبئىم پەرۇبال.

بەزورى نەئمەۋۇ ھەم نىشا مەي،
بىئەمرى قادىرى پەرۋەردىگارەي.

سىپىھرى مەئنىگە پەرۋاز ئېتەرمەن،
مۇھەببەت نامەئى ئاغاز ئېتەرمەن.

ئەدالەت شەھرىنىڭ ساھىب قىرانى،
دەيانەت بەھرىنىڭ ئابى رەۋانى.

رەئىيەت پەرۋەرۇ ساھىب سەخاۋەت،
مۇرۇۋۋەت پىشەۋۇ كانۇ شىجائەت.

تەمامى جەددى ئەۋلادى بەھادۇر،
خۇدا قىلغاي ئىشكىدىن بالادۇر.

ئىككىنچى قەسىدە

ئانى تۇتقاي پەناھى ئىچرە ئاللاھ،
قولىغە تەگدى يۇرت ئەلھەمدۇلىللاھ.

ئامۇرى مەملىكەت ئىلكىدە لايىق،
دۇئايى بى رىيا ئەيلەر خەلايىق.

ھەمىشە با تەۋەككۇل با تەھەممۇل،
ياراشۇر تەختى ئەركانى تەجەممۇل.

ئەجەب دانىشۇ زىبا ھۇش تەدبىر،
ئىلاھا ئاقىبەت قىلغىل جەھانگىر.

خوجەستە ئاتى ھەر مەجلىسدە مەزكۇر،
لۇئايى نۇسرەتى ئالەمگە مەشھۇر،

شۇجائۇ ئادىلۇ ھەي-ھەي بەھادۇر،
مۇبارەك مەقدەمىدىن مۇلكى مەئمۇر.

دۇئا ئالغان ئۇچۇن پىرۇ پەدەردىن،
نەزەر تاپقان ئۇچۇن ساھىب نەزەردىن،

كىشى يوقدۇر ئانىڭ دەۋرىدە دىلگىر،
ئالىپ شەھرىدە ئارام ھەر مۇسافىر.

مۇسافىرغە ئاتادىن مېھرىبانراق،
سەخاۋەت بىرلە دەريادىن رەۋانراق.

ئەسىل ئەشرەفۇل ئەشرەفى ئامىل،
تەرىقەت جىركەسىدە شەيخى كامىل.

سۆزى دانىش كىتابىدىن سەبەقدۇر،
يۇزى ھۆسن ئاتىدىن كەم ۋەرەقدۇر.

جەھان سەرھەددىنىڭ دادىنى بەرگەن،
خۇدايىم نېئمەتىن ئەلگە ئېتەرگەن.

قىلىپ رەۋشەن چىراغى مىللەتۇ دىن،
تاپىبان فەيز ئۇلاردىن چىنۇ ماچىن،

بەلىپ يۇمنىدىن ئولغاچ يۇرت بېھبۇد،
تەمامى بەندەئى ئازادۇ خۇشنۇد.

بەلاۋۇ فىتنەدىن دايىم ئەمىندۇر،
مۇرەببىئى بۇ تۇركستان زەمىندۇر.

ھەمىيەتلىك شۇجائەتلىك بەھادۇر،
ھۇمايۇن تالئى زەررىن قەبادۇر.

خەلايىق خىزمەتىگدە بەندە بولسۇن،
كى ئۆمرۈك باقىيۇ پايەندە بولسۇن.

مۇبارەك بولسۇ دىگەر باغ ئىلە راغ،
مۇئەتتەر قىلسۇ دايىم بۇيى گۈلباغ.

ساقىنامە

قەدەھ تۇت ساقىئى شىرىن فەسانە،
بەئاۋاز نەيۇ چاڭۇ چەغانە.
سۇرۇدى ئەرغەنۇن ئالەمگە تولسۇن،
فىغانىدىن قىيامەت قايىم ئولسۇن.
كۈلاھى شۆئىلەكى كىبىدى قىزىلگۈل،
پەرۇ بالىنى يۇلدى زار بۇلبۇل.
مۇغەننى ئەيلەگەچ مۇنداغ تەرانە،
چېمەن چەكتى شەرابى ئاشقانە.

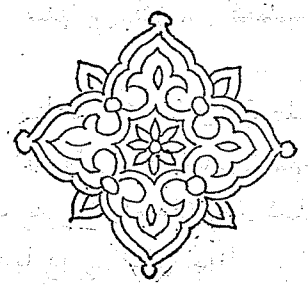
سەراۋۇ باغۇ ئايۋان بىرلە مەنزەر،
ئىماراتىكى جەننەتكە بەرابەر.
كۆڭۈل كۆرگەن زەمان مۇرغى سۇخەنگوي،
تېرەكلەر دۇرۇر قاتاران لەبى لەب جوي.
چۇ يافراغلار ئەدۇغە تىغ تارتىپ،
ئاقار سۇ ئالدىدا زەنجىر تارتىپ.
نەزەر يەتكۈنچە ئاچىلىپدۇرۇر گۈل،
كى ھەر يان چەھ-چەھ ئاۋازى بۇلبۇل.
گۈل سۇرۇخۇ سارىغ سەد بەرگ، سەۋسەن،

گۈلى رەئناغە ئەيتۇر بىزنى سەۋ سەن.
خۇمار ئالۇدە كۆزلەر بىرلە نەرگىس،
تۇزۇپ ھەفت رەڭ بىرلە تۇرفە مەجلىس.
يايىپ بەرگىنى چۇن زۇلفى ئەرۇشان،
چىقىپدۇر ئاتەشىن تاجۇ خۇرۇسان.
ئوقۇبان خەتمى خوجە دەرمىيانە،
بېھى بىرلە ئانارى دانە ـ دانە.
گەر ھەر جانىبغە باقساڭ ئالما دەيدۇر،
بىرىنى ئالۇ بىرنى ئالما، دەيدۇر.
يافۇرماغى ئارا ئەنگۇر شاھى،
سىپەر تارتىپ يۇزىگە چۇن سپاھى.
پىياز ئوت ـ ياشلىق ئىچرە تاجدار،
فەتىنگان ئالدىدا لوبيا جىلۇەدار.
يەنە بىر جانىبى بېھەد قاغۇندۇر،
كۇھىستان تاشلاردىن ھەم فۇزۇندۇر.
فەلەك ئىچرە ياتار خەرۋار ـ خەرۋار،
كى سۆرەت بىرلە بەند رومى شاخدار.
چېگىپ گۈل باشىغە تۇرنايى بىر يان،
ياتىپدۇر ھاشمى لوبيايى بىر يان.
جورا قەندۇ سارىغ ئەركانى بىسيار،
خوجە دەستارىيۇ توفانى بىسيار.
ئەگەرچە نەي شېكەر كىم نازەنىندۇر،
شەھىنشاھى قاغۇن بېشەكشىرىندۇر.
يەنە بىر خىل قاغۇننى بەركىنى دەر،

ئانى ھەركىمكى كۆردى بەرگىنى دەر.
موغۇلستان ئىچرە يوقتۇ ھەم تەڭ،
فەرىدۇن ھەشمەتۇ جەمشىد ئەۋرەڭ.
تەجەممۇل تەختىدە خانغە تەقابۇل،
نە كېچە مىرغەزەب، كۈندۇز ياساۋۇل.
ئوقۇيدۇر ھەر نەفەس ئەھلى زەمانە،
دۇئايى دەۋلەتى بۇ ئاستانە.
بەھەققى ئەنبىياۋۇ ئەۋلىيالەر،
بەھەققى ھۆرمەتى مەردۇ خۇدالەر.
چۇنانچە دەۋلەتىڭ بارۇ جەھان بار،
ساتۇقى بۇغراخان بولغاي مەددەكار.
سەرىرۇ دەۋلەتىڭ ئىلكىندە بولغاي،
كى فەۋجى لەشكەرىڭ ئالەمگە تولغاي.
. . . . . .
. . . . . .
ئەلىف قامەتىم قىلدى ئىشقىڭ چۇ "نۇن"،
بەس ئەۋۋارە ئەيلەپكى داغى جۇنۇن.
قەدىم چاكۇ ئەيلەي رەگۇ پەينى تار،
فىغان چىقسۇ ھەر تارىدىن سەد ھەزار.
خۇرۇشانە چۇن داف ھىكايەت قىلىپ،
نە كۆردۇم ئىشتىتىم رىۋايەت قىلىپ.
سەدايى سەرىرۇ جەلاجل بىلە،
تەرانە چېكىپ يەئنى مىڭ تىل بىلە.
شەبىستانى كۆڭلۇمدە تەھرىر ئىتەي،

سۇخەنسەنج ئولۇپ سۆزنى تەقرىر ئېتەي.
كەرەم رىشتەسى بىرلە شىرازەلىك،
موغۇلىيە ئىچرە پۇر ئاۋازەلىك.
ئەدالەت قىلىپ خەلق ئۈستىدە شاھ،
جەھانداردىن يەرۇردىن پەناھ.
سەخاۋەت ھەمىشە ئۇلار پېشەسى،
رەئىيەت ئەسرارغە ئەندىشەسى.
مۇرۇۋۋەتلەرى بارچەغە ئام ئۇچۇن،
دىيانەت بىرلە شەيخۇل ئىسلام ئۇچۇن.
دۇئاگوي دەۋلەتلەرى بېشۇمار،
نەزەر ئەيلەگەن نەچە بۇزۇرگۋار.
ئايا، مەيسەرۇ دەريا دىلۇ نامدار،
زىيادە ئەيلەگەي دەۋلەتىك كىردگار.
مەئانى ھەۋاسغە قىلدىك ئۇرۇج،
سېنى ئەيلەگەن تەڭرى ساھىبى خۇرۇج.
جەھان كىشۋەرى چەھار باغىك سېنىك،
شەرىئەت، تەرىقەت چېراغىك سېنىك.
ھەيا گۇلشەنى سەندىن ئولدى بەھار،
مۇھەببەت نەسىمدە لەيلۇ نەھار.
تىلەر دەۋلەتىڭنى سېنىك روزۇ شەب،
نە دەرۋىشۇ ئوقبا نە دۇنيا تەلەب.
دۇئايى مۇھىبا نەئەيلەر ساڭا،
ئىشتىكەن كۆرۈپ ئافەرىن دەر ساڭا.
مۇسەللەم بۇ شەھرۇ بۇ تەختۇ بۇ تاج،

خۇدايى جەھان قىلدى بى ئېھتياج.
يېتىپ فەيزىك ئەل ئىچرە دېھقان ئۇچۇن،
تەرەھھۇمدە مەردۇ مۇسۇلمان ئۇچۇن.
زىھى مۇخلىس ئولمىش خەلايىق ساڭا،
خەلافەت سەرۇپايى لايىق ساڭا.
كەل ئەمدى زەللى دۇئا ئەيلەگىل،
دۇئا ئەز بىرايى خۇدا ئەيلەگىل.

تەزكىرەئى چىلتەن

سەبەبى نەزمى كىتاب

بائىس ئول بولدى ماڭا، ئەي، ئەھلى بەزم،
ئەيلەدىم تەزكىرەئى چىلتەننى نەزم.
ھەم سەبەب نەزم ئەيلەمەككە بۇ كىتاب،
ھاكىمى دەريا دىلى ئالى جەناب.
سەلتەنەت مەيدانى ئىچرە نامدار،
ئەدل بىرلەن بىي نەزىرى روزگار.
مەسنەدىدۇر پايتەخت ـ ياركەند،
نېكى نامۇ نېكى بەخت ياركەند.
ھاكىمى ئالى نىشان ئاۋازەلىك،
تاپتى بۇ ئىقلىم ئۇلاردىن تازەلىك.

ھەزرەتى بەك ھاكىم ئولغاندىن بۇيان،
يۇرت ئابات ئولدىيۇ دارىلئامان.
سايەسى گويا دەرەختى مىۋەدار،
كافىرۇ مۇئمىن ئارا ئەئزازى بار.
خەيرۇ ئېھسان سەخانىك سانى يوق،
مۇددەتى دەۋلەت كۆرۈپ ئەرمانى يوق.
با تەجەممۇل با تەھەممۇل ھۇشمەند،
با تەسەۋۋۇر با تەۋەككۇل دىلپسەند.
ئەسىردە ئالىملەر نەۋئىل قەلەم،
سايەبانى دەۋلەتى تۇغۇ ئەلەم.
دايىما ئالىملەر بىرلە ھەمنىشىن،
قاراخانى مۇلكى تۇركىستان زىمىن.
گەر مەجالىس قىلسەلەر شامۇ سەھەر،
ھەزرەتى ئاخۇن خوجە دەر نەزەر.
جۇملە ئالىملەر ئارا ئەئلامە،
دەفتەرى ئىشق مۇھەببەتنامە.
دەرس ئەيتۇردە بېرىپ دادى سۇخەن،
ھەم نۇفۇس نافەئى ـ مۇشكى خوتەن.
زۇھد ـ تەقۋا بارەسىدە بىي نەزىر،
بېشە مەئنىدە گويا نەررە شىر.

ساقى زەررىن قەبايى خۇش خۇررام،
تۇت مۇھەببەت بادەسىدىن بىزگە جام.
مەۋسۇمى گۇل بولدى فەسلى بەھار،

هەر تەرەف ئابى رەۋانۇ سەبزە زار.
رەڭ بەرەڭ بولدى سۇچۇكدىن بەرگى شاخ،
شۆھرەتلىك دامەنى سەھرا فىراخ.
خاھ فەقرئەھلى ۋۇ خاھى شاھ بول،
نەچە مسرەئ ئەيتەيىن ئاگاھ بول.
بىر كۈنى مەسجىد ئىچىدە ناگەھان،
ھەزرەتى پەيغەمبەرى ئاخىر زەمان.
ئولتۇرۇپ زىكرىغە مەشغۇل ئەردىلەر،
چار يارانۇ سەھابە سەربەسەر.
ئىزتىراب ئەيلەپ كىرىپ كەلدى مەئـئاز،
ئەيدى: "يا پەيغەمبەرى دانايـى راز.
ئول دەزەختى كىم بار ئەردى، ئاھـئاھ،
تەكىيە ئەيلەپ ئەردىڭىز گاھۇ بەگاھ.
قوندى شاخىغە كېلىپ بىر جانۋەر،
ئول زەمان خشك ئولدى بەرگۇ شاخلەر.
يەرگە تۆكتى شاخ بەرگىنى تەمام،
جەمئ بولدى قورقۇشۇبان خاسۇئام.
ئولتۇرۇپدۇر جانۋەر ھالا ھۇنۇز،
ئافەتى فەست ئولمادى بەلاھۇنۇز."
ئاڭلابان خىرەد كەلان بۇ زەمزەمە،
نالەۋۇ زارىغە كەلدىلەر ھەمە.
تاشقارىغە قويدىـلەر ھەزرەت ئاياغ،
بولدى ئەسھابىيلەر ھەم بىدماغ.
ئەپلەدىلەر شاخ ئۈزە نەززارە،

ئولتۇرۇپدۇر بىر قۇش ئەۋۋارە.
سوردىلەر ھەيبەت بىلەن: "ئەي جانۋەر،
سەن نە جاندۇرسەن ماڭا ئەيغىل خەبەر؟"
قۇش ئەيتتى: "يا، رەسۇل مۇجتەبا،
مەن مەدىنە خەلقىغە كەلگەن بەلا".
ئەيدى بۇ سۆزنىيۇ فەرۋاز ئەيلەدى،
شۇرىشى سوختەنى ئاغاز ئەيلەدى.
مۇستەفا ئەندىشە ئىچرە ئەردىلەر،
خانەداندىن قاسىدى بەردى خەبەر:
يا رەسۇلىللاھ نەبىيۇل خاتىمە،
تەگدى ئاغرىق، ياتارلەر فاتىمە.
بەسكى بېتاقەتلىك ئەيلەر بېقـەرار،
ئۆيدە يوقتۇر ھەيدەر دۇلـدۇل سۇۋار".
يەئنى بۇ سۆزلەرنى يەتكۈرمەك ھەمان،
ئەھمەدى مۇختار بولدىلەر رەۋان.
جانىبى مەھرەم سەراغە يەتتىلەر،
ئىككى شەھزادە ئۆزىدىن كەتتىلەر.
كۆردىلەر كىم فاتىمە بىماردۇر،
ئەرغەۋاندەك چېھرە زەئفەرۋاردۇر.
ھەم سەھابە بولدىلەر بى سەبرى ھۇش،
ھەم پەيەمبەر ئەيلەدى جوشى خۇرۇش.
تىيرەئى خاك ئۆزرە قويدىلەر جەبىن،
كەلدى ئول دەمدە چۇ جىبرىل ئىمىن.
مۇژدە بەردى ئەھمەدى مۇختارغە:

"قوپ، رەۋان بول گۈنبەزى دەۋۇارغـە؛
ئاندا باردۇر قىرىق مەردانى خـۇدا،
قۇتبۇل ئەقتابى جەھانى ئەۋلىيا.
يەتتە تەن كەلتۇر ئۇ ئەھلىللاھدىن،
بەئدەزان ھاجەت تىلە ئاللاھدىن.
بۇ مۇناجاتىكى ئەيلەرسەن ئەبەس،
ھېچ پىچاق ئۆز ساپىنى كەسكەن ئەمەس".

ۋەھىدىن فارىـغ بولۇبان ئول زەمان،
سۇرئەت ئەتتىلەر سويىي ئاسمان.
ئاسمانى ئەۋۋەلىنغە يەتتىلەر،
يول تەرىقىن جەبرەئىل ئۆرگەتتىلەر.
ئاندىن ئىككىنچى قەلەككە سەئى ئېتىپ،
ئاسمانى سېيمىن ئۆزرە يېتىپ.
چۇن مۇھەممەد بىرلە جەبرەئىل بەھەم،
چىقتىلەر تۆرتىنچى ئەفلەك ئۆزرە ھەم.
پۇر قىلىپدۇر دامەنى دەۋرى قەلەك،
غۇلغۇلۇ غەۋغايى تەسبىھۇ مەلەك.
مەست بولدىلەر رەسۇلى پاكباز،
ھەر قەدەمدە قىلدى مەستانە نەماز.
ئاستىن كەۋنەين ئۈستۇن تاشـلابان،
سۆرەئى «ئىننا فەتەھنا» باشلابان.

دور باردىلەر دەرۇ دەرۋازە يوق،

ھەر تەرەفدىن قاقتىلەر ئاۋازە يوق.
ھەيرەت ئەيلەپ بىر بىرىگە باقتىلەر،
ئاقىبەت بىر يانىدىن كۆپ قاقتىلەر.
كەلدى ئاۋازىكى "كىم؟" ئەيدىـلە "بىز"،
ئەيدى "قىل پاتمايدۇ، پاتقايمۇ سىز".
سەييىدىل قەۋم ئەيدىلەر: "مەن بىر فەقىر،
فەقر فەخرىم بارچە ئالەمدىن ھەقىر."
ئۇشبۇ دەم قىرىق تەنگە ئەمىرى ھەق بولۇپ،
تىترەدى دىۋارى گۈنبەز شەق بولۇپ.
زاھىر ئولدى بول ئەجەب دەرۋازە،
زىكرىدىن كەلدى سەدايى تازە.
باش ئاياغىن كىم قىلىپ بى پاۋۇ سەر،
ئىشق تۇغيان قىلدى ئەھمەد كىردىلەر.
كۆردىلەركىم ئاندا قىرىق تەن ئولتۇرۇر،
سەر بەرەھنە، پا بەرەھتە، غەرقى نۇر.
بىرسى ئىستىغنا ئىچىدە سەرنىـگۇن،
بىرلەرىنى مەست ئەيلەپدۇر جۇنۇن.
لۆنگى تارتىپدۇر بىرسى دەرمىـيانە،
يۆرگەتىپدۇر بىرلەرى دەلـقى گەرانە.
سەدرى بابادىن بىرى دەر جۇش ئېرۇر،
رويى قىبلە بىرلەرى خاموش ئېرۇر.
سۆھبەتى گەرمىدە قىرىق ژۇلىدە مو،
يەتكۇرۇبان ئەرشغە ئاۋازى ھۇ.
زىكرىغە مەشغۇل ئولۇپدۇرلەر بارى،

غەيرى ھەقدىن ئۆزگە يوق پەزۋالەرى.
مۇستەفا ئول ھەيندە قىلدىلەر سەلام،
قىلمادى ھىچ كىم ئۇلەرغە ئېھتىرام.
ئەردى قىرىق تەن ئۆزلەردىن بىخەبەر،
ئەھمەدى مەھمۇد ھەيران قالدىلەر.
لېك، ئورنىدىن قوپۇبان بىرلەرى،
ئەيدى: "كەل، كەل، يا نەبىيۇللا بىرى.
سەن-سە فەخرى ئالەم شاھى ئەرەب،
ئەيلەمە ئەندىشە قوپمايدۇرلە دەپ.
زاھىرى قىرىق تەن ۋەلى بىر تەن ھەمە،
زىنھار، ئەي، بىزگە ئىنكار ئەيلەمە."
ئەيدى ئول بۇ سۆزنى بۇزۇرگۋار،
ژەندە تىكەن يىگىنەنى مەردانەۋار،
سانچىدى قوللەرى ئۆزرە ناگەھان،
بولدى قىرىق تەننىڭ قولىدىن قان رەۋان.
قەترەئى قان تامدى رەۋزەندىن ھۇنۇز،
ئارقاسىدىن ئارىغى با ۋىردى سۆز.
تۇشتى ئىشقۇللاھ دەپ ھەيرانى مەست،
كىتفىدە زەنبىل، كەچكۇل بەدەست.
باقتى گۇنبەزنىڭ ئىچىگە ئوڭ-سول،
قويدى ئەھمەد ئالدىدا كەچكۇلنى ئول.
كەچكۇل ئىچرە دانەئى ئەنگۇر ئىدى،
دانە ئەرمەس، ئەردى ئەينى نۇر ئىدى.
چۇنكى بىسمىللاھ دەپ قول سۇندىلەر،

شەربەت ئولدى، تولدى كەچكۇل سەربەسەر.
خادىمۇل فەقر مۇھەممەد نېكى زات،
قىرىق تەنگە يەتكۇرۇپ ئابى ھەيات.
ھاي-ھۇي چەكتىلەر خەيرۇل بەشەر،
ھاجەتىكى بار ئىدى، ئەرز ئەتتىلەر.
بىر ئىشارەت بىرلە مەردالى خۇدا،
قىرىق تەندىن يەتتەتەن بولدى جۇدا.
ئەزبىرايى بەھرى ھاجاتى رەسۇل،
قىلدىلەر رويى زەمىن ئۆزرە نۇزۇل.

يەتتەتەن ھەم جەبرىئىلۇ ھەم ھەبىب،
ھەزرەتى زوھرانىڭ ئىشكىگە كېلىپ.
شەيئۇللاھ چەكتىلەر مەردانى ھەق،
فەيزگە پۇر بولدى تا ھەفتەم تەبەق.
قىستۇرۇپ قورچۇقلەر ئۆزرە پەر قارا،
ھەر لىباسى كىم كىيىپدۇرلەر قارا.
ھەلقە ئولتۇردىلەر سۆھبەت قۇرۇپ،
زىكرى يارەب دوستىغە مەشغۇل بولۇپ.
ھەزرەتى زوھرانى ئەيلەپ دەرمىيان،
بىر تەرەف پەيغەمبەرى ئاخىر زەمان.
كېچە تاڭ ئاتقۇنچە سۆھبەت قۇردىلەر،
لەرزىگە كەلدى تەمامى بەھرۇ بەر.
ھەم مەدىنە خەلقى يىغلاپ زار-زار،
ھەم بولۇپ رويى زەمىن چاڭۇ غۇبار.

هەم سۇدا يىغلادى قۇش بېھساب،
هەم فەلەك ئۆزرە تۇتۇلدى ئافتاب.
سۇبھى سادىقدىن بۇرۇن ژەقتى سەھەر،
زىكرىدىن زاكىرلە فارىغ بولدىلەر.
تىل ئاچىپ راز نىھانغە يەتتە تەن،
تىكتىلەر كۆز ئاسمانغە يەتتە تەن.
تۇرفەتۇل ئەين ئىچرە رو بولدى بەلا،
ئارى-ئارى مۇستەجاب ئولدى دۇئا.
بى تەبىبۇ بى دەۋا، بى دەردى سەر،
ھەزرەتى زوھرا قوپۇپ ئولتۇردىلەر.
شۇكرى قىلدىلەر كۆرۇبان مۇستەفا،
ئەنبىيالەر سەرۋەرى سىدقۇس سەفا.
خەتمى «تا-ھا» قىلدىلەر ئاندىن كېيىن،
قوپتىلەر رۇخسەت تىلەپ مەردانىدىن.
تەكرى بەردى سەھەتى بىمارغە،
ئەيدى:يانساق گۇنبەزى دەۋارىغە.
ئەيدىلەر: يانماقغە رۇخسەت يوقتۇرۇر،
لوقمەئى رويى زەمىن سىزلەرگەدۇر.
ئۇممەتمىدىن بولسە ھاجەتمەند ئەگەر،
ئاغرىقىيۇ يا گىرىفتارى سەفەر.
يا بەلايى ناگەھانغە ئۇچرىغان،
يا يەتمى، خەستەئى زىرى جىغان.
يا تەنى كىشتى دەريا قىلسە غەرق،
يا زىرائەتگاھىنى كۆيدۇرسە بەرق.

زالىمى مەزلۇمغە قىلسە ستەم،
تىغى باتىن بىرلە قىلغاي سىيەر قەلەم.
ھەر بەلايى كەلسە رو ئەيلەپ ھۇنۇز،
كىمكى ئاجىزدۇر مەدەد ئەيلەپ ھۇنۇز.
قويماڭىز رويى زەمىنده بىر ئەدۇ،
ھەق تەئالادىن سىلەرگە ئەمر بۇ.
مەككەۋۇ مۇلكى مەدىنە سەير ئېتىپ،
گاھ كېلىپ بىزنى كۆرۇپ، گاھى كېتىپ.
تۇرماڭىز بىر يەردە ژە بارماڭ يىراق،
بولماغايكىم دەرمىيان ھەزافىراق.
تابەنئ بار ئۇردىلەر بۇ ئەھلى ھال،
تەۋق ئەيلەر ئەردىلەر ھەر ماھۇ سال.
نەچچە يىلدىن سوڭ رەسۇل ھەققى پەرەست،
چۇن ئەجەل پەيمانەسىدىن بولدى مەست.

بەس، ئەمرۇل مۇئمىنىنى چەھار يار،
جايى ئان ھەزرەتده تاپتىلەر قەرار.
ھەر بىرى ئۆز نەۋبەتىده بار ئىدى،
يەتتە تەن رۇخسەت تىلەپ يىغلار ئىدى.
تاپمادىلەر يانغىلى بىر رۇخسەتى،
يەتتى ئاخىر شاھى مەردان نەۋبەتى.
شاھى مەردان، شىرى يەزدان ئەيدىلەر:
ۋاجىب ئەرمەس سىزلەگە قىلماق سەفەر.
تا رەسۇلنىڭ رەۋزەسىن قىلماي تەۋاف،

بولماغاي ئايىنەئى رېسەڭلە ساق.
ئىستىمائ ئەيلەپ كەلام مۇرتەزا،
پايى بوسىن ئەيلەبان ئەھلى رېزا.
شادۇخۇررەم قويدىلەر يولغە قەدەم،
زېكرى يارەب دوست ئېتىپ دەم-بەدەم.
مۇستەفانىڭ رەۋزەسىگە يەتتىلەر،
ساچلەرىنى ئاندا جارۇب ئەتتىلەر.
تۇتتىلەر ماتەملەرىنى نەچچە كۇن،
با تەزەررۇئ، با تەۋەججۇھ تۇنۇكۇن.
ناگەھانى زاھىر ئولدى مۇستەفا،
بەردىلەر بۇ يەتتە تەنگە بىر ئەسا.
ئەيدىلەر: "تەندە تا جانىڭلە بار،
بۇ ئەسا سىزلەرگە بىزدىن يادىكار.
قايدا كەچ بولسە مۇنى سانچىپ قويۇڭ،
سەبزە بولغان يەر ئۇزە مەنزىل ئويۇڭ.
تۇر بەتىڭلەر بولسۇن ئول يەردە مازار،
فەيزى ئالسۇنلەر خەلايىق سەدھەزار.

رۇخسەت ئالىپ مۇستەفادىن يەتتە تەن،
سەيرى ئەيلەپ باغۇ بوستانۇ چېمەن.
ئاللاھ-ئاللاھ، بى ئۇزۇقۇ بى ئۇلاغ،
تەي قىلىبان جاڭگالۇ دەرياۋۇ تاغ.
كەزمەگەن شەھرۇ قەسەبچە قالمادى،
بىر خەبەر ھېچكىم ئۇلاردىن ئالمادى.

خەلقنى ئەيلەپ بەلالەردىن ئېمىن،
ئاقىبەت يەتتىلە تۇركستان زەمىن.
مۇلكى تۇركستان زەمىندە يارىكەند،
پاي تەخت ئەردى بارى يۇرتدىن بەلەند.
كافىرستان ئەردى لېكىن سەربەسەر،
با ۋۇجۇدى قىلدىلەر ئاندا مەقەر.
كۇندە كەچ بولغۇنچە تائەت ئەيلەيان،
كېچەلەر تىنماي ئىبادەت ئەيلەبان.
گاھى سەھرانى كېزىپ گاھى شەھەر،
خەلقى ئالەمدىن بولۇبان با خەبەر.
قايدادۇر يابىۋەئى يا دەردى ناك،
يا ستەم ئىلكىدە بولغان سىنە چاك.
يا گۇنەھكارى گىرىفتارى ئەسەس،
بويىندا زەنجىر يوق فەريادى رەس.
يا سەفەردە يولدىن ئازغان كارۋان،
يا زەبەردەستىكى ناھەق تۆكسە قان،
جۇملەنىڭ دادىغە يەتتى يەتتە تەن،
ئاخىرى ئەيلەپ بۇ مەنزىلدە ۋەتەن.
كۆردىلەرىكىم مەنزىلدۇر باسەفا،
تىكتىلەر ئول دەم ئەسايى مۇستەفا.
ھەر تەرەف تىيرى كەرامەت ئاتتىلەر،
شامۇ خۇفتەننى ئوقۇبان ياتتىلەر.
ئەرتەسى كۆردىلەرىكىم تىككەن ئەسا،
سەبزە خۇررەم شاخۇ بەرگىدۇر رەسا.

مەئلۇم ئولدىكىم دەرەختىدىن تېرەك،
مۆئجىزە مۇندىن زىيادە نە كېرەك.
سىنە پۇر دەردى يۇرەكدىن خۇن چىكان،
ئەيدىلەر: "بىزلەرگە بۇ يەردۇر مەكان".
نەچە ۋەقتۇ نەچە سائەتدىن كېيىن،
رىھلەت ئەيلەپ بولدىلەر زېرۇ زەمىن.
بىلمەدى ھېچكىم بۇلەر ئەھۋالىنى،
چىل چېمەننىڭ مۇرغى زەررىن بالىنى.
ئول زەماندا بار ئىدى مۇنكىر بەسى،
يەتتە ئەھمەددەر ئىدىلەر بەئزىسى.
گەۋھەرى قىممەت بەھانى كىم تانۇر،
يەئنى داۋۇد ئاڭلاغاي ھەرفى زەبۇر.
بۇلبۇلى بىچارە بىلگەي قەدرى گۇل،
ئاشقى مەيخارە بىلگەي قەدرى مۇل؛
قوينى قويچىيۇ شۇ تۇرنى ساربان،
ئۇي سامانلىقنى تانۇر، ئىت ئۇستىخان؛
فەرق ئەيلەر باغبانى چارباغ،
نالەئى قۇمرى بىلەن غەۋغايى زاغ.

ساقىيا كەلدى سەدايى جامدىن،
ياد قىلغىل قۇببەتۇل ئىسلامدىن.
بىر ئەزىزى بار ئىدىلەر ئاشكار،
مەنزىلۇ مەئۋالەرى ئەردى بۇخار.
ئىشقىنىڭ مەيخانەسىدىن جۇرئە نوش،

مۇرشىدى گەنجى گۇرۇھى جەندە پوش.
ئاتلەرى شاھ تالىب سەرمەست ئىدى،
ئەۋلىيالەر ئىچرە بالا دەست ئىدى.
قىرىق بىر تالىبلەرنى باشلابان،
ئەژدەھادەك ئاغزىدىن ئوت تاشلابان.
قىلدىلەر شەھرى بۇخارادىن سەفەر،
رەۋزەئى ئالىغە ئاخىر يەتتىلەر.
جەزبەدىن زورى تەۋەججۇھ ئەيلەبان،
ئەيلەدىلەر ئەرغەنۇن ياڭلىغ فىغان.
كۆزلەرىدىن ئاقىزىپ خۇنى جىگەر،
قىرىق بىر تەن ئەر بەئەين ئولتۇردىلەر.
بىر كېچە تۇن يارىم ئەردى ناگەھان،
بارگاھى ئەھمەدى بولدى ئەيان.
زاھىر ئولدىلەر رەسۇل مۆھتەرەم،
جۇملە مەۋجۇداتدىن ساھىب كەرەم.
ئالغان ئىلكىگە شەفائەتدىن خەتى،
لەبلەرىدە نالەئى يا ئۇممەتى.
كۆرگۈزۈپ مېھرى نەبۇۋۋەتدىن نىشان،
تارى ھەر كىسۇلەرى ئەنبەر فىشان.
يۇزلەرىدىن نۇرى فۇرقان جىلۋەگەر،
تۇرفە ھالەتدە نەمايان بولدىلەر.
ئەيدىلەر: "شەھ تالىب سەرمەست ئىشت،
بۇ ۋەسىيەتدۇر بەلەندۇ پەست ئىشت.
يەتتە تەن كىم ساھىبى ئەسراردىن،

تۇشكەن ئەردى گۈنبەزى دەۋۋارەدىن.
ئەزبرايى جۇملە ھاجەتمەند ئۇچۇن،
سەير ئېتسپ چېمەن-چېمەننى تۇنۇكۇن.
ياخشىغە رەھمە، ياماننى ئاتتىلەر،
يارکەند شەھرىگە بارىپ ياتتىلەر.
ھېچ كىم بىلمەيدۇ ياتقان يەرلەرىن،
تەنلەرى تۇفراق ئارا قاتقانلەرىن.
سەن بارىپ قىل تەرزى تەئمىرى مازار،
فەيز ئالغاي خەلق ئاندىن ئاشكار."
بۇ بىشارەتنى تاپىپ دەرۋىشلەر،
رەۋزەدىن رەھ رو بولۇپ دىلرىشلەر.
نەچچە ئايۇ نەچچە سائەتدىن كېيىن،
يەتتىلەر سەرھەددى تۇركستان زەمىن.
رەھ رەۋانۇ ھەق بىلەن بۇ راھبەر،
يارکەند شەھرىگە داخىل بولدىلەر.
سوردىلەر ھەر ئادەمى بىر رەڭ دىدى،
ھېچكىم تۇربەتلەرىنى بىلمەدى.
بۇي سالدىلەر بۇ قىرنق بىر ئەھلى ھال،
ئۇشبۇ مەنزىلدىن كېلۇر بۇيى ۋىسال.
ئەلگە ئەيدىلەر: بۇ ئەھلىللاھ ئۇلۇغ؛
باغلادىلەر ئۆزلەرى بىرنەچچە تۇغ.
يەتتە تەنگە يەتتە قەبرە ئەتتىلەر،
ئەلگە تەۋق ئەيلەرنى ھەم ئۆرگەتتىلەر.
خانەقاھۇ مەسجىدۇ كۆل سالدۇرۇپ،

كى تىلاۋەت بىرلەكى سۆھبەت قۇرۇپ.
ھاجەتى مۆئمىنلەگە ئەيلەپ دۇئا،
ئولتۇرۇپ ئەردىلە شاھ ئەۋلىيا.

نەچچە شەككاكۇ مۇنافىق بار ئىدى،
ئەۋلىياغە ئىشلەرى ئىنكار ئىدى.
پىرى مۇرشىدىنىڭ قاشىغە بارمەغان،
نەفسى شەيتانىنىڭ قولىنى قارمەغان.
بۇۋەپايى مۇنكىرى بى پىرىلەر،
جەمئ ئولۇپ مىرزا قاشىغە باردىلەر.
ئەيدىلەر: ئەي، يۇرتىنىڭكى ئاتەسى،
يەئنى مىرزا قەۋمىنىڭكى كاتتەسى.
قىرنق بىر دەرۋىشى سالۇسى گەدا،
شەھرۇ سەھراغە سالىپ بۇ ماجەرا.
مىكرى بىرلە ھىيلە بىرلە ھەر ئىشى،
مەقسەدى نەزرۇنىياز بەرگەي ئىشى.
يىغلىشىپ ئەھمەقلە ئاندا ھەر زەمان،
بولماغاي بىر فىتنەئى ئاخىر زەمان.
بىرسى نانۇ پۇل بېرۇر، بىرسى ئوتۇن،
ئولتۇرۇپدۇر چۆرەسىدە تۇل خاتۇن.
شەرئىنى فاش ئەيلەمەيدۇرلەر مۇدام،
لوقما يەر بىلمەي ھەلالۇ يا ھەرام.
بىز ۋەلى دەپ ئولتۇرۇپ سەججادەدە،
كۆزلەرى لېكىن ھەمىشە مادەدە.

غەيبەت ئەتتىلەر ئۇلەرنى نەچچە رەڭ،
ئاڭلابان مىرزا ئابابەكرى دەبەڭ.
بىر ياساۋۇلغە دىدى: كەلتۇر مۆشۈك،
خاھى فەربىھ بولسۇنۇ خاھى ئۆشۈك.
ئۆلتۈرۈپ بىريان كەبابى ئەيلەگىل،
تازە دەستۇرخان ئىچىگە يۆرگەگىل.
ئەيلەبان دەرۋىشلەرغە ئېھتىرام،
قويغىل ئالدىدا دىگىل مەندىن سەلام.
بۇ ھەرامنى كۆر، ھەلال دەپ يەيمۇدۇر،
ئاڭلابان يا بىر نېمەرسە دەيمۇدۇر.
ئەۋۋەلى ئەيلەپ ئۇلەرنى ئىمتىھان،
بەئدەزان قىلماق كېرەك خوب مېھمان.
ئول ياساۋۇل كوشەئىدە ئولتۈرۈپ،
بىر قارا مۆشۈكنى تاپتى ئۆلتۈرۈپ.
ئەيلەدى خۇشبۇ كەبابى ناگەھان،
ئالدى دەستۇرخانىغە بولدى رەۋان.
كەلتۈرۈپ دەستۇرخاننى بى تەلەب،
قويدى شەھ ئالدىغە بىلمەي بى ئەدەپ.
ئالەمى باتىندە كۆردىلەركى شاھ،
ئۆلتۈرۈپدۇر گۇربەئىنى بى گۇناھ.
ئەيدىلەر شەھ تالىب سەرمەست ئىشق:
سەن ياساۋۇل يا جۇھۇدانى دەمەشق.
پادىشاھىڭ بۇ تەئامدىن يەر ئىكەن،
ئۆزىنى ئىسلام ئېلىدىن دەر ئىكەن.

لاجەۋاب ئەردى بۇ سۆز بولدى خەمۇش،
گۇربەئىنىڭ پەنجەسىدە مىسلى مۇش.

ئەۋلىيانىڭ غەيرەتى جۇش ئەيلەبان،
تۇغ بىرلەن موغ بىردۇش ئەيلەبان،
"پىش" دىبان قول سۇلدىلەر ئۆزدىن كېتىپ،
ساچرابان قويتى مۆشۈك فەرياد ئېتىپ.
ھاي-ھويى چىقتى سەف-سەف خەلقدىن،
ھەم ياساۋۇل يىغلابان ئۆپىتى زەمىن.
شىكۇھ قىلغان خەلق ھەيران قالدىلەر،
بەدگۇمانلىقدىن پۇشەيمان بولدىلەر.
شاھ ئىنكار ئېھلىدىن تارتىپ ئىزا،
تۇرمايىن كەتمەككە بولدىلەر رىزا.
قىرىق بىر تەندىن بىرى رەنجۇر ئىدى،
ئاتلەرى شەۋقى يەباي نۇر ئىدى.
شاھ شەۋقىغە دەپ ئەي دەرۋىشى دوست،
بىز كېتەرمىز، سىزگە قالدى تەختى پوست.
كىمكى كامىلدۇر ئانى ئولتۇرغۇزۇپ،
زۇلۇم ئايۇانىن كەرامەتىدە بۇزۇپ.
خانىقەھدە ئولتۇرۇبان نان بېرىڭ،
تاڭلا جەننەتكە كىربان گۇل بېرىڭ.
مەن بولالماسمەن بۇ يەردە بەرقەرار،
رويى پوش ئەردىمۇ بولدۇم ئاشكار.
يوق ئىكەندۇك مۇندا بىر ھەمدەم ماڭا،

بۇ يىغىلغان خەلق نامەھرەم ماڭا.
سۆرەتى ئادەم، ۆەلپ سىيرەتدە يوق،
ھېچقايسى مەزھەبۇ مىللەتدە يوق.
ئەيتىبان بۇ نۇكتەلەرنى سەربەسەر،
ھەزرەتى شەھ تالىب سەرمەست ئەر.
بى ئەسا، بى رەھنە مۇن، بى كارۇان،
ئەندجان يولغە كىردىلەر رەۋان.
ئاڭلابان بۇ سۆزنى مىرزايى كىبار،
ھەم پۇشەيمان بولدىيۇ ھەم شەرمسار.
بۇ خجىللىقدىن نەدامەتلەر يېتىپ،
ئىككى بەگدىن پېشىلەر يۇكلەتىپ.
تىيغالى ھۆكم ئەيلەدى مىرزاي مەلىك،
تاكى قىلغايلەر كېلىپ ئەھياي مەلىك.
بەگلەر ھەم سۇرئەت ئەيلەپ چاپتىلەر،
كاشغەر سەھراسى ئۆزرە چىقتىلەر.
پېشكەش-سوغاتنى بۇ ئىككى بەگ،
ئۆتكەرىپ قويدىلەر ئاندا رەگ بەرەگ.
بەندەلىكى مىرزانى يەتكۇردىلەر،
جانۇدىل بىرلەن قوپۇبان تۇردىلەر.
ئەيدىلەر: سىزلەردە يوقدۇر ئېتىقاد،
ۆەرنە بىز دەشتى جۇنۇندە گىرد باد.
ھوي تارتىپ يولغە بولدىلەر رەۋان،
ياندى بەگلەر نا ئۇمىدۇ ناتەۋان.
ئەيلەدىلەر ئەرز مىرزاغە يېتىپ،

يانمادىلەر بۇ تەرەف شاھ ناز ئېتىپ.
بەس فەرىشان بولدى مىرزايى شەھەر،
كەلدى تۇربەتكە ئالىبان سىيمۇ زەر.
كۆردى بىر دەرۋىشى رەنجۇرۇ غەرىب،
تەكىيە ئەيلەپدۇر خەزاندەك سارغارىپ.
سوردى ھالىنى قىلىبان سەرەفراز،
بەردى شەۋقىغە بۇ كەلتۇرگەن نىياز.
بەندەزان تەۋق ئەيلەدى تۇربەتنى ئول،
ئاندەكى تاپتى تەرىقەت ئىچرە يول.
يەتتە پاتمانلىق زەمىن ۆەۋق ئەيلەدى،
ھەم قاراقۇم ۆەۋقىنى تەئىن ئەيلەدى.
موللا سادىقنى قىلىپ شەيخى مازار،
شەيخ، جارۇبكەشنى ئەيلەپ ئۇستۇۋار.
خانىقا ھۇ مەسجىدۇ كۆل قىلدۇرۇپ،
تەۋبە ئەيلەر ئەردى مىرزا ئولتۇرۇپ.
يەتتە تەن پەرتەۋفشان يەتتە نۇر،
خاكى رىزى قەلئەدە ئەيلەپ زۇھۇر.
يارىكەند شەھرىنى رەۋشەن ئەيلەدى،
بوستانۇ باغ گۇلشەن ئەيلەدى.
ئول چېمەننىك سايراغان بۇلبۇللەرى ،
ياستانىپ ياتقان زەللى قۇللەرى.
بولمادى يىل ئاڭا دىۋارى باغ،
شۆئلە بەردى باتىنىدىن جىل چىراغ.
يەتتە تەندىن بولدى يا ئول شاھى زىن،

رەۋشەنایی تاپتی بەرقی ئاھىدىن.
نەزمگە كەلتۈردی ئاخىر بۇ كىتاب،
ئۆمری زایەئ ئەیلەگەن پىری خەراب.
جەمئی ئالتمش ئالتە بەیتۇ ئىككی یۈز،
بولسە نۇقسانی تەۋەججۇھ بىرلە تۈز.
ئاڭلاغىل تارىخىنی ئەي جانۇدىل،
مىڭ یۈز یىل ئەردىیۇ قىرىق یەتتە یىل.
كىمكی یاد ئەیلەپ ئوقۇر بۇ یادكار،
مەن دۇئایی خەیرىدىن ئۇممىدۋار.

سورماغىل قایسی گۈلی بەخارىدىندۇر یەتتە تەن،
سەر گۈرۈھی گۈنبەزی دەۋۋارىدىندۇر یەتتە تەن.
مەنزىلۇ مەئۋالەری ئەردی چەھارەم ئاسمان،
ئاندا جەۋلان ئەیلەگەنلەر یارىدىندۇر یەتتە تەن.
ئەزبرایی رەنجی زۆھرایی كەنزی كىردگار،
ئىلتىجایی ئەھمەدی مۇختارىدىندۇر یەتتە تەن.
بالۇپەرسز ئاسماندىن یەرگە پەرۋاز ئەیلەگەن،
ئەي زەللی ساھىبی ئەسرارىدىندۇر یەتتە تەن.

كىمكی تەۋق ئەیلەركىلىپ ھەر كۇندە جایی یەتتە تەن،
ئاقىبەت یەتكەي قۇلاقىغە سەدایی یەتتە تەن،
دەرمەندىكی شفا بەردىلە نابىناغە كۆز،
ھەر مەھەللىدە ئىجابەتدۇر دۇئایی یەتتە تەن.
تاجی شاھانی مەجازىن زەررىنە دۇر ئەیلەگەن،

ئاری ئەزرویی كەرامەت كىمیایی یەتتە تەن.
چۇن سپپەھری ئۆزرە رىجالۇللاھ گۇ لخەن ئولتۇرۇپ،
ماھی نەۋدىن ئەیلەدىلەر گۇل سەفایی یەتتە تەن.
یا رەسۇلۇللاھ بشارەت بىرلە سىز بەرگەن ئەسا،
سایەبانی مەرقەد ئولدی مۇتتەكایی یەتتە تەن.
دۇررى مەرجان بىرلە یاقۇتۇ زەبەرجەد بولماسا،
گەۋھەری جانی ئەزىزىمدۇر فدایی یەتتە تەن.
كوچەۋۇ بازار كوي ئىچرە تاپىلماس ئىستەمەڭ،
قەرنەلەر ئۆتتی زەللىدۇر گەدایی یەتتە تەن.

خوجه مۇھەممەد شەرىف بۇزۇرگۋارنىڭ تەزكىرەسى

تەزكىرەئى ھەزرەتى خوجە مۇھەممەد شەرىف بۇزۇرگۋار

ئەي خۇدايا ئەكرەمۇل ئىكرامۇ جۇد،
جۇملەئى مەۋجۇدغە بەردىڭ ۋۇجۇد.
گەنجى پىنھان ئەردىڭ ئەۋۋەل بىرۇبار،
ئەيلەدىڭ ئاخىر ئۆزۈڭنى ئاشكار.
تاپتى سەندىن زىننەتى كۇرسىيۇ ئەرش،
بارلىغىدە ئەرشدىن تا تەھتۇ فەرش.
سەندىن ئولدى ھەم خەزانۇ ھەم بەھار،
سەندىن ئولدى مەستى كىبكى كۇھسار.
قىش كۇنى دەريانى قىلدىڭ شىشە پۇش،
بىر ئاۋۇچ تۇفراقدىن يۇز ئەھلى ھۇش.
ئاسمانۇ ئەرزۇ ئەبرۇ ئافتاب،

ئافەرىنىش بەھرىدىن گۇيا ھۇباب.
شەمئى نۇرانى ئۇزە دۇد ئەيلەدىڭ،
رويى ئالەمنى رېزەندۇد ئەيلەدىڭ.
خەلق قىلدىڭ ئادەمۇ دېۋۇ پەرى،
ئەيلەدىڭ ھەرقەۋم ئۆزە پەيغەمبەرى.

سەدرى سەففەئى سەفا، يەدرى قىبلەئى ۋەفا مۇھەممەد مۇستەفا سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم نەئتىلەرىدە

سەرۋەرى سەردەفتەرى پەيغەمبەران،
ھەزرەتى پەيغەمبەرى ئاخىر زەمان.
ساھىبى مىئراجى نەئتۇ مەنقەبەت،
ئافتابى ئاسمانۇ مەئرىفەت.
چەكتى شەيتان خەيلىنىڭ ئەينىغە مىل،
ھەم ئىنانىدە يۇرۇپدۇرجەبرە ئىل.
كۇفر ئىلىگە كۆرگۇزۇبان مۆئجىزات،
سىندۇرۇپ لاتۇ مەناتۇ سۇمنات.
ساچتى ئىمان گەۋھەرىنى سەدھەزار،
ئۇممەتى ئىچرە خۇسۇسەن چاريار.

چەھاريارانى ئانھەزرەت سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مەنقەبەتلەرىدە

ھەزرەتى بۇ بەكرى سىددىقۇ ئۆمەر،

نایبی بەرھەق ۋەلییۇ بەھرۇبەر.
بەئدە ئوسمانی زھی ئالی جەناب،
ھەیبەتی ھەقدىن ئىدىلەر مسلۇ ئاب.
یار تۆرتىنچی خىدىۋی زۇلفقار،
شاھی مەردان ھەیدەرۇ دۇلدۇل سۇۋار.
جان بىلەن ئەیتۇر زەللی سۇبھۇ شام،
ھەر بىرىگە مىك دۇرۇدۇ مىك سەلام.

تەزكىرەئی ھەزرەتی خوجە مۇھەممەد شەرىف بۇزۇرگۇار نەسرى ئەردى، زەللی ناتەۋان نەزمە تەرتىبگە كەلتۇرگەنی

ساقئی شىرىن زەبانی یاركەند،
جامی مەي تۇتقىل بۇگۇن تەبئىم بەلەند.
شوخلۇقدىن ئاندەكی پەرۋاز ئېتەي،
ھایھویی ئەیلەبان ئاۋاز ئېتەي.
(ئادەم ئارامىدە بەلكی مورۇ مار،
یۇرت ئەمنىیەت مەھەللی نەۋ بەھار.
شاھىدی گۇلگۇن قەبایی غۇنچەلەب،
تۇتمادىك ساغەر، بولۇپدۇر نىمشەب.)
مەي پەرەستان بۇ كېچە ھۇشیار ئەمەس،
ھەم مۇغەننی ئۇیقۇدىن بىدار ئەمەس.
ئەي مۇسۇلمانلەر نىچۇك تەدبىر ئېتەي،
زىكرى خوج مۇھەممەد شەرىف پىر ئېتەي.

خوجەنىك فەیزی فۇتۇھی ئام ئېرۇر،
مەنزەلی مەئۇالەری سایرام ئېرۇر.
یەتتە یاشىدە ئەردىلەر ئول بۇزۇرگۇار،
بی پەدەر قالدىلەر ئاندا خارۇ زار.
(بىرنەچە كۇن بۇ یېتىملىككە چىداپ،
خىزمەتی ۋالىدە ئەیلەپ بىھساب.)
خىزمەتی ۋالىدەسىن دەۋلەت بىلىپ،
ھىچ تەقسىر ئەتمەیىن خىزمەت قىلىپ.
(خوجەنی مەكتەبغە ئىلتىپ بەردىلەر،
خەرج ئەیلەرگە یوق ئەردی سمۇ زەر.
چەرخ ئىگىرىپ، یىپ ساتىبان ۋالىدە،
خوجە مەكتەبدەئوقۇپ ئۆز ھالىدە.)
یەتسە پەنجشەنبە بېرىپ پەنجشەنبەلىك،
بۇ مۇشەققەت بىرلە سىزغۇردی یىلىك.
یاشلەری ئونغە یېتىبان بی پەدەر،
ۋالىدە قالمادی ئۇلەر ھەم ئۆلدىلەر.
تەئزىیەتدىن كۆزلەری گىریان بولۇپ،
قالدىلەر سایرامدا سەرگەردان بولۇپ.
دەردی بىرلەن ئولتۇرۇپ لەیلۇ نەھار،
یىغلار ئەردىلەرچۇ ئەبری نەۋ بەھار.

خوجە بۇزۇرگۇارغە بىر پىری رەۋشەن زەمىری مەقام مەئرىفەتدىن خەبەر بەرگەنی

شەرفەئی كەلدی ئىشكىدىن ناگەھان،

كۆردىلەر نۇرانىنى مەردى كەلان.
جىلۋە ئەيلەپ نۇرى ھەق رۇخساردىن،
دانە ـ دانە دۇر تۆكۈپ گۈفتاردىن.
ئەيدى: ئەي فەرزەندە غافىل بولماغىل،
پاشائى ئاجىز بول، فىل بولماغىل.
كۆرگەلى ئالەمنى كۆز بەردى ساڭا،
بەندەلىكنى نىگە قىلمايسەن ئاڭا.
قاشۇ كىرپىكۈ ئاياغۇ قول بېرىپ،
مۇندا كەلتۈردى ئەدەمدىن يول بېرىپ.
ئەزبرايى بەندەلىك ئەتمەك ئۇچۇن،
ئۆز قىلىبان بىرگە ئۆزگەتمەك ئۇچۇن.
كۆز يۇمۇپ ئاچقۇنچە ئايا ئۆمۇر بار،
جۇملەنىڭكى مەنزىلى دارىلقەرار.
ھىچكىم ئۆز ئالىدىن بولماس كىشى،
تۇشمەسە تا ئەۋلىيالەرغە ئىشى.
بەس سەمەرقەندنكى دەرلەر، ئاندا بار،
ھەرمۇرادىڭ بار كۇشايىشلەر تاپار.
ئەيتىبان بۇ سۆزنى ئول مەردى كەلان،
بولدى ئول دەمدە پەرى ياڭلىغ نىھان.
خوجە بۇ كېچە تۇنەپ ئولتۇردىلەر،
جەزمبە تەگدى ئەجەب ۋەقتى سەھەر.
سۇبھى سادىقدىن بۇرۇن مادەرلەرى،
تۇشلەردە ئەيدىلەر: "كەل ـ كەل، بېرى.
ھەرنە ئول مەردى كەلان ئەيدى ساڭا،

ئاڭلاغىل گويا كى جان ئەيدى ساڭا.
تەربىيەت تاپقۇڭدۇر ئاخىر غەيبدىن،
فەيزى بولغاي ۋاھىدى لارەيبدىن.
ھەر دەمى تازە تەھارەت ئەيلەگىل،
دىن سەرايىنى ئىمارەت ئەيلەگىل.
پىرى كامىلدۇر ئۇشۇل مەردى كەلان،
ھەرنە ئول ئەيدى ئانى قىلغىل رەۋان.
بىزلەنىڭ ئەرۋاھىمىز ھەم ياردۇر،
يار ياۋەر ئەۋۋەلا جەبباردۇر.
قوپ، سەفەر قىلغىل مۇبارەكدۇر سەفەر،
ئۇچراغاي بىر كۈن ساڭا ساھىب نەزەر."

خوجەئى بۇزۇرگۋار ئەرۋاھى تەيىبەنىڭ بىشارەتى بىرلە، پىرى رەۋشەن زەمىرنىڭ ئىشارەتى بىرلە، سەمەرقەندغە سەفەر قىلغانلارنىڭ بەيانى

بۇ بىشارەت بىرلە ئويغاندى خوجە،
سۇبھى ئەردى ھوجرەغە ياندى خوجە.
تۇشەۋۇ تالقانۇ كولبار ئالدىلەر،
ھەرنە جابدۇقى سەفەر بار ئالدىلەر.
ھەققى ھەمسايە باربان خوبلاشىپ،
يۇردىلەر، ئەل قالدى ئاندا يىغلاشىپ.
نەچچە كۈندىن سوڭ سەمەرقەند باردىلەر،
پۇتلارى ئابىلە ئەيلەپ ھاردىلەر.

كىردىلەر دەرۋازەدىن ھويى چېكىپ،
كۆزلەرىنىڭ ياشىدىن جويى چېكىپ.
ۋەقتى شامۇ خەلق ئۆيلەرگە كېتىپ،
ھەم دۇكانلەرنىڭ ئىشكىن بېركىتىپ.
ئوتۇز ئىكى ھىرقەگەردىن يوق كىشى،
خوجە ئەيدىلەر بۇغۇرىبەتنىڭ ئىشى.
قايدا قونغايمەن قاراڭغۇدا بارىپ،
ھەم يەتمۇ ھەم مۇسافىر ھەم غەرىب.
بۇ تەفەككۇردە فەرىشان ئەردىلەر،
بىلمەيىن ھىچ يەرنى ھەيران ئەردىلەر.
بىر تەرەفدىن شەھنە فەرياد ئەيلەدى،
فىتنەئى غەۋغايى بۇنياد ئەيلەدى.
ئەيدى: شەھر ئىچرە مۇسافىر تۇرماغىل،
رەستەئى بازاردا ئولتۇرماغىل.
ۋەرنە زىندانغە تۇشەرسەن دۇزدار،
دۇزد دىبان تاڭلا قىلۇرلە سەنگسار.
قورقۇبان خوجە ئەسەسدىن قاچتىلەر،
مەسجىدى ئۇچرادى ئىشكىن ئاچتىلەر.
كىردىلەر مەسجىدكە ئەيلەپ ئىزتىراب،
ئارقەلەرىدىن مۇئەززىن ھەم ماراپ.
كەلدىيۇ ئەيدى: نىچۇك دەرۋىش سەن؟
مۇندا ياتماق خوب ئەمەس بى رىش سەن.
ھەر نىمەرسەڭ بولسە بەرگىل ئىلتەيىن،
سۇد ئەتمەس ئوغرى ئالغاندىن كېيىن.

يا، يېتەر مەسجد ئىچىدىن بىر بىسات،
قالماغاي سەندە بەرادەر ياخشى ئات.
ئۇشبۇ سۆزدىن بولدىلەر بى ئابۇتاب،
ئىلكىگە بەردىلەر كولبار كىتاب.
قوپتى مەسجىدنىڭ ئىشكىن ئەتتى ئول،
قالدىلەر يالغۇز، ئۆيىگە كەتتى ئول.
كېچە تاڭ ئاتقۇنچە تائەت قىلدىلەر،
كى نەمازۇ كى تىلاۋەت قىلدىلەر.
سۇبھى سادىق بولدىيۇ ئەزم ئەتتى شام،
ھازىر ئولدى ھەم مۇئەززىن ھەم ئىمام.
بەس ئەدا ئەيلەپ نەمازى بامداد،
جەمئىيەت تارقاپ چىقىپ كەتتى چۇباد.
تىز ـ تىز باقىپ ئىمامى بى تەمىز،
ئەيدى: ئەي سوفى نە يەردىن كەلدىڭىز؟
خوجە ئەيدىلەرىكىم مەن سايرامدىن،
بىھۇدە سۆز سورما بى ئارامدىن.
ئىلىم ئۆرگەنمەك ئۇچۇن مەن بىقەرار،
تەبرەنۇر جان جىسمىم ئارا سىمابۇار.
ئەيدى موللايى مۇئەززىن: ئەي سوفى،
مەدرەسە بار ئاخۇنى تۇرفە سەخى.
بىل، بەنا قىلغان ئىبرۇر مىرزا ئۇلۇغ،
يۇرت ئاتاسى، ساھىبى كەرنايى تۇغ.
بارساڭىز ئاندا مۇسافىردۇر دىگەي،
ھوجرە بەرگەي، ياخشى پەرۋا ئەيلەگەي.

گاهی ـ گاهی کەلسەڭز بزنی سوراپ،
یەتکۇرۇرمز ئالدىڭزغە نانۇ ئاب.
مۇنچە ئىلمۇ مۇنچە فەزلىنى بىلىپ،
كەتتى تەكلىفى سەمەرقەندى قىلىپ.
خوجە ئول ھىندە قىلبان ئىزتىراب،
يۇردى ئاخۇننىڭ ئوتاغىنى سوراپ.
ئاخىرى بى ئاشناۋۇ بى دەرەم،
ئىستەي ـ ئىستەي تاپتىلەر ئاخۇننى ھەم.
كۆردى ئاخۇن بىر يىگىتى ھەق پەرەست،
زاھىرۇباتىن مۇھەببەت بىرلە مەست.
غافىل ئادەمدىن ئەمەس ئەھلى ھۇزۇر،
چېھرەسىدىن نۇرى ھەق ئەيلەر زۇھۇر.
ماسۇادىن خوجە فارىغ ئەردىلەر،
ھوجرە خالى بار ئەردى بەردىلەر.
يوق ئىدى سەرف ئەتكەلى ئەسبابى ئۆي،
شەمئ ئورنىدا ئىدى مەھتابى ئۆي.
تاپمادىلەر بىر بساتى لاجەرەم،
بوريايى كوھنەئى بولدى بە ھەم.
بىر سىنۇق ئىبرىق، بىر خشتى پۇچۇق.
دەستەۋۇ جورغاسى ئىبرىقنىڭ ئوچۇق.
خەرج ئەيلەرگە يوق ئەردى سمۇزەر،
ئولتۇرۇبان خوجە يىغلار ئەردىلەر.
كۇندۇزى ئىلم ئۆرگەنىپ ئەللامەدىن،
كېچە تەكرارى قىيامەتنامەدىن.

گاهی ئستغراق ئچىدە مەست ئولۇپ،
زۇھدۇ تەقۋا بىرلە بالا دەست ئولۇپ.
ھالداشت ئەرمەس ئىدى شاھۇ گەداي،
ئۆمۇر ئۆتكەردىلە مۇنداغ يىلۇ ئاي.
ھىچ نىمەرسە يوق ئىدى، قەللاچ ئىدى،
خوجە ئون تۆرت كېچە ـ كۇندۇز ئاچ ئىدى.

بىر سەۋداگەرنىڭ كوجى بۇزۇرگۋارنى تۇش كۆرۇپ، غايىبانە مۇخلىس بولۇپ، كەنزەكىدىن مەھەزەر ئىبەرگەنى

كېچە ـ تۇن يارىمى ئەردى لاجەرەم،
بىر كشى ئىشكنى قاقتى دەمبەدەم.
ئاچتىلەر ئاخىر ئىشكنى ئۇشبۇ ھىن،
كۆردىلەر بىر دىدەكى پاكىزەدىن.
ھوجرەغە كىردى سەلامى ئەيلەدى،
ھەم بى بىسىدىن پەيامى ئەيلەدى.
ئەيدى: بى بىم ئۆزلەرىنى تۇش كۆرۇپ،
كەلمەدى خىزمەتلەرىگە ئۇلگۇرۇپ،
غايىبانە مۇخلىس ئولدى ھەم مۇرىد،
بەس دۇئالەرىدىن ئەيلەيدۇر ئۇمىد.
بۇ دىدەكنىڭ ئىلكىدە دەستۇرخان،
بىر ساغۇدا چۆچبەرە، بىر دەستە نان.
خوجەنىڭ ئالدىدە ئىلتىپ قويدى ئول،

هەم بۇلەرسىير ئولدىلەر② هەم تويدى ئول.
قالغانىنى خوجەئى ساھىب نەزەر،
نامرادۇ كەمبەغەلغە بەردىلەر.
كەتتى دىدەك خوبلاشپ بەئداز تەئام،
بى بىسى بولدى كەنزەك هەم غۇلام.
ئالتە كۇندە-يەتتە كۇندە بۇ دىدەك،
كەلتۇرۇبان مىۋە-ۋۇ نانۇ نەمەك.
گاهى دىدەك كەلمەس ئەردى نەچچە كۇن،
ئاچ يۇرۇر ئەردىلە خوجە تۇنۇكۇن.
گاهى ئاشپەزلىكدە ئاشدىن بۇي ئالىپ،
نەفس ئەژدەرهاسىنى يەرگە چالىپ③.
بۇ رىيازەت بىرلە تاپتىلەر كەمال،
هاسىل ئەيلەپ ئىلمى هالۇ ئىلمى قال.
ئىلم بابىداچۇ دەريا بولىدىلەر،
زاهىرۇ باتىن مۇسەففا بولدىلەر.
هەم فەتىلە راست بولدى هەم چىراغ،
رەۋشەن ئەيلەرگە كىشى يوق، تولدى ياغ.
تەربىيەت ئەيلەرگە بىر پىرى كېرەك،
پىرى پۇر فەيزى جەهانگىرى كېرەك.

توقسان توققۇزمىڭ مەشايىخىڭ سەرۋەرى،
سۇلتان خوجە ئەھمەد يەسەۋى، هەزرەتى
سۇلتان ساتۇق بۇغراخان غازى ئۆزلەرنىڭ
زاهىر قىلىپ، بشارەت بەرگەنلەرى.

نەچچە يىلدىن سوڭ ئىدى ۋەقتى تۇمۇز،

مەدرەسە خالىس ئىدىيۇ نىسفى رۇز.
موللالەر سەھراسەرى چىققان ئىدى،
خوجە يالغۇز ئولتۇرۇپ گىريان ئىدى.
كەلدى بىر ئاتىنىڭ تاۋۇشى ناگەهان،
فىكر قىلدىلەر نىچۇك ئاتلىغ دىبان.
تاشقارىدىن قىچقىرىپ ئەيتۇر بىرو،
ئەي غەمى مېهلەت ئىلىكدە گىرو.
تاقەتۇ سەبرى تەۋەككۇلغە هەرىق①،
هوجرەدىن مۇنىدا چىقىڭ موللا شەرىق،
هالەتى رو بەردى بۇ ئاۋازدىن،
بەس خەبەر ئالماقغە ساھىب رازدىن،
چىقتىلەر، نى كۆردىلەر بۇزۇرگۇار،
تۇرمىش ئاندا ئىككى ئاتلىغ شەھسۇۋار.
بىرقارا قاشقا سۇۋارە ئەۋلىيا،
بەللەردە ئوقۇ ساغداق بىرلە يا④.
هەم قاراخەتتان كىيىپ، ئالتۇن كەمەر،
هەم مۇبارەك باشلەردە تاجۇ زەر،
سەلتەنەت مەيدانىدىن ئالى نىشان،
يۇزلەردە نۇرى هەق پەرتۇفشان.
بىرلەرىنىڭ ئاتى سەرتاپا قارا،
ئۇشبۇ سۆرەتلىك يوق ئەردى ئات ئارا⑤.
تۆرت ئاياغىنىڭ تۇۋاغى ئەردى ئات⑥،
تەرزىدىن بىلمىش ئىراقى تو پىچاق.
ئۆزرەسىدە ئەۋلىيايى ئولتۇرۇر،

مەدرەسە سەھنىدە بۇ ياڭلىغ تۇرۇر.
تىترەشۇر ھەيبەتلەرىدىن ماھى مېھر،
باشلەرىدىن ئايلانۇر دەۋرى سىپىھر.
چېھرەدىن پەيدا ئېرۇر نۇرى خۇدا،
پىدلەرىدىن كەلدى بۇيى مۇستەفا.
خوجە تەئزىم ئىلە قىلدىلەر سەلام،
كۆزگە سۈرتۈبان ئۇزەنگۇ ھەم لىجام❷.
ئول قاراقاشقا توپىچاق مىنگەن ئەر،
ساھىبى شەمشىرۇ تىركەش بىرلە تېر.
ئەيدىلەر بۇ ئىشدە غەمكىن بولماغىل،
ئاخىرەت ئالدىدا دۇنيادۇر ئاغىل.
بولدى ئوتتۇز يىل بۇ يەردە بارسىز،
نەفسىنى تائەت بىلە قىينارسىز.
ياتمايىن ئوتتۇز يىل ئىچرە بىر كېچە،
جەھد ئەيلەڭ ئىش شۇ بۇدۇر ئۆلگۈچە.
ھارماڭۇ ئاچماڭ مۇشەققەت بىرلەسىز،
مۇنچە مېھنەت ھەم رىيازەت بىرلەسىز❼.
سىزدە بىر ئىبرىقۇ خىشتۇ بوريا،
كۆڭلۈڭىزدە قالمادى بۇيى رىيا.
بىز ئىككۆلەن جۇملە ئالەم سەير ئېتىپ،
كۇن تۇغۇشدىن كۇن پاتىشغە يېتىپ.
تاپمادۇق سىزنىڭچە قابىل بىر كىشى،
ئايىنە ساق ئەيلەگەن ئەركەك ـ تىشى.
ئىلگەرى كەلمەك كېرەك مولا شەرىف،

بارچەغە مەقبۇل زىباۋۇ زەرىف.
نەفس شەرىدىن بولۇڭ ئەمدى ئېمىن،
بەرىدىلەر ئىلكىگە بىر قۇرسۇ جەۋىن③.
خوجە فەرياد ئىلە قىلدىلەر سوئال:
ئۆزلەرى كىم بولدىلەر ئەي ئەھلى ھال.
ئول قارا قاشقا تو پىچاقلىق جوۋان،
ئەيدىلەر: بىل، مەن ساتۇقى بۇغراخان.
كاشغەر مۇلكىنى ئىسلام ئەيلەگەن،
دىن دىيارىنى سەرەنجام ئەيلەگەن.
مەنزىلىمدۇر قىبلە رويى كاشغەر،
سەرگۈرۇھى غازىيانى بەھرۇ بەر.
بىرلەرى ئەيدىلە: بىزنى بىلمەسەڭ،
سۈرەتىمدىن مەردۇ پىر ھەيبەت دىسەڭ❽.
مەنكى سۇلتان خوجە ئەھمەد يەسەۋى،
ھەم ۋىلايەت ھەم كەرامەتدە قەۋى؛
رەھنەمۇنى ئەسرى مەن، يوق غالىبىم❾،
بار ئېرۇر يۈز مىڭ مەشايىخ تالىبىم.
جۇملە ئەھلىللاھنىڭ دېھقانى مەن،
بارگاھى ئىشقىنىڭ سۇلتانى مەن.
كەل، كۆزۈڭنى يۇم، قولۇڭنى بەر ماڭا،
كۆزلەرىنى يۇمدى، قول بەردى خوجا.
باز ئۇن كەلدى: كۆزۈڭ ئاچقىل بۇ دەم،
ھەق يولىدا ساھىبۇ ۋىردى ئەلەم.
كۆزلەرىنى ئاچتى، كۆردى بۇزۇرگۈار،

هەر تەرەف دەشتۇ بەيابانۇ غۇبار،
دەشت ئۆزرە ئىككى سۇلتانى جەهان،
قۇلزۇمى ۋەهدەتدە گويا كىشتبان.
قارا قاشقا ئارغماق مىنگەنلەرى،
ئەيدىلەر: موللا شەرىف، كەل ـ كەل، بېرى.
گەر مېنى ئىستەرسە بارغىل كاشغەر،
مەقسەدىگدىن ئاندا تاپقايسەن خەبەر⑩.
ۋەر، بۇلەرنى ئىستەسەڭ بىئىختيار،
تۇرماغايسەن مۇندا تۇركستانغە بار.
غەيىب بولدىلەر بۇ سۆزلەردىن كېيىن،
مۇشكۇ ئەنبەرغە تولۇپ رويى زەمىن⑪.
هىچ جەنبىدە يوق ئەردى ئۇل زەمان،
خوجە ئەردىيۇ زەمىنۇ ئاسمان.
يۇردىلەر ئاندىن سەراسىمە بولۇپ،
كۆزلەرى ياش ئورندا قانغە تولۇپ.
ئاخىر ئۇچ كۈندە سەمەرقەند باردىلەر،
هوجرەسىنىڭ گەنجىنى ئاختاردىلەر.
مۇسھەفۇ كۇلبارۇ بىرنەچچە كىتاب،
بورياۋۇ خىشتۇ ئىبرىقۇ خەراب.
چىقمادى دۇنيالىقىدىن بىر دەرەم،
روزكارى ئۆتكەرىبان لاجەرەم.
تاكى جابدۇقى سەفەر قىلغاي ئۇلەر،
هىچ نىمەرسە يوق ئىدى ۋەقتى سەھەر⑫.
تەشنەۋۇ ئاچۇ غەربىۇ ناتەۋان،

هوجرە ئىچرە ئولتۇرۇبان ناگەهان.

خوجەئى بۇزۇرگۋار سەفەر جابدۇقىغە هەيران بولغانلەردە، ئول سەۋداگەرنىڭ كوجى دىدەكدىن نيازمەندلىك ئىبەرىپ دۇئا تىلەگەنى

كۆردىلەركىم ئىلگەرى كەلگەن دىدەك،
بىر تەبەق ئاشۇ سەرۇپايۇ گېزەك.
بىر هەميان ئىچرە بەش يۈز تەنگە پۇل،
كەلتۇرۇپ قويدى، دىدى: بىز بارچە قۇل،
بەندەلىك ئەيدى بى بىئى مۆهتەرەم،
فاتىهە ئۇمىد ئېتىپ ئەي با كەرەم.
قىلدىلەر نەزرۇ نۇزۇلىغە دۇئا،
ئەيلەبان هاسىل تەمامى مۇددەئا.
ئادەميانە سەروپا كىيدىلەر،
هەم تەناۋۇل ئەيلەدىلەر مەهەزەر.
هەمدى رەببىل ئالەمىن ئەيلەپ خوجە،
سەجدەدە بوسە زەمىن ئەيلەپ خوجە.
ئالدىلەر بىر مەركەبى بازاردىن،
بى بى نەزرە ئەيلەگەن دىناردىن⑬.
قالغانىنى ئەلگە بەردىلەر تەمام،
نى مۇئەززىن قالدى نى موللا ئىمام.
دەۋر ئورۇبان ئەهلى سەهراۋۇ شەهەر،
مەجلىسى ئالى قىلىپ ئولتۇردىلەر.

بەئزی ئادەم ئەزبرایی ئىمتىهان،
مۇشكۈلاتنى سالبان دەرمیان.
بەئزی ئالىم بىلمەيىن بەهس ئەيلەدى⑭،
كىمدۇ بۇ مۇشكۈلنى هەل قىلغاي دىدى.
باش كوتەرىپ خوجەئى ئالىجەناب،
بەردىلەر بىر بەهسگە مىڭ بىر جەۋاب.
فەئلى بىرلەن قولىنى ئەيلەپ دۇرۇست،
قىلدىلەر ئەللامەلەر هەرقىنى سۇست.
ئافەرىن، يۇز ئافەرىن دەپ ئالىمان،
هەيرەت ئىچرە قالدىلەر خىرەد كەلان⑮.
ئىتتىفاقى ئەيلەبان خوبان شەهەر،
هەم ئەمران يەتدىلەر هەم خانى شەهەر:
خەلقنى تاشلاپ بۇ يەردە بىقەرار،
قايدا بارغايلەر، ئايا، بۇزۇرگۇار؟
خوجە ئۆزرە ئەيلەپ بارىنى قىلدى شاد،
هىچكىم قالمادى قىلماي خەيرى باد.
سەف ـ سەف ئادەم قالدى يىغلاپ ئوكۇ سول،
يۇردىلەر خوجە يولۇقتى ئىككى يول.

هەزرەتى خوجەئى بۇزۇرگوار هەزرەتى سۇلتان ساتۇق بوغراخان غازى تەرەفلەرنگە كۆكۈللەرى مايىل بولۇپ، كاشغەر بارغانلەرى

فىكر قىلدىلەر ماڭا هادىيۇ راھ،

قارا قاشقا ئارغۇماغلىق⑯ پادىشاھ.
تەربىيەت قىلغان فەقىرنى ئول ئەزىز،
ئىشقىنىڭ مەيدانىدە شەمشىرى تىز.
مىندىلەر مەركەب ئۆزە "ياهۇ" دىبان،
سەير ئېتىپ دەشتۇ بەيابانۇ يابان
نەچچە شەهەر، نەچچە سەهرادىن ئۆتۈپ،
نەچچە نەهرى، نەچچە دەريادىن ئۆتۈپ.
تارتىبان يۇز جەۋرۇ يۇز رەنجى سەفەر،
يەتتىلەر ئاخىر بە مۇلكى كاشغەر.
كىردىلەر شەهر ئىچرە ۋەقتى شام ئىدى،
كوچەگەرد ئولغان كىشى⑰ بەدنام ئىدى.
شەهنە ئالغايمۇ دىبان خۇرجىنۇ خەر،
بىر سەرايغە يېتىبان تۇشتىلەر⑱.
ئەرتەسگە سوردىلەر ئەلدىن قايان،
مەشهەدى سۇلتان ساتۇقى بۇغراخان.
ئەيدىلەركىم مەشهەدى سۇلتانى پاك،
چارباغدۇر پۇراز ئەنجىرۇ تاك.
تۇش بىلە يەتكەيلا هالا بارسەلەر،
لەنگەرۇ لەنگەرچى باردۇر هارسەلەر.
كىردىلەر يول ئۆزرە ئەيلەپ ئىزتىراپ،
يەتتىلەر ئاتۇشغە تۇش بىرلە سوراپ⑲.

خوجەئی بۇزۇرگۇار ئالتىن ئارتۇشقە بارىپ، باي ئەھۋالىنى ئاتلىغ بايىنىڭ ئۆيىگە تۇشۇپ، بەتەرزى ئەتتاران كۇندۇزى سەير قىلىپ، كېچىلەرى بايدىن ياشۇرۇن ھەزرەتى سۇلتانىنىڭ تەۋەججۇھلەرىدە بولغانلەرى

بايى بار ئەردى، ئۆيىگە تۇشتىلەر،
باغلابان قويدىلە ئاخۇر ئۆزرە⑳خەر.
ئەيدىلەر: ئەي باي ئۆيۈڭىز سايدەدۇر،
مەرقەدى سۇلتانى ئالەم قايدەدۇر؟
كۆڭلىدە ئەيدى بۇ ــ سوفى يا گەداي،
كۆركەتبان ياندى بىر تاشلىقنى باي.
خوجە ئۇچ كۇن مۇتتەسىل ئەيلەپ فىغان،
ئولتۇرۇپ تاشلىقدە تاتماي ئابۇ نان.
زار ــ زار يىغلار ئىدى㉑، ۋەقتى سەھەر،
ھەزرەتى سۇلتان نەمايان بولدىلەر.
ئەيدىلەر: ھازماڭ، كېلىڭ سىز ئىلگەرى،
كۇھسارى جەزبەنىڭ شىرى نەرى.
خوب رىيازەت چەكتىڭىز مەردانەۋار،
ئەۋلىيا خەيلى بۇ خىزمەتدىن تاپار.
بىزنى ئىستەپ كەلدىڭىز، خوش كەلدىڭىز،
تەربىيەت قىلغانىمىزنى بىلدىڭىز.
مۇندانى دەپ ئولتۇرۇرسىز بىقەرار،

بىز بىلۇرمىز سىزدە ھەر ئەندىشە بار㉒.
ئەيدىلەر: شاھا مۇبارەك قەبرىڭىز،
تەۋق ئېتىبان كەلدى بۇ بى سەبرىڭىز.
تاپمادىم ئۇچ كۇن ئۆتۇپ ھەيراندۇمەن،
گەردى بادۇ دەشتى㉓ سەرگەردانىدۇمەن.
شاھ ئەيدىلەرگى ئەي موللا شەرىف،
سائەتى بولغايسە بىزلەرگە رەدىف.
خوجە بىرنەچچە قەدەم ھەمراھ ئىدى،
ھەرنە تەلقىن قىلدىلەر ئاگاھ ئىدى.
مەنزىلىم بۇ يەردە دەپ كۆركەتتىلەر،
كۆزلەردىن غەيب ئولۇبان كەتتىلەر.
خوجە يىغلاپ ياندىلەر بىخۇد بولۇپ،
بادە ياڭلىغ مەۋجىدىن خۇمغە تولۇپ.
رەخت بارىكى بار ئەردى ئالدىلەر،
خۇرجىن ئارتىپ خەزنى يولغە سالدىلەر.
تارتىبان گەھ ئىززەت گەھى خارلىق،
ئەيلەبان ئاقشامغچە ئەتتارلىق.
كېچە باي ھەۋلەسى ئىچرە ياتىبان،
بايۇ ئوغلانلارىنى ئۇخلاتىبان.
نىم شەب بولغان مەھەل بۇ راھبەر،
رەۋزەئى سۇلتانىدە ھازىر بولدىلەر.
مەستۇ مۇستەغرەق بولۇپ پىرى رەشاد㉔،
ھەزرەتى سۇلتان بىلە تا بامداد.

بايى بەدگۇمان خوجەئى شەب زىندەدارنىڭ ئارقالاردىن ماراپ بارغانى، بۇ شەككاك بائىسدىن ھەزرەتى سۇلتان دەرغەزەب بولۇپ، خوجەنى مەككە تۇللا تەۋفىغە بۇيۇرغانلارنىڭ بەيانى

بىر كېچە باي ئەيدى بۇ سوفى ئەمەس،
ئوغرىمىكىن تۇتماغاي ناگاھ ئەسەس.
يا قاراقچىدۇر خەلايىقنى بۇلار،
يا ئېشەككە بەرگەلى ئاشلىق يۈلار.
بولماسا تۈن ـ كېچەلەردە قايدادۇر،
كەنت يېقىن ئەرمەس بۇھەۋلى سايدادۇر.
ئەمدى ئەلبەتتە㉕ بۇ سوفىنى ماراي،
قايدا بارسا ئارقاسىدىن مەن باراي.
غافىل ئاردى باي بۇ ئەسراردىن،
ھەزرەتى سۇلتانۇ بۇزۇرگۋاردىن.
كېچە تۈن يارىمى ئەردى ناگاھان،
رەۋزەئى ئالىغە بولدىلەر رەۋان.
باي ئاھستە قوپۇپ يۈردى ماراپ،
ئارقالاردىن يۈردى يولغە قاراپ.
كۆردى سۇلتان تۇربەتىغە باردىلەر،
نالەۋۇ فەرياد ئېتىپ يالباردىلەر..
باي ھەم ئولتۇردى بىر يەردە بۆكۈپ،
كۆز ياشىنى يەرگە يامغۇردەك تۆكۈپ.

خوجە بۇ بايدىن ئىدىلەر بىخەبەر،
باۋۇجۇدى ھەر كېچە ئەيلەپ ھەزەر.
قەھر ئېتىپ بولدىلە پەيدا ئۇل زەمان،
ھەزرەتى سۇلتان ساتۇقى بۇغراخان.
ئەيدىلەر: بىز مەھرەمى راز ئەيلەدۇك،
سەئۇەنى گويا كى شەھباز ئەيلەدۇك.
بۇ نىچۇك ئەقىل، نىچۇك ئىدراكدۇر،
ھەم قەدەم بىگانەئى شەككاكدۇر.
ئارقادىن غەمازى كەلدى تۇيمادىك㉖،
ئەۋلىيالارنىڭ ئىشىن ئاسان دىدىك.
خوجە باقتى ئارقاسىغە ئالدىراپ،
ئولتۇرۇپدۇر باي بىمەئنى قاراپ.
بايغە باقىپ خوجە فەرياد ئەيلەدى،
ھەم ئۆزۈڭگە ھەم ماڭا قىلدىك دىدى㉗.
باي بۇ ئەسراردىن كەتتى قاچىپ،
سىينەسىگە تاش ئۇرار ئەردى ئاچىپ.
يىغلابان خوجە مۇناجات ئەيلەدى،
داد ئەيلەپ ئەرزۇ ھاجات ئەيلەدى.
ئەيدى ئەي ساھىب قىرانى كاشغەر،
تاپتى سەندىن بارچە غازىلەر زەفەر㉘.
سەندىن ئولغاچ تازە بۇ ئىسلامدىن،
خەلقى ئالەم بولدى كافىردىن ئەمىن.
سەندىن ئۇردى مەۋجى دەريايى ئۇلۇم،
چىنى ماچىن مۇلكىدىن تا ھەددى روم.

شۆهرەتىڭ پۈر شەھرى تۈركستان ئارا،
ماجرا سالغان موغۇلستان ئارا.
خوجە بۇ نەسرى ۋەلىنىڭ تالبى،
ھەم ۋەلىيۇ ھەم پىسەر④ خانى نەبى.
شەۋقى مەيداندا سەن شەمشرى تېز،
كېچىلەر قەندىلى قەبرىڭ شۆئىلە رېز.
ئۆتتى مەندىن بى ئەدەد سەھۋۇ خەتا،
رەھمە ئەيلەپ قىل ماڭا لۇتف ئەتا.
كەلدى ئاۋازى: بۇگۈن پەرۋاز قىل،
مەككەتۇللاھ تەۋفىغە ئاغاز قىل.
ئاشنانا ئاشنانىڭ فەرقى بار،
باتمىڭ رۇخسارىنى تۇتتى غۇبار.
ساف بولمايدۇر بارىپ ھەج قىلماساڭ،
تىغى مېھنەت بىرلە تەننى تىلماساڭ.
خوجە بۇ ئاۋازدىن بولدى خىجىل،
ياندىلەر بايىنىڭ ئۆيىگە مۇنفەئىل⑤.
باي ئاياغلارىغە باش قويدى كېلىپ،
ئاھ ئۇرۇبان زەردە بىرلە ئۆرتەنىپ:
بىخەبەر ئەردىم، دەرىغا، بىلمەدىم،
مەھزى⑥ بىر موللا ۋە يا سوفى دىدىم.
بۇ نە رەسۇالقدۇ نى شەرمەندەلىك،
ھەددىن ئۆتتى جۇرم⑦، قىلماي بەندەلىك.
خوجە بايغە ئەيدىلەر: ئەي بىقەرار،
ئەمدى جارۇبكەشلىك⑧ ئەتكىل ئىختىيار.

كېچىلەردە ياتمايىن بىدار بول،
مەستۇ غەفلەت بولمايىن ھۇشيار بول.
قىل تەۋەججۇھ رەۋزەدە كۇنى-تۇنى،
تا ساڭا رەھمە ئەيلەگەيلەر بىر كۇنى.
بايغە بۇ سۆزلەرنى ئەيتىپ سەربەسەر،
تۆشەۋۇ تالقانۇ كولبار ئالدىلەر.

خوجەئى بۇزۇرگۋار بەندەر سۆرەت بارىپ، كىشتىغە ئولتۇرغانلاردىنىڭ بەيانى

يۇز مۇشەققەتلەر بىلە ئەي دوستان،
نەچچە كۇندە يەتتىلەر ھىندۇستان.
گاھى ئاچۇ زار گاھى ھاردىلەر،
بەندەرى سۆرەتكە ئاخىر باردىلەر.
ئولتۇرۇپ بەندەر ئىچىدە بىر زەمان،
كۆردىلەركىم بەش يۇز ئۆيلۇك㉙ كارۋان.
ئەز پەيى⑨ كىشتىغە كىرگەيلەر ھەمە،
ھەر بىرىنىڭ كۆڭلىدە يۇز زەمزەمە ⑩.
يەتمىش ئىككى قەۋم ئەردى ھەم سەفەر،
جەمئ ئولۇپ كىشتىغە بىر-بىرىكىردىلەر،
ھەفتەئى كىشتى ئىچىدە كارۋان،
بارۇر ئەردىلەر چىقىپ ناگەھ بوران.
ھەم قاراڭغۇ بولدى كۇندۇز كېچەدەك،
خەلق ھەيران قالدى تەرك ئەتتى يەمەك.

مەۋج ئۇزدى قەئرىدىن دەريايى شور،
ئەيلەدى مەۋجى بوران كشتىغە زور.
باش چىقاردى ھەر تەرەفدىن يۇز نەھەڭ،
كشتىيۇ ھەم كشتىباننى قىلدى تەڭ.
جۇملە فەرياد ئەيلەبان يىغلاشتىلەر،
جۇش ئۇرۇپ قاينار قازاندەك تاشتىلەر.
دۇربىين قىچقىردى: غەۋغا سالماغىل،
سالمىا گىرداب ئىچىدە قالماغىل.
كشتى يۇردى جانىبى گىردابغە،
تاشلاغىل مالۇ پۇلۇڭنى ئابغە.
بىر بىرىڭگە نەزرە بەرگىل بۇ زەمان،
ياتقۇرۇپ قويغىل سۇتۇنى بادمان⑪.
ئىش مەھەللىدىن ئۆتۈپدۇر ھاي-ھاي،
قالغۇمزدۇر كشتى ئىچرە يىلۇ ئاي.
تاشلادىلەر قافلە⑫ ئەمۋالۇ پۇل،
سالدىلەر گەردەنلەرىغە بەندۇ غۇل⑬.
تەۋبە قىلدىلەر تەمامى كارۋان،
كۆزلەردىن تۆكتىلەر ھەسرەتدە قان.
ئاقىبەت گىردابغە تۇشتى كېمە،
جانى شىرىندىن ئۈمىد ئۇزدى ھەمە.
كۆردىلەر ئەل يىغلاشىبان زار-زار،
گوشەئىدە ئولتۇرۇر بىر بۇزۇرگۇار.
تۇرفە دەرۋىشكى ھەرگىز قەيدى يوق،
بول ئەجەب سەيياد ۋە لېكىن سەيدى يوق.

تۇرفە تەل ئەينىدە كشتىنى شامال،
مىيلى ئىسكەندەر⑭گە يەتكۈردى نەھال.
كۆردىلەر مىيلى سكەندەردۇر بەلەند،
ئۇستىخانى كۆھنەدىن مىڭ كشتى⑮ بەند.
بۇرناگىرداب ئىچرە تۇشكەن كارۋان،
بەندى-بەندىدىن جۇداقو ئۇستىخان.
سەدھەزاران ھاجىلەر قالغان ئىكەن،
روزگارى مۇندا سەرگەردان ئىكەن.
قابىزىل ئەرۋاھىدىن⑮ بولماي ئەمىن،
جۇملە ئىمان ئەيدىلەر جان ۋەھمىدىن.

كشتى گىردابغە تۇشۇپ كارۋان ھەيران بولغاندا، بىر پۇرپەرتەۋتى ۋە مالەم يەرتەۋتى مىيلى ئىسكەندەردەكى زەنجىردىن خەبەر بەرگەنى

لېيكى كشتىنىڭ ئىچىدە ئىنتىزار،
بىر ئوبۇشقا بار ئىدى سەكسەن ياشار،
قىچقىرىپ ئەيدى: قېرىنداشلەر كېلىڭ،
پۇرپەرتەۋت قاشغە ياشلەر كېلىڭ.
بىر سۆزۇم بار ئەيتايىن بولسۇن ئەيان،
تىغلى ئەردىم قىلدى ئۇستادىم بەيان.
كىمكى گىرداب ئىچرە تۇشتى زىنھار،
مىيلى ئىسكەندەردە بىر زەنجىر بار.
يۇقارىغە چىقسۇن ئول زەنجىر ئىلە،

كشتى ملتقنىڭ ئوقىدىن ㊲ يۈردى تەز.
قوزغالىپ يۈز مىڭ نەھەڭۈ ئەژدەھا،
خەلقنى گىردابدىن قىلدى رەھا.
ئەيدىلەر بىز بارچەمىز بولدۇق خەلاس،
قالدىلەر مىيل ئۆزرە بۇزۇرگۇار خاس.
ئەي دەريغا، ئۆز غەمىمزنى يىدۈڭ،
خوجەنىڭ قەدرىلەرنى بىلمەدۈڭ.
كىم قىلۇر بۇ مۇنچە مۇشكۈللەرنى ھەل،
ئۆزلەرى تەنھا مىيل ئۆزرە چىقتىلەر.

خەلق گىردابدىن چىقىپ، خوجە بۇزۇرگۇار مىيلى ئىسكەندەر ئۈستىدە يالغۇز قالىپ، مۇناجات بەدەرگاھى قازىيۇل ھاجات قىلغانلىرى

ئەل كېتىبان خوجەئى ساھىب نەزەر،
مىيلى ئىسكەندەردە يالغۇز قالدىلەر.
ناتەۋانۇ زار ھەيرانۇ غەرىب،
زار-زار يىغلار ئىدىلەر سارغارىپ.
ئەزبىرايىل شىددەتى تۇغيانى دەرد،
جانى مىسكىنىدىن چىقارىپ ئاھى سەرد.
باش يالاڭ ئەيلەپ، ياقانى چاك ئېتىپ،
ماسۋا ئاللاھدىن كۆڭۈلنى㊳ پاك ئېتىپ.
سەربەسەجدە قويدىلەر ھاجات ئۈچۈن،
جەزبەدىن كۆڭلىدە پۇرھالات ئۈچۈن㊴.

ئول مۇناجاتىكى قىلدىلەر بۇدۇر،
ئەرزى ھاجاتىكى قىلدىلەر بۇدۇر㊵.

مۇناجات بەدەرگاھى قازىيۇل ھاجات

خالىقا پەرۋەردىگارا پاك سەن،
ساھىبى ئىدراك پاكى خاك سەن.
بولماسا ئەمرىڭ تۇشەرمۇ بەمىجاب،
ئاسماندىن يەرگە ئەكسى㊶ ئافتاب.
يارلىغاڭ بىرلە رەۋاندۇر بەھرەلەر،
ھەرتەرەفدە جويبارۇ نەھرەلەر㊷.
رەھمە تىڭ دەريادىن مەۋج ئەيلەگەن،
بوستانۇ باغۇ گۈلزارۇ چىمەن㊸.
ئاينى قىلدىڭ مەشئەلى رويى زەمىن،
ھەم مۇقەررەب ئەيلەپ ئەسما بۇلىيەمىن㊹.
ئەبرە ئەگەرچەندىكى ياشىنى تۆكەر،
قەترەنى يامغۇرىدىن سەن باخەبەر.
سەن مۇجەللا ئەيلەدىڭ ھۆسنۇ قەمەر،
سەن مۇھەييا ئەيلەدىڭ تۇرلۇك سەمەر.
جۇملەئى㊺ رىنگى بەيابان قانچەدۇر،
قانچە كافىر بار، مۇسۇلمان قانچەدۇر.
ئاشكارادۇر ساڭا پىنھان ئەمەس،
ۋەقتى رەھمۇ شەفقەتى فەريادەرەس.
باش كۆتەرمەي سەجدەدىن يىغلار ئىدى،

سینەسی گویاکی ئاتەش بار ئىدى.

خوجەئى بۇزۇرگۇارنىڭ مۇناجاتلەرى تەمام بولمايىن ھەزرەتى سۇلتان ساتۇق بوغراخان غازى مىيلى ئىسكەندەردىن نەجات بەرگەنلەرى

ئات تاۋۇشى كەلدى ھەر يان باقتىلەر،
كوسى ئىسكەندەرنى قورقۇپ قاقتىلەر.
كۆردىلەركى خوجەئى بۇزۇرگۇار،
بىر قارا قاشقا توپىچاقلىق سۇۋار.
سەكرەتىبان ئاتىنى ئول ئەرجۇمەند،
بەرقەدى ئادەمچە دەريادىن بەلەند.
تۇغ چىقارتىپ ⑯ سۇ يۇزىدىن ناگەھان،
ھەزرەتى سۇلتان ساتۇقى بۇغراخان.
ئاتلەرى دەريا ئۇزە ئويناپ ئۆگۈن⑳،
سويلار ئەردى ئەبرى ياڭلىغ يا تۇتۇن.
يەتتىلەر مىيل ئۆزرە كەلدىلەر بېرى،
ھەم ۋەلى ھەم غازىلەرنىڭ سەرۋەرى.
ئەيدىلەر: ئەۋۋەلقى كۆرگەن شاھ مەن،
باتىنگدە ھەرنە بار ئاگاھ مەن.
قورقماغىل تەربىيەت ئەيلەرمەن ساڭا،
يۇم كۆزۇڭنىيۇ قولۇڭنى بەر⑰ ماڭا.
كۆزلەرىنى يۇمدىلەر، قول سۇندىلەر،
ئاتقە مىنگەشتۇردىلەر ئول راھبەر.

باز ئۇن كەلدى: كۆز ئاچ، سەھرانى كۆر،
قالدى گىردابۇ لەبى دەريايى شور!
كۆز ئاچىبان كۆردىلەر بۇزرۇگۇار،
ھەزرەتى سۇلتان ئات ئويناتىپ تۇرار.
ئەيدىلەر: ئاچ قالماغايسەن بەئدەزىن، ⑱،
ئال، دىبان بەردىلەر بىر قۇرسى جەۋىن.
بارمايىن بىرنەچچە كۇن بۇ يەردە تۇر⑲،
ئاڭلاغايسەن بولغاي ئەسرارى زۇھۇر.
غافىل ئولماغىل لەبى دەريادە سەن،
تىنمايىن جەمئ ئەيلەگىل چەندان رەسەن⑳.
تۇدە ـ تۇدە ئەيلەبان قويغىل بۇگۇن،
قۇتقارۇرغە نەچچە يۇز بەختى نىگۇن㉒.
ناڭلا يەتكەيلەر جەمئى كارۋان،
تارتىبان بىر ـ بىر ئۇلارنى ئال بۇيان.
ئەيدىلەر بۇ سۆزنى غايىب بولدىلەر㉑،
ئەمرى بىرلەن خوجەئى ساھىب نەزەر.
يىغدىلەر ئاغرامچى ئەلدىن بې شۇمار،
كارۋان يەتكەيمىكىن دەپ ئىنتىزار.
بۇ تەۋەججۇھدە ئىدىلەر ناگەھان،
يەتتى كشتى بىرلە بەش يۇز كارۋان.
قىچقىرىپ ئەيتۇر ئىدىلەر ھەر دەمى؛
بارمىكىن دەريا لەبدە ئادەمى!
بىزنى مۇندىن ئەيلەگەي ئازاد ئول،
يەئنى دەريادىن بېرىپ ساھىلغە يول㉒.

خوجه بۇ ئاغرامچىلەرنى ئالدىلەر،
ئىلتىبان دەريا ئىچىگە سالدىلەر.
چىقتى بىر-بىر ئۇشبۇ ئوغرامچى بىلەن،
قالمادى دەريا ئىچىدە مەردۇ زەن.
كۆردىلەر دەريا لەبىدە ئاشكار،
مىيل ئۆزرە قالغان ئول بۇزۇرگۋار.
كارۋانۇ كىشتبانۇ دۇربىين،
ئەيلەدىلەر ھەمدى رەببىل ئالەمىن.
چۇن بۇلار بۇزۇرگلۇقنى بىلدىلەر،
جەمئ ئولۇپ ئول دەم ئىنابەت قىلدىلەر.
مالۇ ئەمۋالىن قىلىپ نەزرۇ نياز،
تاپقانى گۇل، تاپماغان بىر باش پىياز.
تەۋق ئەيلەر ئەردىلەر ھەريان كېلىپ،
بەندە فەرمان بولدىلەر يەكسان كېلىپ.
نەئرەئى تارتىپ جىگەردىن بەرقۋار،
ئەيدىلەر رەھم ئەيلەك ئەي شەيخى كىبار.
بىز ھەمە پەرۋانەيى دىدارىڭىز،
جان بىلەن ئۆلگۈنچە خىزمەتكارىڭىز.
خوجە يىغلاپ ئەيدىلەر ئەي مۆئمنان،
خالىسەن لىللاھ فىدا قىلدىم بۇ جان.
ئۇشبۇ جان تەندىن جۇدا بولغاي كۇنى،
ھەم جەھان ماتەم سەرا بولغاي كۇنى.
خوب غەفلەتدىن دەمى بىدار ئولۇك،
مەستلىكدىن ئاندەكى ھۇشيار بولۇك.

خوجەئى بۇزۇرگۋار دەريادىن چىقىپ، مەككە-تۇللاھغە بارىپ مەقام قىلغانلىرى

ئەيتىبان تەلقىن گەدا ۋۇ شاھغە،
باردىلەر ئۇچ[45] كۇندە بەيتۇللاھغە.
مەككەگە تۇشتى ئەجەب ئاۋازەئى:
كەلگەن ئەرمىش بىر ۋەلىئى تازەئى.
يۇرتى تۇركستان ئىكەندۇك سەير ئېتىپ،
غەيرەتى ھەق بىرلە تەركى غەير ئېتىپ.
تاشلابان سەھراۋۇ باغۇ بوستان،
يۇز مۇشەققەتدە يېتىپ ھىندۇستان.
بەندەرى سۆرەتكە كەلمىش تەي قىلىپ،
نالەسىنى ئەرغەنەنۇ نەي قىلىپ.
كارۋان بىرلە تۇشۇپ گىردابغە،
ئىلىمدە ئەللامەئى ھەر بابغە.
مىيلى ئىسكەندەرگە ئەل تۇشكەن مەھەل،
ئەيلەپ ئەرمىش جۇملەئى مۇشكۇلنى ھەل.
مەككە تۇللاھدە بۇ سۆز مەشھۇر ئىدى،
لېك خوجە خەلقدىن مەستۇر[23] ئىدى.
ھەج مەھەللى بولدىيۇ تەۋقى ھەرەم،
چىقتى تاغ ئۆزرە شەرىفى مەككە ھەم.
ھاجىلەر تۆرت[5] بۇرجى ئالەمدىن كېلىپ،
يەتمىش ئىككى قەۋمى ئادەمدىن كېلىپ.

رؤموؤ رەي ئەترافىدىن تا مسرى ـ شام،
بەلكى ئىرانى بىرلە تۇرانى تەمام.
سەر بەرەھنە، پا بەرەھنە جۇملەئەل،
لۆنگى تارتىپ بەللەرىگە بۇ مەھەل.
يىغلاماق ئەردى خەلايىقنىڭ ئىشى،
جەمئ ئولۇپ ئول يەردە يەتمىش مىڭ كىشى.
ھەم شەرىفى مەككە بولدى بىقەرار،
تاغ ئۇستىندە تۇرۇپ ئۇشتۇر سۇۋار.
قول ئاچىبان ئەيلەر ئەردىلەر دۇئا،
خەلقنىڭ ۋىردى㉔ زەبانى رەببەنا.
بەس ھەۋا گەرم ئولدى مەۋسۇمى تومۇز،
ئامىن ـ ئامىن بىرلە بولدى نىسفى روز.
ھاجىلەر ھەيرەتدەۋۇ ئىش نا تەمام،
كۇن قىزاردىيۇ يېتىشتى ۋەقتى شام.
تۇرغالى ئول يەردە تاقەت بولمادى،
بۇ دۇئا ھەرگىز ئىجابەت بولمادى.

خوجەئى بۇزۇرگۋارغە ئەمرۇل ھامى ئىلاھى بولۇپ دۇئاغە مەشغۇل بولغانلەرى

كەلدى ھاتىفدىن㉕ نىدايى ناگەھان،
ئەي شەرىفى مەككەئى مۇلكى ئامان.
ئىندەگىل سەن ئۇشبۇ جەمئىيەت ئارا،
بىر غەربى نېكى ئول قىلسۇن دۇئا،

ئاتى خوج مۇھەممەد شەرىف پىردۇر،
ئول نەيستانى㉖ جەھاندا شىردۇر⑥.
بۇندا دىنى خاتىرىن شاد ئەيلەدى،
قىچقىربان ئەلگە فەرياد ئەيلەدى.
ئەيىۇھەننا‌س، ئول غەربى ناتەۋان،
قايدادۇر چىرلايدۇ خەللاقى㉗ جەھان.
ھازىر ئولسۇن مۇندا ھالاپىرى مەرد،
كانى ۋەجدۇ ساھىبى دەريايى دەرد.
بۇ خەبەردىن خوجە بىرلە كارۋان،
كەلدىلەر تاغنىڭ تۇپىگە بىگۇمان.
تۇشتى ئۇشتۇردىن شەرىفى سۇبھى خىز،
خوجە مىندىلەر چىقىپ ئۇشتۇرغە تىز.
خەلق ئامىن دەپ ئۇلار قىلدى دۇئا،
ھەج قەبۇل ئولدى دىبان كەلدى ندا.
ھاجىلار بىر ـ بىرلەرىنى شاد ئېتىپ،
خوجەنى بىر ـ بىر مۇبارەك باد ئېتىپ.
مەككەنى تەۋق ئەيلەبان تارقاشتىلەر،
بىرسى دەريا، بىرسى تاغدىن ئاشتىلەر.

خوجەئى بۇزۇرگۋار ھەجدىن فارىغ بولۇپ، مەدىنە بارىپ، رەۋزەئى مۇتەھھەرى مۇنەۋۋەرى مۇقەددەس مۇستەفا سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنى تەۋاف قىلغانلارى

خوجە خوممى خۇسرەۋانىدەك تولۇپ،

نەچچە ھاجىلەر بىلە ھەمراھ بولۇپ،
پا پىيادە گاھى-گاھى ھارىدىلەر،
ئاخىر ئون كۈندە مەدىنە بارىدىلەر.
كۆردىلەر خەلقىنى نۇرانى ھەمە،
مەسجىدۇ مىھراب ئىچىدە زەمزەمە.
مەككەتۇللاھدىن مەدىنە خۇش سەۋاد،
ھەم ھەبىبۇللاھۇ دەپ خەيرۇل بىلاد.
سوردىلەر ئەئرابىلەردىن كىم قايان،
رەۋزەئى پەيغەمبەرى ئاخىر زەمان.
كۆركەتىبان رەۋزەنى ياندى بىرەۋ،
تەنلەرنگە كىردى گويا جانى نەۋ.
خوجە ئۇچ كۈن رەۋزەدە ئولتۇرىدىلەر،
كۆز تىكىپ مەرقەدلەرنگە تۇرىدىلەر.
كىتىلاۋەت بىرلە گاھى ئىنتىزار،
تەشنەۋۇ ئاچۇ پەرىشان روزگار.
ئەۋۋەل ئاخشام ئەردى ئاخىر مۇستەفا،
گەۋھەرى رەخشانى دەريايى سەفا.
رەۋزەدىن شول ھىينده پەيدا بولدىلەر،
شەمسىدىن رەۋشەن ھۇۋەيدا بولدىلەر.
لەيلەتۇل قەدر ئەردى ئايا ئول كېچە،
خوجەغە تەلقىنى قىلدىلەر نەچە.
ئەيدىلەر سۇلتان بىزنىڭ فەرزەندىمىز،
تۇتغىل ئەمرىن سەن دەغى دىلبەندىمىز.
ھەرنە سۇلتان ئەيتۇر ئانداغ ئەيلەگىل،

ئەمرى سۇلتاننى خۇدا ئەمرى دىگىل.
پىرى گەر سەندىن رىزادۇر بىز رىزا،
تارتماغۇڭدۇر ئىككى ئالەمدە ئىزا.
بەئدە رۇخسەت بەردىلەر غەيپ ئولدىلەر،
خوجە دەريادەك لەبالەب تولدىلەر.

خوجەئى بۇزۇرگۋار مەدىنەدىن يۇرۇپ، بەندەرى سۆرەت تۇشۇپ، ھىندۇستان بىلەن ياركەند زەمىنى كەلگەنلەرى

خەلقى ئالەم بىرلە ئەيلەپ خەيرۇباد،
كىردىلەر يولغە مسالى بەرقى باد.
ئىككى بارە سەير ئېتىپ بۇ ناتەۋان[17]،
بەندەرى سۆرەت بىلە ھىندۇستان.
نەچچە ئاي ئۆتتى ۋۇ كەنجۇد كەلدىلەر،
بېشەئى ھەققانىيەتدىن شىرى نەر.
تۇرمايىن كەنجۇددە بۇ مىر ئاتى نۇر،
يۇردىلەر مەنزىل بە مەنزىل تا داۋۇر.
ئاندا داۋۇرنىڭ زەمنى تار ئىدى،
ئولتۇرۇغلۇق بىر جەمائەت بار ئىدى.
ھەزرەتى بۇزۇرگۋارنى كۆردىلەر،
بىر مۇسافىر ھاجى، بىر خۇرجىنۇخەر.
بەلگە باغلاپ بىرگىنە كولبارى بار،
لېكى مەئىندە نە دەرسەن بارى بار.

خەلق كەلتۈردى قاتقۇ ئاش-نان،
ئاش-نانىنى يەپ بولۇپ پىرۇ جۇۋان.
ئۆيلەرنگە تارقاشىپ كەتتى ھەمە،
خوبى خور ئايۇانغە يەتتى ھەمە.

خوجەئى بۇزۇرگۋار داۋۇرغە كېلىپ، بىر ئەللامەنىڭ ھالى مەكشۇف ㉘ ئولۇپ، مازاراتىنى تەئمىر قىلىپ، ئەلگە نىشان بەرگۈنچە، بىر تۇل خاتۇن يېرىمنى بۇزماغىل دەپ ماجرا قىلىپ فەرياد قىلغانى

قوندىلەر، ئەلقىسسە، مۇندا بۇ كېچە،
كۆردىلەر باتىنىدە ئەسرار ئۆزگىچە.
ياتمايىن ئولتۇردىلەر بۇ راھىبەر،
روبەرۇدىن بىر ئەزىزى كەلدىلەر.
خوجەغە قىلدى سەلام ئىكزام ئېتىپ،
بارچە ئەھۋالاتىنى ئەئلام ئېتىپ.
ئەيدى: ئەي مەردۇ خۇدا خوب كەلدىڭىز،
بولدى ئۆچ يۇز يىل بىلىك زىندە㉙ بىز.
جۇملە ئالىملەر غەمەن ئەئلەم ئىدىم،
فىترەتى ㉚ دانىشۋەرى ㉛ ئالەم ئىدىم㉜.
ناگەھان بىر لەفزە فەتۋادىن غەلەت،
بولغانىدىن يەيدۇ مەن ھەر كۈندە لەت.
قەبر ئىچىدە ھەق جەزا بەردى ماڭا،

سەھۋە قىلغانىدىن ئىزا بەردى ماڭا.
ئوك كۆزۈمدىن ئۇندى بىر ئازغانى زور،
يۆرگەشىبان شاخىغە مارانى گۆر.
ھەر مەھەلىكىم چىقار ئاندىن شامال،
تەبرەتۇر ئازغانىنى، ئەي ئەھلى كەمال.
ئول سەبەبدىن بارھا ئازۇردەمەن،
قۇۋۋەتىم يوق تەبرە نۇرگە مۇردەمەن.
تىنچ ئەمەسدۇرمەن ماڭا ئارام يوق،
گوييا㉜ ئازغان كۆزۈمگە تەككەن ئوق.
نى بولۇر ئازغانىنى يولغە سالسەلەر،
بىخۇ رېشىنى يۇلۇبان ئالسەلەر.
قەبرىمىز بۇ يەردە دەپ كۆركەتتىلەر،
كۆزلەردىن غەيب ئولۇبان كەتتىلەر.
بۇ ئەزىزنىڭكى كەراماتىنى ياد،
ئەيلەبان بەئداز نەمازى بامداد.
كەنت ئىچىدىن خوجەئى ساھىب نەزەر،
ئۇچۇ تۆرت كەتمەنچىنى كەلتۈردىلەر.
ئەيدىلەر: كەتمەندە ئەي كەتمەنچىلەر㉝،
پارەئى بۇ يەرنى قىل زىرۇ زەبەر.
تۇرۇپ ئەردىلەر بۇلەر يەرنى چاپىپ،
ئەۋلىيانىڭ جايىگاھىنى تاپىپ.
ئۇشبۇ ھالەتدە ئىدى بىر تۇل خاتۇن،
ئىلكىدە ئوت㉞، ئۇچاسىدە ئوتۇن.
قىچقىرىپ كەلدى㉟ يېرىمنى بۇزماغىل،

خانقاهي سوفىلارمۇ يا ئاغىل.
خوجه ئەيدىلەركى سەبر ئەتكىل ماما،
مەن بېرەي تەۋاننى كۆپ يىغلاما.
قىلمادى ھەرگىز قەبۇل بۇ تۇل خاتۇن،
تاشلادى يەرگە ئۇچاسىدىن ئوتۇن.
خانغە ئەرز ئەيلەرمە دەپ، بولدى رەۋان،
قارغالىقدە تاپتى خاننى ناگەھان.
يۇرت مەئمۇر ئەردى خەلق بسيار ئىدى،
ئول مەھەل ئابدۇرەشىدخان بار ئىدى.
بۇ زەن كەلدىيۇ فەرياد ئەيلەدى،
ئىككى تىزىنى پۇكۇپ داد ئەيلەدى.
ئەيدى: ئەي سۇلتانى ئالەم داد ـ داد،
زۇلمى قىلدى سوفئى بېداد، داد![14]
قىتئەئى[33] ئابۇزەمنىم بار ئىدى،
نەفئى ھەر يىلدا ماڭا بسيار ئىدى.
سوفئى پەيدا بولۇپدۇر كەچقۇرۇن،
ئەلنى ئالداپ يەرگە سالۇسۇ ھورۇن.
جەمئ ئولۇپدۇر سوفىلەر مكر ئەيلەگەچ،
خىرقەئى ئەكنىدە، باشىدە سەپەچ[34].
نەچچە كەتمەنچى سالىپ بۇزدى يېرىم،
سوفىغە سۆزلەشكەلى يوقتۇر ئېرىم.
ئاجىزۇ ئەۋارە مەن[15] داد ئەيلەدىم،
ھەزرەتىڭغە مۇنچە فەرياد ئەيلەدىم.
دەپ بۇ سۆزلەرنى ھەرامزادە قېرى،

فەئلى شاش، بەدخۇ، يۇزى قارا خەرى.

ئابدۇرەشىدخان ئول خاتۇنغە ياساۋۇل قوشقانلىرى

رەھم ئېتىپ خان ياساۋۇل قوشتىلەر:
يارلىغىم يەتكۇرسەڭ[16] ئول يەردىن كېتەر.
سوفىمۇ دەرۋىشمۇدۇر نى يوسۇن،
بىھۇدە كىشىنىڭ يېرىنى بۇزماسۇن!
كەلدى كەمپىرۇ ياساۋۇل ھۆكم ئالىپ،
خوجەنىڭ قاشلەرىغە غەۋغا سالىپ.
يەتكۇرۇپ خان يارلىغىنى پات ئىلە،
تۇشمەدى يەرگە تۇرۇبان ئات ئىلە.
كورى باتىن ئەردىيۇ زالىم ئىدى،
بى ئەدەبلىكدىن تەئەددى ئەيلەدى.
ھەزرەتى خوجە بولۇبان دەرغەزەب،
ئاسمان ساری باقىپ تەبرەتتى لەب.
زالىمى تەدان يىقىلدى ئاتىدىن،
مىڭ پۇشەيمان قىلدى قىلغان باتىدىن.
بىر قولى سىندى، سىنۇق قول بىرلە ئول،
ئۆپكەسىگە سۇ سېپىلدى، تۇتتى يول.
ھەرنە كۆردى ئاشكارا ۋۇ نىھان،
قىلدى خان قاشلەرىغە[17] بىر ـ بىر ئەيان.

خان ئىككىنچى ياساۋۇل بۇيۇرغانلىرى

خان بۇيۇردىلەر ياساۋۇلى دېگەن[35]:
ئاڭلاغىل، سوۋى نەيەردىن كەلدىلەر؛
سەن تەئەددى قىلمايىن ئاھستە بار
بى ئەدەبلىك قىلماغىل[36] سەن زىنھار.
كەلدى ئىككىنچى ياساۋۇل بىم[36] ئىلە،
بەس، سەلامى ئەيلەدى تەئزىم ئىلە.
سوردى: ئەي بۇزۇرگ نە يەردىن كەلدىلەر،
بىلمەدۇك قايسى شەھەردىن كەلدىلەر؟
خوجە ئۆتكەن سىرنى تەقرىر ئەتتىلەر،
كاۋلاغان يەرنى ئاڭا كۆرسەتتىلەر.
ئىلگەرى كەلدى ياساۋۇل تېز-تېز،
كۆردى تۇربەتنىك ئىچىدە بىر ئەزىز.
ئوك كۆزىدە بىر تۈپ ئازغان پۇر تىكەن،
مۇندا ئۈچ يۈز يىل ئىبرۇر ياتقان ئىكەن.
خوجە ئالدىلەر يۇلۇبان شاخۇشاخ،
قەبرىنى ئالەمغە قىلدىلەر فىراخ[37].
ئەلگە بۇ ئەسرارنى كۆركەتتىلەر،
تۇغ تىكىپ ياخشى مازارات ئەتتىلەر.
ياندى ئىككىنچى ياساۋۇل يول بىلەن،
تاش ئۇرۇبان سىنەسىگە قول بىلەن.
باردىيۇ خانغە ھىكايات ئەيلەدى،

ئەيدى بۇ ياڭلىغ كەرامات ئەيلەدى.
سۆزەتى سوۋغىنى ئەھلىللاھدىن،
بىر نەۋەس غافىل ئەمەس ئاللاھدىن.
چېھرەسىدىن پەرتەۋى ئەنۋارنۇر،
ھەم ۋەلىيۇ ساھىبۇ كەشفى قۇبۇر.

خوجەنىڭ ھەقىقەتلەرنى بىلىپ، ئابدۇرەشىدخان بارىپ قول بەرگەنلىرى

ئاڭلابان ئابدۇرەشىدخان ئول زەمان،
بارچە بەگلەر بىرلە بولدىلەر رەۋان.
يۈكلەتىپ ئاتلەرغە كۆپ نەزرۇنىياز،
يۈردىلەر سۈرئەت بىلە روزى دەراز.
ۋەقتى پىشىن ئەردى يەتتىلەر داۋۇر،
ھەزرەتى خوجە نەماز ئەيلەپ تۇرۇر.
فەۋجۇ فەۋج بەگلەر كېلىبان تۇردىلەر.
خانى تەۋەججۇھ ئەيلەبان ئولتۇردىلەر.
فارىغ ئولدىلەر نەماز ئەيلەپ خوجە،
ھەق تەئالا بىر لە راز ئەيلەپ خوجە.
ئەرگەشىپ كەلگەن سىپاھۇ بەگلەر،
خانى ئادىل بىرلە تەقسىر قويدىلەر.
بىر-بىرىن ئۆتكەردىلەر نەزرۇنىياز،
جۈملەنىڭ كۆڭلىدە يۇز سۆزۇگۈداز.
ھەر بىرىگە لۇتف ئېتىپ بۇزۇرگۋار،

سۆهبەتی گەرم ئەیلەدىلەر ئاشكار.
خان بىننى خان ئەيدىلەر؛ مۇندىن كېيىن⑰،
نەيلەيىن بۇركۈتۈ شۇڭقارۇ لاچىن⑱.
ئىتتىفاق ئەيلەپ ھەمە قول بەردىلەر،
قالمادى قول بەرمەگەن بەگۈ نۆكەر.
گۈل-گۈل ئولدى خوجەئى پەرتەۋ فىشان،
راست يولدىن كۆرگۈزۈپ ئەلگە نىشان.
كى شەرئەتدىن سۈخەنسەنج ئولدىلەر،
كى تەرىقەتدىن دۇرى گەنج ئولدىلەر،
خانىقاھى سالدىلەر ئول يەردە ھەم،
ھەزرەتى بۇزۇرگۋارۇ خان بەھەم⑲

ئابدۇرەشىدخان خوجەئى بۇزۇرگۋارنى شەھەرگە تەكلىف قىلغانلىرى

ئەيلەدى تەكلىف خانى ھۇشمەند،
ئەمدى سەير ئەتسۇنلە يۇرتى يارىكەند.
بۇ موغۇلستان ئىچىدە شەھرىلەر،
چار باغۇ جويبارۇ⑳ نەھرىلەر.
خەلقنىڭ جوشى خۇرۇشى چۇن قازان،
ھەر تەرەف مەسجىددە ئاۋازى ئازان.
ھەزرەتىڭغە نەزرە بۇ تاجۇ كەمەر،
پايى تەختى رەختى㊳ ئون سەككىز شەھەر.
بى تەۋەققۇف ㊴ بولسۇلەر ئاتغە سۇۋار،

پاك ئەيلەپ شەھەردىن㉑ گەردۇغۇبار.㉒
خوجە ئول دەمدە سۇۋارە بولدىلەر،
لەشكەرى خان يول ئىچگە تولدىلەر.
سەير ئېتىبان خان بىلەن بۇزۇرگۋار،
قارغالىقنىڭ كەنتىگە تۇشتى گۇزار.
كۆردىلەركىم كەنتلەر ھەريان ئېرۇر،
ئوتراسى مەيدانۇ خارىستان㊵ ئېرۇر.
تۇرفەئى مەيدانىكى قۇم-تاشلىغ㉓.
ئۇنمەگەن ئول يەردە ھەرگىز ئاشلىغ㉔.
خانغە ئەيدىلەركى، بۇمەنزىلدە، شاھ،
ئەيلەسەم بىر قەرىيە ㊶ يا خانىقاھ.
ۋەقت تەڭدۇر، خانىقاھ ئەتمەك كېرەك.
دىنۇ ئىسلام ئەلگە ئۆرگەتمەك كېرەك.

خوجەئى بۇزۇرگۋار قارغالىق مەۋزىسىدە خانىقاھ سالدۇرغۇنچە بىر ئەزىزىدىن ئەسرارى ئىلاھى مۇشاھىدە㊷ قىلغانلىرى

چۇن ئىشارەت قىلدىلەر بۇزۇرگۋار،
جەمئى بولدى نەچچە سوفىئى بىكار.
بىرسى پالچىق ئەتتى، قويدى بىرسى خىشت،
جەمئ بولدىلەر ئۇ يەردە خوبۇزىشت㊸㉕.
تۆرت تامنى قوپاردى سوفىلەر،
كېچە ياتىپ ئەرتەسىگە كۆردىلەر.

بىر تامى باشدىن ئاياغ ۋەيران ئېرۇر،
سوۋلار ئەيدى: كىشى قىلغان ئېرۇر.
تام قوپاردىلەر يەنە تا ۋەقتى شام،
تەڭ قىلىپ ئۈچ تامغە تا بالايى تام.
باقتىلەر بەئداز نەمازى بامداد،
بىر تامى ئۈچ تامدىن ئەتمىش خەير باد㊹.
ئۈچ مەراتىب تام قوپاردى سوۋلەر،
كېچە قىلدىلەر كېلىپ زېرۇ زەبەر.㊺
خوجە تۆرتىنچى كېچە ئولتۇردىلەر،
بائىسى نەدۇركى ئالغايلەر خەبەر.
نى كۆرەرلەر روبەرودىن نىم شەب،
ئۇشتۇرى مەستى يېتىپ كەلدى ئەجەب.
كىتفى بىرلە تامنى ۋەيران ئەيلەدى،
خىشتلەرنى يەرگە يەكسان ئەيلەدى.
خوجە فەرياد ئەيلەدىلەر: ئەي شۇتۇر،
تامنى يوق قىلدىڭ، نەجان سەن مۇندا تۇر.
ئۇشتۇر ئەسلىگە كېلىپ قىلدى سەلام،
ئەيدى: ئەي، موللا شەرىفى نېكى نام،
موللا خوجە ئەھمەدى ھورمزى مەن،
ئەۋلىيالارنىڭ قىلىنچى تىزى مەن㊻.
ياتتى يانمىدە مېنىڭ بىر كافرى،
نەفسى شەيتانىنىڭ خەرىيۇ چاكەرى.
بىر چويۇن بۇت قامەتى ئادەمچە بار،
بىر كۆف ئالتۇنى لەبالەب بەرق ئۇرار.

شۇملۇغدىن بەسكى بىئارام ئىدىم،
ھىچ كىشى بىلمەس ئىدى گۇمنام㊺ ئىدىم.
قەبرىم ئۈستۈن سىز كېلىپ تام قىلدىڭىز،
ئىشنى پۇختە قىلمايىن خام قىلدىڭىز㊽.
زۇلمەتى شەب ئەزم ئېتىپ ئەينى سەھەر،
سۇبھى سادىق ئۆرلەپ ئولتۇردى قەمەر.
جەمئىيەت بىرلە ئوقۇپ ئاندا نەماز،
خەتمە ئەيلەپ ۋىردۇ ئەۋرادۇ دەراز.
تام تۇبىنى كاۋلا دەپ ئەمر ئەتتىلەر،
خەلق كاۋلاپ تۇرغۇچە خان يەتتىلەر.
ئەيدىلەر: بۇزۇرگۋارا، سىر نەدۇر،
كاۋلاتۇرلەر تامنىڭ ئالتىنى چۇقۇر؟
خانغە مەئلۇم㉙ ئەتتىلەر بۇزۇرگۋار:
راز پىنھاندۇر كۆرەرسىز ئاشكار.
بىر ئەزىزى شەھرى ھورمزدىن كېلىپ،
مۇندا ياتىپدۇر كېچە بىزدىن كېلىپ.
سوردى قەبرىم ئۆزرە تام قىلماق نەدۇر؟
پاختەدىن سۇۋدايى خام قىلماق نەدۇر؟
قەبرىم ئاچماڭ سىز، ئىچىدە گەنجى بار،
گەنجى يانمىدە ئۇچۇن مىڭ رەنجى بار.
ھەمرەھىم بىر بۇت ئېرۇر ھەم بۇتپەرەست،
سىز كېلىپسىز دەستى بىر بالايى دەست.
تەختى بەندى تەندە، سىز ھالاھەيات،
بۇتپەرەستۇ بۇتدىن ئەتكەيسىز نەجات.

ئىلتىماس ئەتكەچ ئەزىزى مېھرىبان،
ئەمرى قىلدىم يەرنى كاۋلاڭلەر دىبان.
ئۇشبۇ سۆز ئۈستىدە ئەردىلەر بۇلەر،
قىچقىرىپ كەتمەنچىلەر بەردى خەبەر.
بولدى بىر قەبرى نەمايان بۇ مەھەل،
سۆرەتى ساندۇقى دەستۇرۇل ئەمەل.
كۆردىلەر قەبر ئىچرە ئول ئەھلى ھوزۇر،
كافىرى بۇت بىرلە ياناشىپ ياتۇر.
تازە يەردە ئەمر ئىلە يەر ئويدىلەر،
ئۈستىخانىنى ئۇ يەردە قويدىلەر.
خان بىلەن بۇزۇرگۇارى باخەبەر،
سەلتەنەت سۈلتانىدىن تاپقان نەزەر.
تازە ئولتۇرغۇزدىلەر ئول يەردە نەقش،
ھەم مازارۇ خانىقاھى فەيزى بەخش.
روزەدار ئەل ئاندا ئىفتار ئەتتىلەر،
خانىقاھى تەرزى تەيىار ئەتتىلەر.
مۆھرى باسىپ بەردى شەيخ ئىلكىگە شاھ،
بىر كۇڭ ئالتۇندۇر خىراجى خانىقاھ.
سەرف قىلسۇنلەر بۇ ئالتۇننى تەمام،
شەيخۇ جارۇبكەش، مۇئەززىنۇ ئىمام.
چوڭ چويۇن بۇتنى قازان ئەتتۇر سۇلەر㉚،
كۇندە ئاشۇ كۇندە نان ئەتتۇر سۇلەر㉛.

خوجەئى بۇزۇرگۇار ئابدۇرەشىدخان بىرلەن يارکەندە شەھرىگە كېلىپ تۇشکەنلەرى

نەچچە كۇندىن سوڭ يەنە بۇزۇرگۇار،
خانى مۇخلىس بىرلە بولدىلەر سۇۋار.
يۇرگەلى خىرەد㊻ كەلان سەيئ ئەتتىلەر،
كۇن پىشىن ئەردى شەھەرگە يەتتىلەر.
كىردىلەر ئاخىر كېلىپ دەرۋازەدىن،
جەمئ بولدى خەلق بۇ ئاۋازەدىن.
ئەيلەدىلەر شەھەرنى ئايىنە بەند،
گۇشەگە ئالدى ئۆزىنى ھەر لەۋەند㊼.
مەجلىسى ئالىئى بۇنياد ئەتتىلەر،
پىرى ئالەمگىرىنى ياد ئەتتىلەر.
كەلدى ئەترافى جەھاندىن تەۋق ئۇچۇن،
چۇن سىراتىل مۇستەقىم بى خەۋق ئۇچۇن.
ئالمانۇ مۇلكى دەرۋىشان مۇلك،
بىر بىرىنى كەلتۇرۇپ خىشان㊽ مۇلك㉜.
ئاخىرى شاھۇ گەدا قول بەردىلەر،
كىمكى قول بەردى ئاڭا يول بەردىلەر.
كەتتىلەر ئاندىن كېيىن بىر-بىر سىپاھ،
خالى بولدى خەلقدىن خىرگاھى شاھ.
خانغە ئەيدىلەر: بۇ يەردە يىلۇ ئاي،
ئىززەتۇ ھۆرمەت بىلەن تاكى تۇراي.

بارماغىم مەشھەدكە جايىزدۇر بۇگۈن،
بولماغاي بۇ تۇرماغىمدىن بىر تۈگۈن.

خوجەئى بۇزۇرگۋار يارگەندىن مەشھەد تەۋافغە بارغانلارى

ئەيتىبان خانغە بۇ سۆزنى ئاشكار،
يۈردىلەر يولغا كىرىپ بۇزۇرگۋار.
خان بارىپ بىر كۈنچىلىكدىن خوبلاشىپ،
جەزبەدىن قاينار قازان ياڭلىغ تاشىپ.
يارگەند شەھرىدە بولدى بەرقەرار،
كەتتىلەر مەشھەد سەرى بۇزۇرگۋار.
مىنماي ئاتۇ ئۇشتۇرۇ ئۇي بىرلەخەر㉝،
ئىككى-ئۈچ كۈن ئىچرە مەشھەد باردىلەر.
كېچە تىنماي يول يۈرۈبان ئاتتى تاڭ،
ھەم ئاياغلارى يالاڭۇ باش يالاڭ.
بەلدە ئاغرامچىيۇ تەندە بىر گەلىم㊾،
خەلقى ئالەمغە سالىپ شورى ئەزىم.
تازە غۇسل ئەيلەپ، تەھارەت قىلدىلەر،
قەبرى سۇلتانىنى زىيارەت قىلدىلەر.
كاشغەر شەھرىدە ھەر خەلقىكى بار،
ئاڭلابان ئاۋازەئى بۇزۇرگۋار.
كەلتۈرۈبان قويدىلەر نەزرۇ نىياز،
نامرادۇ كەمبەغەل بىسيار ئاز.

ھەر نىيازۇ نەزرە كەلسە ئالدىلەر،
خەرج ئېتىبان خانىقاھى سالدىلەر.
شاھ ياتقان يەر ئۇزە تۇغ تىكتىلەر،
تۆرت تەرەپكە پەنجرە بەركىتتىلەر.
قىلدىلەر تەيپارە ئۇستا دانى ھۇش،
سەبزە مەرقەد ئۆزرە كاشىن قەبرە پوش.
مەسجىدۇ كۆلۇ زىرائەتگاھ ئېتىپ،
بار چەسىنى فى سەبىللاھ㊿ ئېتىپ.
شەيخۇ جارۇبكەشلەرى ئولتۇرغۇزۇپ،
نەچچە قۇل خىزمەتلەردە تۇرغۇزۇپ.
كۈندۈزى كەلگەنۇ بارغان بىلەن㊶،
كېچىلەردە ھەزرەتى سۇلتان بىلەن.
سەرىن ئېتىپ كەلگەن تەمامى سمۇ زەر،
يەتتە يىل جارۇبكەشلىك قىلدىلەر.
ئىككى يىل-ئۈچ يىلدا خان مۇھتەشەم،
تەۋفى مەشھەد قىلدى باخەيلى ھەشەم㊺.
خوجەدىن تەقسىر ئالىپ ئاندىن كېيىن،
نەزر ئېتىپ كىمخابۇ بۇلغانۇ تىيىن.
كەنتلەر ئاباد ئېتىپ ۋەقف ئەيلەدى،
ۋەقتى بولدى، ئەمدى مەن يانسام دىدى.
خوجە خان ساھىبغە رۇخسەت بەردىلەر،
يول يۈرۈپ ئۈچ كۈندە كەلدىلەر شەھەر.
شەھر ئىچىدە قالمادى پىرۇ جۇۋان،
كۆرۈنۈش ئەيلەپ چىقتىلەر ياخشى-يامان.㊱

ئابدۇللاەتىف سۇلتان كاشغەر ئۆزەسىدىن قىرغىزغە لەشكەر تارتىپ بارغانى

ئول زەماندا بار ئىدى فەرزەندى خان،
بىر نەفەس ئايرىلمايىن دىلبەندى[51] جان.
ئاتلەرى ئابدۇللەتىف سۇلتان ئىدى،
كاشغەر سەر هەددى ئۆزرە خان ئىدى.
هەر يىلى يىل باشىدا بۇ نېكى زات،
جۇملە قىرغىزدىن ئالۇر ئەردى زەكات.
قىرغىز ئايماقى تاپىپ تاغدا ئورۇن،
جەمئ بولدىلەر ئالايۇ توك بۇرۇن.
ئەيدىلەر: بەرمەسمىز ئەمدى بىز زەكات،
كەلسە قورشاپ لەشكەرى گەر يەتتە قات.
بەلكى سۇلتان ئۆزلەرى ئاتلانسەلەر،
ئەيلەگەيمىز لەشكەرىن زېرۇ زەبەر.
يەتتى سۇلتانغە بۇ سۆز باشدىن ئاياغ،
تىيرە بولدى كۆزلەرنگە باغۇ راغ[52].
بەگلەرگە ئەيدى: غەيرەت ئەيلەڭىز،
دىنىڭ ئىسلامنىك ئىلىكدۇر ئىگىز.
شەهەر، سەهرا خەلقىدىن كەلتۇر چېرىك،
بولسۇ بۇ دەشتۇ بايابان پۇر چېرىك.
هەددى بولغاي قىلغالى بىز بىرلە جەك،
قىرغىزى بى رەهىم، مۇردار[53]، دەبەك.

بەرمەسە مالىنىك زەكاتىنى تەمام،
ئەيلەگۇمدۇر بارچەسىنى قەتلى ئام.
يۇكلەتىپ خىرگاە، چەندان خىيمەلەر،
جۇببەۋۇ[54] جەۋشەن[55] كىيىپ قىل قىيمەلەر.
هەم سپاهىدىن باهادۇر مىك كىشى،
هەر بىرى ۋەقتى بەلادۇر مىك كىشى.
مىلتىق ئوتىدىن جەهان دۇد ئەيلەبان،
نەيزەلەرنى زەهەر ئالۇد ئەيلەبان.
باشلەرىغە تىكتۇرۇپ توغۇ ئەلەم،
يۇردىلەر قىرغىزنى ئىستەپ[56] لاجەرەم.
تاپمادىلەر تاغلەرنى كەزدىلەر،
ئاقبەت سۇلتان چاپاۋۇل يەزدىلەر.
تاغ ئۇستىدە قاراۋۇل بار ئىدى،
چىقسە گەر توغى، ئانى ئىلغار ئىدى.
ئولتۇرۇپ ئەردى قاراپ ئول نابكار،
كۆردى سەف-سەف لەشكەرى چاڭۇ غۇبار.
توشتى تاغدىن ئىزتىراپ ئەيلەپ بۇ قۇل،
بىر كىيىز قالپاق كىيىپ بىر ئەسكى جۇل.
باردى يايلاغ ئۆزرە ئەيلەپ ئەلهەزەر،
يەتكۇرۇبان جۇملە قىرغىزغە خەبەر.
بۇ خەبەرنى ئاڭلابان ئەرۇ تىشى،
يىغلىشىپ يايلاغى ئون بەش مىك كىشى.
ۋەهمەدىن بارچە ئېرەكتە قاچتىلەر،
تاشلابان مەزلۇمۇ قىز تارقاشتىلەر.

يول يۇرۇبان نەچچە كۈن بى ئاشۇ نان،
ئاخىرى فاملده قىلدىلەر مەكان.
بىرنەچچە سۆز ئەمدى سۇلتاندىن ئىشت،
دەرد بىرلەن ئەيتايىن جاندىن ئىشت.
لەشكەرى سۇلتان ئۆتۈبان تاغدىن،
ئات سالىپ قىرغىزغە ھەر ئايماغدىن.
كۆردىلەر يايلاغ ئىچىدە ھەر قايان،
ئاتۇ قويۇ ئۇشتۇرۇ قىزۇ جۇۋان.
بىر بىرىدىن قىرغىز قويلارى سېمىز،
مەۋج ئۇرۇر ئۆيلەردە ئايرانۇ قېمىز.
ھەم قورداغ، سارىغ ياغۇ قۇرۇت،
ياغلادى لەشكەر سارىغ ياغدا بۇرۇت.
يوق ئىدى يايلاغ ئىچىدە بىر كىشى،
ئولجا تۇشتى بىر كىشىگە يۈز تىشى.
مالۇ ئەمۋالىنى تاراج ئەتتىلەر،
سوملاغان ئالتۇنلەنى تاج ئەتتىلەر.
ئىلغابان قىزۇ جۇۋاندىن فىلھال،
ئالدى سۇلتان دۇختەرى[50] ساھىب جەمال.
كېچە-كۈندۈز ئولتۇرۇپ ئىشرەت بىلەن،
بار ئىدىلەر ئۇشبۇ كەيفىيەت بىلەن.
قىرغىز ئاڭلاپ جەمئى بولدىلەر ھەمە،
جەمئ ئولۇپ فاملغە تولدىلەر ھەمە.
بەللەرىگە باغلابان ساغداقلەر،
نەيزەدىن بولدى نەيستان تاغلەر.

يەتتىلەر يايلاغ ئۈزە ۋەقتى سەھەر،
لەشكەرى سۇلتان ئىدىلەر بىخەبەر.
ياتىپ ئەردىلەر سپاھىلەر يايىن،
ئاتلانىپ جەڭ قىلغۇچە ئۇلگۇرتمەيىن.
"ئارقار-ئارقار" دەپ كېلىپ ئات سالدىلەر،
كۆز يۇمۇپ ئاچقۇنچە قالماي ئالدىلەر.
بەئزەلەرنى تاغدىن تاشلاپ تۆبەن،
بەئزەنى چاپتىلە ئاي پالتۇ بىلەن.
قەبزەسىدىن چىققۇچە بۇ ئافتاب،
لەشكەرى سۇلتاننى قىلدىلەر خەراب.
بەلكى سۇلتاننى تۇتۇپ ئۆلتۈردىلەر،
بېھەيا ۋۇ بېۋەفا، بېسەرىلەر.

ئابدۇرەشىدخان ئابدۇللەتىفخانىڭ شەھىد بولغانىن ئىشتىپ مەشھەد بارغانلەرى

بۇ خەبەر ئابدۇرەشىدخانغە يېتىپ،
خان قارالىغ بولدى لەشكەر جەمئ ئېتىپ.
ئەيدىلەر: مەن ئەۋۋەلا مەشھەد باراي،
ئاندا سۇلتانى پىرىمغە يالباراي.
ئىلتىفات ئەيلەپ مەدەتكار ئولسەلەر،
مۇشكۈلىم ئاسان ئېتىپ يار ئولسەلەر.
بىر نەفەس ئولتۇرماغايمەن سۇبھۇ شام،
ئالمايىن قىرغىزلەدىن تا ئىنتىقام.

نەچچە مىڭ لەشكەر ئالىپ ئەزم ئەتتىلەر،
سەئى ئېتىپ مەشھەد ئىچىگە يەتتىلەر.
تەۋپ ئەيلەبان مەرقەدى سۇلتان ئىشق،
خوجەنبىڭ خىزمەتلەرىگە جان ئىشق.
نې ئۆتۈپدۇر قىلدىلەر بىر-بىر بەيان،
ماجرايى قىرغىزى، ساھىب قىران.
خوجەئى بۇزۇرگۋارۇ پاكى باز،
ئاڭلابان بۇ قىسسەئى دۇررى دەراز.
ھەزرەتى سۇلتانغە مەئلۇم ئەتتىلەر،
خانى ماتەمدارنى كۆركەتتىلەر.
سائەتتىدىن سوڭ جەمئى ئەۋلىيا،
كۆز تىكىپ تا بارگاھى كىبرىيا.
ئالەمى روھانىيەتتىدىن كەلدىلەر،
ئاستا نە پۇر بولۇپ دەھلىز ۋەر.
ھەزرەتى سۇلتانىدىن پەرۋەر چىقىپ،
بېشەدىن گۈياكى شىرى نەر چىقىپ.
خانىنى مەشھەد سەھىندە ئولتۇرغۇزۇپ،
جۈملە قىرغىزلەرنى سەف-سەف تۇرغۇزۇپ.
ئەيدىلەر كىم غازىلەر سەرداری بىز،
جىلۇەگە كەلتۈردىلەر شەمشىرى تىز.
نەئرەئى تارتىپ بارىنى چاپتىلەر،
خانغە ئەيدىلەر: جەزاسىن تاپتىلەر.
جۈملە قىرغىزلەرنى بىز بەردۇڭ ساڭا،
ئىختىيارىڭ قانچە دۇر بەرگىن جەزا.

مالۇ ئەمۋاللەرىنى مىسكىنغە بەر،
غەم يىمە، مۇندىن كېيىن تاپتىڭ زەفەر.
بى قىلىنچۇ نەيزەۋۇ بى ئوق-يا،
خىزر پەيغەمبەر بىلە قىرق ئەۋلىيا.
ھەمرەھىڭدۇرلەر ھەمىشە، يولغە كىر،
ئەۋۋەل ئەردىڭ كىرپە، بولدۇڭ ئەمدى شىر.
ھەم ئۇچالەرىنى قويدىلەر سىلاپ،
ھەم كۆتەردىلەر زەمىندىن بې ھىجاب.

ئابدۇرەشىدخان ھەزرەتى سۇلتاندىن، خوجەئى بۇزۇرگۋاردىن نەزەر تاپىپ، قىرغىزغە لەشكەر تارتىپ ئاتالانغانلەرى

يۈردى خان قىرغىز ئۆزە تارتىپ چېرىك،
تۆشەۋۇ تالقانىنى ئارتىپ چېرىك.
ئىزدەبان قىرغىزنى ھەر يان چاپتىلەر،
ئاقىبەت ئىسسىق كۆل ئۆزرە تاپتىلەر.
بولدىلەر دەريايى لەشكەر روبەرو،
چىقتى قىرغىزنىڭ چېرىكىدىن غەرو[57].
خاھى پىرۇ خاھى بەرناۋۇ گۈزەل،
بەركىدىلەر خان كېلىپ، قىلدى قەبەل[58].
ئالدىلەر بۇ كۇھسار ئىچرە قاباپ[59]،
ئوق ئۇچىدە كەتتى قىرغىز بىھىساب.
قالغانىنى ئەيلەدىلەر قەتلى ئام،

بى ئەدەد[38] قىپچاقلەردىن ئىنتىقام.
يارلىغ ئەتتىلەر مۇبارىزلەرغە خان،
قويۇ ئاتۇ ئۇشتۇرۇ قىزۇ جۇۋان.
ئانچە ئەمۋالىكى بۇ يايلاغدا بار،
لەشكى مەرۋاريدۇ كىمخابۇ تاۋار.
جۇملەنى سىزلەرگە ئىنئام ئەيلەدىم،
مۇددەئىلەرنى سەرەنجام ئەيلەدىم.
ئون يىگىرمە چوڭلەردىن باغلاپ ئال،
ئافتابى ئۆمرىنى ئەيلەي زەۋال.
كاشغەر خەلقى تاماشا ئەيلەسۇن،
پادىشاھى رەھمەتۇللاھدۇر دىسۇن.
ئەيلەبان بىر-بىر بۇ سۆزلەرنى بەيان،
فەتھى نۇسرەتلەر بىلە ئاتلاندى خان.
تۇغۇ بايراق بىرلە خانى خۇش سىيەر[60]،
كاشغەر ئىچرە كىلىبان تۇشتىلەر.
شەھەرگە پۇر بولدىلەر فەۋجى سپاھ،
مىر غەزەبلەر[61]گە ئىشارەت قىلدى شاھ.
ئونچە قىرغىزنىڭ ئۆتىنى ئالدىلەر،
مۇردەسىن خەندەق[39] ئىچىگە سالدىلەر.
باز ئون قىرغىز تىرەسىن سويدۇرۇپ[40]،
خاتۇن ئۆبارىنى بىكار قويدۇرۇپ[41].
تاڭلاسى تۇش بىرلە مەشھەد باردىلەر،
تەۋفى سۇلتان ئەيلەبان يالباردىلەر.
ئەيدىلەر مەرقەدكە بارىپ روبەروي:

دەۋلەتىڭدىن مۇنچە تاپتىم ئابروي.
ئۆمۇر بىسەر ئۆتكەن ئەردى روزۇشەب،
شۇكرى لىللاھكى پىرىم بولدى سەبەب.
ھەزرەتىڭ مەرقەدلەرىن قىلدىم تەۋاف،
ئەيلەدىڭ ئايىنەئى كۆڭلۇمنى ساف.

ئابدۇرەشىدخان خوجەئى بۇزۇرگۋار بىلەن ياركەند كەلگەنلەرى

بىزلەگە پىر ئولدىلەر بۇزۇرگۋار،
رۇخسەتى بولسە، ئۇلەر ھەمرەھ يانار.
غەيبدىن ئۇن كەلدى: بارغىل، شاد بول،
دىنۇ دۇنيا بىرلە سەن ئاباد بول.
بولدىلەر خان ئول زەمان ساھىپ نەزەر،
خوجەنىڭ مەنزىللەرنگە باردىلەر.
ئەيتىپ ئەي بۇزۇرگۋارۇ ھۇشمەند،
ۋەقتى بولدى يانساق ئەمدى ياركەند.
ئۆمۇر خىزمەتكارلىقدە سەرف ئىتەي،
خىزمەتى ئەيلەپ مۇرادىمغە يىتەي.
خوجە خان سۆزىدىن ئاگاھ ئولدىلەر،
خانى ئادىل بىرلە ھەمراھ ئولدىلەر.
ئالتىن ئارتۇچدىن چىقىپ ئۇچ كۇن يۇرۇپ،
كەلدىلەر ۋەقتى پىشىنگە ئۇلگۇرۇپ.
چىقتى ئىستىقبال ئىتىپ ئەل بى شۇمار،

ئوردىغە تۇشتىلە خانى ھۇشيار.
شادىيانە چالدىلەر باشى بەلەند،
تەرزى دىگەر بولدى ئول كۇن ياركەند.
خۇش ھەۋا دەپ ھەزرەتى بۇزۇرگۇار،
مەنزىل ئەتتىلەر لەبى ئابى مىشار.
تەۋق ئۇچۇن كەلدىلە تۇرفان يۇرتىدىن،
ئەردەۋىلۇ ئوچۇ دولان يۇرتىدىن.
ھەم خوتەندىن ئالمۇ دەرۋىشلەر،
مەردۇمى ياشى ھسارۇ كاشغەر.
جەمئ ئولۇپ سۆھبەتكە داخىل بولدىلەر،
تەۋبە دەپ تەقسرۇ ئۆزرى قىلدىلەر.
پىرى رەۋشەن دىل نەسىھەت ئەيلەبان،
كۆرسە ئاغرىقىنى سىھھەت ئەيلەبان.
مەئرىفەتىدىن ئۆزگە ئۇرماي ھىچ ھەرف،
گەۋھەر ئەفشان ئولدىلەر دەريايى ژەرف[62].
تالىبانى تەگرىگە ئەيلەپ بەيان،
ھەم مەسايىل ھەم تەرىقى خوجەگان.
ئىككى كۇن-ئۈچ كۇندە خان تەقسىر ئالىپ،
خىزمەتى ئەيلەپ، دۇئايى پىر ئالىپ.
گاھى سەھرا سەيرىن ئەيلەپ ئىختيار،
بىلمەي ئەل قالغان مازاراتىكى بار.
تۇرپەتىگە تىكتۇرۇپ تۇغۇ ئەلەم،
شەيخۇ جارۇبكەش قويۇپ ۋەققىنى ھەم.
سەير ئىتىبان بۇ يوسۇن بۇزۇرگۇار،

خانۇ بەگۇ يۇرت ئىلىدىن سەد ھەزار؛
ئەرگەشبان ئاغزىدىن چىققان ھاۋۇر[64]،
يەتتىلەر ئاخىر مازاراتى داۋۇر.
بۇ داۋۇرنىڭ ئالدىدا سايباغ ئىدى،
تۆھمەتى يالغانچىغە يايلاغ ئىدى.
كۆردىلەر جايى تۇشۇپدۇر خۇش ھەۋا،
خانغە ئەيدىلەركى، ئەي زەررىن قەبا.
قەرىيە ئەتسەك بۇ يەردە ئورنى بار،
بىز كىتەرمىز قالغاي ئەلگە يادىكار.
ئىز-پەيى ئەمر ئەيلەگەيلەر خەلق[65] ئىلى،
يىغلىشىپ ئەيدىلەر: ئەي خانۇ ۋەلى!
يۇرتۇڭ ئەمنىيەت ئۇچۇن دارىلئامان،
مۇندا شەھر ئەتتۇرسىلەر بىزگە يامان.
بىز ياقا يۇرتىدىن ئەمەس يارىكەندىمىز[66]،
جارسەگى بولغاي ھەمە فەرزەندىمىز.
يا قىمارباز ۋ زىناكار ۋ لەۋەند،
نا سەزاكار ۋ[67] ھورۇنۇ خۇدپسەند[68].
ھەزرەتى بۇزۇرگۇار ئاچچىغلانىپ،
قوپتىلەر خان بىرلە ئاندىن ئاتلانىپ.
ئەيدىلەر: ياپىلماغاي ئارقاڭ سىنىڭ،
جارسەگى بولغاي بالا-بارقاڭ سىنىڭ.
كىمكى بۇغداي تىكتى ئول بۇغداي ئالۇر،
كىمكى چاي بەردى كىشىگە چاي ئالۇر.
ئۇنگەنىدە كۆرمەدىگمۇ بەد گۇمان،

ئارپەخاننىڭ دانەسىدىن ئارپەخان.
خانۇلەشكەر، خوجەئى بۇزۇرگۇار،
خانىقەغە يەتتىلەر ئەيلەپ شكار.
ھەر تەرەف ئاباد ئولۇپدۇر خانىقاھ،
تۇشتىلەر بۇزۇرگۇارۇ پادىشاھ.

خوجەئى بۇزۇرگۇار قارغالىقدە قەسەبە[64] بۇنياد قىلغانلەرى

ئەمرى قىلدىلەركى بىر مەيدان قىلىڭ،
خانىقاھ ئالدىنى شەھرىستان قىلىڭ.
قوپتىلەر خان باشلىغىن خزمەت ئۇچۇن،
بەللەرىنى يەزمەدىلەر تۇنۇ كۇن.
شەھرۇ سەھرا خەلقى مۇلچەر[65] ئالدىلەر،
يەرنى تەييار ئەپلەبان خشت سالدىلەر.
سۇ يوق ئەردى قارغەلىق ئىچرە ھۇنۇز،
خەلق تەشنە سۇ ئۇچۇن ۋەقتى تومۇز.
ئەرز قىلدىلەر كېلىپ سۇ كەم ئىرۇر،
كەنتلەردە سۇ ئۇچۇن ماتەم ئىرۇر.
ھەم زىرائەتلەرگە سۇ يەتمەي قۇرۇغ،
ساچمادى ھىچ كىم بۇ يىل يەرگە ئۇرۇغ.
بۇ ھىكايەتنى ئىشتىپ ئول زەمان،
سۇ باشىغە يۇردىلەر يەلدەك رەۋان.
باربان داۋۇردا جايى قىلدىلەر،

ئولتۇرۇپ ئاندا دۇئايى قىلدىلەر.
ياندىلەر يولغە ئەسانى[66] سۆدرەبان،
بولدى بىر تاشلىق سۇ ئارقادىن رەۋان.
قىل تاماشا قۇدرەتى ئاللاھدىن،
ھەم كەراماتى ۋە لىيۇللاھدىن.
بىر نەزەر قىلغان بىلەن مەردان كار،
بولدى پەيدا ئۆز ئۆزىدىن جويبار.
ئۆتكەرىپ بازار ئىچىدىن قويدىلەر،
ھەم زىرائەت ھەم خەلايىق تويدىلەر.
نەچچە كەنت ئاباد بولدى بۇ سۇدىن،
كۆپ زىرائەت قىلدىلەر ئاندىن كېيىن.
قەرىيە ئۇچ يىلدە تەييار ئەتتىلەر،
ئافەرىن، دۇشەنبە بازار ئەتتىلەر.
ئولتۇرۇبان ئوتتۇز ئىككى ھۆرفەگەر،
ھەم مازارۇ خانىقاھى جلۇەگەر.
ئون بولۇزى قۇلنى ئازاد ئەيلەبان،
قويدىلەر خزمەتكە مۇئتاد[67] ئەيلەبان.
ھەر نىيازۇ نەزرە كەلسە ساقلاماي،
خانىقاھغە سەرف ئىتكىلەر يىلۇ ئاي.
شەيخۇ جارۇبكەشلەگە چاي بېرىپ،
سوفىلارغە خوب سەرۇپاي بېرىپ.
بەئدە بۇزۇرگۇارۇ خان ئاتلاندىلەر،
ئەرتەسى تۇش بىرلە كەلدىلەر شەھەر.
خان چىقىپ ئولتۇردى بىر بالايى تەخت،

ئول مەھەل بۇزۇرگۇار نېكى بەخت.
مەنزىلكى ئەردى پەھلەۋى مشار،
بولدىلەر ئون يىل ئۇ يەردە بەر قەرار[48].
ئون يىل ئىچرە خوجەئى دەرۋىشى دوست،
مۇسھەفۇ نەچچە كىتابۇ تەختە پوست[49].
تاپتىلەر خوجە كەمالاتى ئەجەب،
تازە ـ تازە ۋەجدۇ ھالاتى ئەجەب.

نىم شەبدە خوجەئى بۇزۇرگۇارغە ئالەمى غەيبدىن پەيام يەتكەنى

بىر كېچە قۇرئانغە مەشغۇل ئەردىلەر،
كەلدى ئاۋازى خۇشى ئەينى سەھەر.
بىۋەفا[50] دۇنيا ئىچىدە تۇرمايىن،
غەفلەتۇ نسيان[66] بىلەن ئولتۇرمايىن.
ئاخىرەت جايدۇقىن ئەيلەپ دەمبە دەم،
بۇزرۇگانى دىنغە بولغىل ھەمقەدەم.
كىم ئىچەر بىر قەترە سۇ، يەر پارچە نان،
قابىزۇل ئەرۋاھدىن تاپماس ئامان.
سەد ھەزاران ئالەمى سەندىن بۇرۇن،
تاشلابان كەتتىلە بۇ دۇنيايى دۇن.
سەن سەفەر ئەنجامىدىن ئاغاز قىل،
ئالەمى بالا سەرى پەرۋاز قىل.
خوجە بۇ ئاۋازدىن مەست ئولدىلەر،

مەستلىكدىن ئاندەكى پەست ئولدىلەر.
ئەمرى قىلدىلەرخەبەر قىل ئەلگە تېز،
سىزلەنى چىرلايدۇ دەپ[51] مەردۇ ئەزىز.
كەلدىلەرخانۇ سپاھۇ بارچە يۇرت،
قالمايىن ئادەم بەغەيراز قۇش، قۇرۇت.
تەۋبەئى تەقسىرى ئەيلەپ تۇردىلەر،
روبەرويى خوجە خان ئولتۇردىلەر.
ئەيدىلەر: ئەي جەمئ بولغان مەردۇ زەن،
مەرگدىن فارىغ ئەمەسدۇر ھىچ تەن.
بىزگە نەۋبەت يەتتى بولغاي بۇ كېچە،
تاڭ سەھەر كەلدى نىدايى ئۆزگەچە.
سىز قالۇرسىزلەر جەھاندا نەچچە كۇن،
چىقماغاي تاكلا گۆرۇكلەردىن تۇتۇن.
كېچە تاڭ ئاتقۇنچە تائەت ئەيلەگىز،
كۇندۇزى خەيرۇ سەخاۋەت ئەيلەگىز.
ئەيلەگىز غۇسلۇ تەھارەتنى تەمام،
زىكرى تەسبىھۇ تىلاۋەت سۇبھى شام.
گۆر قاراگغودۇر ئىچىدە يوق چىراغ،
كۆز ياشگىزدىن قۇيۇڭ مەشئەلگە ياغ.
تا تىرىك بار سەن جەھاندا ماھۇ سال،
تەۋ بەدىن ئاغرامچىنى بوينۇڭغە سال.
قوپ سەھەرلەردە خۇداغە نالە قىل،
ئەبردەك ياغقىل ياشگىنى ژالە قىل.
مەغفىرەت قىلغاي مەگەر يەزدانى پاك،

ۆەرنە نەفس ئىلكىدە بولغۇدۇر ھەلاك.

ئابدۇرەشىدخان سەۋال قىلغانلەرىكىم ھەزرەتلەرىنىڭ مەسنەدلەردە كىم ئولتۇرۇر، خوجەئى بۇزۇرگۋار جەۋاب بەرگەنلەرى

خان قوپۇپ ئەرز ئەتتى يىغلاپ زار-زار:
كىم قالۇر مەسنەددە، يا بۇزۇرگۋار؟
ئەيدىلەر: مەھمەد ۆەلى سوفى قالۇر،
ئول دۇئادا رويى ئالەمنى ئالۇر②.
سىنەسى فەيزى ئىلاھى بىرلە پۇر،
تەشنەئى مەردانى دىنغە چەشمەدۇر.
تەختە پوست ئۇستۇن چىقىپ ئولتۇرسۇن ئول،
مەن كېتەرمەن جانىشىنىم⑰ تۇرسۇن ئول③.
ئوت سالىپان نەچچە مىڭ پەرۋانەگە،
كىردىلەر زەۋق ئىلە تائەتخانەگە.
بوريايى سالدىلەر ئاندا دەللىل،
قويدىلەر مۇسھەفنى بالايى رەھىل⑱.
رەۋنەقى جۇملە مۇسۇلمان ئەردىلەر،
ئولتۇرۇپ قۇرئان ئوقۇپ جان بەردىلەر.
ھوجرەدە بىر خىرمەنى گۇلدەك ياتىپ،
يۇزلەرى مۇسھەف يۇزى ئۆزرە پاتىپ.
خان بىلەن سوفى كىرىپ كۆردى بۇ ھال،
قالدىلەر ھەيرانۇ سەرگەردانۇ لال⑲.

بولدى مەھشەرگاھ يۇزتى㉑ يارىكەندە،
تۇردى ماتەمدىن خەلايىق بەندۇ بەند.
ھىچ كىشى قالماي سىيەھ پۇش⑳ ئولدىلەر،
ئاتۇ ئۇشتۇرغە قارا كىيدۇردىلەر.
ھەم شەبى يەلدا بولۇپ ئالەم يۇزى،
گەرد ئالتىندا قالىپ ئادەم يۇزى.
خەلقدىن چىقتى فىغانى ھەر تەرەف،
بولمادى فەريادۇ ئەفغان بەر تەرەف.
كەر بەلايى بولدى گويا كى جەھان،
ئولتۇرۇپ مەھمەد ۆەلى سوفى، خان.
سەۋئى㉑ رەختى بىرلە تىكتىلەر كەفەن،
سەپتىلەر سۇنبۇل بىلە مۇشكى خوتەن.
تەنلەرىنى يۇپ كەفەنگە ئالدىلەر،
بەئدە زان تابۇت ئىچگە سالدىلەر.
قويدىلەر مەيداندا خانى پاكباز،
جۇملە جەمئ ئولدىيۇ قىلدىلەر نەماز.
ئۆزلەرى بولغان ئىبادەتخانەدە،
خانىقەھ ئالدىداقى ۆەيرانەدە.
ئۇستخانلەرىنى مەدفۇن قىلدىلەر،
خانۇ سوفى ئۆزلەردىن كەتتىلەر.
نەچچە سائەتدىن كېيىن خانى دەلىر㉒،
ئەيدىلەر: بىزلەرگە بولغان ئەمرى پىر.
ئىتتىفاق ئەيلەپ تەمامى ئوكۇ سول،
بەردىلەر مەھمەد ۆەلى سوفىغە قول.

تەختە پوست ئۈستىدە ئولتۇردى سوفى،
ياڭىباشدىن سۆھبەتى قۇردى سوفى⑯.
(تالىبانى ھەقنى ئەيلەپ بېقەرار،
فەيزى بەردى سۆھبەتىدىن سەد ھەزار.
رەھىم ئەيلەپ خوجەئى ئالى سفات،
بىر كۈنى قىلغايلە شايەد ئىلتىفات.
تارىخ ئالتمىش ئۈچ توققۇز يۈز ئىدى،
جۈملەئى تارىخلەر مۈنداغ دىدى:
نەزمە باغلانغان مەھەللەدە ئەي ئەخى،
مىڭ يۈز ئەللىك بەش ئەردى تەرىخى.
بولمادى تارىخۇ نەزمە سىلسىلە،
ھىچ ۋەقتى فىكرۇ ئەندىشە ئىلە.
روزى شەنبە، ئاخىرى ماھى سەفەر،
يەتتى ئەتمامغە نەزمە مۈختە سەر.
يەتتە يۈز يەتمىش ئىدى، يەتتى تەمام،
نۇسخە ئەيلەپ ئەزبرايى خاسۇ ئام).
نەسرى ئەردى نەزمىدە تاپتى زۇھۇر،
تەرىخى مىڭ يۈزۇ ئەللىك يەتتەدۇر.
قىلدى قەبرىستان ئىچىدە بۇ بەيان،
ئىتلەرىدىن كىم زەللى ناتەۋان.
ئۆمرى يەتمىشكە يېتىپ مەرد ئولمادى،
پىرى مۇرشىدەك جەھانگەرد ئولمادى.
قىرق يىلدىن تا بۇ دەمغە خىرقە پۇش،
چەشمە ساڭى باتىن ئەمدى قىلدى جۇش.

سۇ ئىچىپ بۇ چەشمەدىن تىغى زەبان،
مەۋج كۆرگۈزدى دەمىدىن ھەر قايان.
ۋەرنە نەزم ئەتكەيمۇ مەزمۇنى كىتاب،
بىلمەيىن ۋەللاھۇ ئەئلەم بىس سەۋاب.

---

① ھەرىق — شىرىك، ئۇلپەت، كەسبداش، خىزمەتداش.
② لىجام — يۇگەن.
③ قۇرس — دۆڭگىلەك، تۆرۈك نەرسە؛ نان، كاكچا. جەۋىن ـ ئارپا. قۇرسۇ جەۋىن ـ ئارپا نان.
④ پىسەر — ئوغۇللار، كىيىنكى (ئەر) ئەۋلاد.
⑤ مۇنفەئىل — ئۇيىلىپ، خىجىل بولۇپ.
⑥ مەھزى (مەھز) — ناھايەت، پەقەتكىنە، ئانچىكى؛ نوقۇل، تازا.
⑦ جۇرم — گۇنا، جىنايەت.
⑧ جارۇبكەش — سۈپۈرگۈچى (مەسجىد ـ مازارنىڭ خىزمەتكارى).
⑨ پەي — تۆۋەن، پەس، پەسكى، تۆۋەنكى.
⑩ زەمزەمە — بوش ئاۋازدا دۇئا ئوقۇماق.
⑪ بادمان — كېمىنىڭ يەلكىنى.
⑫ قافىلە — سەپەر — چىلەر تۈركۈمى، كارۋان.
⑬ غۇل — زەنجىر ھالقا.
⑭ مىيلى ئىسكەندەر — ئىسكەندەر پورتىنىڭ مۇنارىسى، بەلگىسى.
⑮ قابىزىل ئەرۋاھ — جان ئالغۇچى (ئەزرائىل).
⑯ نەفىر — ناله، ۋاي ـ دات؛
⑰ كوس — چوڭ ناغرا، دومبۇل، دومباق.
⑱ مۇسەللا — جاينامازغا چوڭ مەسجىد، نامازگاھ.
⑲ جۇنبىش — قىمرلاش، ھەركەت، قوزغىلىش، ئەسىمەك.
⑳ غەرەز — نىشان، بەلگە جاي. (سۇ بەلگىدىن ئاشماق).

㉑ ئۆگۈن — باشقا، باشقىچە، غەيرىچە.
㉒ نىگۈن — تەتۈر، دۇم بولغان، تۆۋۈن.
㉓ مەستۈر — پەردىلەنگەن، يوشۇرۇن.
㉔ ۋىرد — تەرك ئەتمەي دائىم ئوقۇپ تۇرىدىغان ۋەزىپە ـ دۇئا.
㉕ ھاتىف — غايىبدىن ئاۋاز بەرگۈچى.
㉖ نەيستان — قومۇشلۇق، جاڭگال.
㉗ خەللاق — ياراتقۇچى.
㉘ مەكشۇف — كەشپ ئېتىلگەن، ئوچۇق مەلۇم.
㉙ زىندە — تىرىك.
㉚ فىترەت — يارىتىلىش، تۇغما تەبىئەت.
㉛ دانىشۋەر — دانىشمەن، بىلىملىك.
㉜ گوييا — گويا، خۇددى.
㉝ قىتئە — پارچە، بۆلەك.
㉞ سەپەچ (سەپىچ) — سەللە.
㉟ دىگەر — باشقا، ئۆزگە.
㊱ بىم (بىيم) — خەۋپ، قورقۇنچ.
㊲ فىراخ (فەرخ) — سىرنى ئاشكارە قىلماق.
㊳ رەخت — ئەسۋاپ ـ ئەنجام، سەپەرىۋكى؛ كىيىم ـ كېچەك.
㊴ تەۋەققۇف — تۇرماق، توختاش (بى تەۋەققۇف — توختىماي).
㊵ خارىستان — تىكەنلىك.
㊶ قەرىنە — كەنت، مەھەللە.
㊷ مۇشاھىدە — كۆرۈش، كۆزدىن كەچۈرۈش.
㊸ خوبۇ زىشت — ياخشى ـ ياماق.
㊹ خەير باد — ئايرىلىش، ئاجراش.
㊺ گۈمنام — نامى ئۆچكەن، ئېتىۋاردىن قالغان.
㊻ خىرەدا ـ ئەقىل، ھۇش.
㊼ لەۋەند — بوشاڭ، ھورۇن، بىكارچى، بېۋاش.

㊽ خىشان (خېۋىش، خىش) — تۇققان، يېقىن كىشى.
㊾ گەلىم — جۇل ـ جۇل كىيىم.
㊿ فى سەبىلىللاھ — خۇدا يولىدا ھەدىيە ياكى سەدىقە قىلىش.
(51) دىلبەند — دىلى باغلانغان، كۆڭلى كۆيگەن، دىلنى باغلىغۇچى، پەرزەند.
(52) راغ — تاغ ئېتىكى؛ ئوتلاق؛ باغچە.
(53) مۇردار — ناپاك، ھارام، تاپ.
(54) جۇببە — تون، پەشمەت.
(55) جەۋشەن — ساۋۇت، زىرھ (سىمدىن توقۇلغان جەڭ كىيىمى).
(56) دۇختەر — قىز، قىز بالا.
(57) غەرو — نەي؛ ناي.
(58) قەبەل — قامالماق، دالدىغا ئالماق.
(59) قاباپ — قاماپ، قامال.
(60) سىيەر — خىسلەتلەر، خۇلق ـ ئەتىۋار.
(61) مىرغەزەب — جاللاد، كاللا كېسەر.
(62) ژەرف (جەرف) — چوڭقۇر، ئويۇق، ئۆزۈن.
(63) خۇدپىسەند — ھاكاۋۇر، مەنمەنچى. ناسەزاكار (ناسەزاگوي) — نالايىق ئىش قىلغۇچى.
(64) قەسەبە — شەھەرچە.
(65) مۇئتاد — كۆنگەن، ئادەتلەنگەن.
(66) نىسيان — ئۇنتۇش، ئەستىن چىقىرىش.
(67) جانىشىن — جاي تۇتقۇچى، تۇتۇلغان ئورۇن.
(68) رەھىل — كۆچمەك، يۆنەلمەك.
(69) لال — گاچا، تىلسىز، ھەيران.
(70) سىيە پۇش — قارا كىيىم، قارالىق.
(71) سەۋىق — تېرە، يۇك.
(72) دەلىر — يۈرەكلىك، دادىل.

❶ «چ»ده: تەڭرى كۆزبەردى، قۇلاق بەردى ساڭا،
بەھرۇبەردىيۇ بۇلاق بەردى ساڭا.
❷ «چ» دە: ھەم بۇلەرتويدىلەرۇ.
❸ «چ» ده: سەبرى چوكانى ئىچىدىن كۆي ئالىپ.
❹ «چ»ده: بەللەردە تىركش ساغداقدا يا.
❺ «چ»ده: ئۇشبۇ تەرزلىك ئات يوق بەردى يىلقى ئارا.
❻ «چ»ده: تۇم قارا رەنگىيۇ سۇممى ئەردى ئاق.
❼ «چ»ده: مۇنچەمھنەت، مۇنچەكۇلفەت بىرلەسىز.
❽ «چ»ده: ھاسىل ئەيلەي ئاندەكى قۇربەت دىسەڭ.
❾ «چ»ده: رەھنەمۇنۇمدۇرتەربقەت دانەبىم.
❿ «چ»ده: ئايىنىڭنى سەيقەلى ئەتسەڭ ئەگەر.
⓫ «چ»ده: جلۇە ئەيلەپ گويا ئەنگۇشتەرلەربن.
⓬ «چ»ده: ھىچ نىمەرسە يوق ئىدى مىنگەيلەخەر
⓭ «چ»ده: يۇكلەمەككە رەختىنى ئەتتاردىن.
⓮ «چ»ده: ئەييۇھەن ناس دىبان بەھىس ئەيلەدى.
⓯ «چ»ده: دەستى بەيئەت بەردىلەر خىرەدكەلان.
⓰ «چ»ده: ئارغۇماقلىق.
⓱ «چ»ده: كېچە يۇرگەن ئادەمى.
⓲ «چ»ده: بىرسەرايغەكىربان قوندىلەر.
⓳ «چ»ده: يەتتىلەرتۇش بىرلە مەشھەدكە سوراپ.
⓴ «چ»ده: ئاخۇر ئىچرە.
㉑ «چ»ده: بەس ئۇچىنچى كېچەسى.
㉒ «چ»ده: كۆڭلۇڭىز ئەندىشە ئىچرە شۇغلى بار.
㉓ «چ»ده: ئىشتىياقلىڭ بىرلە.
㉔ «چ»ده: ئولتۇرۇپ سۆھبەتدە بۇ پىرى رەشاد.
㉕ «چ»ده: ئەمدى بىركېچە.
㉖ «چ»ده: كۆرمەدىڭ.

㉗ «چ»ده: داد ئەيلەپ ئەرزۇ ھاجات ئەيلەدى.
㉘ «چ»ده: رەۋنەقى كانى دوكانى كاشغەر.
㉙ «چ»ده: بەش يۈز ئاتلىغ.
㉚ «چ»ده: مىڭ كىشى.
㉛ «چ»ده: يوق ئىلاجى ۋۇ تەدبىر ئىلە.
㉜ «چ»ده مەن.
㉝ «چ»ده: خوجە قوپتى ئورنىدىن جۇش ئەيلەبان،
تۆشەۋۇ تالقانىنى بەردۇش ئەيلەبان.
㉞ «چ»ده: خىزرۇ ئىسكەندەرگە ياداد ئەيلەدى.
㉟ «چ»ده: ئەژدەھالەرنى قىلىپ مەۋجدە كور.
㊱ «چ»ده: ئادەمى ئابى كۆرۈندى.
㊲ «چ»ده: ئوقدەڭ.
㊳ «چ»ده: سىنەنى ئايىنە ياڭلىغ
㊴ «چ»ده: قازىيۇل ھاجاتى بۇ زەررات ئۇچۇن.
㊵ «چ»ده، بۇ بېيتنىڭ ئاخىرىدىكى رادىف "ئىشت".
㊶ «چ»ده: ئاسماندىن يەر يۈزىگە.
㊷ «چ»ده: ئاتەشۇ ئابۇ دەرەختۇ شەھرىلەر.
㊸ «چ»ده، بۇ بېيت مۇنداق: رەھمەتىڭ دەرياسىدىندۇر مۇنچە مەۋج،
ھەم فەرىشتەلەر سەناخان فەۋجۇ فەۋج.
㊹ «چ»ده: ھەم ستارە مەشئەلى رويى زەمىن، سەندىن ئالدى بۇيى
گۇل رويى زەمىن.
㊺ «چ»ده: ھەر بىرى.
㊻ «چ»ده: چىقارىپ.
㊼ «چ»ده: قولۇڭ بەرگىل.
㊽ «چ»ده: قوللەردە جلۇەئى ئەنگۇشتەرىن.
㊾ «چ»ده: ئەيدىلەر قىرق كۇنغچە بۇ يەردە تۇر.

⑨ «چ»ده: تىنماغىل قىرق كۈن ئۇچىده ھىچ تەن،
جەمئ ئۇتتىپ ئايىماقى قەۋمىدىن رەسەن.

⑩ "چ" ده، مەزكۇر مىسرادىن تارتىپ، تۆۋەنكى تۆت بەيىت مۇنداق:
سەن بۇ يەرده تۇر، دىبان كۆركەتتىلەر، كۆزلەردىن
غەيب ئولۇبان كەتتىلەر،
خوجە ئاغرامچى يىغىپ جەمئ ئەيلەدى، كارۋان
كەلگەندە لازىمدۇر دىدى.
تاكلاسى ئاش ۋەقتى ئەردى ناگەھان، يەتتى كىشتى
بىرلە بەش يۈز كارۋان.
ئۇن بىلەن ئەيتۇر ئىدى ئەركەك ـ تىشى، بارمىكىن
دەريا لە بىندە ھىچ كىشى.

② «چ» ده: خەستەۋۇ غەمكىنلەتى دىلشاد ئول.

③ «چ»ده: بىز مۇرىدۇ مۇخلىسىك ئىقرار بىز،
جان بىلەن ھەر يەرده خىزمەتكارمىز.

④ «چ»ده: ئون.

⑤ «چ»ده: چار بۇرج (تۆت تەرەپ).

⑥ «چ»ده: شەھرى سايرامدىن ئىبرۇردىلگىردۇر.

⑦ «چ»ده: ئەي دوستان.

⑧ «چ»ده: فىترەتۇ دانىشده جامۇجەم ئىدىم.

⑨ «چ»ده، بۇ ئىككى بەيىت مۇنداق:
ئەيدىلەر بۇ يەرنى كاۋلاكلەر چۇقۇر،
بىر زەمان، كۆر، چۇقۇردىن نى چىقۇر:
ئالدىلەر كەتمەننى بۇ كەتمەنچىلەر،
پارەئى يەرنى قىلىپ زىبرۇ زەبەر.

⑩ «چ»ده: چۆپ.

⑪ «چ»ده: ئەيتۇر.

⑫ «چ»ده: بىۋەئى بىچارەدۇرمەن نامراد.

⑬ «چ»ده: زۇلۇم يەتكەندىن كىلىپ.

⑭ «چ»ده: يارلىغىم يەتكۈرگىل.

⑮ «چ»ده: قاشلەردە.

⑯ «چ»ده: قىلماغاي.

⑰ «چ»ده، بۇ بەيىت مۇنداق:
خان بىننى خان ئەيدىلەر: بەگلەر، نەدەي؟
مەسلەھەت ئولدۇر بۇلەرغە قول بىرەي.
ئاندىن يەنە ئۇچ بەيىت بار:
گەر مەشايىمغە بۇلەردىن يەتسە بۇي،
تاكلا مەھشەردە تاپارمەن ئابروي.
خىزمەتى پىر ئەيلەگەيمەن بەندە زىن،
تىلەيىن بۇركۈتۇ شۇڭقارۇ لاچىن.
باشلاردىن بۆركۈ دەستارىن ئالىپ،
خەلق ھەم بوينىغە ئاغرامچى سالىپ.

⑱ «چ»ده، يەنە بىر بەيىت بار:
ۋەقى ئىتتىپ ئون بەش تاغارلىقچە زەمىن،
تەتىن ئەيلەپ شەيخۇ جارۇبكەشلەرىن.

⑲ «چ»ده: چار باغۇ مەرغزار.

⑳ «چ»ده: شەھەردە.

㉑ «چ»ده يەنە بىر بەيىت بار: مەدرەسە تەييارۇھەم ھامىاملەر، پاك
سافى بىرلە سۇبھۇ شاملار.

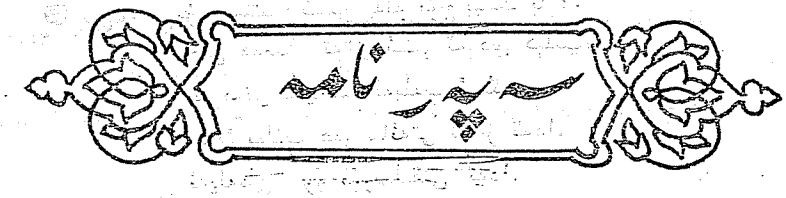
㉒㉓ «چ»ده: تاشلىق، ئاشلىق.

㉔ «چ»ده: كەلدى ئاندىن بۇيى ئاسارى بەھىشت.

㉕ «چ»ده: يەنە بىر بەيىت بار: كىم يىقىتۇر دەپ كىلىپ خەلقى
جەھان،
قالدىلەر ھەيران تەمامى سوفىيان.

㉖ «چ»ده، يەنە بىر بېيىت بار: شەھرى ھورمىزدىن كېلىپ ئەردىم بۇرۇن،
مۇندا قويدىلەر مېنى ئەل بى ئورۇن.
㉗ «چ» ده، يەنە بىر بېيىت بار: ئەيدى بۇ سۆزنى غەيب ئولدى ئەزىز،
خوجە بولدىلەر جۇنۇندىن شۆئىلەرىز.
㉘ «چ»ده: مۇلكى.
㉙ «چ»ده: ئەئلام (مەئلۇم قىلماق، ئۇقتۇرۇش).
㉚ (2) «چ»ده: ئەتتۇردىلەر.
㉛ «چ»ده يەنە بىر بېيىت بار: زالىمانۇ ئالمانى بى ئەمەل،
تەۋبە ئېيلەپ يىغلايان ئۇشبۇ مەھەل.
㉜ «چ»ده: تۇتىيۇخەر (تۇتى ئات بىلەن ئېشەك)
㉝ «چ»ده: كۇندۇز ئەلنى قايتۇرۇبان نان بىلەن.
㉞ «چ»ده: تەۋق مەشھەد ئەيلەر ئەردى باھەشەم.
㉟ «چ»ده يەنە بىر بېيىت بار:
ساچتىلەر خان باشلەرنغە سمۇ زەر،
پاي تەخت ئۆزرە چىقىپ ئولتۇردىلەر.
㊱ «چ»ده: ئىزدەپ.
㊲ «چ»ده: بىر ئۇرۇغ.
㊳ «چ»ده: خەندەك.
㊴ «چ»ده: سويدۇردىلەر.
㊵ «چ»ده: ئولكى مەزلۇمدۇر تىرىك قويدۇردىلەر.
㊶ «چ»ده: شور.
㊷ «چ»ده: كەنت.
㊸ «چ»ده: ياركەندىبز.
㊹ «چ»ده: ناسەزاگوي.
㊺ «چ»ده: مونجار (مولجال).
㊻ «چ»ده: ئەسايى.

㊼ «چ»ده: بۇ بېيىتتىن كېيىن يەنە ئۇچ بېيىت بار:
خان ھەمشە تەۋق ئېتەر ئەردى كېلىپ،
خىزمەتى سايەستە ئەيلەپ ئەمگەلىپ.
جەمئ ئولۇپ ھەر سائەتى شاھۇ گەدا،
ئەيلەبان پىرۇ مۇرىدلىقنى ئەدا.
ئۆتكەربان كۇندە يۇز نەزرە نۇزۇل،
ساقلاماي بىر پۇلنى ئول ئەھلى قەبۇل.
㊽ «چ»ده، بۇنىڭدىن كېيىن يەنە بىر بېيىت بار:
تەركى دۇنيا ئەيلەگەن مۇنداغ كېرەك،
ئەھلى دۇنياغە دەرەختۇ باغ كېرەك.
㊾ «چ»ده: شۆئىلەئى.
㊿ «چ»ده: ئول.
(51) «چ»ده، بۇنىڭدىن كېيىن ئىككى بېيىت بار:
ئامى گەر بارسە قاشغە خاس ئېتەر،
كىم ئاڭا مۇخلىس ماڭا ئىخلاس ئېتەر.
مەئرىفەت دەرياسىدىن چىققان گۆھەر،
جۇملەئى دەرۇنشلەرگە تاجۇ سەر.
(52) «چ»ده يەنە ئىككى بېيىت بار:
يەتتى توقسان يىلغە ئۆمرى نازنىن،
بولمادىم بۇ نەفسى شەيتاندىن ئەمىن.
سىزلەنى قىلغاي ئەمىن پەرۋەردىگار،
بىزلە تا ئاقشامغەچە بۇ يەردە بار.
(3) «چ»ده: مۇلكى.
(4) «چ»ده، بۇ يەردىن كېيىن يەتتە بېيىت بولغىنى ئۇچۇن، تېكستكە ئولاپلا، تىرناق ئىچىگە بېرىلدى.

ئەي مەلىك ھەژدە ھەزارى جەھان،
يادىڭ ئىلە تازە دىلۇ ئەقلۇ جان.
جۇملە مەۋجۇد ساڭا بەندەدۇر،
كىمكى ئەمەس بەندە، ئۇ① شەرمەندەدۇر.
قىلغانىدىن جان بىلە باۋەر ساڭا،
جانۇەرانى جۇملە سەناگەر ساڭا.
سەندىن ئىبرۇر مەرتەبەئى ساقى① ئەرش،
سەندىن ئىبرۇر غۇلغۇلە تا تەھتى فەرش.
سەندىن ئىبرۇر تاقى فەلەك سەر نىگۇن،
بى كەشىش، بى كەركۇ بى سۇتۇن.
مەتبەخى② جۇدۇڭدىن③ ئىبتىپ رىزق خار،
ئادەمۇ ھەيۋانۇ جىنۇ موروۇ مار.
تاغ ئىچىدە گەنجى نىھان ئەيلەبان،
تاش ئىچىدىن چەشمە رەۋان ئەيلەبان.
مۆئىجزەئى مۇسادا قىلىپ نىلنى خۇشك،
نافە④ئى ئاھۇدە قىلىپ خۇننى مۇشك.
كېچە كەۋاكىبنى مۇزەييەن⑤ قىلىپ،
شۆئىلەسىدىن گېيتىنى⑥ رەۋشەن قىلىپ.

گاھى خەزان ئەيلەپ، گاھى بەھار،
لالەنى سەھرا يۇزىدە داغۇار.
بېشە ئىچىنى قىلىبان جايى بەير،
مۇشكى تۆكۈپ بەلكى ھەۋا ئۆزرە ئەبىر.
سەيقەل ئىبتىپ ئاينەئى كايىنات،
زۇلمەت ئارا پەردەئى ئابى ھەيات.
قالىپى ئادەمنى قىلىپ خاكدىن،
سەن ـ سە مۇبەررا⑦ ھەمە ئىدراكدىن.
سالۇ مەھۇ گەردىشى لەيلۇ نەھار،
بارچە سېنىڭ قۇدرەتىڭ ئەي گىرۇكار.
كەلدى ئەدمدىن كى مۇنچە سۇۋەر⑧،
نۇرى مۇھەممەددىن ئىدى جىلۋەگەر.

ھەزرەتى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسەلامنىڭ نەئتىلەرىدە

ئەي قۇرەيشى ھاشمى خەيلىڭ سېنىڭ،
جۇملەئى زەرراتى تۇفەيلىڭ سېنىڭ.
سەن ئارادە بولماساڭ ئەي شەھرىيار،
ھەق ئۆزىنى قىلماس ئىدى ئاشكار.
تاپماس ئىدى ھىچ نىمەرسە ھەيات،
كەلمەس ئىدى جىلۋەگە ئەسما⑨ۋۇ سىفات.
ھەزرەتى ئادەمنى ياراتماس ئىدى،
بەلكى ھەۋا جۇفتىنى قاتماس ئىدى.
كىرمەس ئىدى چار ئەناسىرغە⑩ روھ،

تۇتماس ئىدى دۇنيانى توفانى نوھ.
ئالماس ئىدى قولىغە مۇسا ئەسا،
بولماس ئىدى يەئنى ئەسا ئەژدىھا.
مەككە بىناسىنى ئىبراھىم خەلىل،
قىلماس ئىدى بولماسا ئەھمەد دەلىل.
ھاۋىيۇ⑪ جىننۇ مەلەكۇ ئادەمى،
خوجە قەۋمى، ئەرەب، ئەجەمى.
تاتتى مەگەر لەئلىدىن ئابى ھەيات،
ئىچكەن ئانى بولمادى ھەرگىز مەمات.
جەبھە⑫ لەرى نۇر ئەلا نۇر ئىدى،
مۆئجىزەسىدىن قارا تاش سۆزلەدى.
بەررە زەھەرىنى قىلىپدۇر ئەيان،
ئەبر مۇبارەك باشىدە سايەبان.
مۆئجىزەسىن كۆركى بەسارەت⑬ بىلە،
ئايىنى قەلەم قىلدى بەشارەت بىلە.
ئۇممەت ئۇچۇن دارى فەنادىن⑭ كېچىپ،
مۇشفىق⑮ ئاتا بىرلە ئانادىن كېچىپ.
جان لەبىگە كەلدى دىدى ئۇممەتى،
ئۇممەتى، ۋا ئۇممەتى، ۋا ئۇممەتى!
راھ نەما كەلدى مۇبارەك قەدەم،
بەندە ئاڭا ھەم ئەرەبۇ ھەم ئەجەم.
رەۋزەسىدە تەئبىيە⑯ قەندىلى نۇر،
رەۋشەن ئېتىپ مىسلى تەجەللى زۇھۇر.

ھەزرەتى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسەلامنىڭ مېئراجغە چىققانلەرى

بىر كېچە قەدر بولۇپ قەدردىن،
رەۋشەن بولۇپ سۇبھى كېچە بەدرىدىن.
كەلدى بۇراقىنى⑰ ئالىپ جەبرەئىل،
خىزمەتىگە يەئنى بېئەمرى جەلىل.
ئەيدى: مۇھەممەدنى بولۇڭكىم سۆۋار،
مۇنداغ ئېرۇر يارلىغى پەرۋەردەگار.
مىندى بۇراق ئۇستىگە جەۋلان قىلىپ،
كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچە تەيران قىلىپ.
سەير ئېتىبان يەتتە فەلەكدىن ئۆتۈپ،
كەۋكەبىئى مۇلكى مەلەكدىن ئۆتۈپ.
پەيكى⑱ جەلىل ئۆزرە يولىن ئالدىلەر،
سەدرە مەقامىدە تۇرۇپ قالدىلەر.
ئۆتتىلەر ئول پەردەلەردىن مۇستەفا،
ھازىر ئولۇبان بەھۇزۇرى خۇدا.
تالىبۇ مەتلۇپ ئارا ئەسرارلەر㉒،
بىلمەس ئانىڭ سىرىنى ئەغيارلەر.
بارچە ئەجايىبۇ غەرايىب كۆرۇپ،
كەلدى مەكانىغە بۇراقىن سۇرۇپ.
تەشنە بارىپ ئەردىلەرۇ قانىدىلەر،
نۇر ئەلا نۇر بولۇپ يانىدىلەر.
تاپتى تەراۋەت گۇلىدىن باغلەر،

گۈل يۈزىدىن بولمادىكىم داغلەر.
بولسۇ دۇرۇد خەستە زەللىدىن تەمام،
روھى رەسۇلىگە ئەلەيھىسسەلام.

چەھار يارلەرنىڭ ئەلقابلەردە

ئەيدىلەر: ئەسھابىم ئېرۇر كەلنۇجۇم،
رەجم[19] شەياتىنغە ئۇلاردىن ھۇجۇم.
خەلق ئارا بۇ بەكر ئىدى ئافتاب،
يەتتى ئۇلاردىن ھەممەگە ئافتاب.
دايىرەئى دەۋرده قۇتبى فەلەك،
ئاجىز ئېرۇر ۋەسفىدە[20] ئىنسۇ مەلەك.
ۋەقتى ھەزىمەتىدە[21] بۇ شەيخكى بار،
ئەھمەد مۇرسەلگە[22] ئىدى يارى غار[23].
ئەدلى ئۆمەر بىلە جەھان تازەلىك،
بابى ئەدالەتىدە پۇر ئاۋازەلىك.
شامۇ سەھەر ئوقبا غەمىنى يىگەن،
ھەيبەتىدىن شەمسقەمەر تىترەگەن.
رەۋنەقى دىن تاپتى ئانىڭدىن جەمال،
تاكى بەلەند ئەتتى ئازانىنى بىلال.
يارسيۇۋم ھەزرەتى ئوسماندۇلەر،
كانى ھەيا جامىئ قۇرئاندۇلەر.
نەقلى قىلىپدۇرلەر بۇزۇرگاندىن،
ئەردى ئۇلەر سۆزەتى مىزاندىن.

ئىلىملەرنغە يوق ئىدى ئىنتىھا[24]،
جەمئى قىلىپ يەئنى كەلامى خۇدا،
شىرى خۇدا ئارىفى، خەيرۇل بەشەر،
تاجى ۋىلايەتى گۆھەرى بەھرۇ بەر،
نايىبى بەرھەق شەھى دۇلدۇل سۇۋار،
دىن يولىنى ئاچتى چاپىپ زۇلفىقار.
ئانچە قىلۇر مۆئجىزە مۇسايى ئەسا،
زور ۋىلايەتغە قىلۇر مۇرتەزا.
بار ئىدىلەر شاھغە كىم نۇرى ئەين،
شاھ ھەسەن بىرلە ئىمامۇل ھۇسەين.
لالە ئۇلەر داغ بىلەن قانىدىن،
سەبزە ئۇلەر زەھرىنى تاتقانىدىن.
سلسلەئى نۇر رەسۇلى خۇدا،
كەلدى ھدايەت بىلە بولماي جۇدا،
كىمكى تۇتار سلسلەئى خوجەگان،
شەررى[25] شەياتىنۇ بەلادىن ئەمان.
دەرلەر ئانى سلسلەئى نەقشبەند،
ھەق يولىدا بوينۇمە ياخشى كەمەند.
بەندە زەللى سەگى ئەسھاب ئېرۇر،
سلسلەسى بوينۇمە قۇللاب[26] ئېرۇر.

ساقى سىيمىن بەدەن گۈلى ئۇزار،
سۇندى ئاياغىنى بېۋەقتى بەھار.
ئالدى سەبا پەردەئى دىدارى[27] گۈل،

بۇلبۇلى بىچاره گىرىفتارى گۈل.
غۇنچه قىلىپ خىرقەسىنى چاك ـ چاك،
زاهىد ئېتىپ قۇدرەتى يەزدانى پاك.
شاخى سەنۇبەردە تۇزۇپ قۇمرىلەر،
نەغمەئى داۋۇد پەيەمبەر ئەسەر،
جىلۋەگەر ئولغاچ چېمەنى دىلفەرىب،
داغ ئۈزە داغ قويۇپ ئەندەلىب.
مەست بولۇپ ئەيلەدى جان هايهۇي،
باغلادى گۇياكى دۇرى گۇفتگۇي.
باغ ئەناسىرغە خەبەر بولمادى،
دانە تۇشۇپ ئاندا سەمەر بولمادى.
قاندا مۇغەننى نەۋاسازلەر،
مەئنى قۇلاقىغە دىنسۇن رازلەر.
نالەئى نەي بىلەن تاپىبان جۇنۇن،
نەغمەئى پۇرشۇر قىلىپ ئەرغەنۇن.
جىلۋە بېرىپ نەغمەدە قانۇنى ئىشق،
كوشەلەردىن تۆكۈبان خۇنى ئىشق.
كۆيدۇرۇبان جانۇ دىلىمنى رەباب،
شۆئلەئى ئاهىمدە قىلىپدۇر كەباب.
زەۋق بىلەن زۇهد گىرىبانىنى،
شەۋق بىلەن سوفىيە دامانىنى؛
بىر دەمى ۋەهدەتدە تۇتۇپ چاك ئېتىپ،
مەيكەدە ئىشكىدە ئۆزۈم خاك ئېتىپ.
سۇرمەئى خاموش تىلىمغە سالىپ،

پەنبەئى غەفلەتنى قۇلاغدىن ئالىپ.
كوسى مۇهەببەتنى بۇ ياڭلىغ چالاي،
غۇلغۇلەئى ئاهىن㊷ جۇنۇنغە سالاي.
ساقى بېرىك بىزگە شەرابى بىهۇشت،
كەلدى بۇ ياڭلىغ قەلەم سەرنەۋدشت.
ئەلگە جەهان باغدەدۇر شادلىق،
بىزگە ئەلەم بىرلە بۇ بىدادلىق.
قىسمەت ئولۇپ رەنج نەسىبە بەلا،
قىلدى ۋۇجۇدۇمنى ئەدەم ئەۋۋەلا.
كەلدى خەزان، كەتتى ئەدەدسىز بەهار،
كىردى قارا يەرگە بەسى گۇلئوزار.
يوق ئەسەرى زەررە ئەۋراكدىن،
كاسەئى چەشمە پۇر ئولۇپ خاكدىن.
تۇتىئى تىل ئاغزىدا خاموش ئولۇپ،
بار ـ يوقى جۇملەئى فەراموش ئولۇپ.
تەختەئى تەن مەنزىلى هەر مار مور،
بولماسۇن هىچ بەندە گىرىفتار گور.
هەر گۇلى كىم چىقتى ئاچىلماق ئۈچۈن،
ئاقىبەتى يەرگە ساچىلماق ئۈچۈن.
ئىبرەت ئەگەر بولسە ئىبادەت قىلىك،
غافىل ئۆتەر ئۆمۇر غەنىمەت بىلىك.
ساچ ـ ساقالىك ئاقارىپ تۇشتى تىش.
ئوقبا ياراغنا قىلالماي بىر ئىش.
غەفلەت ئىلە خەلق هەمە قىش ـ ياز،

راهبەرىم ئەيلەچۇ خىزرى ھەيات،
سويى ئىرادەتكە قولۇمنى ئۇزات.
ئىشقى ۋىلايەتىغە دارا قىلىپ،
جەزبە بۇراقىغە سۇۋارا قىلىپ،
مەھۋى قىلىپ ۋەسۋەسەئى گۇفتگۇي،
كۆڭلۈمە دەريايى مۇھەببەتنى قۇي.
نەشئەسىدىن ھەر نەفەسى جۇش ئېتىپ،
باشدىن ئاياغمنى ھەمە ھۇش ئېتىپ.
ئۆزدە تاپىپ جۇملە ۋۇجۇدى جەھان،
كۆزدە سەۋاد ھەرەم لامەكان.
ھەرفى كەلامىنى قىلىپ پۇر ئەسەر،
تىغى زەبانىمغە جۇنۇندىن سۇ بەر.
سەنكى خۇداۋەند بۇ چەرخى كەبۇد،
سەندىن ئېرۇر ئەبر ھەۋا ئۆزە دۇد.
سەندىن ئېرۇر شامَ غەربانى سەفىد[31]،
سەندىن ئېتەر بارچە ئەسرانى[32] ئۇمىد.
سەندىن ئېرۇر ئاي ـ يىلۇ سۇبھى شام،
سەھنە فەلەك ئۆزرە كەۋاكىب تەمام.
ھۆكمۇك ئىلە جارى بۇ دەريا ھۇنۇز،
سەبئ سەماۋات تەبەقا ھۇنۇز[33].
ۋەقتى سەھەر ناله قىلىپ موبە موي،
مۇرغى چېمەن سەندىن ئېرۇر گۇفتگۇي.
سەنگى سىيەھ ئەمرىك ئىلە مۇم ئېرۇر،
رېگى بەيابان ساڭا مەئلۇم ئېرۇز.

غۇلغۇلەئى روم سېنىك ھىكمەتىك،
دەبدەبەئى ھىند بەلى[9] شەۋكەتىك.
ئۇندۇرۇبان باغدا ھەمىشە بەھار،
تاش ئىچىدىن لەئلى، كېنىكدىن يىپار،
قۇدرەتىك ئالدىدا سېنىك يا غەفۇر،
بەسكى بەرابەردۇر سۇلەيمانى مور.
مو رزەئىفكى يەر ئۆزرە ھەيات،
تاپمادىكسم مەرگ قولىدىن نەجات.
ئالەمۇ ئادەم بۇ زەھرىنى يىگەي،
كىمدۇر ساڭا چۇن چەرايى دىگەي.
قىلدى بەسى تەلبە زەلىلى گۇناھ،
مەغفىرەتىگنى ئاڭا قىل ئۆزرەخاھ.
تەۋبە ياقاسى قولىدىن چاكدۇر،
ئاجىزۇ ھەيرانۇ ئەلەم ناكدۇر.
سىل بولۇپ ياشى نەدامەت بىلە،
يەرگە قويۇپ يۇزنى خىجالەت بىلە.
ئەرزە قىلىپ دادىنى ئەينى سەھەر،
مۇفلس ئېرۇر گەۋھەرى ئىمان تىلەر.
قىل كەرەمىك بىرلە دۇئا مۇستەجاب،
خاھى خەتا بولسۇنۇ خاھى سەۋاب.

ساقى سۇراھى سەربىغە قىل نەزەر،
شىشە ئېرۇر خالىيۇ ھەم جامى زەر.
بادەئى گۇلگۇن تۇرفى جام[10] قىل،

قامەتی رەئنانی ئەلىف لام قىل،
قەلئەئی ماچىن ئىچىدە ببرلە ياغ⑭،
ھەجرى⑫ تۈنى ھاجەت ئەمەسدۇر چىراغ.
شۆئلەئی ئاھىم يورۇتۇر شەھرى ئىشق،
نالەئی گەرمىم قورۇتۇر بەھرى ئىشق.
ئىشق خەراب ئەتتى چۇ مەنسۇرۇار،
مەندە نە قورقۇنچ⑬ نە پەرۋايى بار.
دارى مەدار بۇ جەھان بىر نەفەس،
بۇلبۇل روھۇمغە بەدەندۇر قەفەس.
ئىشق گۇل ئول قۇشغە پەرۇ بال،
مەئرىفەتى تەكرى خەتتى خەتۇ خال.
چۇن ۋەتەنى ئەسلىگە دايىم قاراپ،
ئۇچماق ئۇچۇن ھەر دەم ئېتەر ئىزتىراب.
ھاسل ئېتىپ مەئرىفەت جان ئاڭا،
ھەمرەھ ئېتىپ گەۋھەرى ئىمان ئاڭا.
ۋەجدۇ جۇنۇن ئەسەرى ھالى بەر،
ئۇچقالى جەننەتكە پەرۇبالى بەر.
تەلبە زەللى گۇنەھى بېھساب،
نامەسىدە زەررىچە يوقدۇر سەۋاب.
خەستە زەللىدۇر چۇنادان ھۇنۇز،
بولمادى قىرىق ياشدا مۇسۇلمان ھۇنۇز.
باتىننى تۇتتى تەكەببۇر چۇ ئەبىر،
ئۆزلۇكدىن چىقمادى بۇ پۇرى كىبىر.
نەفس ئىلكىدە گىرىفتاردۇر،

گەردەندە ھەلقەئی زۇنناردۇر.
لۇتفى ئىنايانىك ئىلە كىردىگار،
ئەيبىنى سەن ئەيلەمەگىل ئاشكار،
بەندەلەرنىك ئەيگە سەتتارسەن،
جۇملە يىقىلغانغە نىگەھدارسەن.
سەندىن ئېرۇر ھەرمۇتتەئی ھەر بەھا⑪،
سەندىن ئېرۇر ھەر ئاتەشى ھەر ئەژدىھا.
سەندىن ئېرۇر كېچە كەۋاكىبى پەدىد،
سەندىن ئېرۇر سۇبھى ساقالى سەفىد.
ئىنسۇ جىنۇ مەلەك، مەلىك⑮، بۇلبۇلۇك،
شەمسۇ قەمەر، كەۋگەدا، قەلەندەر قۇلۇك.
مەندە-نەتەسبىھۇ نە زىكرۇ نەماز،
قىلغان ئىشىم باتىلۇ مەھزى مۇجاز.
گەرچە خەلايىق ئىچىدە بار ئىدىم،
بىخەبەرۇ غافىلۇ بى كار ئىدىم.
ئايىنە دىلدە غۇبار ئىلە زەك،
قىلدى دىماغىمنى قارا دۇدى بەك.
مەئسىيەت⑬ ئەھلىدە چىقاردىم ئەلەم.
روسىيەۋۇ زەرد بولۇپ چۇن قەلەم.
ئەمدى بۇ ھەسرەتىدە پەرىشان بولۇپ،
كەلدىم ئىشكىگە فۇشەيمان بولۇپ،
ئەيلە كەرەم بىلە بېھەققى رەسۇل،
تەۋبە بىلەن ئۆزرە گۇناھىم قەبۇل.
بەندە مەن ئاجىزۇ ئەۋارەمەن،

جۇرۇم[34] ـ گۈنەھ بىرلە يۈزى قارامەن.
مەن كەرەمسىغە قىلۇرەم ئېئتەمىد،
ھىچ كىشى سەندىن ئەمەس نائۈمىد.
بۇلبۇلى جان سايرا مۇناجات ئۇچۇن،
ۋەقتى سەھەر قازىئى ھاجات ئۇچۇن.
كىمكى سەھەر قوپتى كەرامەت بىلىك،
ھەر سەھەرى سۇبھى قىيامەت بىلىك.
ئۇيقۇ ئۆلۈم، بولما ئاگا سەن گەرەۋ،
ھەر نەفەسى تازا يېتەر ئۆمرى نەۋ.
غەفلەت ئىلە ياتما ئۇيۇپ زىنھار،
كۆركى تاماشايى ئەزىم سەدھەزار.
نەۋھە[35] قىلىپ تۇتى چۇ شېكەر ئۇزە،
ناله بىلە قۇمرى سەنۇبەر ئۇزە.
زۇلمەتى شەپ يەر يۈزىدىن بەر تەرەف،
بۇلبۇلى گۈل ئىشقى چېكىپ ھەر تەرەف.
كىرپىكىنى سەبزە ئىلە نەمناك ئېتىپ،
غۇنچە ھەيا پەردەسىنى چاك ئېتىپ.
بەرگى بە بەرگى ئۆزرە ھەمىشە بەھار،
لاله قىزىل گۈلغە بولۇپ كاسەۋار.
زىننەتى باغات[16]، ئەرۇسى چېمەن،
سەۋسەنى ئازادە بىلەن ياسىمەن.
شۇر ـ شۇرى دەريا ۋۇ سەدايى دەرەخت،
نالەئى مۇرغان، نەداھايى سەخەت[36].
بىسمىل ئولۇپ سۇبھى دەمىدىن چېراغ،

سەيرى سەبا تا بەدرى[37] چارباغ.
قول ئاچىبان بارچە يافۇرماغلەر،
ھەمدۇ سەنا بىرلە خۇدادىن تىلەر.
ئۇممەتى ئول ئەھمەدى مۇختارنى،
ئاسيۇ جافيۇ گۈنەھكارنى.
سەنكى نەبى ئادەمۇ ئەبۇل بەشەر،
ئەۋۋەل ئاخشامدا ئۇيۇپ بىخەبەر.
شەب ھەمە شەب راھەتۇ خوب نەفىر[38]،
كۆكلۈك ئىچىندە نەخۇداۋەندى سىر.
ھەيف، ساقالۇ بۇرۇتۇ ھەيف تىل،
ئادەمى سەن زەررەئى قەدىڭنى بىل،
سەندە قەنى سەيقەلى جانۇ خىرەدە،
ئاقىبەتى مەنزىل ئېتەرسەن لەھەد.
تەكىيە گاھى خەلق گۆرىستاندۇرۇر،
شاھۇ گەدا قەبردە يەكساندۇرۇر.
ئاندا يېتەرسەن يىل ئۆتۈپ ئاي ـ ئاي،
بولماسا بىر ياخشى ئەمەل ۋاي ـ ۋاي.
گۆردە نىچۈك كەچكۈسى ھالىك سېنىك،
تەبرەگەلى يوقتۇر مەجالىك سېنىك.
ھالىكى بۇ ئۆمۇر غەنىمەتدۇرۇر،
ھەر نەفەسى دۇررى بە قىمەتدۇرۇر.
ئىبرەت ئالىبان دەمى بىدار بول،
يەلدەك ئۆتەر ئۆمۇر خەبەردار بول.
كېچە تاك ئاتقۇنچە كىشكىم ياتۇر،

سۈرى قيامەت ئاخىر㊲ ئويغاتۇر،
تەڭرى كەلمىدە نەسىھەت دىدى،
پەندۇ نەسىھەت ساڭا سۇد㊴ ئەتمەدى.
فەئلى زەبۇنكى㊵ بۇ ئادەمدە بار،
مەئرەكەئى ھەشەر قىلۇر ئاشكار.
ئول كۈنى يۈز پارە بۇ چەرخى بەرىن㊶،
جەمئ بولۇپ ئەۋۋەلنۇ ئاخىرىن㊳.
زىلزىلەدىن بارچە چېكىپ ئىزتىراب،
يەر يۈزىدە نەيزە بويى ئافتاب.
خەلق ھەمە تەركى دىلۇ ھۇش ئېتىپ،
مەغز سەرى كاسەسىدە جۇش ئېتىپ.
زاھىر ئولۇپ زارىنگۈن㊴ نىشانلەر،
ھازىر ئولۇپ فەۋجى گۇنەھكارلەر.
تەبرەگەي㊵ ئول ھەيندە زەمانۇ زەمىن،
يىغلاغاي ئول ۋەقتىدە يىسارۇ يەمىن㊷.
بەئزى كىشىدىن چىقىبان ھايىھۇي،
ئاھ فىغانۇ ئەلەمۇ مو بە موي.
بەئزە زەبان ئايۇرۇلۇپ㊶ گۇڭ ـ لال㊸.
مۇئمىنى پاكىز، چۇ ئاسۇدە ھال.
غۇسسە چېكىپ ئۇممەتىدىن ئەنبيا،
مەھۋە بولۇپ قۇدرەتىدىن ئەۋلىيا.
سايە بېرىپ ئەرشى بەلەندى ئەزىم،
جىلۋە بېرىپ جەننەت ئىچىدە نەئىم㊹.
ساقىئى كەۋسەرگى ھەبىبى خۇدا،

بىر دەم ئەرمەس ئەردى خۇدادىن جۇدا.
شانە قىلىپ گىسۇيى ئەنبەر شەمىم㊺،
كۆركۈزۈپ ئۇممەتكە رەھى مۇستەقىم.
زىكرى مۇبارەك تىلىدە ئۇممەتى،
فىكرى كۆڭۈل شۆھرەتىدۇر زىننەتى.
تەختى ئەدالەت يۈزىدە لايەزال㊻،
قازىئى خۇدايى زۇل جەلال.
چۈن لەمىنەل مەلەك نەداسى بىلە،
مۇلكى مەلەك ئىچرە سالىپ غۇلغۇلە.
پەرسەشى㊼ ئىسيان㊽ سەۋاب ئەيلەگەي،
ئالەمى ئادەمگە خىتاب ئەيلەگەي.
يەئنى بۇگۈن قايدا سىلەر ـ شاھلەر،
يولنى غەلەت قىلغۇچى گۇمراھلەر.
مەنكى سېنى ئەيلەپ ئىدىم پادىشاھ،
ئەدلى مەقامىدە رەئىييەت پەناھ.
شاھ رەئىييەتكە سىتەم قىلماغاي،
بىر نەفەسى ئەدلىنى كەم قىلماغاي.
قاراغۇ ئەيلەپدۇر كۆزۈڭ ھىرىس ـ ئاز㊾،
سەندە نەئىمان، نەزەۋقى نەماز.
لايىقى دەۋزەخدۇر بۇ جانۇ تېنىڭ،
مالۇ مەتائىڭدۇ خۇدايىڭ㊿ سېنىڭ.
بەندە ماڭا ھەم ئۆلۈڭ ھەم تىرىك،
بىر سىفەتىم ۋەھدەھۇ لا شەرىك(51).
ئىككى ئەمەسدۇرمەن ئىبرۇرمەن ئەھەد،

مەندىن ئىبرۇر ھەم ئەزەلۇ ھەم ئەبەد.
ئۇشبۇ خىتاب ئەيلەگەچ ئول كىردىگار،
ھەيبەتىدىن خەلق بولۇپ شەرمىسار.
ھۇشى تۇيۇردىن[51] كېتىبان ئەقلۇ ھۇش،
يەرگە يىقىلغايلەر بولۇبان خەمۇش.
چىققاي ئوشۇل لەھزە نەفىرۇ فىغان،
ياشلەرى گويا كى چۇ ئابى رەۋان.
بولماس ئۇ ھالەتدە دۇئالەر قەبۇل،
قىز ئانادىن قاچغاي، ئاتادىن ئوغۇل.
ھىچ كىشى بىر بىرىگە باقماغاي،
كىمدۇ يۈزىنى يەر ئۈزە ياقماغاي.
ئاھ زەلىلى نە قىلۇر ئول كۈنى،
ئۆتتى گۈنەھ بىرلە كۈنىيۇ تۈنى.
قىلمادى بىر كېچە قىيامەتنى ياد،
ئەيلەمەدى تەكرى ئىشكىدە[23] داد.
قول خوجەنىڭ خىزمەتىدە بولماسا،
قاراغۇدۇر قولىدە يوق ئەسا[24].
كۈندۈزۇ ھەم كېچە بەرابەردۇرۇر،
ئادەم ئەمەس كىم يا تۇغان خەردۇرۇر.
خەرگە ئەگەر يۈكنى يۈكلەسە ئاغىر،
يولغە يۈرۈر بولسە ئەگەر يۈز[25] يەغىر.
سەندە قېنى ئىبرەتۇ، ئىلمۇ رەشاد،
سەندىن ئىبرۇر جۇملەئى ھەيۋان زىياد.
ئادەمگە بەردى خۇدا ئەقلى پاك،

ئەسلى ئىبرۇر گەرچە ئانىڭ ئابۇ خاك.
ئەقلىڭ ئەگەر بولسە سېنىڭ پاك بول،
ئىززەتۇ ھۆرمەت تىلەسەڭ خاك بول.
كىمكى بولۇر مۇندا نەسىھەت پەزىر[52]،
باسقان ئانىڭ تۈپراغى مۇشكى ئەبىر[53].
قوي قەدەمگىنى بەدەر كىبرىيا،
قەربى ئىلاھىغە چۇ مەردى خۇدا.
بۇقەلەمەندۇر[54] بۇ جەھان خەراب،
يوقتۇر ئانىڭ گۈلشەنىدە ئابۇتاب.
نامە[26] تەمام بولدىيۇ سۆز مۇختەسەر،
تۇشتى زەلىلگە ھەۋايى سەفەر.
خۇنى جىگەردىندۇر ئانىڭ تۆشەسى،
گۆرى[27] قىيامەتدۇر چۇ ئەندىشەسى.
ۋەقتىكى ئول بولسە بۇ يولدە فەنا،
يەتكۇر ئانى مەنزىلگە رەببەنا.
كەتتى ئۆتۈپ ھەيىق گەرانمايە ئۆمۈر،
ئادەمنىدە سود ئىلە سەرمايە ئۆمۈر.
ئىلمۇ ئەمەل ۋەقتىكى قىلمادىم،
مەزرەئە[55] ئاخىرەتى قىلمادىم.
ھاسلى ئۆمۈر ئولدى ھەۋاۋۇ ھەۋەس،
فاسقى مەھزۇم ئىدىم ھەر نەفەس.
بىر نەفەسى تەكرىنى ياد ئەتمەدىم،
غەيرى گۇناھىمنى زىياد ئەتمەدىم.
گاھ مەجالسىدە تۇزۇپ چاكى زۇد[56]،

گاھ مۇغەننىلەر بىلەن ئەيلە رۇد[57].
گاھى پەرىشانە چۈن زۇلفى يار،
گاھى پەرى چېھرەگە ئىنتىزار.
گاھى خەرابات ئىچىدە مەست ئولۇپ،
گاھى مۇناجات ئىچىدە پەست ئولۇپ.
گاھى شەھى، گاھى سىپاھى بىلە،
گاھى قەدەھ، گاھى سۇراھى بىلە.
گاھ چېكىپ مېھنەت، گاھى[29] ۋەتەن،
گاھ قەلەندەرگە توسۇپ گۇلخەن[30].
گاھ لەۋەندانە ئوقۇپ سەرگۈزەشت،
گاھ كېزىپ كۇھۇ بەيابانۇ دەشت.
خىزمەتى مۇرشىددە بەسى بولمىشەم،
تالىبى فەريادەرەسى بولمىشەم.
سۆھبەتى ھەر تايىفەدە ئايۇ يىل،
بەھرە ماڭا بولمادى جۇز[58] قالۇ قىل.
قىرىق ياشادىم چۇ گۆدەك ھۇنۇز،
ھىرىسۇ ھەۋەس يولىدە بەدرەگ[59] ھۇنۇز.
تەننى گۈنەھ داغى بىلەن دۇدى ئاھ،
باشىدىن ئاياغ قىلدى چۇ دۇدى سىياھ.
تەلبەلىكىم تۇتتى بېزىنگ زەررەھۇش،
مۇرشىدى ۋەقتى كەرەھ ژەندە پۇش.
ھادى بۇرھان شەرىئەت بولۇپ،
دادىئى پىران[60] تەرىقەت بولۇپ.

سلسلەئى فەقر بەيان ئەيلەگەي،
ئانچەكى پۇشىدە ئەيان ئەيلەگەي.
فەقر ھۇرۇپى ئۇچ ئېزۇر، ئەي فەقىر،
ئاڭلا ئانىڭ ھەرفىنى كۆرمەي ھەقىر.
"فى"كى نۇخۇستىن[61] كۆرەسەن فاقەدۇر[62]،
تالىبى سادىقغە دەم نەفخە[63] سۇر.
"قاف" قەنائەتدۇر، ئىشتە يەتتە كۇن،
قىلما ياراغى يەمەكلىك تۇنۇكۇن.
"رى"كى زىيازەتدۇر، رىيا قىلماغىل،
شەھۋەت ئوتى ئۆزرە[31] چۇ يا قىلماغىل.
فەقر چۇ دەريايى ئەزىم ئەي پەدەر،
شىشە كىيىپ كىرسەڭ ئالۇرسەن گۆھەر.
شىشە كۆزۈڭ بەھرىدەغى باتىنىڭ،
كۆركۇزەدۇر مەۋجى تىلسىم تېنىڭ.
كۆز يولىدىن بولماغۇچە شىشەپۇش،
ئالما كەفەننى دەلىرانە بەدۇش[64].
خىرقەئىكى دەرلەر ئەۋۋەلىدۇر كەفەن،
تەندە تىرىك ئۆلمەگۈچە كىيمە سەن.
مەئنەئى ئۆلمەك تەن ئارا قايسىدۇر،
تەكىرگە ھازىر يەنە دىن دۇرى دۇر.
گىنەۋۇ كىبرۇ ھەسەدۇ ھىرىسىدىن،
نەفسى بەد ئەندىش سەگى ھىرىسىدىن[32].
شەھۋەت ئوتىيۇ ھەۋەس جەمئ مال،
ۋەسۋەسئى كەيفىيەتى قىلۇ قال.

غەيبەت ئىلە زۇلۇم ريا قىلمايىن،
تەۋبەكى بىر قىلدى[33] يەنە قىلمايىن.
زاھىرۇ باتىننى ئارىغ ئەيلەبان،
ئۆمۈركى ھەر دەمدە دەرىغ ئەيلەبان[34].
سۆزلەمەيىن مۇرغى مەلەكدىن ھۇنۇز،
ئالتە جەھەت، يەتتە فەلەكدىن ھۇنۇز.
تىغى زەبانىڭنى نىيام[65] ئىچرە تۇت،
جەۋھەرى مەئنىنى كەلام ئىچرە تۇت.
قۇدرەتى ھەق ئىول مەھەل ئەيلەر زۇھۇر،
باشدىن ئاياغىڭ بولۇبان غەرقى نۇر.
تابىشى بەرگەيسە مۇنەۋۋەر بولۇپ،
كۇن كەبى كۆك ئۆزرە[35] قەلەندەر بولۇپ.
خاھى گۆھەردەك تېگى[36] دەريادە بول،
خاھى خىزىر دامەنى سەھرادە بول.

چۇن ۋەقتىكى ئادەم ئەلەيھىسسەلام[37]،
بولدى بۇ ئالەمدە ئەسىرى بادام.
تەۋبە ياقاسىنى تۇتۇبان نىھان،
يىغلار ئىدى رەببى زەلەمنا دىبان.
تار ئىلە پود ئەردى ئەدەمدە ھەمە،
پوشىش ئېتەرگە يوق ئىدى ھىچ نىمە.
بىر كۇنى جىبرەئىل خۇجەستە قەدەم،
كەلدى پەيامى ھەق ئالىپ دەمبەدەم.
تۆھفەئى رەئنايى چۇ فەرروخ سىپەر[66]،

ئادەم ئاتانىڭ قاشىدە قويدىلەر.
سورىدىلەر ئادەمكى ئەيا جىبرەئىل،
نەرسەدۇر كەلتۇردۇڭ ئەيتغىل دەلىل.
جىبرەئىل ئەيدىلەر: ئەيا ھۇشيار،
كىسۋەتى[67] مەردان رىيازەت شىئار.
كىمكى كىيەر، بەئدە[68] گۇنەھ قىلماغاي،
ھاسىل ئۆمرىنى تەبەھ[68] قىلماغاي.
ۋە گەھ نىچۇك تىلدۇر ئەيتقاي سىفات،
ھەق ئۆزى دەر خىرقەئى بەھرۇل ھەيات.
خاسىيەتى كىيسە ئۆلۇك جان تاپار،
جان بىلە ھەركىم كىيەر ئىمان تاپار.
خىلئەت ئەمەس ھۇللە[69] ئەمەس يا ھەرىر،
بارگەران[70] بەدەنى ھەر فەقىر.
ھەزرەتى ئادەم ئىشتىپ يىغلادى،
كىيگەلى مەن قايىل ئەمەسمەن دىدى.
بىرگىنە بۇغدايىنى يىدىم تا بۇ دەم،
جانۇ دىلىم كۆيدۇرەدۇر دەردۇ غەم[39].
ھىللەقەنى، تاجى بېھىشتى قەنى،
جەننەت ئىچىدە مەن ئىدىم بەس غەنى.
سالدى بۇ مېھنەتى كەدەھكە[71] ئەي دەرىغ،
لايىقى قوغلانماق ئىدىم بەلكى تىغ.

ھەزرەتى جەبرائىل ئەلەيھىسسەلام خىرقەتنى مۇبارەكنى ھەزرەتى نوھ ئەلەيھىسسەلامغە كەلتۈرۈپ، ئۇلەر ھەم ئۆز گۇناھلەرنغە ئىقرار بولغانلەرى

پەيكى جەلىل ئاڭلاپ ئەيدى بۇ جەۋاب،
بال بەبال ئۇردى قىلىپ ئىزتىراب.
ياندى ئالىپ خىرقەنى بېشەككى رەيب[72]،
نوھ نەبى ئەسرىغچە ئەردى غەيب.
بولدى ئۇلەر دەۋرى دەغى ئاشكار،
ئۆمۈر كۆرۈپ ئالەم ئىچىدە ھەزار.
ئەمرى بىلەن ھەزرەتى روھىل ئەمىن[73]،
خىرقەنى كەلتۈردى يەنە غەيبدىن.
ئەرزە قىلىپ ئەردى ئۇلەرغە دەغى،
كىيمەدى ئۆزرە ئەيتتى كەما يەنبەغى.
مەنكى دۇئايى بەد ئوقۇپ ناگەھان،
زىرۇ زەبەر بولدى سەراسەر جەھان.
خەلق چۇ توفان سۇيىدە ئۆلدىلەر،
غەرق ئىدى بارچە ــ نەبەھرۇ نەبەر.
مۇنچەكى ئۆلدى بەتەمام مەردۇ زەن،
پىلۇ پەلەك[74]، شۇتۇرۇ كەركىدەن.
ئادەم، ھەيۋان، جىنۇ مار ــ مور،
كەتتى ھەمە جەمئ بولۇپ سويى گور[75].
بائىسى بۇ ــ ئاسى بولۇپدۇر ھەمە،

ئەينى بەلا ئەردى ئانى سۇ دىمە.
مەندىن ئىدى ئەلگە بۇ ياڭلىغ زەرەر،
تاڭلا قىيامەتدە نەھالىم كېچەر.
سامئ ئولۇپ سائەتنى گۇفتار نوھ،
ئۆزگەچە كۆردى چۇ رەفتار نوھ.

ھەزرەتى جەبرائىل ئەلەيھىسسەلام خىرقەنى ئىبراھىم خەلىلۇللاھنڭ نەزەرلەرنگە كەلتۈرگەنلەرى

ئاندىن ئالىپ كەلدى يەنە جىبرەئىل،
مەككە ياساردە ئىبراھىم خەلىل.
باقتى خەلىلۇللاھ ئاڭا ناگەھان،
كاشىفى ئەسرار خۇدايى جەھان.
سوردى نە كسۇەتدۇر بۇ ياڭلىغ، بۇ تەرز؟
تىترەدى كۆرگەندە سەما بىرلە ئەرز.
ھەيبەتى ھەق جىلۋە قىلۇر تارىدىن،
فەيزىگە تولدى كۆڭۇل ئەسراردىن.
پەيكى جەلىل ئەيدى: بەلى مەرھەبا،
سىزگە ئىبرۇر ھەدىيە خەلىلى خۇدا.
لىبىك بۇ خىلئەتنى كىشىكىم كىيەر،
تاجىنى تەركۇ كەمەردىن تەرك ئىبتەر.
جانۇ جەھان زەنۇ فەرزەند ھەم،
مالۇ مەتائ تەنۇ پەيۋەند ھەم.
باشى بويۇندا بارۇ يا يوقى،

قارنى ئانىڭكى ئاچۇ ياتوقى[74].
خاتىرىغە زەررەئى كەلتۈرمەيىن،
ئەگىنىدە ئوغلاق تېرەسى يا تېيىن.
يەتتە كۈنلەر روزەڭۇ روزى يېمەي،
قىلىپ دۇئا مۆئمىنۇ كافىر دېمەي.
"تا" تەرىقەتنى ئەسا ئەيلەپ،
"شىن" شەرىئەتكە ۋەفا ئەيلەپ.
نەئرە چېكىپ ئەيدى خەلىل: ئەي مەلەك!
تولدى گۈناھىمغە بۇ توققۇز فەلەك.
كىبرى ئۇچۇن تەكرى ئىتاب ئەيلەدى،
تەۋبە ئوتى جاننى كەباب ئەيلەدى.
دەغى گۈنەھ بىرلە گىرىفتارمەن،
قورقادۇرمەن كىيگەلى ناچارمەن.
كىمكى كۆڭلى پاك، تېنى پاك ئېرۇر،
ۋاجىب ئېرۇر، كىيمەكى نە پاك ئېرۇر.
مەنكى گۈنەھ قۇلزۇمىدە غەرق مەن،
گاھى ياغىپ ئەبرۇ گەھى بەرق مەن.
روھىل ئەمىن ھەمدۇرۇد ئەيلەدى،
پەردەئى غەيب ئىچىدە ئالىپ چۇلغەدى.
قەرنلەر ئۆتتى ئۇلاردىن كېيىن،
خىرقە يۈزىن كۆرمەدى رويى زەمىن.

ھەزرەتى جەبرائىل ئەلەيھىسسەلام خىرقەنى مۇھەممەد مۇستەفا سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە كەلتۈرگەنلەرى

مۇددەتىدىن سوڭرە ئەلەيھىس سەلات
سەدرى نىشىن خوجەئى كائىنات.
مۆئجىزە تىغىنى قىلىپ جىلۋەگەر،
يەك قەلەمە[75] قىلدى نە بەھرۇنەبەر.
قويمادى ئالەم ئىچىدە سومنات،
بەرھەم ئۇرۇپ سۆرەتى لات ـ مەنات.
كىبر ئىلە تەرسا ئەلەمىن قىلدى پەست،
بۇت بىلە مەيخانەگە[76] بەردى شىكەست.
چېھرەسىدىن ئاچتى مەئانى نىقاب،
تاپتى چۇ ئىمان گۆھەر ئابۇتاب.
سىدرە دەرەختىدە ئەيدى جىبرەئىل،
كەلدى ئەلەس سۇبھى[77] نەدايى جەلىل.
خىرقەئى فەقرىكى دەغى باردۇر،
قەددى ھەبىمغە[77] سەزاۋاردۇر.
جىسمى ئانىڭ نۇر، يوق ئاندا غۇبار،
بەلكى تۇفەيلىدۇز بۇ ھەژدە ھەزار.
فەقر مەقامىدە شەھىنشاھى ئول،
ئەختەر ئېرۇر ئۆزگە نەبى ماھى ئول.
ھەدىيە تەرىقىدە ئالىپ بار ئاڭا،

بولما ببكبار، گۈنەھكار ئاڭا.
ئەمرى ئىلاھنى ئىشتىپ دەلىل،
تۈشتى مەدىنە ئىچىگە جىبرەئىل.
شەرىفە جىبرەئىل بىلىپ ئول زەمان،
ھەزرەتى پەيغەمبەرى ئاخىر زەمان.
سۈرخ بولۇپ خىرمەنى گۈلدەك جەبىن.
تۈتتى قۇلاقنى لەبى ئاستىن㊺.
كۆردى فەرىشتەلەر سەفبەدۇر سەفبى㊽،
باشلادى "تا-ھا"㊾ بەتەرتىپ خەفبى㊾.
روھىل ئەمىن ئەيلەدى ئول دەم نۇزۇل㊿㊺،
ئەيدى: سەلام، سەلەۋات، ئەي رەسۇل.
تەڭرى دەغى سىزگە يىبەردى دۇرۇد،
مەۋج ئىلە بەخشايىشدىن㊶ بەھرى جۇد.
خىرقەئى پەشمىنە ئەتا ئەيلەدى،
لايىقى مەھمۇدۇ مۇھەممەد دىدى.
كىيمەدىلەر ئۆزگە ئۇلۇل-ئەزىلەر㊷،
بەردىلەر ئۆز جۇرملەرىدىن خەبەر.
كىمكى گۈنەھ بىرلە ئاغۇشتەدۇر،
فەقىر لىباسى تېپتىدىن دۇرى دۇر.
يوقتۇر بۇ خىلئەتدە قۇسۇرۇ غەدۇد㊸،
قۇدرەت ئىلىكىدە قىلىپ تار-پود.
ئالەمى غەيب ئىچرە تىكىلگەندۇرۇر،
ئىلمى يەقىنىدە بىلىنگەندۇرۇر.
ئەيدى رەسۇل ئەرەبى ئەي ئەخى،

رەۋشەن ئەتتىك خىرقەئى بەيانىن تەخى.
كىيمەكىدە شەرتى نۇخۇستىن نەدۇر،
خىرقە نېدۇر، مۇرشىدى تەلقىن نەدۇر.
ئەيدىلەر روھىل قۇددۇس㊹، ئەي خۇشخۇرام،
يوقتۇر ساڭا ھاجەتى تەلقىنى ئام㊺.
چەشمەئى ھەقىقانىيەتى تەڭرى سەن،
شەرئىك ئىبرۇر دەلۋى㊻ تەرىقەتى رەسەن㊼.
ئابى زۇلالىكى ھەقىقەت㊻ ئىبرۇر،
ساغەرى فەقىر ئىچرە تولۇپ سۇ بىبرۇر.
دەلۋە رەسەن سالماغۇچە چاھغە،
قايدا يولۇقماي يۇسۇفى ماھغە.
ماھ ئەگەرچەند پۇر ئەنۋاردۇر،
داغى غۇلامى يۇزىدە باردۇر.
مۇئجىزەئى بەرھەق ئۇچۇن سەربەسەر،
بەردى خەبەر ئايەتدە نەشەققۇل قەمەر㊽.
قۇلزۇمى ئىشقىك ئەزەلۇ تا ئەبەد،
مەۋجى زەن ئولدى بەمەقامى ئەھەد.
مۇرشىد ئۆزۇك ھادىيۇ ھەر يول ئۆزۇك،
تەڭرى كەلامغە مۇدەللل㊾ سۆزۇك.
مۇژدەئى لاتەقەنتۇدىن سەن-سەتىنج،
ئايەتى لەۋلاكە لىما مۇندەرىج.
شەربەتى شىرىن ھەدىسىك مەگەر،
تۆكتى نەيستان جەھانغە شېكەر.
كىسۋەتى فەقىر ئەيدىكى بۇگۇن،

مەن ئەرەفە نەفسەھۇ دەپ تۇنۇ كۈن.
سىزگە سەزاۋەر ئېرۇر بۇ لىباس،
سىزدىن ئېرۇر تەركى بەلى بەش ھەۋاس⑨⓪.
زاھىر بۇ كۆز قۇلاقدىن جۇدا⑨⑦،
ھەرنە كۆرەرسەن ئىشتۇرسەن خۇدا.
بەئزى ۋەلى تاپمادىيۇ بولدى غەرق،
بۇيى خۇدا بۇيى مۇھەممەددە فەرق.
كامىل ئەگەر كىيسە دىدىلەر رەۋا،
قويسە قەدەم بىر قەدەمى مۇستەفا.
بولماسا بۇ مەرھەلەدە بەس لەۋەند،
پۇشتى چۇ گەھۋارەئى⑨① شەرئىگدە بەند.
تەۋبە تانابىدە دەغى باغلابان،
ئۇزۇملەر⑨②دىن قول-ئاياغىن ھەمان.
ئىككى جەھان لەززەتىدىن بىخەبەر،
تىفلىكى④⑧ بىچارە بولۇپ بى پەدەر.
مۇرشىد ئاياغىغە يىقىلماق ئېرۇر،
خىزمەتىنى بەندەچە④⑨ قىلماق ئېرۇر.
ئادەمزادىكى جەھان ئىچرە بار،
ئىللەتى ئىسيان تېپىندە سەدھەزار.
گىنەۋۇ كىبرۇ ھەسەد ھەم غەزەب،
شەھۋەت ئوتى بىرلە كۆيۈپ روز-شەب.
ۋەسۋەسەئى نەفسى شەياتىن ھۇنۇز،
غۇلغۇلەئى ئەھرەمەنۇ جىن ھۇنۇز.
پەردەئى غەفلەتدە بارى باردۇر،

سۆھبەتىدىن روھ چۇ بىزاردۇر.
روھ بۇلەر بىرلە نەيەرگە يېتەر،
مۇرشىدى كامىل مىكرىن دەفئ ئېتەر.
بۇي بېرۇر باغى ۋەفادىن ئاڭا،
دارۇ بېرۇر دارۇشىفادىن ئاڭا.
بولسە ۋۇجۇدىدە ئانىڭ كىبر ئەگەر،
ھۇببە⑨③ تەۋا زۇئدە قىلۇرلەر بەدەر.
گىنە داغى سىنەدە ئىللەت دۇرۇر،
دەفئ بىلىڭ تازە تەھارەت دۇرۇر.
قەلئەئى تەندە مەرەزى ھىرىس-ئاز،
دارۇ ئاڭا روزە تەبىبى نەماز.
ئۇشبۇ رەۋىش بىرلە بولۇڭ بارھا،
باشدىن ئاياغ بۇ سىفەتى ئەۋلىيا.
گەرچە ئاياغ ئۆزرە ئېرۇر كۆزلەرى،
ئەرشىدە سەيلان ئېتەدۇر ئۆزلەرى.
ھۇش ئۇلارنىڭ دەمىدە بەر قەرار،
مەنسۇر ئۇلارنىڭ دەمىدە⑨⓪ پايدار.
ئەنجۇمەنى گەرچە ئېرۇر ئاموخاس،
خىلۋەتى باتىندە ئۇلار خەۋاسۇ خەۋاس⑨④⑮.
سەيرى قىلىپ كۆرمەك ئۇچۇن بەھرۇبەر،
ئولتۇرۇبان ئۆيدە قىلۇرلەر سەفەر.
بەئزەلەدىن خەۋارىق ئادەتلەر⑨⑤،
بەئزەلەدىن كەشفى كەرامەتلەر.
زاھىر ئەگەر بولسە ئەجايىب ئەمەس،

ئاری ئەجایىبۇ غەرايىب ئەمەس.
گۈلشەنی دۇنياكی ئاچىلىپدۇر،
لاله ئەمەس خۇنی ساچىلىپدۇر.
نەرگىسی مەخمۇر پىراز زەھری ئۈچۈن⑯،
غۇنچەلەرىنىڭ كۆلۈشی قەھری ئۈچۈن.
مۆژەگی ئول باغی مەلامەت ئىمىش،
مەرھەمی ئول داغی نەدامەت ئىمىش.
ئىشقی مەجازىغە خەرىدارلىق،
سەددی سىكەندەرگە گىرىفتارلىق.
بولما گىرىفتار مەجازی زەلىل،
رابتەگی دىلغە ھەقىقەتنی قىل.

كۆركی بۇخارادا شەھی نەقشەبەند،
مەئنی سىپپەرىدە مەھی نەقشەبەند.
دايىرەگی نۇقتەگی تەۋھىدە ئۈچۈن،
پادىشەھی ئالەم تەجرىد ئۈچۈن.
راھی نۇردان شەرىئەت بولۇپ،
سلسلە داران تەرىقەت بولۇپ.
قافلە سالار جەمىئی ئۇممەم⑰،
يەر يۈزىدىن ئەرش ئاڭا بىر قەدەم.
ئايىنەگی مەئنی ئۈچۈن پاكۇساف،
خىرقەلەرىن قىلدی مەلائىك تەۋاف.
كىمكی بەلا ئىلكىدە بولدی ئەسىر،
قۇتبی بەھاۋەددىن ئىبرۇر دەستگىر.

ۋەجدی جۇنۇن ساغەرىدىن روز-شەب،
ئەيلەدی سىيراب باری تەشنەلەب.
لەبنی يەتكۇرگەن-لە بولۇپ ۋەجدۇجال،
تاڭلا قىيامەتدە ساقايماغ مەھال.
قەترەگی ئول مەيدىن ئەگەر بۇ ئەلی،
ئىچسە ئىدی، بولغاي ئىدی ئۇ ئەلی.
تەكسە مەشامغە⑱ بۇ بولدی جۇنۇن،
رەقس قىلۇر ئەردی باری زۇفۇنۇن⑲.
تەلبە زەللىكی غۇلامىڭدۇرۇر،
بەندەگی ئول، بەندەگی جامىڭدۇرۇر.
لۇتفی كەرەم بىرلە ئىنايات قىل،
كۆڭۈلنی مەكشۇفەگی① ئايات قىل.
غەيب ۋىلايا تىدەقی شەھريار،
مەئنی گۈلىستانىدەقی ھۇشيار.
خوجە ئەبەيدۇللاھ ئەھرار ئىدی،
مەئرىفەت ئەيتۇردە دۇررى بار ئىدی.
قوللەرىدە ئەردی خەزانىنی ھەق،
سەلتەنەتی شەۋكەتی ئايىنی ھەق.
قىلدی تەمەننا فەلەك لاجۇۋەرد②،
بولغاي ئىدی خوجە ئىشكىدە گەرد.
تەكسە غۇبارىغە مۇبارەك ئاياغ،
بولماس ئىدی روزی جەزادە سوراغ.
بېشە مەئنىدە ئۇلار شىر ئۈچۈن،
جان مۇنافىقلەرغە چۇن تىير ئۈچۈن.

رۇستەمی مەیدانی مۇھەببەت بولۇپ.
نەشئەئی ئەفغانی مۇھەببەت بولۇپ.
ئەھلی مۇھەببەتکە ئۇلار ئەردی تاج،
دىنی مۇھەممەدکە بەربان رەۋاج.
ھەيبەتىدىن يەر يۇزىدە زىلزىلە،
ئادەمی ئابىغە تۇشۇپ غۇلغۇلە.
ئەسرىدە يوق ئەردی مۇقەددەم ئاڭا،
مەلەکی خۇدا ئەردی مۇسەللەم ئاڭا.
خىزمەتىدە تەختنىشىن شاھلەر،
بارچە ۋەلی ھازىر ئاگاھلەر.
ھەر بىری بىر شاھ ۋىلايەت ئىدی،
يولنی يۇتۇرگەنگە ھىدايەت ئىدی.
بەندە زەلىلکی گۇمراھدۇر،
ھەمدەم دەرد-ئەلەمی راھدۇر.
ھادی بولۇپ ئەيلە ھىدايەت ئاڭا،
رەۋشەن ئېتىپ مەئنىئی ئەيت ئاڭا.
يولنی تونۇپ كۆڭلىنی ساف ئەيلەسۇن،
كەئبەئی مەقسۇد تەۋاف ئەيلەسۇن.
بەندە ۋەلىيۇ مۇكەممەل ئەۋلىيا،
قۇتبی جەھان خوجەئی دەفتەر بەلا.
ھەزرەتی مەخدۇم شەھی كامياب③،
بەھری مەئانىدە چۇ دۇررى خۇشاب④.
كەۋكەب مەئنىدە مەھی ئېنىد ئۇچۇن،
نۇری خۇدا مەشئەلدە بىد ئۇچۇن.

تاپمادىلەر دامەنی پاكىزە ئەيب،
مەھرەم ئىدی جۇملەئی مەردان غەيب.
سەيد ئەئلائی ئەسلۇن نەسەب،
سىيەر ئىلەللاھ ئېتىبان روز-شەپ.
ھەمدەم ئۇلۇپ ھەلقەئی روھانىيان،
رەۋشەن ئۇلۇپ مەجلىسی گەردی بەيان.
قىلمە ئۇلەر مەرتەبەسىنی سوراغ،
زاھىری باتىن گۆھەری شەب چىراغ.
بار ئىدی بىرنەچچە فەرزەندلەر،
بەلكی نە فەرزەند جىگەر بەندلەر.
ئون بىر ئوغۇل مىسلی كەۋاكىب ئىدی،
جەزەبە بۇراقلەربغە راكىب ئىدی.
مەملەكەتی فەقىرگە ئەيلەپ زۇھۇر،
شەئشەئە⑤ئی مەشئەلەئی بەھرۇ نۇر.
ھەر بىرىكىم خوجەئی ئالی نىشان،
قاقبەتی رو بەئىدەم ئەيلەبان.
دۇررى مەئانىنی تۆكۈپ كەتتىلەر،
قۇلزۇمی ۋەھدەتكە چۆكۈپ كەتتىلەر.
ھەر بىرى ئۆز ئەسرىدە بىر ئەۋلىيا،
ھەر بىرى بۇرھانۇ دەلىلی خۇدا.
تەلبە زەلىلی فەقىرا قۇللەرى،
باغی جۇنۇننىڭكی چۇ بۇلبۇللەرى.
بالۇ پەرى مەشئەلەئی ئاھدۇر،
ياد ئىلە فىكرى ھەمە كۇن شاھدۇر.

تاپتی خەبەر ئىشقى مەھەللاتىدىن⑥،
تولدى جەھان ۋەجد ئىلە ھالاتىدىن.
كىردى بۇ ئوت ئىچرە سەمەندەر بولۇپ،
تەركى جەھان ئەتتى قەلەندەر بولۇپ.
تەلبەۋۇ رەسۋايى خەرابات ئۈچۈن،
ئاشقى بەدنام ھەر ئەۋقات⑦ ئۈچۈن.
چاك سالىپ خىرقە گىربانىغە،
قويدى يۈزىن ئىشقى بەيابانىغە.
ئۆزدىن ئۆزى يولغە كېتەلمەك غەلەت،
بى مەدەدى پىر يېتەلمەك غەلەت.
تالىب ئەگەر تاپماسە بىر رەھنەمۇن،
كىرمەكى بۇ يولغە بېغايەت زەبۇن.
بېشەلەردە پۇر ئېرۇر ئەژدىھا،
بەبر پەلەكى سوقادۇر بى ئىبا.
بەندەغۇ يانماسمەن بۇ يولدىن ھۇنۇز،
رىشتەنى بەرمەسمە چۇ قولدىن ھۇنۇز.
مەرھەمەتى ئەيلەسەلەر ناگەھان،
ھەزرەتى سۇلتان ساتۇق بۇغراخان.
سوردۇم ئۇلەر نەئىتىدە گۇفتارمەن،
شەۋق كەمەندىدە گىرىفتارمەن.
تاپتى مەشايىخلەر ئۇلەردىن مۇراد،
فەيزى ئىشكى قەدەمىدىن كۇشاد.
رەۋشەن ئېرۇر مىللەت ئايىنلەرى،
مۇلكى موغۇلىيە خەزايىنلەرى.

لەشكەرى كۇفر ئەتسە بىناكى ستېز⑧،
فەرقى ئەدۇۋ ئۆزرە چۇ شەمشىرى تېز.
ئۆمۇر تۇگەنگۇنچە قىلىبان غەزات،
بەئزى دىمىشلەركى جەھاندا ھەيات.
ئەۋۋەلىدىن جالەردۇر كاشغەر،
مەنزىلى مەئۋالەردۇر كاشغەر.

سەفەرنامەئى زەلىلى

بىر كېچە ئەردى بېئەمرى ھەكىم،
كەلدى مەشامىغە ئۇلەردىن نەسىم.
مۇرغى كۆكۇل بۇيى ئالىپ ئول بۇيدىن،
چىقتى بەلەندكە قاچىپ ئۆيدىن.
ۋەجد جۇنۇندىن چىقارىپ پەرۇبال،
تاشلادىكىم بال-پەرى قىلۇ قال.
كى ئەل ئارا گاھ چۇ ئۇزلەت بىلە،
تاقەت ئالالماي بۇ مۇھەببەت بىلە.
ۋەقتى سەھەر ھەددىن ئاشىپ ئىشتىياق،
ئەيتۇر ئىدىم نالەئى ھەزا فىراق.
ئەرتەسى ناگاھ سەفەر ئەيلەدىم،
راھى تەۋەككۇلغە نەزەر ئەيلەدىم.
سىدقى تەۋەككۇلدۇ چۇداد سەفەر،
لازىم دەرۇىش ئەمەس سىيمۇ زەر.
مەن دەغى بۇ شەرتى تەۋەككۇل بىلەن،

بىرتە نان بەلكى نە بىر پۇل بىلەن.
بارگەران ھەمرەھ ئاھنم تاباغ،
خۇن جىگەر تۇشە ئۇلاغنم ئاياغ.
بەند بە پەيۋەند ھەمە ئۇستىخان،
كۇنگىرەئى ئەرش ئۇچۇن نەردبان.
چەشمە سىفەت كۆزلەر لەنگەر تېنىم،
سەير قىلىپ قافىلەئى باتىنىم.
تاپتى كۆكۇل ئاندەكى ئاگاھلىق،
ۋەقتى پىشىن ئەردى يېتىپ شاھلىق.
يول يۇرۇبان بولدى نەمازدىگەر،
بەگلەر تۇغدىن ئۆتۇبان ئەلھەزەر.
باقمايىن ئۇل ھەمرەھۇ يولداشقە،
يەتتىم ئوشول لەنگەرى چىرماشقە.
ئاندا قونۇپ كېچە، يۇرۇدۇم سەھەر،
كۇن تۇغۇشى بىرلە بولۇپ بېخەبەر.
جەمئ كەسرى دافۇ دۇمباق بىلەن،
ئۇچرادىلەر كوچەئى توغراق بىلەن.
بولدى فەرامۇش بۇ بارۇ يوقۇم،
يەتتىم ئوشولدەمدە تەھى بۇغراقۇم.
سائەتى ئۇل يەردە فىغان ئەيلەبان،
چېھرەنى چۇن بەرگى خەزان ئەيلەبان.
ئەيدىم ئايا، ھەزرەتى سۇلتان ساتۇق،
كاشكى بۇ قۇمدىن ئاچىلسە قابۇق.
مەرقەددى پاكىنى تەۋاف ئەيلەسەم،

سەيقەل ئېتىپ سىنەنى ساف ئەيلەسەم.
بىر نەزەرى قىلساڭ، ئاياڭ، شەھسۇۋار،
دەفئى بولۇر ئەردى ھىجابى غۇبار.
خەستەئى مىسكىن، مۇسافىر، غەرىب،
ئەقىل ئىنانىنى ئىلكىدىن ببرىپ.
يولغە رەۋان بولۇپ ئول دەم گەردى بار،
بولمادى مەئلۇم ماڭا ھىچ سەۋاد.
تەشنەلىكى جانىمە پەيدا بولۇپ،
تەلبەلىكىم يانە ھۇۋەيدا بولۇپ.
بۇغراقۇم ئول ھالدە بولۇپ كەر بەلا،
دامىنەئى قۇمدە تولۇپ ھەر بەلا.
يەئنى ھەۋا گەرم ھەرارەت فۇزۇن،
ئىككى ھەرارەتدە جۇنۇن ۋەر جۇنۇن.
لەنگەرىگە يەتتىمۇ لەنگەر دىمە،
مەھز ئاتى چىتلىقۇ دۇنگەرلىمە.
ئابى رەۋاندەك ئۆتۇپ ئاندىن زەلىل،
بىر كېچە كۇندۇزدە يېتىبان قىزىل.
سەيرى قىزىل بىرلە قارا قىر ئېتىپ،
سۆزنى بۇ يول بوينىغە زەنجىر ئېتىپ.
ئىشق قىلىپ مەھۋى يېقىنۇ يىراق،
تەۋق ئېتىپ يەئنى چۇ شاھى ئىراق.
بېشەئى غۇربەتدە چۇ بەبرى بەيان،
تۇغ تىكىپۇ بىر لەبى ئابى رەۋان.
ساقى يەنە جۇرئەئى مەستانە تۇت،

گوشەئی کۆزلەردە کېلىپ خانە تۇت.
تا ئىككى كۈن بولۇبان ھەمنەفەس،
سىندۇرەلى بەند بۇ ئاھىن قەفەس.
جۇملە ئەئزانى تۇتۇپدۇر جۇنۇن،
قەددىم "ئەلىف" ئەردى، بولۇپدۇركى "نۇن".
ئەمدى يەنە سۆزگە زۇھۇر ئەيلەلى،
فاتىھە بىر ئەھلى قۇبۇر ئەيلەلى.
جام تىرىكلىك مەيى ئىلە تولماسا،
ئەھلى قۇبۇرنىڭ مەدەدى بولماسا.
بەئدەزبن ئەيلەدۇك ئاندىن سەفەر،
كۆرمەك ئۇچۇن كىم تەرەفى كاشغەر.
راھنەمۇن بولغانىدىن كىردىگار،
بولدى نەمايان شەھەر ھەم مەزار.
كۆرمەدى كۆز ئانچە ئۇلۇغ بوستان،
فەيزى فۇتۇھ ئىلە يەرۇ ئاسمان.
ھوجرەلەرۇ گۈنبەزى تاقۇ رەۋاق،
بىر ئوق ئاتىم قەلئەدىن ئەردى يىراق.
خانىقەۋۇ باغى سەرۋى دەرەخت،
ئاندا بەسى يەردە نەچە نېكى بەخت،
مەرقەدى ئەۋۋەلكى ئىبرۇر ئەينى دەرد،
تۇغ ـ ئەلەمۇ ئالتىنىدە لاجۇۋەرد.
تاجى سەرى ئارىق ئىلمۇل ـ يەقىن،
خوجە مۇھەممەد يۇسۇفى پاكى دىن.
تۇتقان ئۇلۇر شەرئ ئىشىنى قەۋى،

ھەزرەتىمىزغە پەدەرى مەئنەۋى.
بادەئى ۋەھدەتدە بولۇپ مەستۇمەست،
زاھىرۇ باتىندە ئەجەب ھەق پەرەست.
مەنزىلى ئەسلىنى ئۇلەر بىلدىلەر،
ئاقىبەت رو بەئدەم قىلدىلەر.
مەرقەدى دۇيۇمكى ئىبرۇر جىلۋەگەر،
سەجدە قىلۇر بارچە تەرەفدىن شەجەر.
قىلمە گۇمان مەرقەد ئەمەس مەككەدۇر،
يەتسە بەھىم ھەر كۈنى كۆرمەككەدۇر.
ئالەمى مەئنىدە چۇ ماھى تەمام،
خوجەئى ئافاق شەھى خۇش كەلام.
نۇقتەئى كىم دايىرەۋۇ قۇتبى دىن،
سىلسىلەئى ھەزرەتى مەخدۇمدىن.
تابىش ئىبتىپ جۇملەگە بۇ ئافتاب،
تۇر بەتىدىن گۆھەرى ئىنتىخاب.
بادە سەبايى سەھەرى مەئرىفەت،
ئاچتى خەلايىقغە دۇررى مەئرىفەت.
قۇببەئى ئىسلام ئۆزە چەكتى ئەلەم،
ھەزرەتى مەخدۇمغە بولۇپ ھەمقەدەم.
كەلمەدى مۇنداغ ۋەلىيۇ پاكباز،
مەۋج ئۇرۇپ كۆكلىدە دەريايى راز.
يۇزلەرى گويا تەبەقى نۇردەك،
تارى مەھاسىنلەرى⑨ كافۇردەك.
شەرھ قىلىپ دەبدەبەئى مەسنەۋى⑩،

مەسنەۋى مەئنەۋىيۇ مەۋلەۋى⑪.
بۇرقەۋ مەئنىنى يۇزىدىن ئاچىپ،
مەئرىفەتۇللاھ دۇررىنى ساچىپ.
ئاچتى ئەدەم شەھەر سەرى پەرۇبال،
ئالەمى مەئنىگە قىلىپ ئىنتىقال⑫.
قىلدى ئۇلەر سلسلەسىدىن زۇھۇر،
خوجە يەھياكى ئىدى غەرقى نۇر.
بەسكى بەھادۇر جەھانگىر ئۇچۇن،
گەردەنى كافىرلەگە شەمشىر ئۇچۇن.
مەسجىد مۇنبەردە بۇ ساھىب قىران،
خۇتبەئى شاھى ئوقۇتۇپ ئەل ئەمان.
ئىسىملەرى يەھيا، لەقەبى خان خوجەم،
تەختى نىشىن بەتەمامى ئەجەم.
خان خوجەم جۇملەئى ئەسھابلەر،
تىيرەئى ئالەمدە بۇ مەھتابلەر.
نۇرفىشان ئولدىلەر كىم ھەر تەرەف،
زۇلمەتى يەلدانى قىلىپ بەر تەرەف.
بارچەلەرى پاك، رويۇ پاكزاد،
مەرتەبەئى ئالىدە پىرى رىشاد.
نەچچەلەرى تارىخى يىقىنەدۇر،
مەنزىلى ئەئلايى ئەلەييىنەدۇر⑬.
بەئزەلەرى رويى زەمىنده ھەيات،
ھەر بىرى بىر ئايىنەئى شەش جىھات⑭.
كۆز تۇتەرەم دايىم ئۇلەردىن ئۇمىد،

خاس نەزەرگەھلەردىن ئېئتەمىد.
بىشەك ئۇلەر باقسە بولۇر خاك زەر،
بولدى زەللىلى خاك، تۇشەر دەپ نەزەر.
تا نەزەرى قىلماسە بىر نېكى بەخت،
يوغناماغاي رويى زەمىنده دەرەخت.
تەۋف ئېتىپ رەۋزەلەرنى دەمبەدەم،
يۇردۇم ئۆتۇبان تەرفى بەشكەرەم⑮.
بولدى نەمايان بىر-ئىككى تېرەك،
ئاندا يېتىپ ھەزرەتى مىرزا زېرەك.
مىرزا زېرەك دەرلەر خەتادۇر بەسى،
چۇنكى خەتا بولدى جەفادۇر بەسى.
ئەۋۋەلكىم ئەردى چالىشده مۇلۇك،
ئاخىرىده مۇرشىدى بابى سۇلۇك.
شەھرى ھەبەشدىن ئىدىلەركىم بىلال،
ھەشەرده ھۆرلەرگە قاراسىدۇر خال.
يەئنى قاراخانكى لەقەب ئەلىنى ئاتا،
كىم دىدى ئەلىنى خەتادۇر خەتا.
مىسلى ئۇلەر بارچە ئەزىزلەر بىلىك،
قائىدەئى شەرتى ئەدەبنى قىلىك.
ھەر بىرى ئول تايىفەنىك زۇلفىقار،
تۇتمە ھەقارەتده ئاتىن زىنھار.
يانە ياشىم بىرلە تەھارەت قىلىپ،
ھەزرەتى مىرزانى زىيارەت قىلىپ.
يولغە كىرىپ نالە بىلەن زار-زار،

قويدۇم ئاياغ دامنەئى كۇھسار.
تاغى بەلەندىكى ئېرۇر قاتۇ قات،
مەئنى قات بار يوقۇئنى بۇ قات.
يۈك بىلە سەن كەلمە[14] بۇ يۇلغە دەللل،
بولسە يولۇك يولدا ھارارسەن زەللل[5].
يۇرگەلى بۇ يولغە فەنا ئەھلى خوب،
يەتكەلى مەنزىلگە بەقا ئەھلى خوب.
پەرى تەرىقەت دىدىلەر كىم بايا،
ئەھلى بەقانىك نەزەرى كىميا.
مەسسى ۋۇجۇدۇئنى سېنىك زېر قىلۇر،
زەرگەرى ھەققانى چۇ مەنزەر قىلۇر.
مەن زەر ئېتىپ مەنزۇر ئۇچۇن بارمادىم،
بىر ۋەلىنىك ئىتەكىن قارمادىم.
زەرنى سىيەھ تابىدە زەرگەر تانۇر،
ئەرنى تونۇر بولسە يانا ئەر تانۇر[6].
ئەلغەرەز ئول تاغ تۇبىدىن ئۇيان،
سەر ھەددى سۇلتان ساتۇق بۇغراخان.
تۇرت جەۋانىدە ھەمە تاغلەر،
سەھنە گۇلستان يەنە باغلەر.
يازۇ قىشن مەشھەد ئىچىدە ئاقار،
چەشمەلەدىن جوي بەجوي ئاشار.
جۇمئە كۇنى ئەرتەسىدىن تابەشام،
جەمئ بولۇپ تەۋق ئۇچۇن خاسۇئام.
خەلق قىلۇر رەۋزەلەرىغە ھۇجۇم،

سەف ـ سەف ئولۇپ مىسلى مەلەك يا نۇجۇم.
بارچەلەرى خادەمى مەشھەد بولۇپ،
مەشھەدى ئەئلايى زەبەر[15] ئولۇپ.
تەئبىيە[16] قەندىل چەراغان ھەمە،
بەيزە[17] سمۇرغى چۇلەرزان ھەمە.
بوسە قىلىپ باسقان ئىزىن شاھلەر،
نەشئە تاپىپ ھەر نەفەس ئاگاھلەر.
زابىتەئى[18] دىنغە نىگەھدار[19] ئۇچۇن،
ئاجىزۇ ھەيرانغە مەدەدكار ئۇچۇن.
گوشە نىشنان دۇئاگويلەرى،
سومئەداران رىزا جويلەرى.
ھەر نەفەسى تەۋفكە ھازىر دۇلەر،
تەۋبە قوبۇغلەرىغە نازىر دۇلەر.
سىدقى بىلەن ھەر بىرى ھاجەت تىلەپ،
ھەزرەتى سۇلتاندىن ئىجابەت تىلەپ.
ئارزويى ۋەسلى بىلەن ئىنتىزار،
ھەرنە تىلەر بولسە مۇرادىن تاپار.
ئۇچ يىلۇ ئۇچ ئاي زەللىي غەرىب،
ياتىپ ئىدىم مىسلى خەزان سارغاريب.
ژەندە بېمەئنى كەفەن ئەيلەبان،
دەربەدەر تەركى ۋەتەن ئەيلەبان.
خىرقەئى ئەھمەدنى قىلىپ پەردە پۇش،
رەئد[20] كەبى ئەيلەر ئىدىم مەن خۇرۇش.
بەرقى سۇفەت خەندە[21] قىلىپ ھەر نەفەس،

بۇلبۇل گویاکی ئەسری قەفەس.
ئېتىپ ئایا شاھ❽ ساتۇق بۇغراخان،
راز دىلىم سەندىن ئەمەسدۇر نهان.
ھەددىن ئاشىپ نالەئى ئاھىم مېنىڭ،
دەئۇى ئىشقىڭغە گۇۋاھىم مېنىڭ.
خەستە زەلىلنى بۇگۈن❾ شاد قىل،
كۆڭلى بۇزۇغ كەلدى❿ سەن ئاباد قىل.
سەن ماڭا گەر لۇتفى ۋەفا قىلماساڭ،
يول تونۇتۇپ ئەھلى رىزا قىلماساڭ.
غەفلەت ئىلە راھى زەلالەتدە مەن،
تاڭلا قىيامەتدە نەدامەتدە مەن.
كۆندۇرابان يولغە ئىشارەت بەر،
ۋەئدەئى دىدارغە ئىشارەت بەر.
كېتۇر كۆزۈم پەردەسىدىن خىرەلىك،
بەلكى كۆڭۇل لەۋھىدەكى تىيرەلىك.
نەقش ئاڭا باغلا سوخالىڭ سېنىڭ،
جىلۋەگەر ئولسۇن بۇ جەمالىڭ سېنىڭ.
ئەيلە تەجەممۇلنى ھۇۋەيدا ماڭا،
ھەشرغىچە بولسۇ تاماشا ماڭا.
قىل كەرەمىڭ بىرلە دۇئا مۇستەجاب،
خاھ خەتا بولدىيۇ خاھى سەۋاب.
تۇشمەگۇچە سايەئى ساھىب نەزەر،
سەبزە قاچان بولغۇسى بۇ بەھرۇ بەر.

ساقىئى گۇلچېھرە ماڭا بەر ئاياغ،
كۆڭلۇم ئېرۇر لالە سىفەت داغ داغ.
خار ستەم بىرلە ھەم ئاغۇش مەن،
غۇنچە سەۋسەن كەبى خاموش مەن.
تابەكى ئەي دوست چەككەي ئىزتىراب،
مىسلى بېنەفشە سەھەرى پېچتاب.
باش چىقاراي چۇن گۇلى رەئنا كەبى،
جان بېرەيىن سۆزگە مەسىھا كەبى.
شەرھ⓫ قىلاي ئەنجۇمەنى يارکەندە،
تاپسۇ تەراۋەت چېمەنى يارکەندە.
شەھەر ئىدى شاھ نىشىن كانى رەخت،
بارچە موغۇلبىچە ئارا پاي تەخت.
مۇلكى مۇرەسسەئ شەھرى تازە،
ئاقسۇ ـ كۇچانىڭ يۇزىگە غازە.
بىر تەرەفى ئابى رەۋانى مىشار،
جەزەبە ئېلى بارسە قازاندەك تاشار.
ئالدىدەدۇر رەۋزەئى ئەھلى رىزا،
خوجە مۇھەممەد شەرىفى ئەۋلىيا.
سەرۋەرى سەردار سەر ئاشقان،
تالىبى سۇلتان ساتۇق بۇغراخان.
تازە ئۇلەردىن شەھەرى يار كەندە،
خوجەئى ۋالا⓴ گۆھەرى يارکەندە.
پىرى ھەمەشاھ ـ گەدادۇر، بىلىڭ،
ھامىيۇ مەردان خۇدادۇر، بىلىڭ.

گۈنبەزى ئالىيۇ يەنە خانىقاھ،
ئاندا ئالۇر بارچە مۇسافىر پەناھ.
يەئنى تويار ھەر كىشى كىم ئاچدۇر،
پۇشەش ئالۇر كىمكى يالاڭاچدۇر.
جۇمئەۋۇ پەنجشەنبە كۈنى كېچەسى،
خەلق زىيارەتكە بارۇرلەر بەسى.
نەزرۇ نىيازىنى ئالىپ دەمبەدەم⑫،
تۈرك، تاجىكۇ ئەرەب ھەم ئەجەم.
شەھەر ئىچىدىن⑬ ياسانىپ شوخلەر،
ھۆرى بېھىشتىچە بولۇپ جىلۋەگەر.
مەست قىلىپ ئەلنى بېتەرزى كەلام،
ھەر بىرى بىر كىبىك دەرى خۇشخۇرام.
قىرمىزى كۆڭلەكدە كۆرۈپ ئەھلى ھۇش،
بىھۇش ئولۇپ بولدى چۇ نارەنجى پۇش.
بەئزى پەرىزادى ئېرەمدەك ھەمان،
باشدىن ئاياغ ياسىمەنى ئەرغەۋان.
زىب بېرىپ باشىدە مولۇن⑭ تۇماغ،
چىھرە مۇنەۋۋەر گۆھەرى شەب چىراغ.
ئىشرەت ئېتىپ⑮ قىزۇ يىگىت جۇۋان⑯،
ئەرتەدىن ئاخشامغىچە خىرەد كالان⑰.
خەلق تەۋاف ئىچرە دۇئاگوي ئۇچۇن،
ھەفتە ئول يەردە ئەجەب توي ئۇچۇن.
ھالى ئۇ يەر مەنزىلى ئابادۇر،
روھى راۋانى خوجەھەم شادۇر.

راۋى يەنە تازە رىۋايەت ئېتىپ،
كۆرگەن ـ ئىشتىكەنىنى ھىكايەت ئېتىپ.
يەتتە مۇھەممەدنى بەيان ئەيلەگىل،
مەرقەدى پاكىنى ئەيان ئەيلەگىل.
غافىل ئولۇپ يەتتە مۇھەممەد دىمە،
غەيب ئىرانلەردىن ئىدىلەر ھەمە.
بائىسى ئول ئەھمەدى مۇختاردىن،
تۇشكەن ئۇلەر گۈنبەزى دەۋۇاردىن.
كۆردى جاھانىنى كەزبان يەتتە تەن،
ئاقىبەتى بولدى بۇ مەنزىل ۋەتەن.
رەۋزەنىك ئەترافى قومۇشلۇقدۇر،
فەيزىلەرىدىندۇر گۆرىستانى نۇر.
جەمئ بولۇپ بارچە يېقىنۇ يىراغ،
جۇمئەۋۇ پەنجشەنبە ئىبەر چىل چېراغ.
سومئە ھوجرەلەرى ھەر قايان،
تۇغ ـ ئەلەم مەرقەد ئۆزە سايىبان.
فەيزى فۇتۇھاتلەرى كەم ئەمەس،
كىمكى تەۋاف ئەتمەدى ئۆمرى ئەبەس.
ئۆكسۇمەس ئول رەۋزەدە نەزرۇنىياز،
ھاجەت ئېلى كەلسە بولۇر بى نىياز.
يىغلىشبان مەردۇ زەنى يارىكەند،
بارچە ئۆيدىن ئېرۇر بەھرەمەند.
ئۆمرى بۇ ياڭلىغ ئۆتەدۇر سۇبھى شام،
بەھرە ئالىبان كېتەدۇر خاسۇ ئام.

تەكبىە㉒ قىلىپدۇرلەر غەربىان شەھەر،
گۈرۈسنە㉓ۋۇ تەشنە فەقىران شەھەر.
بىرسى تىكسپ ژەندە بىرسى كۈلاھ،
ھەر بىرى بىر پادىشەھى بى سىپاھ.
كەلتۇرۇبان قۇرب㉔ ئىشىكىگە روي،
جەللى جەلالىغە㉕ ئانىڭ ھەمد گوي.
"جىم" جەمالىدىن ئىچىپ بادەلەر،
"مىم" مۇجەررەد بىلە ئازادەلەر.
"قاف" قەلەندەرگە قەنائەت قىلىپ،
"لام"نى زىكرىغە دەلالەت قىلىپ.
"نۇنى" نەدامەت كۈنىدىن ئەسەرى،
"دال" دىيانەت كۈنىدىن خەبەرى،
"رى"كى رىيازەتكە ئىشارەتدۇر،
بىلگۈچىگە تۇرفە بېشارەتدۇر.
كىم بۇ ھۇرۇفلەرغە خەبەردار ئەمەس،
ھەيئى ئانىڭ ئۆمرىگە، بىدار ئەمەس.
نەچە فەقىران تەرىقەت شىناس،
پاكىزە تەبەئان، مۇرەسسەئ لىباس.
چېھرە كۈشايان نىھانى ھەمە،
ۋاقىفى ئەسرار مەئانى ھەمە.
سۆزلەرى ئەسرار ئوتىدىن تابدار،
تىغى زەبانى ھەمەنىڭ ئابدار.
بىرسى بولۇپ قۇلزۇم مەئنىدە غەرق،
بىرسى جۇنۇن شىددەتىدىن مىسلى بەرق.

مۇندە نەزەر ئەردى نەزارى زور،
مەن ئەيدىمۇ گۇنبەزىيۇ ئەسكى گۆر.
ئىككى يىل ئول㉘ جاي ئىچىدە بار ئىدىم،
ئىشق بەلاسغە گىرىفتار ئىدىم.
گاھ ئۆزۈم بىرلە قىلىپ گۇفتگوي،
گاھ چېكىپ ھوي بۇ ژۇلىدە موي.
كېچە قەدەم بىرلە ئىدى دەمدە مەن،
خەلق ھەمە ئۇيقۇداۋۇ غەمدە مەن،
ئولتۇرۇپ ئەردىم سەھەرى بىقەرار،
كەلدى گۇرۇھى كى چۇ بادى بەھار.

ئايەتى ئىننەللاھۇ بەھۇببۇل جەمال مەزمۇنى بىرلە كۆڭۈل نازەنىنى مەشھەدكە سەيد بولغانى

لىبىك ئۈلەرنىڭ ئىچىدە دىلبەرى،
ھۆرلىقا ماھ، پەرى پەيكەرى.
قىرمىزى لەب، ئىشۋەگەرى شوخۇشەڭ،
جىلۋەگەر ئولدىچۇ بوستانى فەرەڭ.
كاكۇلى يەلدا كېچەسىدەك قارا،
شانە كەشى كاكۇلى بادى سەبا.
شەمئ يۇزىدىن بەدەنى شۆئلە پۇش،
سىلسىلەئى زۇلفى تۇشۇبان يەدۇش.
لەئلى لەبى ئۆزرە خەتتى ئەنبەرىن،
قاشى زۇمۇررەد گون ئولۇپ ئوسمەدىن.

ساچى خىتا مۇشكى بىلەن ئەردى تەڭ،
ھىندۇيى خالىچۇ ئەسرى فەرەڭ⑲.
ئىككى قۇلاقى گۈلدە يافۇرماغدەك،
ئىككى بىجى سىنەدە قايماغدەك.
ھەر نەزەرى خەنجەرى⑳ شەمشىر تېز،
كۆزلەرى مەھشەرگە سالىپ رۇستەخىز.
قامەتى رەئنا گۈلىنىڭ خۇمچەسى،
جىلۋەدە رەفتارى قىيامەت بەسى.
بادى بەھاردەك ئۆتۈپ كەتتى ئول،
بەندەنى رەسۇاۋۇ خەراب ئەتتى ئول.
لېيك قىيا سالمادى ھەرگىز نەزەر،
كۆرمەدىم ئاندىغ سەنەمى ئەلھەزەر.
ئول كۈنى تا كېچە چېكىپ ئىشتىياق،
ئەيتۇر ئىدىم نالەئى ھەزا فىراق.
بىر كېچە-كۈندۈز ئىچىدە مەست ئىدىم،
سايە سىفەت㉑ تۇفراغ ئۈزە پەست ئىدىم.
ئىشق يولىدا ياراشۇر خارلىق،
ئەينى ۋەفادۇر بۇ ستەمكارلىق.
كىمكى بەلا چەكمەدى ئاشىق ئەمەس،
بۇلبۇل ئۇشۇلدۇركى ئەسىرى قەفەس.
ئۇچماغ ئۇچۇن ھەر دەمى جۇش ئەيلەگەي،
نالەسىدىن خەلق خۇروش ئەيلەگەي.
باغى جۇنۇننىڭ㉒ سەمەرى ئىشقدۇر،
ئىككى جەھان ھەم ئەسەرى ئىشقدۇر.

كەئبەدە ھەم بۇتكە㉖دە دۇر ئىشقدىن،
بادە ۋۇ مەيكەدە دۇر ئىشقدىن.
ئىشق ئەگەر بولماسە، پەرۋەردەگار،
ھەرگىز ئۆزىن قىلماس ئىدى ئاشكار.
ئىشق بىلەن زاھىر ئولۇپ مۇنچە نۇر،
ئىشق ئۇچۇن كەلدى㉓ شەرابەن تۇھۇر.
ئىشق پەدىد ئەيلەدى بۇ كائىنات،
ئىشق ئەگەر بولماسە كوھنە رەبات.
بەندە ئۆزىن ھەق سارىغە باشلاغاي،
پىرى تەرىقەت ئاڭا يول باشلاغاي.
قافىلەنىڭ ئىچىدە ۋەر سەفەر،
يولچى ئەگەر بولماسە بولغاي خەتەر.

كەلتۇر، ئايا، ساقىئى پەرخەندە پەي،
بادە بەئاۋازى رۇباب ئىلە نەي.
جامى لەبالەبنى بېرىپ مەست قىل،
ئىككى جەھان جان كۆزىگە پەست قىل.
نەغمەئى باتىننى قىلىپ گەرمۇ گەرم،
ساقى قۇلاقىغە دىدى نەرمۇ نەرم.
نەغمە بىلەن تازە دۇرۇر جانلەر،
نەغمە بىلەن شاد پەرىشانلەر.
نەغمە بىلەن شەھرى جۇنۇن بولدى پۇر،
ئۆزدى مەھارىنى جۇنۇندىن شۇتۇر.
نەغمە بىلەن روھى گىرىفتار تەن،

ئەغمە بىلەن قىلدى ئەرامۇش ۋەتەن.
بىلمەدىكىم بولدى جۇدا ئەسلىدىن،
قۇربى ئىلاھا ۋەتەنى ئەسلىدىن.
ھالىكى بۇ يەردە مۇساپىر مەن،
قەند ئەگەر بەرسەلە دىلگىر مەن.
كۆڭلۈم ئېتەدۇر يادزېھى يارىكەند،
كوچەئى بازار رەھى يارىكەند.
چەشم چىراغى ھەمە مەملەكەت،
رەۋنەقى باغى چىمەن مەئرىفەت.
بار ئىدى بىر تەكىيەئى ئالى ئەجەب،
ساھىبى كىم ئەردى ئەسلۇن نەسەب.
نام مۇبارەكلەرى ساقى ئىدى،
نەقلى مەيى مەجلىسى باقى ئىدى.
مەھرەمى ئەسرار جەۋاھىر فۇرۇش،
مۇرشىد گەنج گىرىھ ژەندە پۇش،
قىلمە ئۇنى ئۆزگە قەلەندەر قىياس،
سلسىلەئى جۇنۇبان تەرىقەت شناس.
بەيت ئۇقۇر بولسە ئىدى شۆئلە رېز،
دادى سۇخەن بەرگەلى شەمشىر تېز.
كانى سۇخەندىن ئالىيان لەئلى دۇر،
ئەيلەپ ئەيدى مەئنى قۇلاقىنى پۇر.
مەشغۇل ئولۇپ ھەر كۇنىدە بىر سەلەۋات،
ئۇچراسە قۇرئان ئىچىدە مۇشكىلات.
رەۋشەن ئېتىپ مەئنىئى ئايەت بىلە،

كۆندۇرۇبان يولغە ھدايەت بىلە.
ئىلمى ھەقايىق بىلەكىم جەندەۋەر،
نۇرى ئىلاھا يۇزىدىن جىلۋەگەر،
نىيەتى تەۋق ھەرەمەين ئەيلەبان،
ھندۇ يولىن تۇتتىلەر ياھۇ دىبان.
تەۋق دەغى ئەتمەپ ئىدىلەر ھۇنۇز،
بالتىغە ھەم يەتمەپ ئىدىلەر ھۇنۇز.
ئالەمى ئوقباغە گۆزەر قىلدىلەر،
شاھىدى مەئنىغە نەزەر قىلدىلەر.
ئېتەدۇر مەن يەئنى بېباكۇ سۇرۇد،
روھى رەۋانىغە بەلاھەد دۇرۇد.
ھال ئوشول تەكىيەكى ۋەيرانەدۇر،
مەنزىلى ھىزان لولىخانەدۇر.
ئولتۇرۇبان بىر بىرىگە روبروي،
جۇببە قىمارباز غەرىب مۇردە شوي.
بىھىل ئىلىك ئۆزرە تەبىلباز يوق،
سەيد ئۇچۇپ كەتتىيۇ شەھباز يوق،
مەۋسۇمى گۇل ئۆتتى قۇرۇغ باغلەر،
مەسكىنى بۇلبۇلدە يۇرۇر زاغلەر.
داغى كوھەن تازە بولۇپ باشدىن،
باغلادى فەۋۋارە كۆزۇم ياشدىن.
لالە سىفەت داغى نىھان ئولمىشەم،
جانىبى سوسى كارۋان ئولمىشەم.
كىردى نەۋايى سوسى بازارلەر،

هەر تەرەپى جوش خەندارلەر.
نېئىمەتى ئەلۋان فەراۋان ھەمە،
كۆلچەلەر چېچەكۇ دەندان ھەمە.
سانبۇسە، قاتلاما بىر يان بولۇپ،
بەش پۇلى بار ئادەمى سۇلتان بولۇپ.
باشدىن ئاياغ سوسىدە شەرب فۇرۇش،
يەتمىش ئۇچ تايىفە جوش خۇرۇش.
زىننەتى بازار بۇ باقالالەر،
ئولتۇرۇبان نەچە كوھەن ساللەر.
ھەر بىرسى ئەردى چۇ ساھىبى ھۇنەر،
بەر ئوغۇلى چۇ ئابى گۆھەر.
نەقلى گۇلى قەند سۆزىدىن خىجىل،
سېبى سەمەرقەند يۇزىدىن خىجىل.
مۇھەلەنى خونغە تىزىپ خىل-خىل،
بۇيى قەلەمفۇر، يىدى زەنجىبىل.
گوشەئىدىن ئاچچىغ ئېتىپ قىياز،
فەررەكچىنىك زەردەكى فىل-فىل دەراز.
سەير ئېتىپ باز دىلۇجان بىلە،
كەيف فۇرۇشلۇق رەگىستان بىلە.
بار ئىدى يادىمدە مۇقەددەم سۆزى،
سەھنى رەگىستان دۇ شەھەرنىك كۆزى.
بىر تەرەپى مەدرەسەئى خانىدۇر،
ئىلىم بىلەن فەزلى گۇلىستانىدۇر.
ۋەقتى پېشىن ئەردى ئىبادەت ئۇچۇن،

ئەھلى فەزىلەتنى زىيارەت ئۇچۇن.
كىردىم ئوشول مەدرەسەگە دەرد ئىلە،
ھويى چېكىپ يەئنى رۇخۇزەرد ئىلە.
سالدىم ئوشول لەھزە بەھەر سو نەزەر،
مەدرەسە يوق جەننەتى ئەئلا مەگەر.
ھوجرەلەرى بىر بىرىدىن دىل پىسەندە،
پەنجىرەۋۇ لەنفەۋۇ تاقى بەلەندە.
جەمئى ئىكەن مەدرەسەدە ئالىمان،
رەۋشەن ئولۇپ ھەر بىرى شەمئى جەھان.
بىرلەرى ياش ئەردى، بىرسى قارى،
بارچەسىدىن ئىككى ئەزىز يۇقارى.
پىر ئىدى گەرچە دەرەختى كۆھەن،
مۇھ بەرۇر ئەردى بېۋەقتى سۇخەن.
خىزرى سۇفەت تەكرى يولىغە ئەسا،
ھاجى مۇھەممەد يۇسۇف پارسا[27].
مۇتتەقىيۇ مۆئمىنۇ پەرھىزكار،
ئارىف ھەم ئاشىق، شەب زىندە دار[28].
شامۇ سەھەر ئارەزدە نۇر ئىدى،
سۇبىي ساقاللەردە كافۇر ئىدى.
يەرگە قويۇپ كېچەلەر رويى نىياز،
فەرز تۇتۇپ تەھەججۇد بەش ۋەقت نەماز.
يۇز تۇرفەئى ھاجات ئېتىپ،
تەكرى تەئالاغە مۇناجات ئېتىپ.
ئېتىپ ئايا خالىقى ھەيىۇ[29] قەدىم،

سەن ـ سە بۇ ئالەمدە رەئۇفۇرەھىم[30].
بارچە مۇسۇلمانلەغە تەۋفىق بەر،
گۈمرەھ ئېرۇرلەر رەھبى تەھقىق بەر.
تارىخنى بەئدە رېجائەت[31] دىدىم،
ھەيف مۇبارەك يۇزنى كۆرمەدىم.
ياشلەرىكسم ئەردى ئۇلەرغە يېقىن،
ئاخۇنى موللا كېپەكى نازەنىن.
گەرم مۇتالىئە دە ھەنگامە،
دەرس بېرۇر ۋەقتدە ئەللامە.
بارچە مۇدەررىسنىك ئېرۇر زۇبدەسى[32]،
مىمى مەلاھەتدە جەمالى بەسى.
ئالىم ھەم ئامىل ئاخۇن ئۇچۇن،
مەسنەدى ھىكمەتدە فىلاتۇن ئۇچۇن.
ئىلىم بىلەن بەسكى ھەيا پۇش ئولۇپ،
مۇسھەفى رەببانى ھەم ئاغۇش ئولۇپ.
مەئنى ھەۋاسغە ئېتىبان ئۇرۇج[33]،
قىلدى موغۇلىيەدە ھەي ـ ھەي خۇرۇج.
مەسنەدى پەيغەمبەرىنىك شەھلەرى،
رويى زەمىننىڭكى فەرشتەلەرى.
ھەزرەتى ئاخۇن ھاجىم ئەردىلەر،
بىر سەدەفى مەئنىدە ئىككى گۆھەر.
ئىشقى كۆكۈل بېشەسىدە شىر ئىدى،
سلسلەسى بوينۇمە زەنجىر ئىدى.
چەرخى فەلەك گەردىشىدەك بىقەرار،

يىغلار ئىدىم زار چۇ دۇلابۇار[34].
ئىلتەر ئىدى ھەر تەرەفى كەش ـ كەشان[35]،
قالماپ ئىدى مەندە ۋۇجۇدى نىشان.
مەدرەسە ئالدىدا لەبى جوي ئىدى،
جويى گۇل ئەفشان سەمەن بۇي ئىدى.
لە بۇلەب جوي ئۆزرە دۇكانلەر قاتار،
كەشمىرىيۇ بالتى ئىدى سەدھەزار.
بىرسى ساتىپ دارو، بىرسى ئاغۇ،
بىرسى ساتىپ جوز، بىرى باغۇر.
بىر بىرىنى گەھگىرمەچى دىبان،
تۇرنا بالقنى گەزەكى ئەيلەبان.
خاھ قىشۇ خاھ بەھار، تۇمۇز،
كەشمىرىنىك ھالى بەجايى قوگۇز.

ئىككىنچى مەراتىب مەشھەد ئىچىدە بىر خوبان مەشھەدى شىكار قىلغانى

ساقى سەرۇپا بۇ كېچە نازدۇر،
ساغەرى ئىلكىدە بۇ تەنىازدۇر.
شىشە پەراز بادە سۇراھى نىگۇن،
مۇتربى خۇش نەغمە دەغى سەرنىگۇن.
تىرە قىلىپ بەسكى بۇ دۇدى چىراغ،
ئولتۇرۇپ ئەردىم سەھەرى بىدماغ.
پەردە تارتىپكى[24] بەسى قىيرگۇن[36]،

كەلدى ئەسىر ئەتكەلى خەيلى جۇنۇن.
ئاھنام ئوق ئەردى، قەددىم يا ماڭا،
ئالتۇن㉕ ئىدى مەنزىلى مەئۋا ماڭا.
مەشئەلى داغ ئەردىيۇ فانۇس تەن،
خىرقە㉖ تېنىم ئۆزرە چۇ دۇدى كېپەن.
فەيزە ئىشكى ئاچىلىپ نىم شەب،
يەتتى قۇلاقىمغە سەدايى ئەجەب.
ھەيرەتۇ ۋەھشەتدە نەزەر ئەيلەدىم،
چېھرە يۇ راز خۇنى جىگەر㉗ ئەيلەدىم.
چىقتى خيادان ئىچىدىن㉘بىر گۇرۇھ،
ھەر بىرى مىرئاتى تەجەللايى روھ.
بولدى خىرامان باردىن ئىلگەرى،
سەرۋى قەددى سىيم تەن دىلبەرى.
ئابى ھەۋاسى يۇزىنىڭ گۇل تۇشۇپ،
گۇل يۇزىگە تۇررەئى سۇنبۇل تۇشۇپ.
ھەلقەئى زۇلفىغە پەرىشان كۆڭۇل،
ھەم㉙ خەمى كاكۇلدە ھەزاران كۆڭۇل.
لەبلەرى گويا گۆھەرى ئابدار㉚،
قاشى قىلىچلەرىن ئىدى㉛ زۇلفىقار.
جانغە چېكىپ كىرفىكى تىيرى بەلا،
خالى بەلالى ھەبەشدىن قارا.
تىشلەرىنىڭ مەركەزى ھەم سىن㉜ كەبى.
خەتتى لەبى سۆرەئى ياسىن كەبى.
شام شەفەق باغلادى باققانىدىن،

سۇبھى تۇلۇڭ ئەتتى گىرىبانىدىن.
سائىدۇ بازۇلەرىدۇر ياسمەن،
پەنجەلەرى شاخى گۇلۇ نەستەرەن.
سىنەدە پىستانى گۇل قەند ئولۇپ،
رىشتەئى ھەسرەتلەر ئاڭا بەند ئولۇپ.
قۇببەئى نۇر ئەيلەپ ئىكەن كىردىگار㉛،
خىرمەنى گۇل ئۆزرەدۇ㉜ جۇفتى ئانار.
نازۇك ئىدى خۇمچەئى گۇلدىن كەمەر،
نۇقرەئى خام ئەردى بەدەن سەر بەسەر.
قىلدى زەلىلگە نىگاھى ئەجەب،
چەكتى دىلۇجان بىلە ئاھى ئەجەب.
كانى مۇھەببەتدىن ئوشول سىم بەر㉝،
ئالتۇن㉞ ئىچىدە تۆكەر ئەردى گۆھەر.
ئەيتۇر ئىدى كەل بەرى ئەي يار ئىشق،
جۇش قىلۇر㉟ سەندە بۇ بازار ئىشق.
ئەھلى قوبۇر ئىچرە مەكانىڭ نېدۇر،
ناله بىلە ئاھۇ فىغانىڭ نېدۇر.
ھوي چېكىپ تۇن بىلە بىدارسەن،
بىزگە ئەيت كىمگە گىرىفتارسەن.
بولماسا بۇ يەردە تەبىبىڭ سېنىڭ،
مەن بولايىن ئەمدى ھەبىبىڭ سېنىڭ.
كەلگەنۇ بارغاندا خەبەردار بول،
قۇربى ۋىسالىمغە تەلەبكار بول.
كىمكى تەلەب قىلسە مرادىن تاپار،

داد دىسە شاھغە دادىن تاپار㊳.
ئەيدى بۇ سۆزلەرنىيۇ ئول ھۆررزاد،
غايىپ ئولۇپ كەتتى چۈنان بەرقى باد.
قايسى گۈلستاندىن ئىدى بەرگى گۈل،
قايسى سۇراھىدىن ئىدى تازە مۇل.
بولمادى مەئلۇم ئانىڭدىن نەسەب،
تۈرك، ئەجەم بولغايۇ شوخى ئەرەب.
مەستى فەنا بولدۇم ئۆزۈم بىلمەدىم،
ھەرنە زەبانىمغە كېلىپدۇر دىدىم.
بەند بە بەندىم ئېرىدى مسلى مۇم،
ياخۇد تۈشۈم ئەردى مېنىڭ يا ئوڭۇم.
تۈتتى رەگۇ پەينى پەياپەي جۈنۈن،
كەلدى بۇ دەفتەر ئىچىدىن بۇيى خۇن.
تۈرفە زە بۇن ئەيلەگەندىن فىراق،
ھالى جۈنۈن ئەسەرى ئىشتياق.
پىرى مۇغان سەرى ئۆزۈم تاشلادىم،
تاقەت ئالالماي غەزەلى باشلادىم.
ساقى گۈلگۈن قەدەھى سەبزە پۇش،
ئافەتىدىن خىرەدۇ بەلكى ھۇش،
يەتتى بۇگۈن مۇژدە ماڭا نايىدىن،
بادە ئەگەر بولماسا بەرلايىدىن.
زەۋق بىلەن تازە چېكىپ بادەمەن،
دەھرى غەمىدىن بولاي ئازادەمەن.
ھۆسن ئېلىدىن غەيرى جەفا تاپمادىم،

دەرد چېكىپ يەئنى دەۋا تاپمادىم.
شوخلەرى مەھۋەشى ھەر مەستدۇر،
دەردى ئۇلارنىڭ كى زەبەر دەستدۇر.
سورماغانىدىن مېنى بىدادلەر،
زالىم بى رەھىم پەرىزادلەر.
ياخشىراق ئولدۇركى سەفەر ئەيلەيىن،
داغ چېكىپ يار جەفاسىن دەيىن.
گەرچە تەرىقەتدە ئەمەسمەن رەسا㊴،
تۆشە قىلاي سەبرۇ تەۋەككۇل ئەسا.
تەرك قىلىپ يارۇ دىيارۇ ۋەتەن،
كۆرمەك ئۈچۈن سەرھەددى مۇلكى خوتەن.
جەئفەرى سادىقنى تەۋاق ئەتكەلى،
سەيقەل ئېتىپ سىنەنى ساق ئەتكەلى.
تۇن كېچەدەك تىيرە ئىدى خاترىم،
ئەيتۇر ئىدىم ھەر نەفەسى ياپىرىم.
سۇبھى گىرىبانىنى چاك ئەيلەدى،
شام ئېلىنى گەنجى مەغاك㊵ ئەيلەدى.
ھەر تەرەفى چىقتى سەدايى خۇروس،
جىلۋە بېرىپ گۈلشەن ئىچىدە ئەروس.
مۇرغى سەھەرخىز غەزەلخان ئولۇپ،
غۇنچە چىمەن ئىچرە جىگەر قان ئولۇپ.
خۇسرەۋى خۇرشىد شەھى كامگار㊶،
تىكتى جەھانغە ئەلەم زەرنىگار.
بۇ نەئەلەم، بۇ نەجەفادۇر دىدىم،

جەندەنی کیيدنم، کەمەر باغلادیم.
هەمراەھ بولۇپ ئىككى فەقىر فىل-مەسەل،
بىرسى دەللى، بىرسى موللا غەزەل.
بەيت ئوقۇپ ئۇچ كىشى باڭۇ بەلەندە،
يۇردۇكۇ قالدى سفلى ياركەند.
ئول كۈنى يولچاق لەبنى سەير ئېتىپ،
تاڭلاسى دەريا يۇزىدىن تەير ئېتىپ.
موللاغەزەل بىرلە دەللى ئۇكام،
يەتتىلەر بىر دەمدە يۇرۇپ پوسكام.
ئۇچ كىشى گويا شۇتۇرى بى مىهار،
قوندۇق ئوشول كېچە باربان يوسار.
سۆزلەشبان ھەر بىرى بىر بابدىن،
تېز رەۋان ئۆتتىلەر تېز نابدىن.
يەئنى سۇدىن ئاجراسا قايداغ ببلىق،
ئاقبەتى يەتتىلە كىم قارغالىق.
كەنت بەكەنتنى تاماشا قىلىپ،
تۆشەۋۇ تالقان بەلى پەيدا قىلىپ.
گۈنگا ئىدى ئازىنە باردۇق لوھۇق،
كۈزگى كۈنى ئەردى ئەجايىب ساۋۇق.
شەنبە كۈنى ئەردى لوھۇقدىن ئۆتۈپ،
قوش چولاقىنكىكى يولىنى تۇتۇپ.
چابۇك ئولۇپ يولغە چۇ-چۇ ئاھوي ئىشق،
گاھ چېكىپ دەرد بىلەن ھوي ئىشق.
تەرفە بەيابانى جەببازۇل قەمەر،

قەتىر ئوي ئول سايدا ساۋۇقغە ھەجەر.
كۈندۈزى كۆيدۇردى ئەجەب ئافتاب،
كېچەسى چالدۇردى ساۋۇقغە رەباب.
دەشت ئۇزە نەۋئى بەلالەر چېكىپ،
چۇ رۇستەم بىرلە بەلالەر چېكىپ.
تۇش بىلە قوش لەنگەرنگە يەتمىشەم،
بىخۇد ئولۇپ ھوش ئېلىدىن كەتمىشەم.
ياتتىم ئوشول لەنگەر ئۇزە بىخەبەر،
بولغۇچە تا ۋەقتى نەماز دىگەر.
شام ئىدى ئاھستە قوپۇپ ناگەھان،
يۇردۇم ئوشول يولغە بولۇبان رەۋان.
سۇبھى سەفىد ئەيلەمەپ ئەردى ساقال،
شەمس دەغى ئاچماپ ئىدى پەرۇبال.
چېھرە نىھان ئەتمەپ ئىدى شەب ھۇنۇز،
كەتمەپ ئىدى لەشكەرى كەۋكەب ھۇنۇز.
بەسكى يۇرۇر ئەردىلە ئەل تېز-تېز،
تىم دىدىلەر بولدى نەمايان ئىگىز.
ئابى رەۋان بەسكى چۆلىدىن يىراق،
ئىستەسە سۇ تەگرى كۆلىدىن يىراق.
خەلق ھەمە ئاچ ئىدىلەر، تەشنەلەب،
چەشمە باقار ئەردىلە كىم سۇ تىلەپ.
يىغلادى ھالىمغە يەر ئالتىندا جۇت،
سايە ماڭا سالمادى غەيرئەز بۇلۇت.
سۇبھى تۇلۇدۇ ئەيلەدىيۇ چىقتى كۈن،

يىغدى سەۋادىنى قەرارىغە تۇن.
مەشئەلى خۇرشىدۇ رەخشان بولۇپ،
رويى زەمىن يەئنى زەرئەفشان بولۇپ.
نىسفى بولۇپ ئەردى مەگەر چاشتگاھ،
بولدى زىيادە ھەمەدە دەردۇ ئاھ.
قالمادى مەقدۇر، ھەمە ھاردىمىز،
لەنگەرى سەرلىقغە يېتىپ باردىمىز.
تۇرمادۇق ئول لەنگەر ئارا، ئەلغەرەز،
يول يۈرۈمەك بولدى قەلەندەرگە فەرز.
كۆھنە رەباتىدۇر جەھان سەربەسەر،
ئادەمى بىر كېچە قونۇبان ئۆتەر.
تۇرما بۇ مەنزىلدە، ئايا، ھۇشمەند،
مەست بولۇپ غەفلەت ئىلىدەك لەۋەند.
تەڭرى گۇۋاھىدۇر بۇ ئەرزۇ سەما،
ۋەقتى پىشىن ئەردى يېتىشتىم گۇما.
خەلق ھەمە قەلئەسىدە كۆچ ئىكەن،
كۆچگە گۆكۆزمەككە ئەچەپ ئۆچ ئىكەن.
ھەزرەتى سۇلتان سۆزىدۇر بىگۇمان،
قالدى گۇما ئىچرە دىدىلەر گۇمان.
بەلكى مۇجى[42] ئەردى تەمامى كۇفرى،
كىشۋەرى ماچىندە دەۋامى كۇفرى.
ئاندىن ئۆتۈپ تەرفە تاماشا بىلەن،
مەنزىلى مەئۇا مۇكۇل يا[43] بىلەن.
تەي قىلىبان مۇجى بىلەن رىگ زار،

زاھىر ئولۇپ گاھ دەرەخت جۇۋار.
ئەيغىل ئانى دامەنى ئاخىر زەمان،
جەنگەلى گۇياكى چۇ مازەندەران.
ئۇنگەن ئەمەس ئاندا گىياھى بۇيا،
لەنگەرىنىڭكى ئاتىدۇر زەنگۇيا[44].
تەڭرى تەئالاغە بەسى يالبارىپ،
قوندۇم ئوشول كېچە پىيالما[45] بارىپ.
نىمشەب ئەردىكى قىلىپ يولنى پەي،
قەتئى مەنازىلنى مەراھىلنى تەي.
پەيكەرىم ئول يولدا بولۇپ بەندۇ بەند،
چاشت مەھەللىدە يېتىپ تەختى بەند.
ئاندا قازىپدۇرلەر قۇدۇقى چۇقۇر،
يەتمەدى ئاغرامچى ئاڭا نەچە قۇر.
قىرىق غولاچ سەبلى[46] ـ چۇپۇر تۇپ سالىپ،
دەلۋە بىلەن چەشمەسىدىن سۇ ئالىپ.
ئاندەكى ئاسايىش ئالىپ ئولتۇرۇپ،
سۆھبەتى مەردانى خۇدايى قۇرۇپ.
تازە تافىپ تەندە دىلۇجان ھەيات،
يول يۈرۈدۇك تا تەرەفى قۇم رەبات.
نەچە قەدەم قويماپ ئىدىلەر ھۇنۇز،
بۇرج ئىدى ئەل تۇتماپ ئىدىلەر ھۇنۇز.
بولدى نەمايان يول ئۇزە گىرۇدار،
لەنگەرۇ لەنگەرچى بىلەن ھەم مازار.
چۆرەلەرىدە تۇتۇبان قۇم ـ لەسەف،

هەیبەتی هەیدەر کۆرۈنۈر هەر تەرەف.
قۇمدە یېتىپ مۇرشدی ئەهلی یېقىن،
جەئفەری شاکىرغە ئىمامانی دىن.
چوپی مۇهەببەتنی قىلبان شۇرۇغ[47]،
باغلاپ ئاڭا تەئبىيەدىن نەچە توغ.
بىلمە بۇلار سلسلەسنی جەدا،
هەر بىری ئەۋلادی رەسۇلی خۇدا.
كەلگەن ئۇلار مۇندا غەزات ئەتكەلی،
كۇفری ئېلىدىن دىننی نەجات ئەتكەلی.
جەڭ قىلىپ كافىر چوقتورشىد،
بولغان ئىكەن بارچە ئىمام شەهىد.
دامىنەئی قۇمدە شەهادەت بىلە،
یاتمىش ئېرۇرلەر چۇ بەشارەت بىلە.
تۇر بەتىدىن ئىشق ئوتی یانەدۇر،
تۇرفە مازارات غەربانەدۇر.
تەۋق قىلىپ مەرقەدی ئول شاهنی،
بوسە قىلبان دۇری دەرگاهنی.
شەۋق بىلەن زەۋق بىلەن نېمروز،
قۇشدەك ئۇچۇبان یېتىپ تار بوغۇز.
كۆز قارارىپ زەمزەمەئی هۇ بىلەن،
كۇن قىزىلی ئەردی سارىغ سۇ بىلەن.
سىنەم ئۇزە داغ، كۆزۈم ئىچرە یاش،
بولدی هۇۋەیدا ئەسەری قارا قاش.
نېئىمەت ئالىپ كەلدی خەلایىق یىندىم،

هەر بىر ئانىڭ باغی بېهىشتی دىدىم.
خەلقنی كۆردۇمكی ئەجەب دىلرەبا،
یارەب، ئۇلار كۆرمەسۇن هەرگىز بەلا.
بىر بىرىدىن خوب چۇ پاكىزە دىن،
چېهرە تاماشا قىلىڭىز یاسىمن.
غۇنچەئی ماچىن گۇلی قارا قاش،
شۆئلە بېرۇر چىن ئىلىگە چۇن قۇیاش.
كەنتی داغی خانە ئۇزە خانە،
هەر تەرەفی جىلۋەدە جانانە.
خالی خەتتی زۇلفی بېنەقش نىگار،
مۇرغی كۆڭۇللەرنی قىلۇرلەر شىكار.
كاكۇلىڭ تاری دەغی دام هەر،
كۆزلەری گویاكی چوبادام هەر.
شەهری قارا قاش ئىچىدىن یاشلەر،
یىغلىشىبان چىقسە قارا قاشلەر.
هەم قارا كۆز هەم قارا قاشی ئەجەب،
هەم قارا زۇلفی-یۇزىدۇر روزۇ شەب.
ئوسمە-هېنا بىرلە قىیامەتدۇرۇر،
سۇرمەئی سۇنبۇلغە نە هاجەتدۇرۇر.
باقسە كۆزی گوشەلەردە قان قىلۇر،
جەمئ كۆڭۇللەرنی پەرىشان قىلۇر.
زاهىد ئەگەر چەند ئېرۇر پاك باز،
كۆرسە ئۇلار قاشىدا قىلغاي نەماز.
هۇللەنىشىن شەیخ قاچار قاشىدىن،

گەرچە مەلەك ئايلانادۇر باشىدىن.
تۆردۇم ئوشول شەھەر ئۆزرە بىر قىشى،
سەيد قىلالمادى ۋە لېكىن كىشى.
ئاقىبەتى شەھەر قارا قاشىدىن،
يەئنى قارا قاشى باغىر تاشىدىن.
خوبلاشىبان خەستەۋۇ مسكىن زەلىل،
بۇلبۇل ئىدى چىقتى قەفەسىدىن دىگىل.
سۈرئەت بىلەن يولنى قىلىبان سوراغ،
جاغلاۋۇ تاسماچىۋۇ نار باغ.
سەرھەددى ماچىننى تاماشا قىلىپ،
گوش بەد ئەۋاز نەققارە قىلىپ.
بولدى نەمايان كۆزۈمە ۋەقتى شام،
كۇنگۇرەئى قەلئە سەراسەر تەمام.
نەچە قەدەم رەۋشەنى ماھ ئىلە،
ئەل ئىچىگە كىردىم ئىيدكاھ ئىلە،
شەھەر مۇرەسسەئ ئىكەن پاي تەخت،
مەنزىلى مەئۋايى نەچە نېكبەخت.
ھەر بىرى شاھى مەئانى ئىكەن،
لاچىنى ماچىنى مەئانى ئىكەن.
جەمئى بولۇپ نازۇكۇنادىرلاردىن،
خەلقەلەرۇ بارچە ئەكا بىرلەرىن.
تۇرغۇزۇبان شەھەر ئىچرە تۆرت ئاي،
خىزمەت ئېتىپ بەگۇ رىئايات باي.
ئەيلەدىلەر ۋەسفى ئەمرانى چىن،

بەلكى ئەمرۇل ئۇمەرا خانى چىن.
بەگ بۇ رەڭ، شەھەر بۇ ياڭلىغ كېرەك،
قائىدەئى دەھرى بۇ ياڭلىغ كېرەك.
ئۇشبۇ تەكەللۇمنى ئىشتىپ فەقىر،
ئاجىز، ھەيرانۇ فەقىرۇ ھەقىر.
جۇملە خەلايقنى ۋىدائ ئەيلەبان،
يولغە كىرىپ رەقىس سەمائ ئەيلەبان.
سەير قىلىپ كۆھنە يۇرۇن قاشىنى،
لوفى دىگەن مەردۇمى ئەۋباشىنى[48].
لوفدىن ئۆتۈپ تېز رەۋان يول بىلە،
يولچى بىلەۋۇ كولى ھەم دول بىلە.
دولدىن ئۇيان خار مۇغلان[49] ئىكەن،
چۆل جەزىرەۋۇ بەيابان ئىكەن.
لەنگەرى مەھمۇد سەرا پا بەلا،
ياد بېرۇر تەشنەلىكى كەر بەلا.
ئانچە نەزەر سالسە سەراسەردۇر قۇم،
ئابى تەئام ئاندا بەجايى زەقۇم.
ئالدىم ئىلكىمگە دۆۋەت-قەلەم،
شەرھ قىلىپ مېھنەت، دەردۇ ئەلەم.
تولغانىپ ئەردىمكى بولۇپ ماردەك،
يەتتىم ئوشول كۇندە چۇ ئىيار بەك.
ھەمرەھ ئىدى مەردۇ كەلان سوفى،
سايرار ئىدى بۇلبۇلى جان سوفى
سوردۇم ئانىڭدىنكى، ئايا پېرھەرد،

ساهىبى دەستار بۇ ھۇشى خەرەد.
ياخشى بەيان ئەيلە قايانداۇر رەبات،
كەتتى ھەياتمۇ يېتىشتى مامات؟
ئەيدى ئۇشول پىر: بۇيان چەشمەدۇر،
لەنگەرى ۋەيرانە ئاتى رەشمەدۇر.
ئۇشبۇ سۆز ئۇستىنده يېتىپ ئەشمەگە،
دەلۋەئى رەسەن بىرلە سالىپ چەشمەگە.
سۇ ئالىبان زەررەئى نوش ئەيلەدىم،
جوش قىلىپ بەسكى خۇرۇش ئەيلەدىم.
ۋەقتى سەھەر ئەردى مۇناجات ئېتىپ،
قول كۆتەرىپ نىيىەتى ھاجات ئېتىپ.
ئەيدىم ئايا قادىر - پەرۋەردىگار،
سەندىن ئېرۇر گەردىشى لەيلى - نەھار.
سەندىن ئېرۇر غۇلغۇلەئى شەھرىلەر،
سەندىن ئېرۇر جوشەش بۇ بەھرىلەر.
سەندىن ئېرۇر گەرمئى بازارلەر،
سەندىن ئېرۇر جۇشى خەريدارلەر.
قەيد ھەياتكىده بۇ سەيرى فەلەك،
شاھىد زاتىكده بۇ مۇلكى مەلەك.
ئالەمى غەيبىكگە پۇر ئاۋازدۇر،
ئىككى جەھان مىسرەئى دەرۋازدۇر.
جەئفەرى سادىقغە دەغى تەشنەمەن،
چۆل - بەيابانىدا سەرگەشتەمەن.
يولدىن ئازىپدۇرمەن بۇ رۇزى[50] جۇنۇن،

خىزىرۇەشى بولغاي ئىدى رەھنەمۇن.
تاكى چېرە كەنتىگە يەتكەي ئىدىم،
بەئىده ئۆتۈپ كىرەغە كەتكەي ئىدىم.
ئۇشبۇ مەھەل ناله بولۇپ ئىستىجاب،
چېرەگەكىم يەتتىم، ئىدى ۋەقتى خاب.
چېرە چۇنان مەۋزىئ نېكۇ سىرىشت[51]،
ياد ببرۇر ئابى ھەۋاسى بېھىشت.
تۆرت تەرەفى چېرە ھەمە باغلەر،
كۆرمەگەن ئادەم يۇرەكى داغلەر.
مۇەسى ھەددىن دۇر ئانىڭكى فۇزۇن،
نەشفتى، شەفتالۇ ۋە ئۈزۈم، قاغۇن.
قىش كۇنىده ئالما، چىلان، قاقدۇر،
مۇە مەھەلىده چېرە تاقدۇر.
جەننەت ئەگەر بولسە تەگىده دۇرۇر،
فەيزى فۇتۇھى جان رەگىده دۇرۇر.
جىلۇە ببرىپ ئاندا ۋەلىزادىلەر،
شىشەئى شەۋق ئىچرە پۇرئەز بادەلەر.
ھەزرەتى مىرزا چۇ مىرزا رەشىد،
قۇفلى تەسەۋۋۇفغە ئۇلەردۇر كىلىد.
لەۋھى كۆكۇل ئىشقى مۇھەببەت قەلەم،
خۇن جىگەر بىرلە قىلىپدۇر رەقەم.
سۆز گۇداز ئىچرە سەمەندەر بولۇپ،
خىرقەئى باتىنده قەلەندەر بولۇپ.
نوش قىلىپ جامى مەيۇ لالەگۇن،

مەۋج ئۇرۇپ كۆڭلىدە ئىلمى لەدۇن[52].
بەھرى كەرەمدە بىربىدۇر دۇرىفشان،
جۇدۇ سەخادىن[53] بىرى ئالى نىشان.
قەدىرلەرىنى بىلمەيۇ ئەھلى خوتەن،
ئىككى ۋەلى زادە غەربى ۋەتەن.
دەرگەھى تەكرىگە، ئايا، راھبەر،
چەشمە ئۇمىدىنى ئاچىپدۇر ئۇلەر.
سەن-سە قولىن تۇتقۇچى دەرماندەكان،
لۇتفۇك ئىبرۇر چارەئى بىچارەكان.
چىرە مەدىنە يەرىچە باردۇر،
جىلۋە گەھى جەئفەرى تەييباردۇر.
مەقبەرەئى شاھ بەلى ئانىدادۇر،
باشدىن ئاياغلەرى قىزىل قانىدادۇر.
جەكى ئۇھۇد ئۆزرە ئەلەمدار ئىدى،
ھەزرەتى پەيغەمبەر ئىلەن بار ئىدى.
ئوك قولىنى چاپتى بىيكبارى[54] كىبرى،
تىترەيۇ باشلادى ھەۋا ئۇزرە ئەبرى،
سول قولىغە سالدى قىلىچ دېگەر،
تۇيمادىلەر يوق ئىدى ھەرگىز خەبەر.
لېك ئەلەمنى يەر ئۆزە سالمادى،
غەيرى خۇدانى تىلىغە ئالمادى.
كەلدى قەزاۋۇ قەدىر كىردىگار،
باشلەرىغە چاپتى سەگى نابكار.
مىسلى قارىنداش قويۇپ ئوقۇچتىلەر،

يەرگە تۇشۇرمەي ئالىبان ئۇچتىلەر.
چىرە دىيارىغە نۇزۇل ئەيلەبان،
مەقبەرە ئورنىغە دۇخۇل[55] ئەيلەبان.
تىيرى كەراماتنى بەسى ئاتتىلەر،
بېشىدە چۇن بەبرى بولۇپ ياتتىلەر.
يەتتە سەفەر كۆردى كۆزۇم مەرقەدىن،
بۇيى ئالالمادى دىماغىم نېدىن.
قۇلزۇمگە بەخشايىش ئەگەر جۇش ئېتەر،
رېگ قاچان ئول تەرەفگە كېتەر.
رەۋزەنى شام ئەردى تەۋاف ئەيلەدىم،
شۆئلەئى ئاھىمدە غىلاف ئەيلەدىم.
سۇبھى نەمازىنى ئوقۇپ يول بىلە،
گاھى باسىپ ئوك، گەھى سول بىلە.
مەدھى قىلىپ جەئفەرى تەييارغە،
تۇش بىلە يەتتىمكى گۇلەخ مارغە.
ئاندىن ئۆتۇپ چۆل بىلە باردىم فوناق،
تاپمادىم ئول كېچە فوناقدە قوناق.
شەب ھەمە شەب سىنە فىگار[56] ئەيلەدىم،
لەبۇلەب دەريادە قەرار ئەيلەدىم.
ئادەمى ئاۋازە ئەمەس با جەرەس،
ھەيبەتى ھەق زاھىر ئىدى ھەر نەفەس.
فەقە فغانىنى سۇ ئىچرە سالىپ،
پەشە مەقامى بىلە سۇرناي چالىپ.
تۇلكۇ تۇمەن نەغمە بىلەن ياتمادى،

كېچه ئۇزاق بولدىۋۇ تاڭ ئاتمادى.
بىر تەرەفى جانگالى نەيزار ئىكەن،
رويە[57] ۋۇ كەرەگ[58] ئاندا تۇمەن بار ئىكەن.
يىغلىشىبان ئاندا ئەلالا[59] قىلىپ،
قويمادىلەر ياتقالى غەۋغا قىلىپ.
تاڭغە يەقىن قالدىلەر ئانداغ سۇرەن،
قورقار ئىدى بولسە ئەگەر سەف شىكەن[60].
ئەرتەسى دەريادىن ئۆتۈپ ھۇ بىلەن،
جەھەد قىلىپ مەۋزىئى لاي سۇ بىلەن.
چاشت مەھەللىدە يېتىپ شىر بول،
كەلدى قۇلاقمغە سەدايى دۇھۇل[61].
جانىبى مەشرىقدە ئىكەن كىرە ھەم،
يۇرتى خىتا بىلەن ئىكەنلىك يەھەم.
كىرە ئەگەر قەلئە چەپىش[62] ئەمەس،
كىمكى يۇرۇپ كۆرمەدى دەرۋىش ئەمەس.
دامەنى سەھرايى ھەمە چار باغ،
بەۋە[63] خاتۇنلەر يىمىشى گۆشت-ياغ.
تازەۋۇ مەئمۇر ھەمە شاد كام[64]،
زىنكرى زەبانى ھەمەنىڭ يا ئىمام.
تۆرت تەرەفى شەھەر ئىرۇر يا مازار،
ئاندا ئەجايىبۇ غەرايىبلەر بار.
جۇملە ئىمامىلەرغە ئىرۇر پايگاھ،
خوجە قەمەرغە دەغى جايگاھ.
خەلق تەۋاف ئەتمەك ئۈچۈن بارگاھ،

بارماقىنى يىرماس ئىلىكىدىن رەھا[65].
كەلدى كۇنى تەۋفكە بىر نازەنىن،
ئارەزى جەننەت گۇلىدىن ھەم[66] مېھىن.
ھەر كىشىكىم كۆردى پەرىدۇر دىدى،
رىشتە جائى پۇرخەم زۇلفى ئىدى.
خال مەئانى خەتتىنىڭ نۇقتەسى،
خەتتى ھەياۋۇ قىزىنىڭ بەچچەسى.
كۆزلەرى بادام سىيەھدىن قارا،
كاكۇلدۇر دەغى گۇنەھدىن قارا.
قامەتى شەمشاد پەرىزادە،
ئەلنى ئەسىر ئەيلەگەي ئازادە.
جىلۋە سالىپ ئۆتتى بىيكىبار ئول،
كۆرسەتىبان زەررەئى دىدار ئول.
ئىشقى جۇنۇن سەرى مېنى باشلادى،
ئەقىل ھەيا پەردەسىنى تاشلادى.
چىقتى كۆكۈلدىن ھەۋەسى كايىنات،
فارىغ ئولۇپ قائىدەئى شەش جەھات.
تۇتتى ياقامنى غەم ئىلە ئىشتىياق،
ساقى دەغى بەردى ئەلەمدىن ئاياق.
مەستى مەي ئىشق بولۇپ ئول زەمان،
ئىستەدىم ئول دىلبەزى ئارام جان.
يەتتەچە كۇن ئىستەمىشەم دەر بەدەر،
كوچەۋۇ كوي، شەھەرۇ ھەم گۇزەر.
ھىچ خەبەرى بەرمەدىلەر قانىدادۇر،

بىر گۈلى ئىدى قايسى گۈلستانىدۇر.
بۇەزەنى ئەيدى: ماڭا مۇژدە بەر،
مەن بېرەيىن سىزگە سەنەمدىن خەبەر.
ئۆيى فالان يەردە ۋەلې بارماغىل،
بىھۇدە بۇ يولدە يۈرۈپ ھارماغىل.
سىزگە بەھەم يەتمەگەي ئۇل نازەنىن،
سۈرتەي ئاياغىغە مەھى بۇجەبىن.
بولدى زىيادە سۆزىدىن سۆز دەرد،
دەرد چىقاردى يۈرەكىم ئۆزرە گەرد.
ئاقىبەتۇلئەمر مەنى ناتەۋان،
يۈردۇم ئىشكىگە قۇيۇندەك رەۋان.
كۆردۇم ئانىڭ قەسرىنى ئەي دوستان،
ئىككى تەرەف سايە بېرۇر بوستان.
دۇر بەدۇر ئەردى ھەمە چار باغ،
ھەر گۈلى سىنەمگە قويۇپ تازەداغ.
قىرىق كۈن ئۇل يەردە بار ئەردىم ھۇنۈز،
چىقمادى بىر زەررە بۇ دەردىم ھۇنۈز.
مۇنچە بولۇپ باقمادى، قىلدىم خۇرۇش،
بىلمەدى گۈل قەدرىنى بوستانىغۇرۇش.
كەلتۇر، ئايا، ساقى شىرىن كەلام،
جۇرئەتى ۋەھدەتىنى ماڭا سۇبھۇشام.
نوش قىلىپ جام مەيى لالەگۈن،
بەند قىلاي پارەئى بەزورى جۇنۇن.
ئەقىل ئېلى تەلبەنى قاندىن تۆزەر،

مەست شۇتۇر ئارىي مىھارىن ئۈزەر.
مەن دەغى قولدىن يىبەرىپ ئىختىيار،
يولغە رەۋان ئولدۇم ئولۇپ بىقەرار.
ماھى مۇھەررەمدە سەفەر ئەيلەدىم،
كۆز ياشىدەك خىرقەنى تەر ئەيلەدىم.
دەرد بىلەن، داغ بىلەن بىشۇمار،
تۇرفە پەرىشانە چۇ زۇلفى نىگار.
گاھ ئوقۇپ بەيت گەھى سەرگۈزەشت،
قەتئى قىلىپ چۆل بەيابانۇ دەشت.
ساي ئېرۇر ھەددى چۇ پەيۋەستى چۆل،
يوقدۇ يولى يەئنى زەبەردەستى چۆل.
ئون كىشى ھەمراھىم ئىدى، ئەي پەدەر،
ئاقىبەتى چاقتۇغە قىلدۇق گۆزەر.
چاقتۇ دېگەن خەشەك يوق، ئاندا قۇدۇق،
سۇبھىچە كەزدۇكۇ سۇ تاپمادۇق.
چاشت بولۇپ ئەردى بەئەمرى خۇدا،
بولدى نەمايان چۇ سەۋادى نىيا.
ئون كىشىدە ئالتە ئېشەك، ئىككى قوي،
گاھى باسىپ يۈقارى، گاھى ئوي.
ئەۋۋەلىدە يولچىلەرى دەپ ئىدى،
ھەر بىرىدە نالەئى يارەب ئىدى.
نالە مەھەللىدە ئۆزۈمدىن كېتىپ،
مەنزىلى مەئۇايى نىياغە يېتىپ،
كۆرسە يىراقدىنكى ئەجەب باغلەر،

بارسه يەقىن بېشەۋۇ توغراغلەر.
ھەيبەتى ھەر توغراغ ئېرۇر چارباغ،
كۆردۈم ئانى شام بەنۇرى چىراغ.
بۇيى خۇشى مۇشكى خوتەندىن زىياد،
خار خەسى مۇشكى خوتەندىن زىياد.
تۆرت تەرەفى تۇرفە شىكار گاھدۇر،
جەئفەرى سادىقغە قەدەمگاھدۇر.
دامىنەئى بېشەدە بىر ساي ئىكەن،
مەرقەدى بىسيار ئەجەب جاي ئىكەن.
ياتقان ئىكەندۇك شەھىدالەر ھەمە،
غازىلەرۇ مەردۇ خۇدالەر ھەمە.
ساي كەناربدە يەنە تېز-تېز،
ئاھويى ۋەھشىلەر قىلۇر چۇستە خېز.
تەرزى نىگاھىدە بەھانە قىلىپ،
رويى زەمىن خانەئى خانە قىلىپ.
ئانداغ يەتتىمۇ كەتتىم رۇد يار،
يەتمەدى گىردىغە ئانىك گىردۇيار.
قىلدى كۆكۈل ياد قارا كۆزلەر،
بەلكى قارا كۆز بەلا كۆزلەر.
گوشەئى چەشمىدە شەھىد ئەيلەگەن،
يىغلاتىبان كۆزى سەفىد ئەيلەگەن.
تىغى تەغافىلدە گىرىفتار ئېتىپ،
ھەلقەئى زۇلفىنى بەسەرۇار ئېتىپ.
مۇژدە بىلەن خەستەنى شاد ئەيلەگەن،

ۋەئدە بىلەن ئۆمۈر بەباد ئەيلەگەن.
كەلدىلەر يادىمغە بۇ مەھبۇبلەر،
ۋەئدەسىگە تۇرماغان ئۇل خوبلەر.
گەرچە جەماللەرى كۆزۈمدىن يىراق،
بۇلبۇلى جان تارتادۇر مىك ئىشتىياق.
ساقى قوپۇپ ساغەر پەيمانە تۇت،
گوشەئى كۆزلەردە كېلىپ خانە تۇت.
رەھمى قىل ئەي ساقى سىمىن ئۇزار،
بادە دىماغىمدە، باشىمدە خۇمار.
مەست بولۇپ سۆزنى ئەيان ئەيلەيىن،
قائىدەئى يولنى ئەيان ئەيلەيىن.
باز نىيادىن قىلبان ئىنتىقال[67]،
قۇمغە كىرىپ يۇردۇك ئاشىپ ئەرغەدال[68].
شەب ھەمەشەب دامىتەئى چۆل بىلەن،
يول يۇرۇدۇك لەبۇلەب شول كۆل بىلەن.
ئۇل تەرەفى تۇرفە زۇلمات ئىكەن،
ھەر دۇبە قۇمسىز سۇمۇات[69] ئىكەن.
ئۇچ كېچە كۈندۈزدە دەغى يول بارتىپ،
توقۇمسىز قالدى يول ئۆزرە ھارىپ.
تەشنە بولۇپ قالدى دىل جان جىم،
زاھىرىدە يولدۇ ۋە لېكىن تىلسىم.
ئانچە قىزىق بولدى ئۇ كۈن ئافتاب،
ئىبلەلەر بولدى قۇم ئۆزرە كەباب.
قۇمغە چىقىپ باقتىم ئۇيان-بۇيان،

پەڑ[70] ئىدىيۇ قۇم ئىدىيۇ ئاسمان.
ئولتۇرۇبۇ زەررەئى قۇمنى ئۆپۈپ،
خاكى مەزەللەتنى[71] يۇزۇمگە قويۇپ.
ناله بىلەن ئەيدىم، ئايا، كىردىگار،
سەندىن ئېرۇر جۇملە جەهان ئاشكار.
رەھمەتى ئاسىگدۇ سېنىڭ بېھساب،
قۇدرەتىڭ ئالدىدا فەلەكدۇر ھۇباب[72].
سەندىن ئېرۇر بۇ ئەدەد قۇملەر،
بارچە قۇم سەندىن مەرقۇملەر[73].
جانۇەرانكى ۋۇھۇشى[74] تەيۇر[75].
ئادەمى بەلكى مەلەك برلە ھۆر.
تۇفراغۇ سۇ، ئوتۇ شامالكى بار،
بەندەئى فەرمانىڭ ئېرۇر پەرۋىار.
سىزدى تېنىم قالدى مۇشەققەتده پوست،
بىزگە نەسىب ئەيله تاماشايى دوست.
كەلدى قۇلۇڭ تەۋاق ئىمام ئەتكەلى،
تەۋبە قىلىپ رۇخسەتى ئام ئەتكەلى.
بارا خۇدايا شەهى ساهىب قىران،
قەبرى ئىمام جەئفەرى سادىق قايان.
مەرقەدى پاكىنى نەمۇدار قىل،
كۆرگەلى كۆز، لايىقى دىدار قىل.
يەتتى قەبۇل كۇنگۇرەسغە كەمەند،
كەلدى قۇلاغمغە ھويى بەلەند.
يۇقارى باقتىمكى مازاراتدۇر،

تۇرفه قاراساي كەراماتدۇر.
تەرزى قاراساي تۇشۇپ تەل[76] كەبى،
ساي يۇزى چۇن قارا بەخمەل كەبى.
تۇغ ـ ئەلەم بەھەدۇ بىسياردۇر،
مەقبەرەئى شاه نەمەكزار[77]دۇر.
ئالدىده بىر نەھرى ئەزىمى ئاقار،
ئول تەرەفى سومئەئى كۆھنه زار.
تۇبرۇكىده خەتتى پۇتۇكلۇك ئېرۇر،
كىمكى بارىپدۇر ئىتدىن بىلگۇرۇر.
تەئىبىيەدۇر ھەر تەرەفى تۇغلەر،
كۇندە مەھەلىكى نەمازى دىگەر.
جەنگى نەقارەۋۇ دۇھۇل چالدىلەر،
دەشتى بەيابانغه غىرەۋ[78] سالدىلەر.
ئۇچماقدىن قالدىلەر پەررەندەلەر،
ئوتلاشىدىن قالدى ۋە چەررەندەلەر.
ھويى چېكەر بارچە زەمانۇ زەمىن،
غۇلغەلەئى نەغمە كېلۇر غەيبدىن.
شاهغه كىم ئاندا مەكان ئەرمىشا،
خەلق كۆزىدىن چۇ نىهان ئەرمىشا.
جەئفەرى سادىقدۇر شەهى بەھرۇبەر،
كىرە ۋىلايىتغەدۇر ھۆددەگەر[79].
ھاجەتىنى قىلسە كىشى ئىلتىجا،
كۆز يۇمۇپ ئاچقۇنچە قىلۇرلەر رەۋا.
چارە تاپار جۇملەئى بىچارەلەر،

يولنى تانۇر ئاجىزۇ ئاۋۋارەلەر.
قايداكى بار رەنجۇ بەلاغە ئەسىر،
جەئفەرى سادىقدۇر ئاڭا دەستىگىر.
قۇتبى جەھان ئارىفى بەرھەق ئىبرۇر،
قارۇغۇ ۋۇ ساغرۇغۇغە يول بېرۇر.
گۇڭ ئەگەر بولسە زەبانى تاپار،
مۇردە تەۋاق ئەيلەسە جانى تاپار.
شۇكرى خۇدايا كى تەۋاق ئەيلەدىم،
سىنەدىكى گىنەنى ساق ئەيلەدىم.
بۇ نە كەرەم، بۇ نەئىنايەت دۇرۇر،
بۇ نە مەدەد، بۇ نە ھىدايەت دۇرۇر.
يەتتىم ئۇن ئۇچ كۇندە قارا سايغە،
يەئنى ئەجەم مەككەسى دەپ جايغە.
ئون كۇن ئوشول يەردە مەكان ئەيلەدىم،
غەم بىلە چېھرەمنى سامان ئەيلەدىم.
قورقماغان ئول يەردە نەچۇك جان ئېرۇر،
ھەر تەرەفى رىگ بەيابان ئېرۇر.
سۆزنى تەمام ئەيلەكى كۇن كەچدۇرۇر،
بولماسا ئىخلاس ھەمە ھەجدۇرۇر.
ھەج ئەگەر بولماسا ئىخلاسدىن،
بىر نەزەرى تاپغۇم ئېرۇر خاسدىن.
ساقىئى مەيى مەيكەدە ئىشقى بەر،
ئەقىل شەرابىدىن ئولاي بىخەبەر.
غۇلغۇلەئى نەئرە سوقاي دەھر ئارا،

كوچەۋۇ بازار دەغى دەھر ئارا.
خەلق فىغانىمدىن ئولۇبان ھەلاك،
باشدىن ئاياغ بولسۇن جەھان تۇدەخاك.
قالماسۇن ئالەمدە گۇلستان ـ باغ،
نى ئەسەرى دەشتۇ بەيابان، تاغ
سۇرى ئىسرافىلغە ھەم ئاۋاز ئولاي،
نەچچە مەھەل چۇغۇز ئىندىم، باز ئولاي.
باز زەلىلى چىقبان كىرىيەدىن،
دەرد بىلەن، داغ بىلەن ھەمنىشىن.
ھەمرەھ ئىدى يەتتە قەلەندەر بىلەن،
سۆھبەتىمىزدىن ھەمە يەر ئەنجۇمەن.
ۋەقتى سەھەر قەمبەر ئاتاغە يېتىپ،
قەۋمى شەھىدان دىدى تەۋق ئىبتىپ.
تاغ ئىچىدىن بىر كېچە ـ كۇندۇز يېرى،
جاي مۇسەففايى بوغۇز لەنگەرى.
لەنگەر ئىلەكەنتى چۇ جەننەت ئېرۇر،
سۇ تىلەسە ئورنىغە شەربەت بېرۇر.
ھەر تەرەفىدە چېمەن تاكۇزار،
لەبى لەب ساي ئۆزرە ياتىپدۇر مازار.
چۆرەلەرى كۇھى بەيابانى دەشت،
جۇش قىلۇر تۇرفە غەزالانى دەشت.
مەنزىل ئېرۇر ئاندا يۇ ھالەت بىلە،
ھەيبەت ئىلە جاھى جەلالەت بىلە.
تەۋق قىلىپ ئەرتەسى بولدۇم رەۋان،

بولدی ئەجەب گەرم زەمىنۇ زەمان.
بەسكى يۇرۇپ يولدە بولۇپمەن بېياد،
قۇملەرى خارەزىم قۇمىدىن زىيادە.
تاغ يولىن ئانچە قىلىبان سۇراغ،
چەشمە تاپالماي بولۇبان داغۇ داغ.
ئۇشبۇ مەھەل بولدى يىراقدىن يەقىن(80)،
مەنزىلى مەئۇايى شەھى پاكدىن.
دامىنەئى تاغ تۇبىدە دەرەخت،
ياتمش ئوشول يەردە بۇ تۆرت نېكبەخت.
گۇنبەزى ئالىيۇ يەنە خانىقاھ،
شۆئلە بېرۇر ئاندا ئىمام مىسلى ماھ.
جارە قىلىپ يەئنى گىرىبان كۇھ،
ياتقان ئىكەندۇك-لە ئىمامان كۇھ.
تاغ ئىكەن ھەرتەرەفى سەربەسەر،
خىزمەت ئۇچۇن باغلاپ ئىكەنلەر كەمەر.
رەۋشەن ئۇلەر قىلدى چېراغى ئۇممەم،
مىللەتى ئايىن بۇ مۇلكى ئەجەم.
تاسەھەرى نالەۋۇ ئەفغان چېكىپ،
سىدقى بىلەن تەۋقى ئىمامان قىلىپ.
چەشمەئى زەمزەم بولۇبان كۆزدە ياش،
سەير ئېتىپ سولىيا بىلەن چارتاش.
مۇنچە فەقىرنىڭ ئىدى ھەم سەفەر،
كەنتى خەلىفەمگە بارىپ تۇشتىلەر.
ئابدۇرەھىم خەلىفە ئۆزى يوق ئىكەن،

مەنزىلىنىڭ ھەر تەرەفى چىل چېمەن.
چىقتى بىيكىبار ئاغاچەلەرى،
ئۆزى ئۇزۇ قەددى يىگرمە قەرى.
سوردى: قەلەندەر-لە نەيەردىن سىزلەر،
تاشنى يىدىگلەرمۇ بۇ سايدىن سىزلەر؟
قونماي ئۆتۈڭ تېز، بۇ لەنگەر ئەمەس.
خەلىفە ئېرىم بار، قەلەندەر ئەمەس.
ئەيدى زەللى بى تەۋەززۇئ جەۋاب،
بەرسەلە مەسجىدنى بۇ كېچە سەۋاب.
ھوجرەغە كىرسەك بارمىز بۇ كېچە،
سىزگە دۇئا ئەيلەلى تا ئۆلگۇچە.
ئەيدى: قوپۇڭ بارچە، تۇراغە بارىڭ،
ئەرتە كېلىڭ، كېچە تۇراغە بارىڭ.
قوپتى قەلەندەرلە تاماشا قىلىپ،
رويى تەۋەككۇلنى بەمەۋلا قىلىپ.
چۇنكى ئاغاچە سۆزىدىن تويدىلەر،
كۇنجۇ تاماشاسغە يۇز قويدىلەر.
كۇنج ئەگىر بولماسە كۇنجۇنىدىن،
ئاتى قويۇپدۇرلەر كۆكۇلگە يېقىن،
كىمكى سەياھەتدە چېكەر دەردۇ رەنج،
ئاقىبەت ئالغاي ئىلكىگە گەنج.
كۆرمەگەن ئول تاغ دانە غارۇدەرە،
قالمادى يۇردۇڭ تەرەفى ئەندەرە.
ئەندەرەدىن ئول تەرەفى كۆپ يىراق،

مەنزىلىنى دەرلەر قوبۇرغا بۇلاق.
ياتقان ئىكەن ئاندا ۋەلى ئەيان،
ئىسمى ئىمام ھادى ئاخىر زەمان.
ئىككى تەرەف تاغ ئەزىمى بەلەند،
دايىرەئى چەشمىدە چاھى سەمەند[81].
زىلزىلە تۇشتى دىلۇجان ئارا،
يەئنى تىرىكدۇرلە كۇھىستان ئارا.
ئانداغ ئولۇپ قۇتبى ۋەلى قايدادۇر،
سۇم[82] بۇراقى ئەرەبى ئانىدادۇر.
باز زىيارەت قىلىبان ئىول مازار،
شۇكرى قىلىپ ھەقغە ھەزاران ھەزار.
يول بىلەن نەززارە قىلىپ بارچەغە،
بىر كېچە-كۇندۇزدە يېتىپ ئارچەغە.
ئاندىن ئۆتۈپ ئۇچرادى نەچچە دابان،
سەددى سىكەندەردىن ئىكەن ئىول يامان.
كۇندۇزى ئىسغدە ئىبرىيدۇر ھەجەر،
كېچە ساۋۇقىيدۇر جەببارۇل قەھەر.
ياغۇ ئوكۇم ياغۇ تۇشۇم ئۆرمىشەم،
يەتتە دەۋزەخ ئەلەمىن كۆرمىشەم.
ئوترا قىردا چىغ ئاۋازە ئەلھەزەر،
زەررەئى سۇ تاپمادى ئەيلەپ گۇزەر.
ئۇشبۇ مۇشەققەتدە رىيازەتدە مەن،
بارۇر ئىدىم، بولدى نەمايان خوتەن.
شەھەر ئىچىگە كىردىمۇ قىلدىم نۇزۇل،

دانەئى ئابىغە بولۇپ مۇرغى كۆل.
يەتتە يىل ئول شەھر ئىچىدە بار ئىدىم،
گاھى گۇل، گەھ غۇنچە، گاھى خار ئىدىم.
شوخى خوبانى خوتەن سەير ئېتىپ،
باغ ئىلە بوستان-چېمەن سەير ئېتىپ.
بۇلبۇلى ئول باغۇ گۇلىستان بولۇپ،
ھەمدەمى مۇرغان غەزەلخان بولۇپ.
خىزمەتى ھەر شاھ، ۋەزىرى، گەدا،
سۆھبەتى ھەر شەيخۇ ۋەلىيۇ خۇدا.
ۋەقتى تىلا[83] توبى[84] مەھەللى ياغى،
ۋالىدەنى[85] كەلتۇرۇپ ئەردىم دەغى.
ئەينى ئەتا ئەردى ۋەلى نېئىمەتىم،
قىبلەم ئىدى، مەككەم ئىدى دەۋلەتىم.
ياشلەرى يەتمىشكە يېتىپ ئەردىلەر،
جان بىلەن جانانغە سەفەر قىلدىلەر.
ئىككى ئوغۇل قالدى مۇسافىر بولۇپ،
خەيلى جۇنۇن ئىلكىدە دىلگىر بولۇپ.
مەستى مەي ماتەم ئىبرۇرلەر ھۇنۇز،
قىلدى ئەسرى غەم ئىبرۇرلەر ھۇنۇز.
بۇ نە ئەلەم، ئەي فەلەكى لاجەۋەرد،
سىنەگە ھەر دەم قويىاسەن داغۇ دەرد.
غۇنچەكى تەرەف گۇلىستان دۇرۇر،
ئاخىرى گۇل شاخ گۆرىستان دۇرۇر.
ئادەمىدىن مىسلى پەرىزاددەك،

قامەتى گويياكى چۇ شەمشاددەك.
ھۆكمى خەلايىقغە قەزاۋۇ قەدەر،
ھۆر بېھىشتىچە قىلىپ جىلۋەگەر.
چىقسە بەھار چېمەنى ھۆسنى ئارا،
بۇلبۇل ئىلەن گۈلغە سالىپ ماجەرا.
كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچە ئەيلەپ خەزان،
تىيرە قەبر ئىچرە قىلۇرسەن نىھان.
ھەر يەتمى كىم بۇ جەھان ئىچرەدۇر،
يىغلار ئانىڭ ھالىغە ئەھلى قۇبۇر.
لېك ئىشتىمەيدۇر ئانى ھىچ كىم،
كۆككە ئەگەر يەتسە نەفىرى يەتىم.
يوقتۇر بۇ سۆز ئىچرە خىلافى زەلىل،
كەلدى مۇھەممەد ئەرەبدىن دەلىل.

مەككەدە قۇربانلىق ئىدى بىر كۈنى،
ھاجى-لەدىن چىقتى چۇ تەكبىر ئۈنى.
يەسرىب[86] بەتھا ئېلىدىن فەۋج-فەۋج،
قەۋمى مەدىنە بىلە چۇن مەۋج-مەۋج.
رومىلەرۇ شامىلەرۇ كوفىلەر[87]،
جەمئى بولۇپ ئاندا چۇ ئەھلى سەفەر.
تەكبىر ئەتتىلەر چۇ يەسارۇ يەمىن،
غۇلغۇلەگە تولدى چۇ مەغرىب زەمىن.
ئەيد نەمازىغە بولۇبان رەۋان،
يۈردىلە پەيغەمبەرى ئاخىر زەمان.

ھەر قەدەمى يول ئۆزەكىم قويدىلەر،
ئۇممەتىيۇ ئۇممەتى دەر ئەردىلەر.
مەسجىد ئىشكىدە بۇ دۇررى يەتىم[88]،
كۆردىلەكىم ئولتۇرادۇر بىر يېتىم.
ساچلەرى ژۇلىدە، باشى ئۆزرە تۇغ،
گەردۇ غۇبارى يۈزىدە چۇن ياپۇغ.
رەنگى ساماندىنمۇ سەرىقراق ئىدى،
كۆردى پەيەمبەرنى بۇ ياڭلىغ دىدى:
ئەي ئەرەبى، ئەھلى ئەرەب ئەيد ئېتەر،
شۇرى فىغانلەرى فەلەككە يېتەر.
بارچەنىڭ ئوغلانى مىنىپدۇر شۇتۇر،
كەسسەۋۇ ھەميانى كۈمۈش بىرلەپۇر.
كوچە بەكوچە ھەمەسى شاددۇر،
دەردۇ ئەلەم ئىلكىدىن ئازاددۇر.
مەنكى يېتىملىككە گىرىفتارمەن،
كېچەۋۇ كۈندۈز بۇ يوسۇن بارمەن.
مەندە نە مادەرزادۇر، بۇگۈن نە پەدەر،
مىنگەلى يوقتۇر شۇتۇرى راھبەر.
بولغاي ئىدى تۇە مىنگەي ئىدىم،
ئىككى ئاياغىمدە دەبىنگەي ئىدىم.
دەغى يېتىملىكنى ئىشتىپ رەسۇل،
قىلدى كۆتۈرمەكنى بويۇنغە قەبۇل.
ئالدىلەر گەردەنلەرىگە مۇستەفا،
يىغلادى بىتاقەت ئولۇپ مۇرتەزا

ئەيدى يېتىم: ئەي ئەرەبى راھۋار(89)،
ئۆزگە شۇتۇرنىڭكى ئاياغلەرى بار.
سەن ئۆزە يۈردۈڭ، يۈرۈشۈڭ خوب ئەمەس،
تىغلى ئەگەر بولماسا مۇنداغ دېمەس.
پۇشتىنى خەم قىلدى رەسۇلى خۇدا،
قويدى قولىن رويى زەمىنگە جۇدا.
نەچچە قەدەم قويماپ ئىدىلەر ھۇنۇز،
چەكتى يېتىم ئاھ دىلىدىن ھۇنۇز.
ئەيدى يەتۇمنىڭ كى مېھارى قەنى،
تۇتقاي ئىدىم ئىككى قولۇمدە ئانى.
ئەھمەدى مەھمۇد سەئادەت ئەسەر،
ئىلكىگە گىسۇنى ئالىپ بەردىلەر.
ۋەلۋەلەئى(90) تۇشتى مەلائىك ئارا،
دۈۋۈ پەرىلەرگە دەغى ماجەرا.
زىلزىلەدىن تىترەدىلەر بەھرۇ بەر،
گەردۇن ئولۇپ گەردىشىدىن بىخەبەر.
ئەيدى يەنە: ئەي ئەرەبى ھۇشمەند،
ئەل تەۋەسى ئەفۇ دىدىلەر بەلەند.
سەن دەغى كەل، ئەفۇ دىگىل نەچە بار،
مەست بولۇپ ئۆزمە جۇنۇندىن مېھار.
ئىككى دېدى ئەفۇ چۇ شاھى ئەرەب،
ئۈچ دىگۈچە يەئنى چۇ ماھى ئەرەب.
تەگرى خىتابىدىن ئەيدى، بىلدىلەر،
ھەزرەتى جىبرەئىل ئىدا قىلدىلەر:

مەندىن ئەمەس، ھەقدىن ئېرۇر، بۇ سۆزۈش،
ساقلا زەبانىڭنى، خەمۇش ئول، خەمۇش.
ئەفۇ دىدىڭ دەرد بىلەن ئىككى بار،
بەھرى ئەتادىن كەرەم كىردىگار.
يارلىقادى ئىككى گۇرۇھ ئۇممەتىڭ،
تۇرفە بەلەند ئەردى بۇگۈن ھەممەتىڭ.
بىر گۇرۇھى قالدى گۇنەھكار ئېرۇر،
كىرگەلى دەۋزەخغە سەزاۋەر ئېرۇر.
ئىككى گۇرۇھىگە قىلىپدۇر ئەتا،
بەئدەزىن ئەفۇ دىمەكلىك خەتا.
فارىغ ئولۇپ ۋەھى كەلام ئىلە ئول،
تىغلى بويۇن ئۆزرە بارۇر ئەردى يول.
ئۇچرادى بىرنەچە يېتىمى ئەرەب،
ئويناپ ئىلىكىدە ياڭاق دەر تەلەب.
تىغلى ياڭاق ئويناغالى ئوغرادى،
ئەيدى يەتۇم ئالۇ ياڭاق بەر دىدى.
ئالتە ياڭاق بەردى بالالەر ئاڭا،
قىلدى رەسۇل ئەرەبنى رەھا.
ئۆزگەنىڭ ئەي ئۇممەتى بائەقل-ھۇش،
رەھمى قىلىڭ قىلسە يېتىمى خۇرۇش.
يىغلاسە بىر يەردە يېتىمى ئەگەر،
كۇنگۇرەئى ئەرشدىن ئەۋلىيان ئۆتەر.
ساتتى پەيەمبەر ئۆزىنى ھاي-ھاي،
خەستە يېتىمنى دىبان ۋاي-ۋاي.

رەهم بىلەن لۇتفى مۇرۇۋۋەت كۆرۈڭ،
مېهر بىلەن مېهرى نە بۇۋۋەت كۆرۈڭ.
ساقىئى ساغەر گۈل شكەن گۈل بەدەن،
بۇيى بەهار ئالمادى يۇزۈڭدىن چېمەن.
قۇرئە بىلەن هىكمەتيان ئۇلۇم،
مۇنتەهايى[91] ئىلىم ئەفەندە رايى رۇم.
سۇرمەكەش چەشمە غەربانى هىند،
مەشئەلەئى مەجلىسى مەستانى رىند.
مەئرەكە گىران[92] ئىراقۇ ئەجەم،
بوسەرە بايان[93] لەبى جامى جەم.
زۇلف يۇزۈڭنى دىدىلەر سۇبھۇ شام،
لالە فۇرۇشان گۈلستانۇ شام.
سلسلەئى هەلقەئى هەر تارى زۇلف،
ئەهلى جۇنۇن بوينىغە زەنجىرى قۇلف.
كاكۇلى مۇشكىنگە پەريشان ئىرۇر،
لاجەرەم ئول رىشتەدەكى جان ئىرۇر.
مۇئمىن، تەرسا نە كىبرۇ يەهۇد،
ئەگمە قاشىڭ كۆرسە قىلۇرلەر سۇجۇد.
ئىشقى نەمازندە تاپاي دەپ هۇزۇر،
قىبلە يۇزۈڭ سەرى تەۋەججۇھ قىلۇر.
مەن دەغى ئەيلەي بۇ تەرەف ئىقتىدا،
مەزهەب ئىلە مىللەتۇ دىنىم خۇدا.
هەقدىن ئىبرۇر سەربەسەر گىرۇدار،
گەردىشى گەردۇن ئەسەرى كىردىگار.

ئەهلى ۋەلى بىلدىلە ئەسارى دىن،
دىدەلەرى كۆرمەدى دىدارىدىن.
هۆسن ئىلاها چۇ بەزىرى نىقاب،
هەر بىر ئانىڭ زەررەسى يۇز ئافتاب.
مەۋج ئەگەر ئەيلەسە دەرياسىدىن،
پەرتەۋ ئەگەر سالسە تەجەللاسىدىن.
جۇشى ئىنىنەل هەقغە بۇ ئالەم تولۇر،
يەتتە يەرۇ يەتتە فەلەك سۇ بولۇر.
بەئزى كىشىگە ئەسەر ئەيلەمەگەي،
بېخىيران سەنگى سىيەهدىن بەتەر.
فەيزى خۇدا بارغە يەكسان ئەمەس،
هەر چۇمەلى يار سۇلەيمان ئەمەس.
جىلۋە قىلۇر هەرفى كەلامىم چۇ تىخ،
تەلبە كۆكۇل تىغى زەبانىگنى يىخ.
ئانچە مەشايىخكى بۇ ئالەمدەدۇر،
خاھ تىرىك، خاھ چۇ ئەهلى قۇبۇر.
تۇربەتنى تەۋف ئېتىپ چەرخى بار،
مەرهەمەتىدىن بولۇپ ئۇمىدۋار.
تاكى ساڭا بىر نەزەرى ئەيلەگەي،
خاكى ۋۇجۇدۇڭنى چۇ زەر ئەيلەگەي.
بەئدەزىن بەرگەي ئىلىكىگە جام،
رەخشى سۇخەنىڭ دەهنىگە لىجام[94].
خىرىتسمگە لىئەدم ئۆمرۇ ئاز،
فىكىر بىلەن ئۆتتى چۇ ئۆمۇر دەراز.

بۇلبۇل خاموش بولوپ تابەكەي،
بەند ئەسىرى غەزەلى چاكۇ نەي.
تەركى تەراشدىنى بۇ خامە قىل،
قەتئ قىلىپ سۆزى سەفەرنامە قىل.
نۇسخەئىدۇر نۇكتىلەرى ئابدار،
كىمكى ئوقۇر يا ئىشتۇر يادىكار.
مىڭ يۇز ئوتۇز بىر ئىدى تەرىخى،
بېشى مىڭ ۋۇ ئوتۇزۇ يۇز بىر تەخى.
ئەيدى سەفەرنامە زەللى غۇلام،
خەتمە كىتاب ئولدى سەھشەنبە تەمام.

---

① ساق — غول، بادرا، ئۇچ.
② مەتبەخ — ئاشخانا.
③ جۇد — ئىنئام، ئېھسان.
④ نافە — ئىپار، مۇشكى، نافەئى ئاھۇ — ئىپار كىيىگى.
⑤ مۇزەييەن — رەننەتلىمەك بەزمەك.
⑥ گېيتى — دۇنيا، روزگار، جاھان.
⑦ مۇبەررا — خالى، ئازاد.
⑧ سۇۋەر — سۆرەتلەر، شەكىللەر.
⑨ ئەسما — ئىسىملەر.
⑩ چار ئەناسر — تۆت ئەناسر (ئامىل).
⑪ ھاۋيە — دوزاق.
⑫ جەبھە — ماڭلاي، پىشانە.
⑬ بەسارەت — ئۆتكۈر كۆزلۈك.
⑭ دارى فەنا — پانا جاي، دالدا (پانا بولىدىغان) ئورۇن.
⑮ مۇشفىق — شەپقەتلىك، مېھرىبان.

⑯ تەئبىيە — تەرتىپكە كەلتۈرۈش، جاي — جايىغا قويۇش.
⑰ بۇراق — پەيغەمبەر مېئراجغا چىققاندا مىنگەن ئات.
⑱ پەيك — خەۋەر بەرگۈچى، خەۋەرلەندۈرگۈچى.
⑲ رەجم — تاش ياغدۇرۇش، دەشنام بېرىش.
⑳ ۋەسى — سۈپەتلەش، تەرىپلەش.
㉑ ھەزىمەت — ئارقىغا كېتىش، چېكىنىش.
㉒ مۇرسەل — ئەلچى.
㉓ يارغار — ئايرىلماس يولداش.
㉔ ئىنتىھا — ئاخىر، چەك.
㉕ شەر — يامانلىق، گۇناھ.
㉖ قۇللاب — قارماق، چاڭگاق، ئىلگەك.
㉗ جۇئۇل بەقەر — ئاچ، نەپسى توىماس. ئوپقان.
㉘ گەزەند — زىيان، زەرەر.
㉙ دۇر — ئۇزاق، يىراق.
㉚ مىرئات — ئەينەك، كۆزگۈ.
㉛ سەفىد — ئاق.
㉜ ئەسىران — ساقلانماق، ئايماق.
㉝ مەئسىيەت — ئاسىلىق، گۇناھكار،
㉞ جۇرۇم (جەرىم) — گۇناھ، ئەيىپ، ئىللەت.
㉟ نەۋھە — زارلىماق، قاخشىماق.
㊱ سەخەت — تەس، قىيىن؛ غەزەپ، ئاچچىق.
㊲ بەدر — ئاي تۇققىچە، ئاي تولغىچە؛ تولۇن ئاي.
㊳ نەفىر — نەپەر، نەي ساداسى؛ ناله، پەريات.
㊴ سۇد — پايدا، نەپ.
㊵ زەبۇن — خار، بىچارە، خارلىق، ئاجىزلىق، ناتەۋان.
㊶ بەرىن — ئىگىز، ئۇستۇن، يۇقۇرى، يۇكسەك.

㊷ يسار ـ سول، چەپ، شمال. تەرەپ؛ يەمەن ـ ئوڭ، جەنۇب تەرەپ،
㊸ گۇك ـ كېكەچ، گاچا.
㊹ نەئىم ـ نېمەتلەر.
㊺ شەمس ـ خۇشبۇي.
㊻ لايەزال ـ زاۋال تاپماس، مەڭگۈ.
㊼ پەرسەش ـ سۈرۈشتە قىلماق، سوردماق.
㊽ ئىسيان ـ ئىبادەتنى تەرك قىلماق، بويۇن تولغماق.
㊾ ئاز ـ تاما، ئاچكۆز.
㊿ ۋەھدە ھۇلاشەرىك ـ شىرىگى يوق يەككە ـ يىگانە.
(51) تۈيۈر ـ تەيرلەر، ئۇچار قاناتلار، قۇشلار.
(52) پەزىر ـ قوبۇل قىلغۇچى، ئىجابەت قىلغۇچى.
(53) ئەبىر ـ خۇشبۇي دورا.
(54) بۇ قەلەمەن ـ پىل قۇش؛ سوسنار، خاملىيون؛ ۋاپاسىز.
(55) مەزرەئە ـ تېرىقچىلىق، ئۇرۇق چاچماق.
(56) زۇد ـ تېز، ئىتتىك، چاپسان.
(57) رۇد ـ بىر خىل چالغۇ.
(58) جۇز ـ باشقا، غەيرى؛ پەقەت.
(59) بەدرەگ ـ بەتنىيەت، تېگى پەس، بەتخۇي.
(60) دادىئى پىران ـ پىردىن ياردەم تىلەش.
(61) نۇخۇست ـ بىرىنچى، ئالدىن.
(62) فاقە ـ پېقىرلىق، مۇھتاجلىق.
(63) نەفخە (نفخ) ـ "سۇف" قىلىش، پۇفلەش.
(64) دۇش ـ ئارقا، ئۇچا، دۇمبە.
(65) نىيام ـ قىن (پىچاق ياكى قىلىچنىڭ)
(66) فەررۇخ سىپەر (سپار) ـ گۈزەللىك ياكى شادلىق بېغىشلىغۇچى.
(67) كسۇەت ـ كىيىم، ئىگىن. ئۇست ـ باش.
(68) تەبەھ (تاباھ) ـ خاراب، بۇزۇش، ۋەيران.

(69) ھۇللە ـ بىزەكلىك، نېپىز كىيىم، نەپىس يىپەك رەخت.
(70) بارگەران ـ ئېغىر يۈكلۈك، يۈكى ئېغىر.
(71) كەدەھ ـ خاتە، ئۆي، جاي، ئورۇن.
(72) رەيب ـ شەك، شۈبھە.
(73) روھىل ـ ئەمىن ـ جەبرائىل پەرىشتەنىڭ سۈپىتى، نامى.
(74) پەلەك ـ قاپلان.
(75) قەلەمە ـ ئۇچلاش، تاراشلاش، تۈزۈش.
(76) ئەلەس ـ سۈبھى ـ تاك بىلەنلا.
(77) ھەبىب ـ سۆيۈملۈك، دوست.
(78) سەفىي ـ ساپ، پاك، تازا، پاكدىن پاك.
(79) خەفىي ـ مەخپى، يوشۇرۇن.
(80) نۇزۇل ـ نازىل قىلماق، چۈشۈرمەك.
(81) بەخشايىش ـ بەخش (ئېھسان) ئېتىش، مەرھەمەت.
(82) ئۇلۇل ـ ئەزم ـ غەيرەت ۋە چىدام ئىگىلىرى.
(83) غەدۇد ـ ئىللەت، مىرەز؛ ياماق.
(84) روھىل ـ قۇددۇس ـ مۇقەددەس روھ (جان).
(85) تەلقىنى ئام ـ ئومۇمى ئۇقتۇرماق.
(86) دەلۋە ـ بۇل، قۇدۇقتىن سۇ چىقىرىدىغان تۇلۇق.
(87) رەسەن ـ ئاغامچا.
(88) نەشەققۇل قەمەر ـ نىسپى ئاي.
(89) مۇدەللىل ـ گۇۋاھ، ئىسپات.
(90) ھەۋاس ـ ھىسلەر، سەزگۈلەر.
(91) گەھۋارە (گاھۋارە) ـ بۆشۈك، بۆلىگۈچ.
(92) ئۇزۇي ـ ئەزالار.
(93) ھۇببە ـ سۆيگۈ، سۆيىمەك.
(94) خەۋاس ـ خاسىيەتلەر.
(95) خەۋارىق ئادەت ـ خارقۇلئادە، ئادەتتىن تاشقىرى.

⑯ زەھر — گۆل، غۇنچە.
⑰ ئۇمەم — ئۇممەتلەر.
⑱ مەشام — بۇرۇن، دىماغ.
⑲ زۇفۇنۇن — پەنلەر ياكى ھۈنەرلەر ئىگىسى، ئالىم، ھۈنەرمەن.
① مەكشۇف — ئېچىلغان، كەشپ قىلىنغان، ئوچۇق.
② لاجۇۋەرد — توق كۆك تاش، قېنىق كۆك.
③ كامياب — مەقسىدىگە يەتكەن.
④ دۇررى خۇشاب — يالتىراق دۇر، تازا دۇر (مەرۋايىت).
⑤ شەئشەئە — ئاپتاپ، قۇياش نۇرى.
⑥ مەھەللات — مەھەللىلەر.
⑦ ئەۋقات — ۋاقىتلار.
⑧ ستېز — دۇشمەنلىك، ئاداۋەت؛ زۇلۇم؛ ئۇرۇش.
⑨ مەھاسىن — ھۆسنىلەر، گۈزەللىكلەر.
⑩ مەسنەۋى — ئىككى مىسرالىق قاپىيىداش شېئىرىي ئەسەر؛ بۇ يەردە «مەسنەۋى شەرىف» دېگەن كىتاپ نەزەردە تۇتۇلىدۇ.
⑪ مەۋلەۋى — ئىگە، ساھىب؛ دامموللا.
⑫ ئىنتىقال — كۆچۈش، ئۆلۈش.
⑬ ئەلەيىسن — ئەڭ يۇقىسىدىكى جاي، جەننەتنىڭ تۆرى.
⑭ شەش جىھات — ئالتە جەھەت، ئالتە نەرسە.
⑮ زەبەر — ئۈستۈن، يۇقۇرى، ئىگىز.
⑯ تەئبىيە — قاتار، رەتلىك تىزىلغان.
⑰ بەيزە — تۇخۇم.
⑱ زابىت — باشقۇرغۇچى، ئەسكەر باشلىغى.
⑲ نىگەھدار — پاسىبان، قوغدىغۇچى.
⑳ رەئىد — گۈلدۇرماما؛ ئوت ئاتىدىغان قورال.
㉑ ژالا — ئۆلۈغ، يۇقۇرى، ئۈستۈن.
㉒ تەكىيە — ياستۇق؛ دەرۋىشخانا، ئومۇمىي ياتاق.

㉓ گۇرۇسنە — ئاچ.
㉔ قۇرب — يېقىنلىق.
㉕ جەللى ـ جەلال — روشەن، يورۇق، ئوچۇق، روشەنلىك.
㉖ بۇتكەدە — بۇتخانا.
㉗ پارسا — ساقلانغۇچى، يامان ئىشلاردىن ئۆزىنى ساقلىغۇچى.
㉘ شەب زىندە دار — كېچىنى ئۇخلىماي ئۆتكۈزگۈچى.
㉙ خالىق — ياراتقۇچى، خەلق ئەتكۈچى، ھەي — تەبرىك. تەبرىكلىك.
㉚ رەئۇف — شەپقەت قىلغۇچى، ئېچىنغۇچى، ئىچ ئاغرىتقۇچى.
㉛ رىجائەت — قايتىش، يېنىش، كەينىگە مائىغان.
㉜ زۇبدە — ياخشىلارنىڭ ئالدى، تاللانغان.
㉝ ئۇرۇج — ئۆرلەش، كۆتىرىلىش.
㉞ دۇلابۇار — دۇلابدەك، بۇلدەك.
㉟ كەش ـ كەشان — تارتماق، تارتقۇچى.
㊱ قىيرگۇن — قارا تۇسلۇق، قاپ ـ قارا ئىگۇ.
㊲ ئابدار — تىنىق، ساپ، يالتىراق، (يازنىڭ لەپى).
㊳ سىن — "س" ھەرپىنىڭ ئەرەبچە نامى، تىنىشلىرى چىشكە ئوخشىتىلىدۇ.
㊴ رەسا — تولغان، يېتىك، ئۈستۈن.
㊵ مەغاك — چوڭقۇر، ئوي.
㊶ كامگار — بەختيار، قۇدرەتلىك، ھۆكۈمران.
㊷㊸㊹㊺ مۇجىي، مۇكۇل يا، زەنگۇيا، پىيالىما — گۇما بىلەن قارا قاش ناھىيىلىرى ئوتتۇرىسىدىكى مەنزىل ـ كەنتلەر.
㊻ سەبەل — ئۆچكە ساقىلى، چۇپۇر.
㊼ شۇرۇغ — خادا، ساپ، بادرا؟.
㊽ ئەۋباش — بېۋاش، بىزارى، سايات، بەكۈش.
㊾ مۇغلان — چۆلدە ئۆسىدىغان تىكەنلىك ئوت.
㊿ بۇرۇز — ئاشكارىلانماق، كۆرۈنمەك.

(51) سرىشت — يارىتىلىش، تەبىئەت.
(52) لەدۇن — بىلىم، ئەقىل.
(53) جۇد — ئىنئام، سەخا — سەخىلىك.
(54) بىيكىبار — ئۇلۇغلۇقنىڭ ئەكسى.
(55) دۇخۇل — داخىل بولماق، كىرگۈزۈش.
(56) فىگار — يارا، جاراھەت.
(57) رويە — چۈش، چۈشەكسىمەك.
(58) كەرەگ — بۇلدۇرۇق قۇشى.
(59) ئەلالا — چۈقان، ھايقىرىق.
(60) سەف شكەن — سەپنى سىندۇرغۇچى (بۆسكۈچى).
(61) دۇھۇل — دۇمباق.
(62) پىش — ئالدى، ئىلگىرى، ئالدىنقى.
(63) بىۋە — تۇل.
(64) كام — تىلەك، ئىستەك؛ بەھرە ئالماق، لەززەت.
(65) رەھا — ئەركىن، ئازات.
(66) مىھمان — ئۇلۇغ، چوڭ، ئەزىز.
(67) ئىنتىقال — كۆچۈش، ئۆلۈش.
(68) ئەرغەدال — دۆڭ، تۆپە باغرى.
(69) سۈمۈلات — ئىگىزلىك، تۆپىلىك.
(70) پەڭ — ئوي — دۆڭ، ئىگىز پەس.
(71) مەزەللەت — خورلۇق، خارلىق.
(72) ھۇباب — كۆپۈك، سۇ يۈزىدىكى ماغزاپ.
(73) مەرقۇم — يېزىلغان، پۈتۈلگەن.
(74) ۋۇھۇشى — ۋەھشىلەر.
(75) تەيۇر — تەييارىلەر، ئۇچار قاناتلار.
(76) تەل — دۆڭلۈك، ئىگىز.
(77) نەمەكزار — شورلۇق، شور ئۆرلىگەن.

(78) غىرەۋ — شاۋقۇن — سۈرەن.
(79) ھۆددەگەر — بالانى قايتۇرغۇچى، پاسبان.
(80) يەقىن — ئىنىق، جەزمەن، مۇقەررەر.
(81) سەمەند — ئات، سەمەن ئات.
(82) سۇم — ئاياق، پۇت.
(83) تىلا — تىللا، زەر.
(84) توب — پاك — پاكىز، يىپ — يېڭى.
(85) ۋالىدە — ئانا.
(86) يەسرىب — مەدىنە شەھىرىنىڭ كونا نامى.
(87) رومى — ۋىزانتىيىلىكلەر، شامى — سۈرىيىلىكەر، كوفى — ئىراق شەھرى، شۇ شەھەرلىكلەر.
(88) دۇررى يەتىم — بىر سەدەفتە يالغۇز يوغىنىغان چوڭ مەرۋايىت.
(89) راھۋار — يولۇچى.
(90) ۋەلۋەلە — غەلۋە، مالىمان.
(91) مۇنتەھا — بىر نەرسىنىڭ ئاخىرقى چېكى، ئاياق ئۇچ.
(92) مەئرەكەگىر — مەرىكە (مەجلىس) دە سۆزلىگۈچى.
(93) رەباي — "تارتقۇچى، ئالغۇچى، قىلغۇچى" مەنىلىرىدە.
(94) رەخشى سۇخەن — گەپ — سۆز ئېتى، دەھنە — ئېغىز لىجام — يۈگەن، نوختا.

❶ «چ»دە: ئول.
❷ «چ»دە، بىر بەيت بار: يەتتىلەر ئول سائەت ئارا لامەكان، قالمادى مەتلۇب ئارا ھىچ گۇمان.
❸ «چ»دە: رۇخسار.
❹ «چ»دە: ئەھلى.
❺ «چ»دە: ئارى.
❻ «چ»دە: ھەر يىلى يامغۇر.
❼ «چ»دە: قىممەتىنى خاسلەر.

❽ «چ»دە: تۆتىنى تىل ھەمدىكگە گويا ھۇنۇز.
❾ «چ»دە: دەغى.
❿ «چ»دە: بۇگۈن ئىنئام.
⓫ «چ»دە: مەۋجى مەي نابنغە پۇرقىل ئاياغ.
⓬ «چ»دە: ۋەسل.
⓭ «چ»دە: بى سەرۇپايىغە.
⓮ «چ»دە: سەندىن ئېرۇر گەنجۇ گۆھەر پۇر بەھا.
⓯ «چ»دە: ئىنسۇ مەلەك فەۋجى جىنۇ.
⓰ «چ»دە: جىلۋە بېرىپ گۈلغە
⓱ «چ»دە: ئاقىبەتى پەيكى ئەجەل.
⓲ «چ»دە: ئوتتىن ئالۇر جۇملەئى رويى زەمىن.
⓳ «چ»دە: نېكۇ
⓴ «چ»دە: تىترەگەي.
㉑ «چ»دە: ئۆرئولۇپ (كۆتۈرۈلۈپ).
㉒ «چ»دە: جۇرم ئىلە ئىسياندۇ مەتائىك.
㉓ «چ»دە: تەكرى تەئالاغە.
㉔ «چ»دە: يول يۇرۇر دەبى ئەسا.
㉕ «چ»دە: مىك.
㉖ «چ»دە: ئۆمۇر.
㉗ «چ»دە: ھەۋلى.
㉘ «چ»دە: ھەم سۇرۇد.
㉙ «چ»دە: داغى.
㉚ «چ»دە: گاھ جۇنۇندىن كىيىبان پىرھەن.
㉛ «چ»دە: بىرلە.
㉜ «چ»دە: نەفس ئىلە شەيتان بەدئەندىشىدىن.
㉝ «چ»دە: تەۋبە قىلىپ جۇرم.
㉞ «چ»دە: يۇزنى رىيازەتدە سارىغ ئەيلەبان.

㉟ «چ»دە: تەركى دىيارىدە.
㊱ «چ»دە: تەھى.
㊲ «چ»دە: ھەزرەتى ئادەمگە دىيىلدى سەلام.
㊳ «چ»دە: خىرقە.
㊴ «چ»دە: كۆيدۇرەدۇر جانۇ دىلىمنى ئەلەم.
㊵ «چ»دە: قالدى نىشانە سويى دەريايى شور.
㊶ «چ»دە: ئاچلىقۇ توقلۇقدىن ئولۇپ بىخەبەر،
ئالدىدە تۇفراق ئىلەتەك سىمۇزەر.
㊷ «چ»دە: بۇتخانەگە.
㊸ «چ»دە: كۆردىلە پۇر بولدى يىسارۇ يەمىن.
㊹ «چ»دە: ھەق تەرەفىدىن.
㊺ «چ»دە: روھى ئەمىن بوسە بېرىپ ئوگۇ سول.
㊻ «ك»دە: ھەقارەت.
㊼ «چ»دە: سەن بۇ خەلايىقدىن ئېرۇرسەن جۇدا.
㊽ «چ»دە: تىغلىگۇ.
㊾ «چ»دە: ئۆلگۈچە.
㊿ «چ»دە: ئۆلەر ھۆكمى بىلە.
(1) «چ»دە: خاسۇخاس.
(2) «چ»دە: ئەيلەسەك، ئەي.
(3) «چ»دە: يول يۇرۇبان ۋەقتى پىشىن دەمبەدەم،
خۇفتەن ئىدىكىم يېتىبان بەشكەرەم.
(4) «چ»دە: كىرمە.
(5) بەسكى كەران بولدى يۇكۇك فىكر قىل.
(6) «چ»دە: تونۇر.
(7) «چ»دە: زىندە.
(8) «چ»دە: باق كەمىنەگە.
(9) «چ»دە: غەم بىلە سارغاردى يۇزۇم.

⑩ «چ»ده: كۆلبەئى كۆڭلۈمنى.

⑪ «چ»ده: ياد.

⑫ «چ»ده: ھەفته ئاندا توي ئېرۇرلا جەرىمم.

⑬ «چ»ده: ئارتۇچ ئىچىده.

⑭ «چ»ده: زەررىن.

⑮ «چ»ده: ئىلە.

⑯ «چ»ده: قىزۇ جۇۋانۇ يىگىت.

⑰ «چ»ده: ئەرتەدىن ئاخشامغه بۇ ياڭلىغ ئىشت.

⑱ «چ»ده: ئۇچ يىل ئوشول.

⑲ «چ»ده: بەردى قارا كېچەگه ھەر تارى رەڭ.

⑳ «چ»ده: غەمزەئى خۇنرېزى چۇ.

㉑ «چ»ده: كەبى.

㉒ «چ»ده: باغى مۇھەببەت.

㉓ «چ»ده: كەيفىيەتى ئىشق.

㉔ «چ»ده: چادىرى تۇن ئەردى.

㉕ «چ»ده: مەشھەد.

㉖ «چ»ده: جەندە.

㉗ «چ»ده: كۆز ياشىدىن خىرقەنى تەر.

㉘ «چ»ده: كەلدى پەرىلەردەك ئولۇپ،

㉙ «چ»ده: ھەر.

㉚ «چ»ده: قاشى قىيا باقشدا.

㉛ «چ»ده: سىنەسە باھەتده ئىدى نەۋ بەھار.

㉜ «چ»ده: ئەينى مەلاھەتده بۇ.

㉝ «چ»ده: سىم زەر.

㉞ «چ»ده: مەشھەد.

㉟ «چ»ده: گەرم ئېرۇر.

㊱ «چ»ده، بۇ مىسرالارنىڭ ئورنىدا مۇنداق مىسرالار بار:

بۇلبۇل ئەگەرچەند كۆيەر گۇل ئۈچۈن،
سارغارادۇر گۇل يۈزى بۇلبۇل ئۈچۈن.
كىمكى جەمالىغه گىرىفتار ئەمەس،
مەھرەمى ئەسرارى شەب تار ئەمەس.
تاپسا ئەگەر شاھدەك ئىكرام جۇد،
يار بىراق بولسە ئاڭدىن نە سۇد.

翟力里集
(维吾尔文)
伊明吐尔逊整理
民族出版社出版　新华书店发行
民族印刷厂印刷
开本：850×1168毫米 1/32　印张：21 5/8
1985年11月第1版
1985年11月北京第1次印刷
印数：0001—5,000册　定价：3.30元
书号：M 10049 (4) 195

本书是根据新发现的翟力里的两本集子和一本小册子整理出版。

بۇ كىتاپ زەللىنىڭ ھازىرغىچە مەلۇم بولغان ئىككى توپلام، بىر رىسالىسى بويىچە رەتلەپ نەشرگە تەييارلانغان نۇسخىغا ئاساسەن نەشر قىلىندى.

مەسئۇل مۇھەررىر: غۇلام غۇپۇرى
مەسئۇل كوررېكتور: رىشت ۋاھىدى
مۇقاۋا ۋە نەقىشلىرىنى ئىشلىگۈچى: تۇرسۇن غازى

زەللىي دىۋانى

ش ئۇ ئار ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ قەدىمقى ئەسەرلىرىنى يىغىش، رەتلەش ۋە نەشر قىلىشنى پىلانلاش رەھبەرلىك گۇرۇپپىسىنىڭ باشچىلىغىدا نەشرگە تەييارلاندى.

نەشرگە تەييارلىغۇچى: ئىمىن تۇرسۇن
مىللەتلەر نەشرىياتى تەرىپىدىن نەشر قىلىندى
شىنخۇا كىتاپخانىسى تەرىپىدىن تارقىتىلدۇ
مىللەتلەر باسما زاۋۇدىدا بېسىلدى
1985 - يىل 11 - ئايدا 1 - قېتىم نەشر قىلىندى
1985 - يىل 11 - ئايدا بېيجىڭدا 1 - قېتىم بېسىلدى
باھاسى: 3.30 يۈەن